DORIS LESSING

MITRA

Premiul Nobel pentru Literatură 2007

POLIROM

DORIS LESSING

MITRA

Traducere din limba engleză
de Anca-Gabriela Sîrbu

POLIROM
2011

Doris Lessing (Doris May Tayler) s-a născut în Persia (actualul Iran) pe 22 octombrie 1919, din părinți britanici. Ulterior, familia ei s-a mutat în Rhodesia de Sud (în prezent, Zimbabwe). Primul roman, *The Grass Is Singing*, o reflectare a propriei copilării petrecute în Africa neagră, a apărut în 1949. Atrasă de ideologia comunistă, se disociază definitiv de aceasta pe la mijlocul anilor '50, în urma denunțării abuzurilor regimului stalinist. Între 1952 și 1969 publică ciclul *Children of Violence*, apoi inovatorul *The Golden Notebook* (*Carnetul auriu*, 1962; Polirom, 2011), experiment literar și joc îndrăzneț cu multiple perspective, considerat o adevărată Biblie a feminismului. În anii '70 și '80 urmează seria romanelor „despre spațiul interior", printre care se numără *Briefing for a Descent into Hell* (*O coborâre în infern*, 1971; Polirom, 2007), *Memoirs of a Survivor* (*Memoriile unei supraviețuitoare*, 1974; Polirom, 2010) și ciclul romanelor SF (*Canopus in Argos: Archives*, 1979-1983). Pentru *Under My Skin: Volume One of My Autobiography, to 1949* (1995) i-a fost decernat James Tait Black Prize. A doua (și ultima) parte a autobiografiei sale, *Walking in the Shade*, apărută în 1997, a fost nominalizată la National Book Critics Circle Award. De-a lungul impresionantei sale cariere a fost distinsă cu cele mai prestigioase premii literare din Europa, culminând cu decernarea Premiului Nobel în 2007. Dintre romanele sale, la Editura Polirom au mai apărut în traducere: *Povestiri africane* (2008) și *Al cincilea copil* (2008).

Mitra (*The Cleft*, 2007) este o cronică fictivă a evenimentelor care au dus la facerea lumii, compusă din frânturile de informații pe care le are la dispoziție un istoric din epoca romană. Avem de-a face, prin urmare, cu două epoci apuse, însă din întrebările pe care și le pun personajele, ni se sugerează, cu blândă ironie, că s-ar putea să nu fim foarte departe nici în ziua de azi. Claritatea și simplitatea expunerilor obligă cititorul să revadă lucrurile într-o formă redusă la esențial, în special în privința relațiilor dintre bărbați și femei, dar fără să ocolească marile teme și temeri ale oamenilor – vina, riscul, violența, răzbunarea, curiozitatea, încrederea; capacitatea de-a ne dori lucruri diferite, schimbarea sau, dimpotrivă, înclinația de-a ne lăsa angrenați într-un sistem, într-un stil de viață, care doar pare să dureze o veșnicie.

Recent, într-un articol cu profil ştiinţific s-a exprimat părerea că materialul fundamental al rasei umane a fost probabil de parte femeiască şi că partea bărbătească a apărut mai târziu, ca un fel de gând ulterior al cosmosului. Nu pot crede că acest început a fost lipsit de dificultăţi. Ideea a slujit de minune unei preocupări deja existente. Căci mă frământase întrebarea dacă nu cumva bărbaţii reprezintă un tip uman mai nou, o varietate mai tânără. Bărbaţii nu au soliditatea femeilor, care par să fi fost înzestrate cu puterea de a se armoniza în mod natural cu mersul lumii. Cred că cei mai mulţi oameni ar fi de acord cu această părere, deşi e destul de greu să se ajungă la o explicaţie. Prin comparaţie, bărbaţii se dovedesc a fi instabili şi haotici. Oare Natura face experimente?

Stăruinţa asupra acestei idei a dat naştere la presupuneri şi, mai apoi, la acel clocot al imaginaţiei capabil să ţeasă poveşti. Iată aici una dintre acele poveşti despre ce s-a întâmplat, probabil, când Mitrele au dat naştere pentru prima dată unui băiat.

„Bărbatul face, femeia este.“
ROBERT GRAVES

Negustorul

Noi nu umblăm purtaţi doar de-al negustoriei gând.
Ci de adieri mai calde, cu inimi fremătând,
Chemaţi de lucrul tainic ce nu trebui ştiut,
Noi batem Calea-de-Aur ce duce-n Samarkand.

Călăuza caravanei

Deschide poarta, paznic ce-n noapte cetatea o veghezi.

Paznicul

Hei, călători, răbdare, căci vă deschid îndat'.
Dar voi spre ce hotare acuma aţi plecat
Şi-astfel în urma voastră degrabă aţi lăsat
Oraşul cu plăceri şi palide lumini, de lună mângâiat?

Negustorii (strigând)

Noi batem Calea-de-Aur ce duce-n Samarkand.
(Caravana iese pe poartă)

Paznicul (alinând femeile)

Şi voi, femeilor, ce-aţi vrea? Mereu aşa a fost lăsat:
Ciudată şi smintită-i croiala de bărbat.

O femeie

Ei visul şi-l urmează, de noi nici nu le pasă.

Glasuri de bărbaţi (de la distanţă cântând)

Noi batem Calea-de-Aur ce duce-n Samarkand.

JAMES ELROY FLECKER

Am văzut această întâmplare astăzi.

Când vin carele de la fermă, la sfârşitul verii, aducând vin, măsline, fructe, toată casa îmbracă un aer de sărbătoare, care mă cuprinde şi pe mine. Privesc de la fereastră, întocmai cum fac sclavii din gospodărie, şi aştept să văd boii venind pe drumul mare şi să aud scârţâitul carului. Astăzi boii erau speriaţi, agitaţi din cauza zgomotului de pe drumul ce duce spre apus. Albul ochilor lor căpătase o tentă roşiatică, exact aceeaşi nuanţă ca tunica sclavului Marcus, al cărui păr era plin de praf. Fetele care aşteptau se îndreptară în grabă spre car, atrase nu doar de bunătăţile pe care urmau să le pună la adăpost prin cămări, ci şi de Marcus, care se făcuse un flăcău tare chipeş în ultimul an. Cu gura încă plină de praf, fără să fie în stare să răspundă la salutul lor, Marcus se repezi spre pompa de apă, apucă ulcica şi bău, şi bău, apoi îşi turnă apă pe cap, dând astfel la iveală o claie de bucle negre şi, din grabă, scăpă din mână ulcica pe dalele de lângă pompă, făcând-o ţăndări. Văzând aceasta, Lolla, o tânără cam ţâfnoasă, cam certăreaţă, pe a cărei mamă tatăl meu o cumpărase în timpul unei călătorii în Sicilia, îl asaltă pe Marcus cu ocări şi învinuiri. Ţipă şi el la ea, încercând să se apere. Ceilalţi sclavi descărcau deja vasele cu vin şi ulei şi recolta de struguri negri şi aurii, într-un tablou plin de mişcare şi de zgomot. Boii începuseră să mugească şi acum Lolla, cu un aer vădit ostentativ, luă cealaltă ulcică, o cufundă în apă şi dădu fuga să umple jgheaburile aproape goale ale boilor. Era datoria lui Marcus să se asigure că boii primesc apă de îndată ce ajung. Vitele îşi plecară capetele mari şi începură să bea, iar Lolla se întoarse din nou spre Marcus, continuând să-l certe şi făcând pe supărata. Marcus

era fiul unei sclave, servitoare în casa de la ţară, şi cei doi se cunoşteau de o viaţă. De câteva ori venise el să muncească aici, la locuinţa din oraş, alteori fusese ea trimisă la ţară pe durata verii. Toată lumea ştia că Lolla e cam iute din fire şi, dacă n-ar fi fost însetat şi înfierbântat după un drum lung, parcurs prea încet, poate că Marcus ar fi glumit cu ea şi ar fi făcut ca fetei să-i treacă momentul de supărare. Dar cei doi nu mai erau copii: era destul să-i vezi împreună ca să-ţi dai seama că ea era supărată şi el, ursuz numai din cauza după-amiezii fierbinţi.

Marcus se apropie de boi şi, ferindu-se de coarnele lor mari, începu să-i mângâie. Le desfăcu chingile şi-i mână la umbra marelui curmal, apoi petrecu frâiele peste o ramură. Pentru un motiv oarecare, grija pe care Marcus le-o arăta boilor o irită şi mai mult pe Lolla. Se opri în loc şi privi, în timp ce fetele celelalte descărcau produsele din car; avea obrajii îmbujoraţi, iar din priviri îi făcea băiatului reproşuri şi învinuiri. El nu-i dădu nici o atenţie. Trecu pe lângă ea ca şi cum nici nu s-ar fi aflat acolo şi se duse pe verandă, trase din bocceaua lui o altă cămaşă şi, după ce îşi scoase tunica prăfuită, îşi turnă din nou apă pe el, apoi şi-o puse pe cea curată, fără să se şteargă, căci căldura verii avea să usuce apa într-o clipă.

Lolla se mai liniştise. Stătea sprijinită de zidul verandei, cu un aer vinovat, gata parcă să-şi ceară iertare. Din nou el nu-i dădu nici o atenţie, ci rămase în picioare la capătul verandei privind atent boii, responsabilitatea lui.

— Marcus..., rosti ea cu glas liniştit, dar el ridică din umeri, fără să o ia în seamă. Deja ultimele vase şi fructele fuseseră duse la adăpost. Erau singuri pe verandă.

— Marcus, îl chemă ea din nou, de data aceasta cu glas ademenitor.

El întoarse capul şi îi aruncă o privire pe care nu mi-aş fi dorit să o îndrepte spre mine: mânioasă, dispreţuitoare, neavând nimic din bunăvoinţa pe care o aştepta ea. Marcus se duse şi închise poarta, apoi se îndepărtă de poartă şi de fată. Adăposturile pentru sclavi erau la capătul grădinii. Îşi

luă bocceaua şi o porni în grabă spre locul unde urma să stea peste noapte.

— Marcus..., îl chemă ea din nou rugător.

Fata părea gata să izbucnească în plâns. El era deja aproape de aripa rezervată bărbaţilor, iar ea alergă într-acolo şi îl ajunse tocmai când el dispărea pe uşă.

Nu mai aveam nici un motiv să îi urmăresc. Ştiam că ea o să mai zăbovească prin curte – poate mângâind drăgăstos boii, dându-le nişte smochine sau făcându-şi de lucru pe lângă fântână. Îl va aştepta. Ştiam că el va vrea să iasă pe stradă cu ceilalţi băieţi, să se distreze pentru o seară, căci rareori se găsea aici, în casa de la Roma. Dar mai ştiam şi că cei doi îşi vor petrece noaptea împreună, indiferent de ce şi-ar fi dorit el.

Am impresia că în această scenă scurtă se concentrează toată esenţa relaţiei dintre bărbaţi şi femei.

Cum asistasem adesea la împrejurări la fel de relevante, urmărind viaţa ce se derula în casă, m-am simţit îndemnat să mă retrag în încăperea în care era păstrat vraful de materiale la care mi se ceruse să lucrez. Le aveam deja de câţiva ani. Şi alţii înaintea mea spuseseră că vor încerca să le pună cap la cap.

Cu ce aveam de-a face, de fapt? Un volum mare de documente acumulate în ani, având ca sursă istoria orală, din care o parte fusese transpusă în scris ulterior, documente susţinând că oferă cele mai vechi date cu privire la noi, neamurile ce vieţuim pe acest pământ.

Puşi în faţa materialului greoi, imposibil de pătruns, mai mulţi istorici se declaraseră învinşi, nu atât din cauză că era în sine dificil, ci din cauza naturii sale. Oricine s-ar fi încumetat să-şi dedice timpul unei asemenea lucrări trebuia să ştie că, dacă aceste lucruri vor ajunge vreodată să capete o formă finită, să poarte un nume şi să fie considerate produsul unei cercetări, rezultatul va fi atacat, contestat şi probabil etichetat ca fiind nefondat.

Nu sunt eu omul care să se angajeze cu plăcere în dispute între învăţaţi. Ce fel de om sunt eu este un fapt lipsit de importanţă în această dezbatere – întrebarea dacă ar trebui să fie permisă sau nu existenţa acestei istorii dincolo de

rafturile prăfuite unde a fost păstrată dintotdeauna a născut deja destule controverse. „Mitra" – nu eu am ales acest titlu – a fost considerată, în anumite perioade, ca fiind atât de incendiară, încât a fost pusă alături de alte documente din categoria „Strict secret".

Așa cum am spus, istoria pe care o relatez se întemeiază pe documente străvechi care, la rândul lor, se întemeiază pe date transmise prin viu grai. Evenimentele relatate sunt câteodată vulgare și ar putea să-i deranjeze pe unii. Am încercat efectul lor asupra surorii mele, Marcella, citindu-i câteva fragmente extrase din cronică, iar ea a fost de-a dreptul șocată. Refuza să accepte că vreo femeie normală ar fi în stare să trateze cu cruzime niște băieței nou-născuți. Sora mea susține cu toată tăria că în personalitatea ei se împletesc cele mai delicate trăsături ale naturii feminine – o credință, după părerea mea, destul de des întâlnită. Dar – și i-am atras și ei atenția asupra acestui aspect –, celor care au văzut-o urlând cât o țineau puterile, în timp ce arena era plină de sânge, le-ar fi probabil destul de greu să accepte ideea că femeile sunt delicate.

Cine dorește să-și menajeze sensibilitatea poate începe lectura acestei povestiri de la pagina 30.

Rândurile următoare nu vor conține cea mai veche relatare de care dispunem, dar, întrucât este lămuritoare, am să încep cu ea.

Da, știu, îmi tot zici asta, ceea ce nu înțelegi tu este faptul că lucrurile pe care le spun acum nu pot fi adevărate, pentru că ți le prezint așa cum le văd acum, dar atunci totul era altfel. Chiar și vorbele pe care le folosesc sunt noi, nu știu de unde au venit, uneori mi se pare că toate cuvintele pe care le rostim țin de această limbă nouă. Repet întruna „eu" și iar „eu", eu fac asta, eu cred așa, dar *atunci* nu spuneam „eu", spuneam doar „noi". Modul nostru de a gândi era „noi".

Spun *gândesc*, dar oare atunci gândeam? Poate că nu apăruse un nou mod de a gândi când au început să se nască Monștrii. Îmi pare rău, tu îmi tot ceri adevărul, vrei adevărul,

iar adevărul este că așa v-am văzut noi atunci, la început, pe voi toți. Niște Monștri. Erați niște ciudățenii diforme, niște pocitanii.

Când era atunci? Nu știu. *Atunci* era cu foarte mult timp în urmă, mai mult nu știu.

Grotele sunt vechi. Le-ai văzut. Sunt niște grote vechi. Sunt undeva sus, între stânci, mai sus decât valurile, mai sus chiar decât cele foarte mari, decât cele mai mari valuri. Când e furtună pe mare, poți să stai pe stânci și să privești în jos și să-ți închipui că apa este tot și peste tot, dar apoi furtuna încetează și marea scade și revine la locul ei. Noi nu ne temem de mare. Noi suntem făpturi ale mării. Marea ne-a făcut. Grotele noastre sunt calde și uscate, cu nisip pe jos, iar în focurile din fața fiecărei grote ard alge, ierburi de mare uscate și vreascuri din tufele care cresc pe stânci, iar focurile acestea nu s-au stins niciodată, din ziua când le-am primit și până acum. A fost o vreme când nu aveam focul. Așa scrie în cronicile noastre. Povestea noastră este cunoscută. Povestea li se spune celor tinere, iar ele trebuie să o țină minte și să o spună, când ajung bătrâne, celor mai tinere. Ele, la rândul lor, trebuie să o țină minte, cuvânt cu cuvânt, așa cum li s-a spus și lor.

Ceea ce îți spun eu acum, însă, nu face parte din cele păstrate pe această cale. Când li se spune tinerelor povestea – ele au un nume, se cheamă Memorii –, mai întâi o spunem noi între noi și cineva zice: „Nu, n-a fost așa", iar altcineva zice: „Ba da, așa a fost" și, când ajungem să cădem toate de acord, putem fi sigure că nimic nu e neadevărat în povestire.

Vrei să știi ceva despre mine? Sigur, foarte bine. Numele meu este Maire. Întotdeauna există cineva care poartă numele Maire. M-am născut în familia Străjerilor Mitrei, la fel ca și mama mea, ca și mama ei – astea sunt cuvinte noi. Cum toate naștem, când ajungem la vârsta potrivită, toate suntem mame, așa că nu ai de ce să spui cuvântul Mamă. Străjerii Mitrei reprezintă cea mai importantă familie. Noi străjuim Mitra. Atunci când luna este mai mare și mai strălucitoare ca oricând, urcăm mai sus de Mitra, acolo unde cresc florile roșii, le tăiem, așa că totul este scăldat în roșu,

şi lăsăm apa izvorului aflat acolo sus să curgă la vale, apa poartă florile în jos prin Mitra, din vârf până la poale, şi avem scurgerea de sânge. Vreau să spun, asta se întâmplă cu cele care nu urmează să nască. Foarte bine, fie cum spui tu, razele lunii produc pierderea de sânge, nu roşul care se scurge prin Mitra. Dar noi *ştim* că, dacă nu tăiem florile roşii – nişte flori mici şi delicate, ca băşicuţele de pe alge, pe care, dacă le striveşti, sângerează – dacă nu facem asta, nu avem scurgerea de sânge.

Mitra este stânca de acolo, nu este intrarea într-o grotă, ci o stâncă plină – şi reprezintă cel mai important lucru din viaţa noastră. Aşa a fost dintotdeauna. Noi suntem una cu Mitra, Mitra este una cu noi, şi am avut mereu grijă să nu crească pe ea tufişuri şi tulpinişte care să devină copaci. Este o despicătură care taie stânca drept şi sub ea se deschide o groapă adâncă. În fiecare an, când soarele atinge vârful muntelui de acolo, asta se întâmplă întotdeauna când e vremea rece, ucidem pe una dintre noi şi din vârful Mitrei aruncăm trupul în groapă. Tu spui că ai numărat oasele, dar nu prea înţeleg cum ai putut face asta când oasele sunt deja pulbere. Tu spui că, dacă în fiecare an am aruncat acolo un trup cu oasele lui, nu e greu de aflat de cât timp durează asta. Păi, dacă tu crezi că lucrul ăsta e important...

Nu, nu ştiu să-ţi spun cum a început totul. Nu s-a păstrat în povestirea noastră.

Bătrânele Ele ştiau cu siguranţă ceva.

Înainte să înceapă să se nască Monştrii, nu li se spunea aşa. De ce să le numim aşa? Toate eram Ele, nu? Toate eram Mitre, cât despre faptul că erau *bătrâne*, nu gândeam în felul ăsta. Mitrele se năşteau, trăiau o vreme, dacă nu se întâmpla să se înece, să aibă un accident sau să fie alese pentru a fi aruncate în Mitra. Când mureau, erau duse pe Stânca Morţii.

Nu, nu ştiu câte eram *atunci*. Cine ştie când o fi fost acest *atunci*. Există grotele, la fel de multe câte sunt degetele mele de la mâini şi de la picioare, grote mari care pătrund adânc în munte. În fiecare grotă trăiesc oameni de acelaşi fel, din aceeaşi familie, Străjerii Mitrei, Pescarii, Năvodarii, Tămăduitorii Peştilor, Culegătorii de Alge. Aşa ni se spunea.

Numele meu era Străjerul Mitrei. Nu, ce conta că mai mulţi oameni purtau acelaşi nume? Doar îi poţi deosebi uitându-te la ei, nu?

Numele meu, Maire, este unul dintre cuvintele noi.

Nu ne-a plăcut, nu, nu ne-a plăcut deloc faptul că fiecare persoană trebuie să poarte un nume diferit de al celeilalte. Uneori am impresia că trăiam într-un fel de vis, într-un somn, totul mergea uşor şi lin şi nu se întâmpla nimic, doar luna mare şi strălucitoare şi florile roşii ce curgeau la vale prin Mitra.

Şi, desigur, naşterea pruncilor. Pur şi simplu se năşteau, nimic mai mult, nimeni nu făcea ceva pentru ca ei să vină pe lume. Poate credeam că luna e cea care îi plăsmuieşte sau un peşte uriaş, dar mi-e greu să-mi amintesc ce credeam. Totul era doar un vis! Ce credeam n-a fost inclus niciodată în povestirea noastră, ci numai ce se întâmpla.

Te înfurii când rostesc cuvântul Monştri, dar nu trebuie decât să te uiţi la tine. Uită-te la tine... şi uită-te la mine. Hai, uită-te. Nu port centura din flori roşii, aşa că poţi să vezi cum sunt făcută. Acum uită-te la Mitra, suntem la fel, Mitra şi Mitrele. Nici nu mă mir că îţi acoperi trupul în părţile acelea, dar noi nu trebuie să o facem. Noi suntem plăcute ochiului cum sunt scoicile acelea pe care le culegi de pe stânci după furtună. *Frumoasă*... tu m-ai învăţat cuvântul ăsta şi îmi place să-l folosesc. Sunt frumoasă, întocmai ca Mitra cu florile ei roşii delicate. Dar tu eşti făcut numai din noduri şi gloduri şi chestia aia ca un furtun, chestia aia care arată câteodată ca o vietate marină... Şi te mai miri că, atunci când s-a născut primul copil care arăta ca tine, noi l-am lăsat pradă vulturilor?

Acolo duceam de obicei copiii diformi, pe stânca aceea, pe stânca înclinată de dincolo de Mitra. Un perete al Mitrei se înalţă exact din Stânca Morţii, da, aşa îi spunem noi. Nu ţineam copiii vătămaţi din naştere şi nu ţineam gemenii. Aveam grijă să nu ne înmulţim peste măsură, aşa era mai bine. De ce? Pentru că aşa a fost dintotdeauna şi nu ne-ar fi trecut niciodată prin minte să schimbăm mersul lucrurilor. Nu se năşteau prea mulţi copii, poate doi sau trei în fiecare

grotă într-o perioadă lungă de timp, iar uneori, în unele grote, nu se năștea nici un copil. Sigur că ne bucurăm când vine pe lume un copil, dar, dacă i-am păstra pe toți cei ce se nasc, n-ar mai fi loc pentru toată lumea în grote. Da, știu, ai să spui că ne putem căuta un alt țărm, mai încăpător, dar noi aici ne-am aflat mereu și... cum să ne depărtăm de Mitra? Ăsta e locul nostru, a fost al nostru dintotdeauna.

Când duceam acolo copiii diformi, veneau vulturii și îi luau. Noi nu ucideam pruncii, vulturii făceau asta. Pe vârful acela stă de veghe un vultur... îl vezi? Punctul ăla de acolo este un vultur mare și puternic, cam de statura unui om. Puneam acolo Monștrii nou-născuți și ne uitam cum vulturii îi iau și-i duc în cuiburile lor. Așa am făcut mult timp, noi credem că a fost mult timp, pentru că Bătrânele Ele (după cum le numești tu) au fost cuprinse de îngrijorare văzând că suntem tot mai puține în grote, că se nasc atât de mulți Monștri, mai mulți decât pruncii asemeni nouă, femeilor.

Bărbați, femei. Cuvinte noi, oameni noi.

Și lucrurile au mers tot așa: în loc să așteptăm cu plăcere nașterea unui copil, o așteptam cu teamă și, când una dintre noi năștea un Monstru, era copleșită de rușine și urâtă de celelalte. Asta nu dura la nesfârșit, firește, dar era o mare nenorocire când, în ceasul nașterii, apărea un Monstru. Cele care prindeau pește și culegeau hrana din mare se împuținaseră. Bătrânele Ele erau nemulțumite pentru că nu primeau destulă mâncare. Da, întotdeauna noi le hrăneam și le dădeam tot ce era mai bun. Nu știu de ce, pur și simplu așa făceam. Ne-am trezit deodată că în grota Pescarilor au rămas doar jumătate din câte fuseseră înainte, așa că unele fete, care nu se ocupaseră cu pescuitul, au fost nevoite să devină Pescari.

Ai dreptate, e curios că nu ne-a trecut nicicând prin minte să ne întrebăm ce se află dincolo de Colina Vulturilor. Din felul cum vorbești, pari să găsești că suntem cam proaste, dar, dacă suntem așa de proaste, cum se face că am trăit atât de mult, bine și în siguranță, mult mai mult decât voi, Monștrii. Povestea noastră începe de departe, de foarte departe în timp, așa zici tu, pe când a voastră este mult mai scurtă. Și-apoi, la ce bun să ne deplasăm în căutare de lucruri noi

sau să ne întrebăm cum e cu vulturii? La ce bun? Avem tot ce ne trebuie în această parte de *insulă* – ăsta e cuvântul pe care-l folosiți voi, voi spuneți că este o insulă mare. Bun, bravo vouă, dar ce contează asta pentru noi? Noi vieţuim în acea parte de insulă de unde vedem soarele dispărând în mare în fiecare seară şi luna pălind când începe ziua.

La mult timp după ce s-a născut primul Monstru am văzut pe ţărm, la capătul dinspre Colina Vulturilor, un alt Monstru, l-am văzut pe unul dintre ai voştri. În jurul mijlocului avea legată o fâşie din piele de peşte, aşa cum purtam şi noi în perioada florii roşii. Am văzut atârnând sub fâşie lucrul acela noduros, pe care noi îl găsim atât de respingător. Era, de fapt, unul dintre Monştrii pe care noi îi născuserăm şi care acum se făcuse mare. Cum de se întâmplase una ca asta? Bătrânele Ele au spus că trebuie să stăm la pândă şi să ucidem Monstrul când o mai apărea pe ţărm. Apoi s-a ivit o neînţelegere între Bătrânele Ele, unele ziceau că ar trebui ca data viitoare când o să ducem la Stânca Morţii un Monstru, să ne suim pe colinele unde vieţuiesc vulturii şi să vedem unde îl duc. Şi unele dintre noi chiar au făcut asta. Le era tare frică, aşa se spune în povestea pe care tinerele trebuie să o memoreze. Nu eram obişnuite să hoinărim prin împrejurimi, cu siguranţă nu atât de departe încât să ajungem până la Colina Vulturilor. Atât de departe nu fusese nimeni. Da, ştiu şi eu că nu e greu de mers până acolo.

Semenele noastre au văzut cum vulturul apucă Monstrul în gheare şi-l duce sus, pe colinele unde îşi au ei cuiburile, dar, în loc să arunce pruncul în cuib, îl duce mai departe, până într-o vale unde erau colibe. Noi nu mai văzuserăm până atunci colibe sau alte adăposturi, căci noi aveam grotele noastre. Colibele arătau ca nişte animale neobişnuite şi ne-am speriat atât de tare că aproape am luat-o la fugă înapoi spre casă. Vulturul a pus pruncul jos, câţiva Monştri l-au luat şi i-au dat vulturului ceva de mâncare. Acum ştiu că i-au dat peşte. Apoi pruncul a fost dus într-o colibă. Străjerii Mitrei s-au speriat şi chiar au dat fuga înapoi acasă şi le-au povestit Bătrânelor Ele tot ceea ce văzuseră. Ce povesteau ele era cumplit, îngrozitor. Dincolo de Colina Vulturilor trăiau Monştri,

nu Mitre ca noi, ajunși acum oameni în toată firea. Trăiau, cu toate că erau atât de urâți și diformi. Așa gândeam noi atunci. Ne-am îngrozit toate, ne-a năucit uimirea, nu mai știam nici ce să credem, nici ce să facem.

Apoi s-a mai născut un Monstru și Bătrânele Ele ne-au spus să-l aruncăm în mare de pe stânca aceea. Câteva dintre noi au urcat cu pruncul în vârful stâncii. Dar n-au vrut să-l ucidă, pentru că acum știau că este capabil să trăiască și să crească, pe când, dacă îl aruncă în valuri, copilul va muri. Noi toate știm să înotăm, să facem pluta și suntem fericite în apa mării, dar copiii noștri trebuie să învețe asta. Pruncul țipa, Mitrele plângeau, se văicăreau – căci Bătrânele Ele erau departe și nu le puteau auzi – și nu știau ce hotărâre să ia. Îi urau pe Monștri, dar, pe lângă asta, acum apăruse și frica, știind că existau Monștri care trăiau dincolo de dealuri... uite ce e, tu m-ai rugat să-ți spun cum s-au petrecut lucrurile, și atunci de ce te cuprinde furia când îți povestesc? Dacă în comunitatea voastră s-ar fi născut niște Mitre, poate că și voi ne-ați fi considerat Monștri, pentru că eram diferite. De unde știi că n-ar fi fost așa? Da, eu știu prea bine că voi nu puteți naște, numai noi, Mitrele, putem naște, iar voi ne disprețuiți, ba da, așa este, dar fără noi n-ar exista nici Monștri, n-ar exista *absolut nimeni*. La asta te-ai gândit vreodată? Noi, Mitrele, facem oamenii, pe toți, Mitre și Monștri deopotrivă. Dacă n-ar exista Mitrele, ce s-ar întâmpla? La asta te-ai gândit vreodată cu adevărat?

Mitrele stăteau pe creasta stâncii, împreună cu micul Monstru care urla, când își făcu apariția în zbor lin unul dintre vulturii cei mari, scoțând țipete ascuțite, îngrozind Mitrele. Vulturii sunt așa de mari că pot duce în zbor un om... poate nu foarte departe, dar ar fi putut să o ridice de la pământ pe una dintre noi, poate chiar pe aceea care ținea pruncul, și să-i dea drumul în mare. Sau, cu aripile lui mari ar fi putut să le doboare, una câte una, și să le împingă în valurile care săltau lovindu-se de pietrele ascuțite. Dar nu a fost așa. Vulturul s-a lăsat în jos, a prins copilul în gheare și a plecat în zbor către Colina Vulturilor.

Mitrele nu știau ce să facă. Le era frică să le spună Bătrânelor Ele ce s-a întâmplat. Nu-mi amintesc să mai fi vorbit cineva vreodată, până atunci, despre frică.

De atunci încolo lucrurile s-au schimbat. Când se năștea un Monstru, tinerele se prefăceau că-l aruncă în mare, dar, de fapt, se duceau mai departe, până unde nu le vedea nimeni, știind că țipetele copilului vor atrage vulturul. Lăsau copilul jos, pe stâncă, și așteptau până când vulturul cobora în zbor și îl lua. La vremea aceea se nășteau cam tot atâția Monștri, câte Mitre, prunci asemeni vouă, prunci asemeni nouă.

Nu ți s-a părut niciodată ciudat faptul că aveți sfârcuri pe pieptul vostru plat? Nici măcar nu le poți numi sâni, nu? Și atunci, la ce bun să ai sfârcuri, dacă nu-ți ajută la nimic? Nu poți hrăni un prunc la piept, așadar nu sunt de nici un folos.

Sigur că da, nu mă îndoiesc nici o clipă că te-ai gândit la toate astea, doar tu observi mereu câte ceva, ai ceva de întrebat. Ei, și atunci, care e răspunsul tău?

După aceea, una dintre Bătrânele Ele a spus că n-ar fi rău să păstrăm un mic Monstru, unul ca tine, să-l creștem și să vedem dacă e bun la ceva.

N-a fost deloc ușor, pentru că vulturii ne urmăreau întruna și a trebuit să-l ținem pe Monstruleț ascuns tot timpul.

Nu-mi face nici o plăcere să mă gândesc la ce-a pățit pruncul acela. Sigur, eu doar am aflat lucrurile astea, făceau parte din povestire, Memoriile le repetau iar și iar, tot ce îți spun eu este doar o parte din ceea ce noi numeam povestirea.

În privința acelei părți din povestire dăinuie un sentiment neplăcut. Au existat disensiuni, ba mai rău, chiar certuri. Povestirea spune că asemenea certuri nu se mai iscaseră până atunci. Unele dintre Bătrânele Ele nu voiau să se vorbească despre cel dintâi Monstru și despre felul în care a fost tratat. Altele întrebau ce rost mai are povestirea dacă unele lucruri rămâneau nespuse? Eu cred că multe lucruri au rămas nespuse. Ceea ce știm toate este că, la început, nimeni n-a vrut să-l hrănească pe Monstru. Niciodată nu i se dădea să mănânce destul, era veșnic flămând și plângea întruna. Ca urmare, vulturii pluteau mereu în zbor încercând să vadă unde țineam copilul. Era hrănit, dar cea care-l

alăpta îl sâcâia și-l chinuia. Cel dintâi Monstruleț a avut o viață tare grea.

Apoi, una dintre Ele a zis că lucrurile nu mai pot continua așa, că ori îl lăsăm să trăiască și îi purtăm de grijă, ori nu, însă felul în care îl tratăm acum mai degrabă o să-i aducă moartea. Și ce puteam să-i facem? Toate ar fi vrut să se joace cu gâlmele și cu furtunul copilului, cu ce ai tu în față. Monstruleţul ţipa și urla, iar gâlmele i se umflau și se umpleau de o apă urât mirositoare. Apoi una dintre Bătrânele Ele a zis că, de fapt, Monstrul este la fel ca noi, în afară de chestia aia din față și pieptul plat. Că e la fel ca pruncii noștri. Să-i tăiem ce are în față și să vedem ce-o să se întâmple... ei, și i le-au tăiat, iar copilul a murit. Țipa și urla întruna... și mai târziu, când s-a născut un alt Monstru și s-au hotărât să-l păstreze, a fost ceva mai bine tratat, dar nu vreau să-ți spun chiar tot despre felul în care au trăit acești mici Monștri. Și cred că unora dintre noi li s-a făcut rușine. Noi nu suntem niște ființe crude. Nu s-au consemnat fapte de cruzime făcute de noi, cel puțin nu înainte de a se naște Monștrii. Monstruleţul pe care intenționam să-l creștem s-a rătăcit în afara grotei în care îl ţineam și un vultur ce stătea de pază a coborât în zbor, l-a luat și l-a dus peste deal la ceilalți. Cum au supraviețuit copiii ăia... noi nu știm.

Apoi s-au născut mai mulți Monștri deodată. Unele dintre Bătrânele Ele au vrut să mai păstrăm unul, ca să ne jucăm cu el, altele nu au vrut. Dar povestirea spune că unii dintre prunci au fost duși pe Stânca Morții în același timp și că n-au apărut în zbor doar un vultur sau doi, ci atâția vulturi câți Monstruleți erau, iar noi ne-am uitat cum copiii au fost ridicați și duși peste deal. Cum au trăit copiii ăia? Copiii au nevoie de lapte. O legendă spune că unei Mitre tinere i s-a făcut milă de prunci, a trecut singură dealul și i-a găsit umblând de-a buşilea și plângând și a alăptat cât a putut de mulți. Noi avem lapte în sâni tot timpul. Sânii noștri sunt folositori. Nu ca ai voștri.

Și tânăra a rămas acolo, cu Monștrii, dar nu știe nimeni ce s-a petrecut cu adevărat. Vrem noi să credem că așa a fost pentru că ne e rușine de ce spune restul povestirii, dar rămâne

întrebarea : cum au supraviețuit copiii ăia dacă nu i-a hrănit nimeni ?

Mai e o legendă care spune că două Mitre ședeau la malul mării, priveau valurile și se cufundau din când în când în mare ca să înoate puțin și au văzut doi pești din soiul pe care voi îl numiți pește-sân, pentru că așa arată, ca niște meduze mari și umflate, și au și ei niște furtunuri care le atârnă, ca și la Monștri, și unul dintre ei și-a vârât furtunul în celălalt și s-au risipit o mulțime de ouășoare în apă.

Atunci ne-am gândit prima dată că furtunurile Monștrilor au un rost, să facă ouă și, dacă e așa, de ce și pentru ce ?

Cred că legenda asta e cam fantezistă, însă ceva de felul ăsta s-a întâmplat probabil.

Bătrânele Ele au început să discute despre asta, pentru că noi le-am povestit... când spun „noi" mă refer la cele tinere, pe care istoria cu furtunurile și ouăle le nedumerea. Câteva tinere s-au dus peste deal și, când Monștrii le-au descoperit, le-au prins și și-au vârât furtunurile în ele, și așa am ajuns să fim Ei și Ele, iar după aceea am învățat să spunem „eu", pe lângă „noi"... și de aici încolo sunt mai multe povestiri, nu doar una singură. Da, știu că ce îți spun eu nu prea are cap și coadă, dar, așa cum ți-am zis, există mai multe povestiri, cine știe care este cea adevărată ? Și, la ceva vreme după asta, noi, Mitrele, ne-am pierdut puterea de a naște fără ei, fără Monștri, fără voi.

Relatarea de față, aparținând acestei Maire, este de dată mai recentă decât primul document pe care îl avem. A fost făcută mult mai târziu, la distanță de multe veacuri. „Veac" este un cuvânt în care nu putem avea încredere, care trădează lipsa unei cunoașteri reale. Avem doar o redare blândă a evenimentelor, repetată de mai multe ori, în care chiar și remușcările izvorâte din actele de cruzime au ceva tocit. Nu, nu este neadevărată, este utilă, chiar și în această formă, dar multe lucruri nu sunt cuprinse în ea. Care sunt aceste lucruri se vede în primul document sau fragment, care reprezintă probabil prima încercare de a alcătui

o „povestire". Acesta are o formă primară, nelustruită, este un text scris de cineva profund şocat. Înainte de naşterea primului „Monstru", nu se întâmplase nimic – pe durata mai multor veacuri – în această primă comunitate de fiinţe umane. Cel dintâi Monstru a fost privit ca un nefericit accident al naturii. Dar apoi a venit altul, apoi altul... şi totodată înţelegerea faptului că lucrurile vor continua aşa. Iar Bătrânele au intrat în panică, au urlat cuprinse de furie, le-au pedepsit pe tinerele care aduceau pe lume Monştri, iar felul în care au fost trataţi Monştrii... ei, nu e chiar o plăcere să citeşti ce scrie acolo, în relatarea lui Maire, însă celălalt fragment nici nu mă pot hotărî să-l reproduc. Este mult prea neplăcut. Şi eu sunt un Monstru şi nu pot să nu mă identific cu acei prunci torturaţi cu mult timp în urmă, cu primii băieţi care au venit pe lume. E cutremurător să vezi de câtă inventivitate au dat dovadă, în cruzimea lor, aceste Bătrâne. Chiar şi în perioada următoare, când nou-născuţii erau ucişi, apoi câţiva erau lăsaţi să trăiască şi supuşi mutilării... perioada aceea a durat mai mult decât sugerează relatarea de mai sus. Mult mai mult.

A început un fel de război între vulturi şi femeile din vremea aceea, un război în care ele nu aveau nici o şansă să câştige. Şi nu doar pentru că nu ştiau să lupte şi nu cunoscuseră agresiunea, ci pur şi simplu pentru că le lipsea obişnuinţa de a avea o activitate fizică. Ele doar leneveau pe pietre şi înotau. Asta era viaţa lor, asta fusese viaţa lor dintotdeauna. Şi deodată s-au trezit cu aceste păsări furioase care le pândeau fiecare mişcare şi încercau să le smulgă Monştrii de cum veneau pe lume. Câteva tinere, dintre cele care aveau grijă de Monştri, au fost ucise: au fost aruncate în mare şi împiedicate să iasă la mal de vulturii care pluteau în zbor deasupra lor şi le împingeau înapoi până se înecau. Războiul acesta n-a putut dura prea mult, dar le-a pus pe femei în faţa primilor lor duşmani. Îi urau pe vulturi şi, pentru un timp, chiar au încercat să-i atace, aruncând în ei cu pietre sau lovindu-i cu beţele. Astfel au apărut, în comunitatea somnolentă (cuvintele lui Maire) a primelor fiinţe umane, a primelor femei, nu doar frica, ci şi formele elementare

de atac şi apărare. Iar acest lucru a fost suficient pentru a le deruta pe Bătrânele care le conduceau. Ele ajunseră să inspire la fel de multă teamă ca vulturii, aşa încât tinerele s-au coalizat şi au început să le ameninţe pe Bătrâne. În definitiv, tinerele erau cele care-i năşteau pe Monştri, care îi hrăneau, care aveau misiunea de a hotărî dacă un prunc sau altul trebuie să rămână în viaţă sau să fie eliminat. Lor le revenea această misiune deloc uşoară. Bătrânele doar leneveau pe stânci, ţipând, bombănind, nemulţumite de tot şi de toate.

Venirea Monştrilor a produs un asemenea şoc, încât le-a trezit pe primele femei din visul lor, ba mai mult, aproape a pus capăt acelui vis. Au fost nevoite să termine cu certurile dintre ele, căci nu toate mamele tinere îi urau pe Monştri îndeajuns cât să fie dispuse să-i ucidă. S-a iscat o agitaţie şi o frământare, un val de emoţie atât de intens, încât aproape că le-a dat gata, aproape că se ajunsese la un fel de război civil.

Când scriu aceste rânduri mă cuprinde ceva din emoţia acelor vremuri de demult. Observ că, în relatarea ei, Maire foloseşte „noi" şi „nouă", astfel identificându-se cu cele dintâi Mitre, aşa cum eu nu-mi pot reprima tendinţa de a mă identifica cu primii bărbaţi. Te cutremuri când citeşti fragmentul care se referă la micii Monştri. Chiar şi în ziua de astăzi, când afli cum Bătrânele au poruncit ca tinerele să le taie celor mici „furtunurile şi gâlmele", ceea ce, firește, i-a ucis, şi cum îşi găseau în asta o mare bucurie, ţi se rupe inima de durere. Prefer să te cruţ, să nu reproduc fragmentul. Mai ales că ele, femeile, nu l-au inclus în povestirea lor oficială, cea pe care o învăţau Memoriile. Şi atunci, cum se face că avem totuşi acel fragment? Nu putem decât să tragem concluzia că mai exista şi opinia unei minorităţi care nu era de acord cu ascunderea adevărului – a acelui adevăr revoltător, cutremurător. O persoană, sau un grup, a păstrat fragmentul şi tot aşa o persoană, sau mai multe, l-a transmis unei Memorii. Pentru o lungă perioadă de timp, relatarea, concisă, dar cutremurătoare, a fost transmisă „din gură în gură" (cum spunem noi astăzi despre datele care circulă pe cale orală),

de la o generație la alta, dar nu a fost incorporată niciodată în povestirea principală. Și după aceea?

Și după aceea a venit un moment când toate poveștile care dainuiseră doar pe cale orală au fost consemnate într-o limbă străveche de curând descifrată. Acest adaos ulterior la corpul principal al povestirii, instigator și otrăvitor în conținut, a fost totdeauna ținut separat și, din acest motiv, cei care au descifrat primii textul l-au considerat un fals, un text scris de cineva de parte bărbătească pentru a discredita partea femeiască în ansamblul ei. Dar relatarea actelor de cruzime este prea directă și brutală pentru a fi falsă. Există acolo amănunte care cred că nu ar fi putut fi inventate.

Și cine este acest istoric? Eu sunt doar un scrib, un istoric cunoscut pentru interesul lui față de ceea ce este neobișnuit, ieșit din comun. Numele meu pentru această carte este „Tranzit". Numele meu adevărat n-am să-l spun. Acest pachet, acest mănunchi de documente care conține istoria Mitrelor și a Monștrilor a zăcut pe rafturile dosnice ale bibliotecilor sau pe rafturile învățaților timp îndelungat. Mulți oameni au citit textele și nimeni nu a rămas indiferent la faptele relatate. S-au făcut copii după ele pentru acei cititori care nu văd aici decât pornografie.

O asemenea istorie rușinoasă adunată din frânturi străvechi nu este, cu siguranță, singurul gen de informație primejdioasă păstrată în taină.

Aici este locul potrivit pentru a aduce o clarificare. Tot acest efort de tăinuire, de netezire a asperităților și de *suprimare a adevărului* a apărut atunci când s-a convenit că ostilitățile s-au încheiat și că suntem toți Una, o singură Rasă, un singur Popor. Cu amintiri împovărate de atâtea întâmplări nefericite, dintre care o mare parte păstrate în Memoriile Oficiale, *s-a convenit* – această formulare indică întotdeauna stingerea disensiunilor – că tot materialul incendiar ar trebui adunat și pus într-un loc sigur, la care să nu aibă acces decât niște custozi demni de toată încrederea.

Un asemenea custode sunt – am fost – eu. Și acum, a doua parte a clarificării. De ce mă aflu eu în situația de a-ți vorbi

despre acest material? Pentru că l-am păstrat, l-am păzit și am vegheat asupra lui mult timp.

Vreau să arăt acum de ce sunt eu îndreptățit să scriu această povestire. Tot ce urmează să relatez s-ar putea să fie – trebuie să fie – o prezentare speculativă, dar este temeinic bazată pe fapte. Am așezat chiar la început fragmentele din partea care a fost tăinuită tocmai pentru a oferi o imagine asupra materialului cu care a trebuit să lucrez. Poate o să spui că relatarea este lipsită de consecvență. Dar vorbim despre evenimente care au avut loc cu atât de mult timp în urmă, nu știe nimeni cu cât de mult timp în urmă. Și faptul acesta are o trăsătură interesantă. Avem aici o serie de întrebări adresate de unul de-ai noștri – adică de un bărbat (sau Monstru, ca să folosesc un termen încă prezent în glumele din zilele noastre) – întrebări adresate unei Mitre, unei Ea. Acest fapt simplu ne poate face să ne oprim, cuprinși de nedumerire. Nu încape îndoială că cel care pune întrebările se situează pe poziția dominantă, iar acest aspect plasează momentul undeva departe în îndelungata noastră istorie. Dar conținutul a dăinuit prin metoda folosită de femei, memorarea istoriei, păstrarea faptelor în mintea Memoriilor și transmiterea lor mai departe, spre generațiile următoare, de către Memorii. Vorbim așadar despre evenimente situate extrem de departe în timp – în comparație cu povestea relatată, ceva mai recentă, dar tot foarte veche – și care aproape că n-au nici o legătură cu ceea ce le prezentăm copiilor ca fiind adevărul. Și anume că noi, bărbații, am existat mai întâi în istorie și că, pe o cale cu totul excepțională, am făcut să apară femeile. *Noi* suntem *cei dintâi*, iar *ele* sunt creația noastră. Lucrul cu adevărat interesant, când compari structura anatomică a bărbatului cu cea a femeii. Ce explicație dă versiunea oficială pentru faptul că bărbații nu sunt construiți pentru a naște și a hrăni copii? Nu dă nici o explicație. Noi avem legende frumoase și tulburi, create odată cu marea Tăinuire – și, mă tem, odată cu marea distrugere, a documentelor.

Dar ceea ce este în mintea oamenilor nu poate fi distrus. Metoda folosită de femei, repetarea minuțioasă, cuvânt cu

cuvânt, transmiterea către generația următoare, după ce fiecare cuvânt a fost comparat și verificat, pe calea Memoriilor paralele, este o modalitate foarte eficientă de a conserva istoria. Pe toată perioada cât s-a practicat verificarea și compararea. Ar fi o mare surpriză pentru tine dacă ai vedea ce volum de materiale există în... eu le numesc în glumă închisorile noastre. Da, mă tem că gluma asta circulă printre noi, păstrătorii oficiali ai adevărului interzis. Aproape tot acest material vine de la femeile Memorii, dar și de la Memoriile noastre, când am început și noi să folosim metoda. Cu toate că, oficial, *ele* au împrumutat metoda de la noi. Absurd. Tocmai absurditatea crasă a versiunii noastre oficiale a ajuns pentru noi, istoricii, o adevărată povară.

Nimeni nu și-a asumat misiunea de a studia materialul ca pe o sursă serioasă și de-a încerca apoi să-l adune într-o istorie coerentă. Miturile și legendele sunt mai ales teritoriul grecilor, iar materialul ar putea fi prezentat ca o legendă, dar nici un grec nu și-a asumat o asemenea misiune. Asta probabil din cauză că nu avem de-a face cu o legendă, ci cu o povestire, cu fapte reale, de o categorie aparte. Propria noastră istorie nu se întinde atât de departe înapoi în timp, n-am dreptate? Și totuși izvorăște și ea din mituri – cel despre Enea, cel despre Troia pârjolită iluminând începuturile noastre, și ale grecilor, totodată.

S-ar putea să fi existat sentimentul că este inacceptabilă o relatare a acestor vremuri de demult în forma care prezintă femeia ca fiind elementul primar și fundamental. O sectă existentă acum în Roma, creștinii, afirmă că prima femeie a apărut din trupul unui bărbat. O idee cam suspectă, după părerea mea. Născocită de un bărbat și susținând exact contrariul adevărului.

Mi s-a părut totdeauna amuzant faptul că femeile sunt omagiate ca zeițe, în timp ce în viața de toate zilele ocupă un loc secundar și sunt considerate inferioare. Poate că înclinația mea spre scepticism mi-a dat capacitatea de a-mi asuma relatarea adevăratei noastre origini, o relatare în care, așa cum vei vedea, se găsesc elemente de legendă. Așa sunt, de exemplu, vulturii care au persecutat cele dintâi femei și au

salvat cei dintâi bărbaţi. De fapt, noi, romanii, nu suntem îndreptăţiţi să criticăm tendinţa de a transforma vulturul într-un fetiş – deşi vulturii noştri sunt mult mai mici decât vulturii uriaşi din vremea Mitrelor şi Monştrilor.

> Suntem Vulturi, Vulturul, suntem Copiii Vulturului. Vulturii ne-au purtat pe aripile lor, ei ne poartă pe răsuflarea lor, ei sunt aripile vântului, Marele Vultur ne veghează, ne cunoaşte, el este Tatăl nostru, urăşte pe duşmanii noştri, luptă pentru noi împotriva Mitrelor.

Nota istoricului: Acesta este cântecul care însoţea dansul Celor Dintâi Bărbaţi şi care mai poate fi auzit chiar şi astăzi în ţinuturi îndepărtate, deşi originea lui a fost de mult uitată. Urmaşii Vulturului continuă să trăiască în cel mai puternic dintre clanuri, cel al conducătorilor. Chiar şi astăzi, cine omoară un vultur trebuie pedepsit: odinioară pedeapsa era execuţia pe loc.

Iată aici un cântec de luptă al Celor Dintâi Bărbaţi:

> Ucideţi Mitrele,
> Să moară, să moară,
> Ne sunt vrăjmaşi,
> Toate să moară.

Unele obiecte străvechi din ceramică înfăţişează imagini de mutilare genitală, executate nu doar de femei asupra bărbaţilor, ci şi de bărbaţi asupra femeilor. Nu vorbim despre căni şi vase sofisticate aparţinând unei epoci considerate ca având preocupări artistice. Ci despre obiecte primitive lucrate cu stângăcie. Reprezentări ale scenelor de tortură sunt ţinute în taină şi nu mulţi sunt aceia care ştiu de existenţa lor. Un conducător oarecare, înzestrat cu o fire optimistă, a poruncit ca orice redare a unor scene de tortură să fie distrusă sau ascunsă, gândind probabil că noi, oamenii, nu am fi capabili de acte de cruzime, dacă nu ni s-ar da astfel de idei. Mă întreb cine o fi fost acel conducător. Sau poate o fi

fost o Ea. Cu foarte mult timp în urmă. Tezaurul de vase din ceramică a fost găsit într-o grotă despre care se presupune că a servit drept adăpost ființelor primitive.

Așa că n-am să mai aduc alte clarificări și am să mă întorc la încercarea mea de a face istorie; o istorie cu care atât Mitrele, cât și Monștrii, atât bărbații, cât și femeile s-ar declara de acord. Imediat mă și văd confruntat cu o problemă. Aici am scris „bărbații și femeile". Face parte din practica noastră să începem cu bărbații. Ei dețin primul loc în societatea noastră, în ciuda faptului că unele doamne din familiile nobile exercită o influență considerabilă. Totuși, bănuiala mea este că această prioritate a fost născocită ulterior.

ISTORIA

Alcătuită din date transmise pe cale orală și consemnate cu multe veacuri după ce au fost adunate.

Se tolăneau pe stânci, mângâiate de valuri, precum focile, precum focile bolnave, căci ele au pielea albă, pe când focile sunt în general negre. La început chiar am crezut că sunt foci. Foci care cântă? Nu auzisem niciodată focile cântând, deși unii spun că le-au auzit. Atunci ne-am dat seama că sunt Mitre. Eram trei băieți. Știam că le urâm pe Mitre, deși nu ne aminteam nimic din zilele de demult, de faptul că am fost lăsați pe Stânca Morții, de faptul că am fost purtați peste munte de vulturi. Ce vedeam acum nu putea decât să ne uimească, indiferent de toate câte ni se spuseseră. Era chiar mai mult decât uimire, era dezgust. *Obiectele* acelea mari, decolorate, care pluteau pe apă, cu mitrele lor dezgustătoare, pe care le vedeam pentru prima dată, și, în timp ce priveam, din mitra unei creaturi plutitoare a ieșit un obiect mic, însângerat. Am văzut că e o Mitră mititică. Abia mai târziu ne-am gândit că ar fi putut la fel de bine să fie un Spârc – unul de-ai noștri. Am luat-o la fugă înapoi, trecând pe lângă Mitra din mijlocul stâncilor, cu petele ei roșietice și iarba aspră. Am luat-o la fugă și am vomitat, am urcat

muntele şi apoi am coborât pe partea cealaltă în ţinutul nostru.

Avem aici cea mai veche relatare a momentului în care noi, „Monştrii", am văzut „Mitrele". N-am cum să dovedesc asta, dar aş zice că este o amintire a ceva ce s-a petrecut undeva foarte departe în trecutul povestitorului. Are ceva din patina care se aşterne peste o poveste de multe ori şi îndelung repetată. Nu găsim aici nimic din tonul aspru şi mânios al fragmentului, cu adevărat primul (nu l-am copiat din cauză că este prea plin de cruzime şi de satisfacţia răzbunării), care vorbeşte despre Mitre.

A alcătui o istorie din acest gen de material nu este o treabă uşoară, dar trebuie să spun, pentru a-mi susţine afirmaţiile, că rareori s-a întâmplat ca povestirile Mitrelor şi ale Monştrilor să difere în mod fundamental. Adesea tonul a fost diferit şi odată a existat bănuiala că ele redau evenimente diferite. Dar, în mare, Mitrele şi Monştrii (sau Spârcii) au trăit aceeaşi istorie. Acum îmi încep din nou relatarea.

Trăiau pe malul unei mări calde, pe o insulă care era, în realitate, foarte mare, dar nu se depărtau niciodată de ţărmul unde se născuseră. Erau ale mării, făpturile mării, mâncau peşte şi alge, fructe ce creşteau în apropierea mării. Locuiau în grote înalte, cu nisip pe jos, dar probabil le era tot una dacă dormeau pe stânci sau sub acoperământul acelor grote. De cât timp trăiau acolo? Şi imediat dăm de cea mai mare piedică – cu adevărat principala dificultate a acestui istoric. Mitrele nu ştiau când a ieşit neamul lor târâş din valuri ca să ia o gură de aer pe stânci, şi nici nu erau curioase. Nu le trecea prin minte să se întrebe şi să întrebe. Dacă cineva ar fi vrut să afle „Ce vârstă aveţi voi, ca neam?" – dar asta a venit mult mai târziu – nu puteau decât să răspundă, stins şi şters: „Ce vrei să spui?". Mintea lor nu era construită pentru a pune întrebări, nici măcar pentru a formula o blândă

curiozitate. Credeau – dar asta nu era o convingere pe care să o susţină sau să o conteste – că pe ele le-a adus un Peşte de pe Lună. Şi când s-a întâmplat asta? Doar o privire lungă, leneşă, nedumerită. Ele ieşiseră din ouăle lunii. Luna depunea ouă în mare, pierzând astfel o parte din ea însăşi, şi de aceea era uneori mare şi strălucitoare, iar alteori subţire şi palidă. Cât despre darul lor de a naşte, problema nu le frământase niciodată. Aşa fusese dintotdeauna. Nimic nu se schimba, nu se putea schimba, nu avea să se schimbe – dar ăsta era mai degrabă un sentiment, decât o idee pe care ar fi putut sau ar fi dorit să o dezvolte sau măcar să o formuleze. Trăiau într-un prezent veşnic. *De cât timp?* O întrebare inutilă. Când s-a născut primul „Monstru", a fost luat drept un copil diform, cum se întâmplă câteodată, iar apoi a venit alt „Monstru", care arăta la fel de oribil şi de tulburător. Au fost duşi pe Stânca Morţii, nu aruncaţi în mare spre a fi hrană pentru peşti, poate din pricina unei bănuieli superstiţioase că în mare Monştrii s-ar putea înmulţi şi ar putea ieşi din nou târâş la mal. Oare este potrivit să folosim cuvântul „superstiţie" în legătură cu nişte făpturi care trăiau într-o realitate pe care noi n-am putea să o recunoaştem?

Sunt convins că naşterea Monştrilor a fost primul lucru rău sau măcar tulburător care s-a petrecut în viaţa lor.

Da, pe pereţii grotelor lor se puteau vedea urmele unor valuri uriaşe care probabil izbiseră cu forţă, şi nu numai o dată, dar ele erau făpturi ale mării. Nu avem nici o cale de a afla ce simţeau ele cu privire la valurile monstruoase – cântecele lor nu sunt istorie, şi nici povestire, sunt doar un fel de bocet care sună ca vântul ce oftează şi şopteşte.

Şi nu primul Monstru a fost cel care le-a zdruncinat şi le-a trezit din visare. Un braţ sau un picior sucit, o mână strâmbă, un cap turtit sau un chip teşit – asemenea accidente produceau tristeţe, dar nu reprezentau o ameninţare, cum s-a întâmplat când a apărut un al doilea Monstru, un al treilea, şi apoi alţii, cu ghemotocul lor de carne atârnând în faţă, acolo unde ele aveau pielea netedă şi o crăpătură adâncă mărginită de păr moale. O grozăvie... apoi alta... apoi alta... Îi duceau în cea mai mare grabă pe aceşti prunci

greşiţi din naştere pe Stânca Morţii. Umflătura aia din faţă, care zvâcnea şi-şi schimba forma mereu, vai de mine, urâtă, oribilă, era ceva care...

Ei, şi vulturii îi luau de acolo şi îi mâncau şi astfel nu-i mai vedea nimeni.

Dar nimic nu mai era ca înainte. Trebuie să fi fost ca atunci când împungi cu un băţ o vietate moleşită, rătăcită pe plajă, care se chircește la atingere.

Un şoc, apoi altul au zdruncinat această comunitate de făpturi visătoare şi, din spaimă şi neputinţă, s-a născut cruzimea.

Iar când a devenit clar că ivirea Monştrilor nu va înceta, s-a instalat o nouă ameninţare, şi anume că numărul membrilor comunităţii era în continuă scădere.

Şi mai era şi spaima că femeia care a adus pe lume un Monstru ar mai putea aduce unul. Şi atunci cum ar fi privit-o celelalte? Nicăieri nu este consemnat faptul că între ele s-ar fi ivit disensiuni. Inspira frică femeia aceea? Era ea însăşi cuprinsă de frică? Şi dacă o femeie năştea mai mulţi Monştri, oare îşi provoca un avort când constata că este din nou gravidă? Nu avem răspunsuri la aceste întrebări.

Cât a durat acea etapă de început?

Memoriile nu ne dezvăluie nimic care ne-ar putea ajuta.

Există o cale, nu de-a măsura, ci de-a face o evaluare intuitivă a procesului îndelungat. Mormântul sau hăul unde erau aruncate fetele sacrificate era plin de oase şi cu adevărat adânc. În fundul lui se vedeau crăpături, scobituri şi bolovani căzuţi, iar printre acestea se întrezăreau, şi mai în adânc, alte straturi de oase, nu oase întregi şi proaspete, precum cele din stratul de deasupra, ci frânte şi zdrobite, iar la o adâncime şi mai mare, pe fundul acestei gropi uriaşe, se întindea un strat albicios de praf de oase. Un strat gros. Trebuie să fi trecut mult timp pentru ca aceste oase să se facă pulbere, chiar dacă prin găuri şi crăpături pătrundeau vântul şi umezeala sărată care grăbeau procesul.

E greu de crezut că aceste fiinţe, care parcă vieţuiau într-un vis, aduceau sacrificii cu regularitate sau că făceau vreo altă activitate cu regularitate. Traiul lor era dirijat de

impulsuri și ritmuri ce nu pot fi decât bănuite. Dar, deși nu există nici o modalitate de a număra scheletele sau de a face o estimare a timpului pe care l-ar putea sugera stratul de praf, n-am greși dacă am spune că vorbim despre perioade lungi de timp, despre veacuri.

Despre încremenire, despre o existență asemănătoare cu aceea a peștilor pe care mareele îi poartă înainte și înapoi, după cum se schimbă luna. Și apoi, adevărata schimbare, schimbarea definitorie, nașterea pruncilor diformi – Spârcii, Monștrii. Începutul stării de disconfort emoțional răscolitor, de neliniște, de nemulțumire, începutul unei conștiințe de sine și a unei conștiințe a propriei lor vieți. Doar începutul, ceva ce seamănă cu nemulțumirea unui pește rătăcit pe plajă când e atins cu bățul.

O parte din această povestire va trebui să rămână învăluită în taină. Da, da, rezultatele la care au ajuns cei care au încercat înaintea mea să rezolve misterul oferă soluții care se apropie mai mult de legende, decât de probabilități temeinice. Cum a apărut comunitatea bărbaților? Nu putem crede că vulturii le-au dat nou-născuților să mănânce carne crudă regurgitată și că i-au încălzit acoperindu-i cu penele lor. Nu, a existat o cale și iată care a fost aceasta.

Mitrele născute cu diformități, lăsate pe Stânca Morții, au fost – pentru cât timp? – hrană pentru vulturi. Și la fel trebuie să se fi întâmplat și cu primii Monștri. Dar mai târziu – când anume nu știm – băieții pe care Mitrele i-au păstrat doar ca să se joace cu ei sau să le țină de urât au scăpat. Știm că încă de la patru ani, dar cu siguranță la cinci, șase, șapte ani, băieții sunt capabili de acte de rezistență și chiar de forță fizică. Doi, trei, patru băieței au fugit din grotele de deasupra mării. Vulturii, deși foarte mari, mult mai mari decât cei pe care-i cunoaștem noi, n-ar fi putut duce în gheare niște copii atât de mari pe distanțe foarte lungi. Copiii au văzut unde se întorceau vulturii în zbor, la cuiburile lor, dincolo de Stânca Morții, peste vale, în vârful muntelui... și au pornit pe urmele lor. N-au zăbovit pe creastă, unde erau cuiburile vulturilor. Cât de înspăimântătoare trebuie să fi

fost aceste păsări uriașe. Au coborât pe partea cealaltă a muntelui, până în valea unde curgea râul cel mare. Copiii fuseseră crescuți cu pește, iar pește se găsea și aici, dar de un alt soi. Fuseseră adăpostiți în grote. Și erau încă mici, cât de nemărginită li s-o fi părut valea în care ajunseseră! Nici nu putem să nu-i admirăm pentru îndrăzneala și istețimea lor. Râul era lat, adânc și curgea cu repeziciune. Și totuși erau nevoiți să prindă pește din el. Unde s-au adăpostit? Nu și-au putut face de la început colibe și șoproane – nu mai văzuseră așa ceva. Văzuseră însă cuiburile vulturilor și au adunat crengi mai mici și mai mari, le-au făcut grămezi și s-au strecurat sub ele la lăsarea întunericului. Apoi au mai crescut, au prins puteri și au început să proptească ramurile căzute și să-și facă adăposturi. Clima era blândă acolo, nu aveau motiv să se teamă de frig. Dar să nu uităm de sălbăticiunile pădurii care stăteau la o oarecare distanță, pe ambele maluri ale râului. Cum se face că au scăpat de ele rămâne un miracol. Să-i fi ajutat pe acești copii un zeu sau o zeiță? Dar înscrisurile lor nu pomenesc nimic despre vreo intervenție divină. Sigur, erau copiii Vulturului și cam aici se încheia, pentru ei, problema divinității.

Să nu uităm că primii băieți erau crunt mutilați, într-un mod asupra căruia eu, unul, n-aș insista. Trase, întinse, transformate în jucării, „spârcurile" lor avuseseră mult de suferit, iar punguțele le fuseseră tăiate ca amuzament, pentru a li se scoate biluțele, și, mai presus de toate, nu avuseseră parte niciodată de blândețe și de grijă maternă. Mamele lor îi alăptaseră, din porunca Bătrânelor Ele, dar fără nici o tragere de inimă și niciodată îndeajuns. Poate ne-ar plăcea să îndulcim puțin povestea dureroasă închipuindu-ne că o fi existat o Mitră care a simțit un pic de afecțiune pentru pruncul ei nefericit, dar aceasta a fost nevoită să își ascundă sentimentele, să își reducă la minimum grija și mângâierile. Și de aceea ei erau duri și rezistenți și știau ce să facă pentru a nu atrage atenția. Băiețași slăbănogi, dar puternici și neînfricați, cu șanse incerte de a supraviețui, dar măcar ajunși departe de Mitrele care-i chinuiau.

Apoi s-a petrecut ceva extraordinar. Vulturii le-au adus câţiva nou-născuţi abandonaţi pe Stânca Morţii. Ţânci flămânzi care ţipau, dar care nu erau mutilaţi. Cum să-i hrănească pe aceştia?

În pădure nu vieţuiau doar fiare sălbatice ameninţătoare, ci şi unele animale mai blânde. Băieţii au văzut căprioare cu puii lor şi probabil au luat prima lecţie de dragoste părintească văzând cum se poartă căprioarele cu puii lor. S-au apropiat cu grijă, tocmai pentru a putea vedea. O căprioară a rămas pe loc, fără să-i fie teamă: animalele nu aveau încă de ce să se teamă de neamul nostru. Mai mult decât atât, era vorba despre un copil aflat la nevoie. Băiatul a mângâiat blana moale a căprioarei, puiul a împuns cu coarnele şi a lins picioarele copilului. Apoi puiul a început să sugă. Iar băiatul a îngenunchiat şi a făcut acelaşi lucru. Căprioara nu s-a ferit, a întors capul şi l-a lins pe copil. Şi astfel a început legătura dintre copii şi căprioare.

A existat şi un cântec, „Suntem copiii căprioarelor", dar n-a avut niciodată forţa cântecului despre vulturi.

Când băieţii cei mici ţipau şi urlau, cei mai mari ştiau că trebuie să le dea să mănânce şi ce putea fi mai firesc decât să-i ducă la căprioare, care, în scurt timp, au învăţat să se întindă pe pământ cu pruncii alături. Şi căprioarele ce aveau de câştigat din asta? Nu putem decât să bănuim. Convingerea mea este că animalele sunt mai inteligente decât credem noi. În definitiv, strămoşii noştri, Romulus şi Remus, au fost alăptaţi de o lupoaică. Statuia ei şi a celor doi copii este foarte îndrăgită de noi. Poate că începutul acestei legături a fost marea nevoie a copiilor care se stingeau din lipsa a ceea ce căprioara şi lupoaica aveau din plin. Nevoia aduce cu sine soluţia. Şi de ce au început vulturii să cruţe viaţa celor mici şi să-i aducă peste munte la băieţii mai mari, în loc să-i devoreze? În primul rând, băieţii prindeau peşti pentru vulturi şi îi lăsau pe iarbă, iar păsările cele mari, după ce descărcau povara pruncilor gălăgioşi, se opreau lângă peşti – nişte peşti uriaşi – şi îi mâncau chiar acolo, iar adesea veneau să-şi primească hrana chiar şi când nu aduceau nou-născuţi. Sau luau câte un peşte, câte o bucată de peşte – în râu

creşteau peşti foarte mari şi o duceau la puii lor în vârful muntelui.

Iar Monştrii, sau Spârcii, din cel de-al doilea val nu au mai fost lipsiţi de dragoste maternă, ci au fost hrăniţi şi spălaţi şi mângâiaţi de căprioarele cele blânde care se jucau uneori cu puii lor de parcă erau şi ele pui.

Când sugeau, pruncii stăteau culcaţi lângă căprioare. Nu aveau castroane sau alte vase. Totuşi nu peste mult timp au început să folosească scoici din râu şi tărtăcuţe. În râu găseau mult mai puţine plante decât în mare, dar băieţii se făcuseră mari şi voinici, iar ţărmul mării nu era prea departe pentru nişte băieţi puternici. Acest ţărm era la o oarecare distanţă de cel al Mitrelor, dar se afla practic în continuarea lui. Mult timp băieţii nu au ştiut că, dacă ar fi mers într-o anumită direcţie de-a lungul plajei – ei aveau plajă, Mitrele doar pietre calde şi netede – ar fi dat peste Mitre, peste cele care îi persecutaseră.

Băieţii aduceau din mare diferite soiuri de alge, crabi şi peşte şi astfel copilaşii nou-veniţi erau bine hrăniţi, de îndată ce puteau mânca şi altceva în afară de lapte. Şi căprioarele primeau alge, şi le plăceau, şi peşte şi crabi, dar aceştia nu le plăceau.

Cu siguranţă băieţilor nu le era uşor să-i hrănească pe cei mici, chiar şi cu ajutorul căprioarelor. Vulturii aduceau întruna mici Monştri, care acum nu mai erau mutilaţi. Vulturii stăteau pe stâncile înalte de unde puteau să le vadă pe Mitre şi stâncile lor şi, de îndată ce se năştea un băieţel, coborau în zbor şi îl salvau ducându-l peste munte.

Credem că unii Spârci erau încă ţinuţi în grote, dar nu prea poţi să ţii prizonier un băieţel plin de energie decât dacă îl legi. Unii Spârci erau legaţi, dar făceau atâta gălăgie cu ţipetele şi urletele lor încât, atunci când scăpau, când fugeau, îndrumaţi de păsările cele mari, bătrânele Mitre erau cu adevărat fericite. Nimeni nu mai păstra un băieţel doar ca să-i „ţină de urât"; Mitrele reveniră la obiceiul lor de altădată: dacă nu era răpit de vulturi în clipa în care ieşea din burta mamei, atunci pruncul era lăsat pe Stânca Morţii, de unde vulturii îl luau imediat.

În scurt timp se înfiripă o comunitate de tineri, nu putem ști câți erau. Cronicile nu excelează în precizie. Și timpul trecea, cei dintâi sosiți erau acum bărbați în putere și frământați de tot felul de întrebări cu privire la furtunurile, nodurile și glodurile cu care erau înzestrați. Da, acum știau că furtunul le servea pentru a elimina urina.

Bărbații nu puteau spera să apuce vârsta bătrâneții, căci ei erau tot timpul în preajma râului celui iute și amenințător și a animalelor aflate în apropiere, printre copaci. Unul dintre ei a murit, o fi fost bolnav sau a avut un accident, cronica nu menționează; dar este specificat faptul că moartea i-a pus în fața unei probleme... au priceput că ar putea muri: și atunci cum vor face să-i înlocuiască pe cei pierduți? Mitrele aveau darul de a naște prunci, dar ei nu.

Și atunci Spârcii – prefer acest termen celui de Monștri, cel puțin corespunde realității – au început să-și facă griji în legătură cu numărul copiilor aduși de vulturi. Ce s-ar întâmpla dacă vulturii n-ar mai aduce băieței de peste munte? Întrebarea, odată pusă, stăruia. Acolo, pe tărâmul lor, Mitrele aduceau pe lume prunci, iar unii dintre băieți își aminteau prea bine acest lucru. Fără Mitre, n-aveau să mai apară alți nou-veniți purtați în ghearele vulturilor, n-aveau să mai existe Spârci.

Și cât să fi durat perioada de întrebări și îndoieli? Nu avem nici cea mai vagă idee. Cântecele primilor bărbați erau un fel de file de istorie. În ele povesteau despre timpul petrecut printre Mitre, despre cruzimile pe care le îndură seră. Unele cântece vorbeau despre eliberarea de durere și spaimă și despre sosirea în această vale unde vulturii le erau prieteni, căprioarele le dădeau lapte, iar râul și marea erau pline de pești. Aveau adăposturi mai bune decât primele grămezi de vreascuri. Erau puternici, sănătoși și curajoși, erau din ce în ce mai mulți... dar nu aveau darul de a da viață.

Erau neliniștiți și agitați acei bărbați de la începuturi, strămoșii noștri din vremuri de demult, iar firea lor îi mâna până departe în inima pădurii și astfel au început să cunoască măcar o parte din insula lor, care era întinsă, lucru pe care ei nu aveau cum să-l știe. Au descoperit păduri mari

și rare, râuri adânci și repezi și pâraie care se vărsau în ele, dealuri molcome, ținuturi liniștite – pe toate le-au descoperit acești primi exploratori. Au descifrat tainele fiarelor sălbatice și au învățat să se ferească de ele și mai apoi, nu peste mult timp, cum să le ucidă pentru a-și procura hrana. Nu ucideau niciodată căprioarele, prietenele lor, care pentru ei însemnau bunătate, blândețe și hrană. Și-au dat seama că sunt mai bogați, mai bine hrăniți și că dispun de mai mult teritoriu în care să se poată mișca decât Mitrele, care nu se îndepărtau niciodată de țărm.

Erau chinuiți neîncetat de nevoile bărbăției lor, dar nu știau după ce anume tânjesc. Recurgeau la toate căile și mijloacele pentru a-și ostoi foamea sexuală, mergând până la a se folosi de animale – niciodată de căprioare, nu i-ar fi lăsat inima să se folosească de căprioare, căci de la ele primiseră laptele, ele erau, de fapt, mamele lor. Dar nu aveau cuvintele care să denumească o mamă, un tată. Nici n-ar fi putut. Nu știau că sunt, că ar putea fi, tați. Și nu erau nici cerbi, deși iubeau căprioarele. Oare cunoșteau cuvântul „iubire" sau măcar îl gândeau? Eu cred că nu.

Se gândeau adesea, cu încordare crescândă și curiozitate, la Mitrele care trăiau în continuare așa cum făcuseră dintotdeauna, nu departe de ei. Ceea ce fusese o distanță imposibil de acoperit pentru ei, când erau mici, devenise acum un fleac. Pentru Mitre, drumul până la Colina Vulturilor era imposibil, pentru că nu se gândiseră niciodată să-l parcurgă. Nici măcar ideea de a merge până acolo, de a urca și de a privi la tot ce se găsea de cealaltă parte a muntelui nu se înfiripase în mintea lor. Nu știau că dincolo de munte se întindea minunata vale în care trăiau Monștrii. Nici nu le trecea prin gând să se întrebe. Mintea nu poate imagina ceea ce ochiul nu vede ; nimic nu exemplifica mai bine această idee.

Și totuși acum le măcinau temeri și îndoieli. Numărul lor scădea rapid. Niciodată nu fuseseră prea multe, instinctul lor reglase acest lucru de la sine. Unele dintre grote erau doar pe jumătate ocupate, iar în scurt timp urmau să fie chiar și grote goale. Doar vreo șase grote mai erau locuite și

vechea organizare în grupuri de Pescari, Culegători de Alge şi altele asemenea se ştergea treptat. Îşi supravegheau cu grijă fiicele, erau preocupate de soarta lor, le priveau ca pe ceva preţios, în timp ce naşterea Spârcilor era privită cu o neplăcere crescândă, căci ar fi fost mai bine dacă s-ar fi născut Mitre.

Două tinere tolănite pe pietrele lor preferate, pe jumătate cufundate în apă, văzură cum o vietate marină îşi introduce furtunul într-alta, de acelaşi soi, şi cum dă drumul la un nor lăptos de ouă. Simţiră atunci că se află în faţa unei adevărate revelaţii – trimisă de însuşi Marele Peşte – şi se duseră la Bătrânele Ele ca să le povestească ce au văzut şi ce gândeau ele că înseamnă asta.

Li se răspunse cu o privire ştearsă şi leneşă, privirea ochilor în care nu se oglindise niciodată frământarea gândurilor, deşi cunoscuseră şi ei neliniştea, şi oricât de mult au insistat tinerele Mitre, spunând că s-ar putea ca Monştrii să fie de vreun folos, nimic nu le-a putut convinge pe bătrâne, presupunând că au auzit ce li s-a spus.

Când s-a născut următorul Monstru, cele două tinere l-au luat degrabă de la mama lui, l-au ferit de ochii vulturilor şi au studiat cu atenţie partea aceea urâtă care făcea din el un Monstru. Aşa au văzut că furtunul lui nu se deosebea prea mult de cel al vietăţii marine. Dacă era frecat, se întărea, dar nu scotea un nor de ouă. Pruncul ţipa, iar vulturul, care pândea de după stânci, s-a ridicat în zbor, le-a izbit cu aripile pe cele două tinere, a apucat uşor copilul în gheare şi l-a dus de acolo. Dar a lăsat în urmă întrebări şi îndoieli.

Aşadar, fiecare dintre cele două comunităţi se gândea la cealaltă, cu toate că Mitrelor nici măcar nu le trecea prin gând să meargă mai departe de Stânca Morţii, să ajungă până la munte şi dincolo de el.

Cât despre băieţi, care se aventurau tot mai departe în jumătatea lor de insulă cu fiecare zi care trecea, teama de Mitre îi ţinea la distanţă de stâncile şi grotele din care scăpaseră. Unii urcau pe munte până la cuiburile vulturilor şi de acolo priveau în jos spre ţărmul pe care se vedea o puzderie de pete decolorate risipite pe stânci – Mitrele lâncezind, ca

de obicei, jumătate în apă, jumătate pe uscat. Dar băieții nu coborau pe partea cealaltă a muntelui, erau prea speriați.

Unii dintre ei o porneau în fugă peste coamele stâncoase din spatele țărmului, de unde, dacă ar fi continuat să meargă, ar fi ajuns la Mitre, dar nu se duceau mai departe, ci se opreau și se ascundeau într-un loc ferit, destul de aproape încât să poată vedea ce fac femeile. Femeile nu făceau mare lucru, doar leneveau și căscau, înotau puțin și își scuturau pletele lungi ca să se usuce, și iar intrau în apă să înoate.

[„Pletele lungi" este invenția mea, pornind de la menționarea părului lung într-un material datat cu mult după acesta. Poate că primele Mitre aveau pielea netedă ca a focilor, dar le crescuse părul mai târziu, ca efect al unei necesități de care nu erau conștiente. Istoricul.]

Mitrele își petreceau zilele, toate zilele, multe zile, în același fel, fără să facă nimic, asta vedeau băieții. Așa că s-au plictisit să le mai urmărească, și totuși uneori încă reveneau, împinși de foamea lor, irezistibil atrași, și într-o zi au văzut o Mitră tânără plimbându-se singură nu departe de ei, pe plajă. Fata s-a oprit, s-a întors cu spatele către cei ce o urmăreau, și-a lăsat capul pe spate și a rămas cu privirea pierdută spre mare. Descrierea acestei fete singure – Mitrelor nu le plăcea să stea singure – care se plimba agale pe plajă dă de înțeles că era una dintre acele Mitre cu trăsături noi, în care drojdia schimbării începuse să fermenteze.

În ziua aceea erau patru băieți (sau Spârci) sus pe stânci. Mânați de un impuls, se furișară în spatele ei cu grijă, fără a-și da nici ei seama ce aveau de gând să facă. Apoi prezența ei atât de aproape și foamea lor învinseră frica și băieții se repeziră asupra ei, îi prinseră brațele și o duseră în fugă către valea lor. Ea scoase țipete scurte de mânie, cu glasul sugrumat de groază. Până atunci nu mai trăise starea de spaimă, nu se mai simțise amenințată și, mai mult ca sigur, nu mai strigase, nu mai țipase niciodată. Din cauza șocului,

deveni supusă. Era mai înaltă decât ei, mai voinică, dar nu era mai puternică decât patru băieți solizi, bine făcuți. Băieții o obligară să alerge întruna, în timp ce scoteau la rândul lor strigăte de triumf, care erau și strigăte de teamă. Puseseră stăpânire pe o Mitră – iar învățătura pe care o primiseră ei le spunea să se teamă de Mitre. Străbătură o distanță destul de mare de la plaja unde o găsiseră, pe malul mării, apoi peste dealurile stâncoase și până la râul cel mare, înainte ca acesta să se verse spumegând în mare. Ținând-o tot într-o fugă, urcară în susul râului, de-a lungul apei. Ea începuse să țipe cu glas răgușit, neobișnuit să scoată asemenea sunete. Băieții îi îndesară în gură un ghemotoc de alge.

Epuizată de efort, pe jumătate sufocată de alge, tânăra gemea și gâfâia și, în cele din urmă, ajunseră în valea unde trăiau bărbații. Se aflau însă pe malul celălalt al râului. O obligară să traverseze râul înot printr-un loc unde apa bătea cu ceva mai puțină furie: misiunea n-a fost grea pentru o fată care își petrecuse toată viața înotând și jucându-se în valuri. Apoi se trezi în mijlocul unui grup mare de Monștri, pe care-i văzuse doar la naștere sau după ce fuseseră mutilați – sau, pentru câteva clipe, între momentul nașterii și momentul când îi răpiseră vulturii. Erau de toate vârstele, de la copii până la bărbați trecuți de tinerețe, iar aceștia purtau urmele celei mai crunte mutilări, de pe vremea când fuseseră ținuți de Mitre pentru „a le ține de urât". Toți erau goi și, văzând acolo atâția Monștri, cu furtunurile îndreptate spre ea, fata scuipă algele din gură și scoase un țipăt, un țipăt adevărat de data aceasta, de parcă toată viața numai asta făcuse. Unul dintre răpitori îi îndesă din nou algele în gură și altul îi legă mâinile la spate cu o funie din alge – și toate astea se făcură încet și cu stângăcie, căci era pentru prima oară când legau mâinile cuiva, nu se mai întâmplase până atunci să aibă un ostatic sau să fie cineva făcut prizonier.

Și acum, instinctele nestăvilite, nezăgăzuite și adesea neidentificate se dezlănțuiră deodată în acest grup de bărbați, unul dintre răpitori o trânti la pământ pe această femeie fără vlagă care se zbătea și într-o clipă își vârî furtunul în

ea. În scurt timp se ridică și altul îi luă locul. Violul se repetă, iar și iar, căci bărbații își potoleau o foame ce părea de neostoit. Câțiva tineri, care plecaseră în pădure în căutare de fructe, se întoarseră și, văzând, înțelegând ce se petrece, intrară și ei în joc. Apoi fata nu s-a mai zbătut, n-a mai gemut, ci a rămas nemișcată, iar ei au înțeles, deși nu imediat, că murise. Și apoi au priceput, nu imediat, că ei au omorât-o. După aceea băieții s-au risipit, fără a se privi în ochi, cuprinși de rușine, cu toate că nu erau capabili să definească această stare, lăsând fata să zacă acolo. Noaptea li s-a părut lungă și înspăimântătoare și se simțeau apăsați de cele întâmplate. Chiar dacă furtunurile lor pleoștite și sentimentul de relaxare, pace și ușurare pe care-l trăiau le aduceau răspunsul la întrebări care-i chinuiseră uneori ani în șir, ei uciseseră și până acum nu se mai întâmplase să ucidă fără un scop anume.

În lumina dimineții o găsiră zăcând acolo pe iarbă, lângă râu – murdară, mânjită, mirosind a excrețiile lor, cu ochii deschiși, mari și acuzatori.

Ce să facă acum?

Să o ducă acolo unde ar putea să o găsească vulturii? Totuși, ceva îi împiedica să facă asta.

În cele din urmă, au dus trupul țeapăn și mizerabil până la malul râului, într-un punct în care apa curgea cu mare repeziciune, l-au împins în valuri și s-au uitat cum apa îl poartă iute la vale către mare.

Aceasta a fost prima crimă comisă de semenii noștri (fără a-i include în această acuzație pe pruncii născuți diformi), iar fapta comisă le-a arătat de ce sunt capabili, i-a făcut să înțeleagă ceva despre natura lor.

Crima aceasta nu s-a păstrat în istoria povestită și ei au încercat să o uite, iar în cele din urmă au și reușit, la fel cum făceau Mitrele când venea vorba de chinurile și torturile la care îi supuseseră pe Spârci, dând faptelor o nuanță mai blândă, până ce ajunseseră să creadă că nu mutilaseră mai mult de un singur copil, numai unul.

N-am fi aflat despre această crimă dacă un bărbat foarte bătrân, aflat pe patul de moarte, căruia amintirile nu-i dădeau

pace – ziua aceea cumplită a violului și uciderii, din vremea când el era copil – n-ar fi povestit și repetat întruna tot ce știa. Cum ceea ce spunea el nu putea fi ignorat, câțiva tineri care l-au auzit, șocați, necăjiți, au reținut povestea, le-a rămas întipărită în memorie și la bătrânețe au spus-o celor tineri. Cred că acesta a fost începutul istoriei orale a Spârcilor, acestea au fost primele lor mărturii, apărute mai întâi întâmplător, pentru ca în timp să capete valoare și să dăinuiască. Femeile au lăsat documente – dar eu nu am tăria să scriu tot ce se găsește acolo; și bărbații au lăsat la rândul lor documente, iar în cazul acesta am tăria să scriu tot ce se găsește acolo.

Dincolo de munte, Mitrele au observat lipsa uneia dintre suratele lor, s-au mirat, s-au frământat, în felul lor molcom și leneș, au vorbit despre asta, au căutat să vadă dacă n-o fi căzut într-un lac din apropiere, s-au mirat din nou...

Când amărăciunea Spârcilor s-a mai domolit, a rămas totuși o îndoială care n-a scăzut în intensitate. Deși fata ucisă nu avusese puterea de a vorbi prea mult și coerent, din puținele cuvinte pe care apucase să le rostească, și-au dat seama că limba lor era mai săracă în comparație cu cea pe care o vorbea ea și, preocupați, dornici să găsească o explicație, un răspuns la această întrebare, au ajuns să înțeleagă, în cele din urmă, că toate vorbele pe care le foloseau proveneau din limbajul folosit de copilașii care făcuseră prima incursiune curajoasă peste muntele vulturilor. Limba lor era limba copiilor, ba chiar rosteau cuvintele cu glas pițigăiat, cum vorbesc copiii. Aveau, într-adevăr, și cuvinte noi, pentru uneltele și sculele pe care le născociseră, dar între ei vorbeau ca niște copii.

Și atunci, cum să facă să știe mai mult și mai bine? Groaza de Mitre, teama de ei înșiși și de cele întâmplate făceau ca întoarcerea la țărm, pentru a găsi o altă Mitră și a învăța de la ea, să fie imposibilă.

Ce era de făcut?

Primul pas l-a făcut o Mitră. Trebuie să ne întrebăm de ce l-a făcut. După trecerea unui timp atât de îndelungat e greu de găsit o explicație; deși până atunci nici o Mitră nu

avusese curiozitatea să părăsească ţărmul natal, una dintre ele a făcut exact acest lucru. A pornit-o spre muntele unde ştia că vulturii duc Monştrii, a urcat muntele, a trecut de cuiburile vulturilor, s-a oprit pe culme şi s-a uitat în jos şi a văzut... ştim ce a văzut, este deja consemnat.

Acolo jos, în vale, erau câţiva Monştri, ocupaţi cu nişte treburi pe care ea nu le înţelegea sau aşezaţi pe malul marelui râu, iar ea nu mai văzuse niciodată un râu, ci doar nişte pârâiaşe care se prelingeau pe stânci. Uimirea ei s-a transformat într-o spaimă care aproape că a pus-o pe fugă, înapoi spre ţărm. De unde stătea ea, nu putea să vadă ghemotoacele oribile care-i făceau pe Monştri ceea ce erau. Făpturile acelea îngrozitoare se mişcau în largul lor acolo, glasurile lor ajungeau până la ea folosind aceeaşi limbă ca şi Mitrele, dar pe tonul pe care vorbesc copiii.

Ce căuta ea acolo, până la urmă? Nu ştim. Ceva din substanţa şi esenţa vieţii fusese răscolit – de cine? Pe parcursul multor veacuri – folosim tot acest termen incert cu referire la timp – nimeni nu-şi dorise să ajungă până la locul pe care ea îl vedea acum de la înălţime... Aşa cum se întâmplase, cu nu prea mult timp în urmă, când Mitrele – dintr-un motiv pe care nu şi-l puteau explica – începuseră să nască Monştri, tot aşa acum o Mitră făcea un lucru pe care nu-l mai făcuse nimeni niciodată înaintea ei: se îndepărtase de suratele ei, mânată de ceva ce nu ţinea de vechea fire a Mitrelor.

Merse mai departe, coborând panta muntelui, apoi se opri. Ce să fie oare formele alea ţuguiate? La început a crezut că sunt nişte fiinţe vii. Erau, de fapt, adăposturile pe care Spârcii le construiseră şi le îmbunătăţiseră, folosind un soi de stuf care creştea din abundenţă în mâlul de la gura râului, nu departe de locul acela. Tulpinile aurii străluceau în bătaia soarelui, iar la intrarea în fiecare colibă stăteau foarte liniştiţi câţiva Spârci.

Îşi luă inima în dinţi şi merse încet mai departe, neştiind cum să le dea de înţeles că nu vine cu gânduri rele. Acestea erau făpturile pe care Mitrele le chinuiseră, le torturaseră şi chiar le mutilaseră. Ea însăşi participase la asemenea fapte.

Deja Spârcii o zăriseră şi se strânseseră laolaltă, privind spre ea; acum ea le vedea feţele speriate, privirile stăruitoare îndreptate în sus.

Continuă să coboare.

Doi vulturi uriaşi, la fel de înalţi ca şi ea, stăteau la mică distanţă de grupul de Spârci. Fiecare ciugulea dintr-un peşte. În timp ce fata privea, un băiat veni dinspre râu aducând un peşte, pe care-l puse pe iarbă la picioarele vulturilor, apoi o zări şi se apropie grăbit de semenii lui.

Băieţii nu o ameninţau, dimpotrivă, aveau un zâmbet care trăda nesiguranţă, aceeaşi pe care o simţea şi ea. Ea rămase pe loc în faţa lor, neştiind ce să facă, iar ei rămaseră cu privirile aţintite asupra ei.

Nu-şi putea lua ochii de la protuberanţele de pe corpul lor. Acum nu mai păreau la fel de hidoşi. Văzuse Monstruleţi la naştere şi umflăturile lor enorme, mult prea mari pentru trupurile lor mici, după judecata ei.

Observă că unii dintre cei mai în vârstă erau diformi, spre deosebire de ceilalţi, şi nu-şi dădu seama imediat că aceştia erau victimele Mitrelor, ajunşi la maturitate, mutilaţi pentru tot restul vieţii.

Se afla acolo un trunchi de copac – fie căzut, fie adus de ei – şi, copleşită de oboseală, căci făcuse cale lungă pentru o Mitră, fata se aşeză pe el să se odihnească. Cum şedea ea acolo, băieţii se strânseră în jurul ei, privind insistent; se uitau mai ales la despicătura ei, care acum era neacoperită, întrucât era la mijlocul intervalului dintre luna plină şi următoarea lună plină, aşa că nu avea scurgerea de sânge.

Ea putea să vadă tot ceea ce îi deosebea pe ei de ea, dar ei nu vedeau aceste diferenţe decât în parte.

Un bărbat se aşeză lângă ea pe trunchiul de copac, cu ochii ţintă la faţa ei, la sânii ei, la sânii ei mari şi lăsaţi, şi la despicătura ei. Mânată de aceeaşi forţă, ea întinse mâna şi atinse protuberanţa bărbatului, acel lucru oribil care-i stârnise groaza toată viaţa, şi văzu cum, sub mâna ei, se ridică, zvâcneşte şi pulsează. Ceea ce o îndemnase pe ea către acest loc fusese o chemare puternică şi, în clipa următoare,

se împreună cu acest străin, furtunul lui o pătrunse şi-şi făcu datoria, precum o sugera numele lui.

Se priviră îndelung – o privire gravă – apoi se desprinseseră unul de celălalt.

Se aşezară din nou alături, privindu-se întruna. Ea îi atinse din nou furtunul, acum fără vlagă; el o pipăi, dornic să o descopere.

Părinţii pe care-i preocupă dezvoltarea celor mici în aşa măsură încât să urmărească din când în când jocurile din camera copiilor vor înţelege ce se întâmpla acum, căci vor fi văzut toate acestea.

Dezbrăcaţi, după ce au făcut baie sau după ce şi-au schimbat hainele, cei doi copii stau şi se privesc. Firește, asta nu este prima dată când fratele şi sora se văd în pielea goală, dar, dintr-un motiv sau altul, fiecare dintre ei devine deodată conştient de ceea ce are celălalt diferit.

— Tu de ce ai *chestia aia*? întreabă fata enervată fără motiv – dar trebuie să ne imaginăm că tonul glasurilor lor trimite undeva departe, către anii vieţii de adult din viitor.

— Pentru că sunt băiat, răspunde fratele, iar ceea ce spune îl determină să ia o serie de poziţii. Îşi împinge bazinul în faţă şi face câteva mişcări zvâcnite care par a fi parte dintr-un joc. Îşi împinge vârful penisului în jos şi-i dă drumul ca unui arc. Şi în tot acest timp îşi ia un aer beligerant şi se încruntă, nu la sora lui, ci probabil spre un alt bărbat, un adversar imaginar.

Văzând toate aceste isprăvi, pe care ea nu le poate face, fetiţa se încruntă şi ea, îşi examinează propria construcţie şi declară:

— Dar eu sunt mai frumoasă decât tine.

Băiatul se încruntă spre despicătura ei – despre care nu se poate spune că ar avea ceva ameninţător sau măcar impunător – şi începe să facă şi alte giumbuşlucuri învârtindu-şi biluţele în săculeţi.

— Îmi place de mine mai mult decât de tine, zice fetiţa, dar se apropie de fratele ei şi-i spune: Lasă-mă să pun mâna.

El închide ochii, îşi ţine răsuflarea, acceptă cu răbdare ca ea să-l pipăie şi să-l tragă, apoi spune:

— Acum lasă-mă şi tu să pun mâna.

Şi îi explorează cu o mână stângace pliurile, după care anunţă:

— Chestia ta pentru pipi nu e aşa frumoasă cum e chestia mea pentru pipi.

— Chestia mea pentru pipi e mai bună decât chestia ta pentru pipi, răspunde ea hotărât.

În încăpere mai sunt două tinere sclave, doicile lor. Urmăresc de ceva timp acest joc (preludiu) având pe buze zâmbetele celor care cunosc mersul vieţii, una din relaţia cu soţul, cealaltă, cu iubitul.

Când băiatul se făleşte făcând acele mişcări, sclavele schimbă între ele zâmbete ce spun la-ce-te-poţi-aştepta-din-partea-unui-bărbat şi fac gesturi ocrotitoare, căci fata are, în definitiv, un himen ce trebuie apărat.

— Mama voastră o să se supere rău dacă vă vede, spune una dintre ele, punând astfel capăt jocului, cum se întâmplă de obicei.

Copiii nu se despart imediat, băiatul o trage uşor de păr pe fată şi o sărută timid pe obraz. Ea, la rândul ei, îl strânge în braţe. Sclavele au acum un zâmbet ce spune oh-ce-copilaşi-drăguţi.

Această scenetă aparţine prezentului, când fetiţa are cam cinci ani, băiatul e ceva mai mic. Copiii nu-şi vor mai dori să o repete peste un an, să zicem.

Ea se va juca de-a mama şi de-a alăptatul, el se va vedea soldat într-o legiune.

Poate ţi se pare că atunci când prezint aceste scene dau dovadă de prea multă siguranţă. Dar, de fapt, sunt mai sigur de ceea ce spun decât de multe alte lucruri pe care am încercat să le descriu. Şi acum trebuie să ofer o explicaţie folosindu-mă de ceva ce poate părea o diversiune, poate chiar ceva nesemnificativ.

M-am căsătorit cu o tânără aleasă de părinţii mei şi am avut doi copii, băieţi amândoi. Eram ambiţios, îmi pusesem în gând să ajung senator, munceam cu multă râvnă, aveam

legături cu oameni influenți și nu-mi rămânea decât foarte puțin timp pentru soția mea, iar pentru copii, și mai puțin. Ea era o mamă admirabilă, ei mă priveau cu un respect distant. Am făcut tot ce mi-a stat în putință pentru ei, în sensul de a le înlesni intrarea în armată, unde băieții s-au descurcat foarte bine. Amândoi au fost uciși în luptele cu triburile germanice. După ce au murit, m-a cuprins regretul gândindu-mă cât de puțin îi cunoscusem pe acești tineri pe care toată lumea îi lăuda. Cred că se întâmplă destul de des ca un bărbat, aflat la a doua căsnicie, să regrete că nu a făcut unele lucruri în cea dintâi. M-am gândit mult la fiii mei atunci când acest lucru nu le mai putea fi de nici un folos. Prima mea soție a murit. Am trăit singur mulți ani. M-am îmbolnăvit și am avut nevoie de mult timp să mă refac. Prietenii veneau să mă vadă, am fost sfătuit să mă căsătoresc din nou. Mă gândeam la prima mea soție și-mi dădeam seama că am fi putut să ne iubim, dacă eu aș fi avut timp pentru asta.

Când eram în convalescență, a venit să aibă grijă de mine Iulia, o fată dintr-o ramură mai tânără a familiei mele. Știam cum stau lucrurile: mama ei sperase, firește, că ruda cea înstărită va „face" ceva pentru ea, pentru copiii ei. Dar avea atâția copii! Am constatat că, dacă un bărbat își manifestă interesul pentru unul dintre membrii unei familii prea numeroase, nu peste mult timp ajunge să țină în brațe tot tribul. Iulia era drăguță, plăcută, atentă și nu vorbea despre surorile și frații ei aflați la nevoie. Îmi făcea plăcere prezența ei, simplitatea ei naturală, comentariile proaspete ale unei fetițe de provincie care urmărea cu atenție tot ce se petrece în jurul ei din dorința de a se forma după regulile de conduită ale elitei. Pot să spun cu toată convingerea că mă plăcea, deși eram tot timpul conștient – și îmi impuneam să rămân astfel – că un om în vârstă nu trebuie să aștepte prea mult din partea unei tinere atrăgătoare, de trei ori mai tânără decât el. Deodată casa mea s-a umplut de rude și de bărbați tineri care vedeau în mine un mentor și mi-am dat seama că nu va trece mult până ce Iulia se va mărita cu unul dintre ei, fapt ce mi-ar fi produs o oarecare amărăciune; și toate

astea – într-un ansamblu de elemente contradictorii – din cauză că mă gândeam atât de mult la prima mea soție și la tot ce pierdusem. Și la cei doi băieți, la cei doi tineri minunați a căror copilărie trecuse aproape neobservată pentru mine.

Am cerut-o pe Iulia de soție, spunându-i că trebuie să facem o înțelegere între noi. Ea îmi va dărui doi copii, iar după aceea nu voi mai avea nici o pretenție de la ea; și nici ea, nici copiii nu vor duce lipsă de nimic. Ea a acceptat, dar nu fără să șovăie, căci își dăduse seama că erau mulți tineri care o doreau. Numai că aceștia nu erau bogați, cum eram eu. De asemenea, eu eram o prezență plăcută pentru ea, ca prieten. Sau poate ca îndrumător? Îmi spunea că-i place să stea de vorbă cu mine și să mă asculte pentru că „știi, învăț atât de mult de la tine". Era aproape cu desăvârșire ignorantă.

Apoi s-a ivit ceva neașteptat. Fusesem convins că pentru această tânără proaspătă și plinuță („mica mea potârniche") va fi ușor să aducă pe lume copii, dar prima ei sarcină a fost foarte dificilă, iar nașterea și mai grea. Mi-a spus că totul era din cauza unei boli din copilărie și a faptului că, uneori, cei de-acasă nu prea aveau ce să mănânce. Dacă mi-ar fi cerut să o dezleg de cea de a doua parte a înțelegerii noastre – al doilea copil – aș fi fost dispus să accept. Urmărisem fără nici o plăcere dificultățile prin care trecuse pe durata sarcinii și a nașterii. Dar potârnichea mea era o fată corectă și nu a dat înapoi, trecând prin aceleași greutăți și cu al doilea copil.

Imediat după naștere, cei doi copii au fost încredințați sclavelor care lucrau în aripa destinată copiilor și cred că după aceea mama lor nu s-a mai gândit la ei nici măcar o dată. Nu-mi trecuse prin minte să adaug la înțelegerea dintre noi și o continuare: „Dăruiește-mi doi copii și fii pentru ei o adevărată mamă". Dar, când am dojenit-o pentru indiferența față de copii, ea mi-a răspuns: „Însuși faptul de a fi copil este destul de rău, chiar și fără obligația de a le purta de grijă și celorlalți". Am aflat că, între frații ei, ea era cea mai mare, că avea o mamă bolnăvicioasă și istovită și că fusese nevoită să le fie ca o mamă fraților și surorilor ei, având drept ajutor doar o sclavă nepricepută, care fugise de pe o

moşie mare unde sclavii erau foarte prost trataţi. Femeia aceasta, grecoaică de origine, aproape că nu ştia limba noastră. Iulia făcuse legământ că, atunci când va ajunge la maturitate, va refuza să se mărite cu un bărbat care nu-i va putea pune la dispoziţie sclavi. Un jurământ destul de greu de respectat când eşti foarte săracă şi provii dintr-un orăşel de provincie. Dar asta explică şi motivul pentru care acceptase atunci când mama ei îi ceruse să vină şi să intre în slujba mea.

Şi tot aşa se explică şi de ce a şovăit înainte de „a face o înţelegere" cu mine. Nici nu-i puteam cere ceva mai dificil decât să facă un copil, ca să nu mai vorbim de doi.

Mi-a spus că îi lipseşte cu desăvârşire sentimentul matern, că nu-l avusese niciodată. O întrebase pe mama ei de ce numai ea era cea care trebuia să-i hrănească şi să-i spele pe cei mici, iar ceilalţi nu. Mama îi răspunsese că pur şi simplu asta era situaţia. Nu s-a consemnat nicăieri ce credea sclava grecoaică, dar nu interesează pe nimeni părerea ei.

Comentariile prea directe ale Iuliei erau considerate originale şi îndrăzneţe, dar ea nu înţelegea de ce oamenii le găseau amuzante, de ce aveau cuvinte de laudă la adresa ei. Sunt sigur că, într-o primă etapă, nu intenţionase să uimească sau să şocheze prin ceea ce spunea, deşi începuse să devină cunoscută tocmai prin îndrăzneală şi isteţime. În scurt timp, ajunse să frecventeze o societate unde atitudinea predominantă era una de plictiseală, de cinism faţă de lumea înconjurătoare, iar asta a accentuat trăsăturile modului ei de a vorbi: tot ce fusese cândva proaspăt şi natural s-a transformat într-un stil; se simţea bine în compania unor oameni care mie nu-mi plăceau, iar din micuţa provincială cu păreri proprii despre viaţă nu mai rămăsese aproape nimic.

I-am spus că oamenii din generaţia mea îi găsesc pe cei din generaţia ei egoişti, amorali, excesivi, în comparaţie cu femeile de altădată, cum ar fi mama mea, de pildă, care excelau în virtute, pietate şi tărie de caracter. Preceptele mele i-au stârnit interesul Iuliei, dar într-o manieră care arăta că ele n-au nici o legătură cu ea. Ca şi cum i-aş fi spus:

— Ştii că în Britania există triburi în care oamenii îşi vopsesc trupurile în albastru?

— Nu mai spune! ar fi putut răspunde ea cu o umbră de îndoială în ochi.

Dar știa că nu o mint, așa că se arăta dispusă să mă creadă.

— Serios, în albastru? Păi, cred că sunt tare caraghioși.

Se exprima de obicei deschis, direct, iar zâmbetul ei reflecta aprecierea pe care o avea pentru această lume nouă și îndrăzneață. Nu peste mult timp dobândi o proastă reputație bazată pe imoralitate și exces, la fel ca toate femeile din cercul ei, și mi-o imaginam – cu chipul ei sincer, cu privirea care exprima interes pentru tot și toate – auzind de la unul dintre participanții la vreo orgie că n-ar fi rău să încerce cutare sau cutare lucru și răspunzând:

— Serios?! Unii oameni chiar fac asta? Nu mai spune! Păi atunci, hai s-o facem și noi!

Dacă Iulia nu se apropia niciodată de aripa destinată copiilor, eu aproape că nu mă mai dădeam dus de acolo. Nimic nu-mi mai stârnise interesul în atât de mare măsură, nici măcar problemele majore ale statului.

Chiar și când copiii erau foarte mici, vedeam la ei lucruri care mă uimeau și apoi, când au ajuns la vârsta de trei, patru, cinci ani, fiecare zi era o revelație. Nu mă amestecam niciodată în modul în care sclavele se ocupau de creșterea lor, nu participam decât atunci când un fapt mărunt merita luat în seamă sau răsplătit cu o îmbrățișare. Am auzit odată o sclavă spunând: „Nu au mamă, dar bunicul lor îi ține locul din plin".

În timp ce trăiam zilnic uimirea în fața a ceea ce vedeam, a ajuns la mine pachetul voluminos conținând istoria Mitrelor și a Monștrilor, a nașterii primilor băieți, fiindu-mi dat de către un învățat care îmi propusese și înainte să mă ocup de o problemă sau alta. Publicasem deja câteva lucrări, eram cunoscut, dar nu sub numele meu adevărat – care ar fi o mare surpriză, dacă ți l-aș spune. Misiunea aceasta pur și simplu m-a înspăimântat. Mai întâi materialul însuși, suluri străvechi de pergament sau frânturi din asemenea suluri, petice de hârtie răzlețe, fără nici o legătură, amestecate printre cronici vechi care consemnau pentru prima dată

transmiterea „din gură în gură" a istoriei de demult. Un volum uriaş de materiale şi, deşi erau aranjate într-o ordine oarecare, nu se aflau în ordinea în care le-aş fi organizat eu. De fiecare dată când mă apropiam de ele încercând să-mi găsesc locul în această povestire, mă cuprindea descurajarea, nu doar din pricina proporţiilor unei asemenea misiuni, ci mai ales pentru că faptele erau atât de departe de mine, încât nu ştiam cum să le interpretez.

Apoi am văzut această scenă în camera copiilor. Lidia, fetiţa mea, care avea cam patru ani, şi băiatul, puţin mai mic, avea poate doi ani. Foarte probabil Lidia văzuse de multe ori protuberanţele pe care fratele ei, Titus, le avea în faţă, dar în ziua aceea s-a uitat ţintă la el şi a întrebat:

— Ce-ai acolo?

Expresia ei arăta că este intrigată, uimită, invidioasă, scârbită – era cuprinsă de emoţii contradictorii. Am urmărit scena cu atenţie, împreună cu sclavele. Ştiam că suntem martorii unui eveniment important.

Atunci Titus şi-a împins bazinul înainte şi a început să-şi mişte penisul în sus şi în jos, privind-o cu un aer de stăpân.

— E a mea, e a mea! repetă el ca pe un refren, apoi adăugă: Şi tu ce ai? N-ai nimic!

Lidia rămăsese pe loc şi-şi privea cu atenţie pântecele plat şi mica despicătură trandafirie.

— De ce? întrebă ea privind când spre mine, când spre sclave, când spre fratele ei. Tu de ce ai chestia aia, şi eu nu?

— Pentru că eşti fată, răspunse micul stăpân. Eu sunt băiat şi tu eşti fată.

— Cred că e urâtă, arată groaznic, afirmă ea, apoi se apropie de el şi zise: O vreau eu.

El îşi legănă bazinul, ferindu-se de mâna ei iscoditoare, şi răspunse cu un nou refren:

— Nu se poate, nu se poate, şi cu asta basta!

— Vreau să pun mâna, ceru ea, şi de data asta el se opri la o distanţă care să-i permită să atingă protuberanţele, dar se retrase brusc când mâna ei se apropie.

— Atunci n-am să te las nici eu să te uiţi la a mea, spuse fata şi se întoarse, ferindu-se de ochii lui.

Auzind-o, băiatul răspunse tot cântând:

— Și ce dacă, nici nu-mi pasă, ești o *proastă*!

— Nu sunt *proastă*, răspunse fetița plângând și aleargă către sclave. De ce? De ce? De ce? întreba întruna, în timp ce una dintre sclave o ridicase iute în brațe.

— Nu plânge, îi spuse doica. Nu-i da pricină de mulțumire.

— Da' nu e drept, suspină copila, iar cealaltă sclavă îi răspunse:

— Dacă ai avea chestia aia, nici n-ai ști ce să faci cu ea, și-mi face mie cu ochiul zâmbind. (Dar eu n-am fost niciodată un stăpân de acest fel, poate că ea și-ar fi dorit să fiu.)

În clipa aceea am știut că măcar voi încerca să-mi asum această misiune, să refac istoria acelor timpuri străvechi. Stăruisem în gând asupra câtorva scene, dar, după atâtea veacuri, cum să poți înțelege cu adevărat viața de atunci, când femeile și bărbații trăiau laolaltă în valea aceea, vegheați de vulturi, fără a ști – de parcă noi, romanii, știm atât de multe – de ce fetele sunt construite într-un fel, iar băieții altfel, ca să nu mai vorbim despre semnificația acestor diferențe.

Erau conduși de instincte puternice – asta știm și noi foarte bine, ce forță pot avea ele, aici nu s-a schimbat nimic –, dar mă întorc întruna la o idee și anume că, de ceva vreme, băieții resimțeau o nevoie de ceva, o foame, o dorință – fără a ști ce-și doreau furtunurile lor – și întreaga lor ființă trăia sub forța aceleiași dorințe și nevoi.

Și fetele: organe pe care nici nu știau că le au le mânau spre băieții de peste munte și, chiar când și-au dat seama că împerecherea ducea, după un timp, la o naștere, tot n-au înțeles de ce. Sau n-au înțeles vreme îndelungată de ce.

Ceea ce am observat în camera copiilor m-a determinat să încerc să abordez această istorie, în ciuda tuturor dificultăților. Știu bine că unele dintre lucrurile care alcătuiesc relațiile dintre femei și bărbați nu s-au schimbat aproape deloc, deși au trecut peste ele veacuri (și veacuri de-a rândul). Și în timpul acela se va fi desfășurat o scenă ca aceea pe care am văzut-o în camera copiilor sau una foarte asemănătoare. Nu se poate să nu fi fost așa.

Ce să mai vorbim despre scena pe care am văzut-o într-o dimineaţă, când Titus s-a trezit cu erecţie, s-a ridicat încet în capul oaselor, s-a prins cu mâinile de laturile patului şi, privind în jos, a început să strige:

— E a mea! A mea, a mea, a mea, a mea...

Asta, cel puţin, cred că nu s-a schimbat. Dar dacă acei oameni din vechime s-ar putea întoarce, ne-ar vedea, ne-ar urmări şi ar constata că multe lucruri au rămas neschimbate, totuşi ar exista şi altele pe care nu le-ar înţelege deloc.

N-ar înţelege ceea ce am spus despre căsnicia mea, despre Iulia, despre prima mea familie şi apoi despre cea de-a doua. Bătrânul senator şi tânăra lui soţie? Nu. De ce? Dintr-un motiv foarte simplu: ei nu trăiau mult. Erau vremuri grele şi pline de primejdii şi nici chiar „Bătrânele" sau „Bătrânii" probabil nu atingeau cu adevărat vârsta bătrâneţii. Când auzim cuvintele „o bătrână", ce vedem? O babă încărunţită, zbârcită şi cocârjată. Nicăieri în înscrisurile acelea nu apare portretul unei persoane în vârstă.

Toţi cei pe care-i cunosc, personal sau din auzite, ar înţelege imediat cuvintele „Bătrânul senator şi tânăra lui soţie". S-ar putea ca oamenii să zâmbească, să se strâmbe, să condamne din priviri, dar cu siguranţă vor înţelege despre ce este vorba. Aşa se face că încep această istorie, această istorie şi nu alta, chiar în perioada în care mă duc zilnic să-mi văd copiii, să-i urmăresc, când Iulia este plecată, de cele mai multe ori, cu prietenii ei cei noi.

Nu mă mintea niciodată, doar că erau lucruri pe care nu mi le spunea. Exista bănuiala că are un iubit şi ea îmi dădea de înţeles că aşa şi este. Ce nevoie aveam să-i mai cer alte amănunte când aveam la dispoziţie informaţiile furnizate de serviciile secrete ale Romei? Era acum acceptată în cercuri foarte înalte ale societăţii; petreceri ce nu pot fi numite decât orgii aveau loc în fiecare noapte. Se împrietenise cu femei de cea mai joasă speţă, care n-au trăit să apuce domnia următorului împărat.

I-am spus odată, pe când şedea acolo şi mă privea, după o petrecere, aşteptând parcă să o dojenesc:

— Iulia, zborul tău ţinteşte cam prea sus.

Am așteptat să aud cum se apără, dar nu a făcut-o. Poate că era și ea îngrijorată.

- Cu cât zbori la înălțime mai mare, cu atât cazi de la înălțime mai mare, am adăugat zâmbind, ca să nu dau impresia că o judec. Fii atentă, Iulia!

Și chiar a fost, căci este încă în viață.

Și cei doi copii minunați care sunt cu adevărat fericirea vieții mele?

Fata, Lidia, își petrece foarte mult timp cu mama ei. Cum să nu o admire pe femeia frumoasă și elegantă care este acum Iulia? Lidia merge cu mama ei la petreceri și... cine știe dacă nu face lucruri chiar mai rele. Spune tuturor că are de gând să aibă o căsnicie fericită. Băiatul este plin de viață, curajos, pasionat de întreceri, de acțiuni ce presupun forță și vitejie, care sunt firești pentru un tânăr roman aflat la apogeu. Vrea să intre în armată. Crede că ar putea chiar să intre în Garda Pretoriană. Și de ce nu? Garda este formată din tineri frumoși ca el.

Mă gândesc că într-o zi s-ar putea spune despre mine: „A dăruit imperiului viața celor trei fii ai săi, a fost un adevărat roman". Probabil nu-și va aminti nimeni că m-am considerat cândva a fi un istoric serios.

Strânși în jurul lor, ceilalți priveau. Ea băgă de seamă că, în timp ce priveau, ușor aplecați în față, marcați încă de amintirea a ceea ce se întâmplase cu cealaltă fată, furtunurile lor erau toate îndreptate către ea, ca niște întrebări. Apoi a vrut să plece; a vrut să facă ceea ce era firesc pentru ea: să se cufunde în apă și să se lase în voia ei. S-a ridicat, fiind tot timpul conștientă că gestul ei îi atâță pe băieți, și s-a apropiat de malul râului, unde ei făcuseră un mic golf și apa nu era adâncă. S-a lăsat în genunchi și s-a bălăcit, deși apa rece de aici nu era la fel ca apa mângâietoare a mării, pe care ea o cunoștea atât de bine. Când a ieșit din apă și s-a întors spre ei, căci venise tot grupul după ea, a zărit un vas mare făcut dintr-o scoică. L-a luat în mână și ei i-au spus cum se cheamă obiectul acela. Făcuseră, tot din scoici, cuțite, iar ea

a învățat și acest cuvânt. Se țineau scai de ea, rostind în limba lor copilărească propoziții și cuvinte, ea le răspundea, iar ei repetau spusele ei, nu atât pentru înțelesul, cât pentru sunetul lor.

Între timp, cei doi vulturi terminaseră de mâncat, se înălțaseră în zbor bătând din aripile lor uriașe și se întorseseră sus, pe munte. Soarele se pregătea să apună. Fetei i se făcu frică, singură în locul acesta necunoscut, cu acești oameni necunoscuți... *Oameni* era un cuvânt pe care Mitrele îl folosea cu referire la ele însele, dar și aceștia erau oameni, desigur, căci fiecare se născuse dintr-o Mitră. Poate chiar ea însăși adusese pe lume pe unul dintre acești Monștri care o priveau acum... știa că și ea născuse un Monstru care-i fusese luat de îndată ce văzuse lumina zilei, dus acolo unde ar fi trebuit să moară și luat apoi de păsările cele mari.

Dar ei nu muriseră. Nici unul nu murise. Iată-i aici pe toți, semănând cu Mitrele, diferiți doar prin pieptul plat pe care se vedeau sfârcurile fără folos și prin nodurile și furtunurile strânse într-un ghemotoc în față.

Umbra se întindea asupra lor dinspre munte. O cuprindea frica și până atunci nu cunoscuse frica. Ceata băieților o înconjura, iar nevoia lor de ea, foamea lor de ea era atât de grăitoare, încât ea făcu din nou ceea ce o îndemna să facă chemarea pe care nu o cunoștea, ascunsă în ființa ei. Prinse în mână, unul după altul, furtunurile întărite până ce se goliră, și așa cum ajunsese aici chemată de o nevoie, tot așa acum trebuia să plece... trebuia să facă asta, așa că, însoțită de ei toți, o porni spre munte. Fără să alerge. Mitrele nu alergau. Dar merse cu pas iute, împinsă de teamă. Teamă de... ce? De Monștrii aflați atât de aproape? De noaptea care se lăsa? Ajunse la poalele muntelui când se lăsă întunericul, un întuneric de nepătruns, căci luna nu răsărise. Găsi locul de care avea nevoie, o grotă, și se adăposti acolo. Nu o prinse somnul. Era asaltată de prea multe gânduri, și toate noi pentru ea. Foarte devreme, la ivirea zorilor, ieși din grotă și constată că jos în vale nu se văd oameni. Erau toți în acele adăposturi făcute din stuful auriu ce creștea pe lângă râu.

Cu pas grăbit, atât cât o ţineau puterile, această fată, care de-abia dacă făcuse câţiva paşi unul după altul în toată viaţa ei, urcă muntele, ajunse în vârf, trecu pe lângă vulturii cei mari, neclintiţi, cufundaţi în somn pe stâncile lor înalte, coborî pe partea cealaltă şi ajunse la ţărmul unde erau semenele ei, lenevind ca întotdeauna, cântând, răsfirându-şi părul lung. Lipsa ei trecuse aproape neobservată.

Bătrânele Ele leneveau toate în locul lor obişnuit, pe o piatră netedă. Fata văzu, parcă pentru prima dată, guşile şi straturile de piele revărsate, sânii uriaşi fleşcăiţi, feţele mari şi ofilite, trupurile pe jumătate cufundate în apa caldă. Vedea toate acestea şi nu-i plăcea deloc ce vedea.

Trebuia să le povestească ce s-a întâmplat şi n-aş zice că n-au ascultat spusele ei, dar pur şi simplu păreau incapabile să priceapă înţelesul lor. Dincolo de munte trăiau acei Monştri care fuseseră sortiţi morţii – acesta a fost primul fapt pe care l-a împărtăşit bătrânelor, dar, dacă ea n-ar fi vorbit deloc, ar fi fost acelaşi lucru. Tinerele Mitre au primit veştile cam în acelaşi fel, în afară de una dintre ele – cea care încercase să le explice Bătrânelor Ele cum era cu furtunurile Monştrilor – iar această tânără şi-a manifestat dorinţa de a afla tot. Cele două fete erau acum nedespărţite, vorbeau şi făceau tot felul de presupuneri. La timpul cuvenit s-a născut un copil – o Mitră. Atât fata, cât şi prietena ei şi-au dat seama că acest copil este altfel şi au încercat să descopere ce îl făcea diferit. Nimic nu se vedea cu ochiul liber, dar copila era agitată, plângea mult şi a început să meargă de-a buşilea, să înoate şi mai apoi să meargă în picioare foarte devreme.

Acest vlăstar, născut dintr-o Mitră şi având un Monstru drept tată, era diferit în natura sa intimă, iar cele două fete ştiau asta. Şi însăşi această afirmaţie dă naştere la o întrebare, nu? Cum se face că ele au ştiut? Prin ce se deosebeau ele de celelalte fete în aşa măsură încât să fie capabile să înţeleagă acest lucru? Ceva se întâmplase cu aceste două Mitre, dar ele nu ştiau ce. Ştiau doar că discutau împreună despre prunc, despre Monştrii de dincolo de munte şi că în

discuțiile lor apăreau vorbe și idei pe care nu le puteau împărtăși nici uneia dintre suratele de pe țărm.

Fata care trecuse muntele, fiind împinsă de o forță interioară nouă, făcea parte din familia de Îngrijitori ai Apei. Misiunea ei era să vegheze ca apa din pârâiașele care se scurgeau pe stânci de la înălțime să fie curată și să ajungă într-un căuș făcut anume între stânci. Pentru toată lumea ea era Apa, dar într-o zi, fiind chemată de Bătrânele Ele pentru cine știe ce treabă, fata spuse deodată, fără a fi plănuit sau a se fi gândit la asta dinainte:

— Numele meu este Maire.

Cu numele ăsta indicau ele luna ajunsă la jumătate, înainte de a deveni lună plină. Cealaltă fată, prietena ei, aparținând familiei de Pescari și căreia i se spunea, prin urmare, Pește, adăugă:

— Iar numele meu este Astre.

Cu numele ăsta indicau ele cea mai strălucitoare stea a nopții.

Bătrânele Ele dădură semne de iritare, e greu de spus dacă măcar auziseră vorbele fetelor. Atâta timp cât Mitrele cele tinere le îngrijeau și le hrăneau, n-aveau decât să-și spună cum doreau – cel puțin așa au presupus fetele că gândeau bătrânele.

Asemenea gânduri cu o nuanță critică la adresa Bătrânelor Ele erau un lucru nou: atâtea idei periculoase în mintea lor.

Maire se întorcea adesea cu gândul la Spârcii de dincolo de munte. *Simțea* că ei o doresc. Nu o urmărea atât felul în care ea le ușurase furtunurile, ci mai ales foamea pe care o citise în ochii lor, acea nevoie care parcă trăgea de ea.

Și oamenii cei noi care locuiau în vale se gândeau la Maire. Uitaseră de cea dintâi Mitră, cea pe care o uciseseră, dar de Maire își aminteau și tânjeau după ea. Uneori se furișau pe colinele stâncoase care dominau țărmul pentru a le zări pe Mitre, dar se fereau să se lase văzuți de ele. Orice gând legat de Mitre era sumbru și apăsător. Mitrele aveau darul de a crea oameni noi; ei, oamenii cei noi, nu-l aveau.

Și, în plus, erau din ce în ce mai preocupați de limba pe care o foloseau. Mitrele se exprimau mai bine, mai clar.

Încercau să-şi amintească vorbele rostite de Maire şi felul în care le lega ea. Dar nu ştiau destul, ştiau atât de puţin.

Poate că ea o să mai vină?

În acest timp, vulturii nu mai aduseseră prunci nou-născuţi. Pentru că nu se mai născuseră alţii.

Apoi născu Astre. Aduse pe lume un Monstru, iar ea, împreună cu Maire, fără să se sfătuiască sau să-şi facă un plan, hotărâră să-l ducă chiar ele pe cel mic peste munte. Ca întotdeauna, vulturii aşteptau pe Stânca Morţii, dar Astre îşi înfăşură pruncul în alge, iar Maire o lăsă pe micuţa ei Mitră în grija celorlalte.

Fetele o porniră spre munte, nu prea repede, căci Astre născuse de curând. Le însoţea un vultur zburând chiar deasupra capetelor lor şi urmărind neîncetat povara pe care Astre o purta în braţe. Cu aripile larg deschise, vulturul le ferea de soare. O făcea într-adins? Mai mult ca sigur, încerca să le ocrotească, pe ele sau pe copil. Când ajunseră la poalele muntelui, cele două se opriră să se odihnească, iar Astre îşi alăptă copilul. Acesta gusta pentru prima dată laptele mamei sale. Se opri şi vulturul, nu departe de ele, îşi strânse aripile aşezându-şi penele lucioase rânduri-rânduri unele peste altele şi trimiţând către fete o adiere răcoroasă de vânt.

Cu forţele refăcute, Astre era acum gata de drum şi cele două porniră să urce muntele, având vulturul tot timpul deasupra lor. Când ajunseră în vârf, Maire o cuprinse pe Astre după umeri, ştiind ce şoc va fi pentru ea să vadă pentru prima oară valea populată.

Trecuse de miezul zilei. Colibele înalte din stuf, cu acoperişuri înclinate, proiectau umbre întunecate pe iarbă, iar băieţii îşi vedeau de treburile lor. Unul dintre ei zări fetele şi strigă către ceilalţi, care se adunară iute în punctul din care le puteau vedea. Fetele veneau tot mai jos, tot mai aproape, printre stâncile ascuţite, însoţite tot timpul de vultur.

Când ajunseră jos, băieţii se strânseră în jurul lor, iar în ochii lor se citea, după cum bine îşi amintea Maire, nevoia lor lacomă ca o implorare. Astre îşi strângea copilul la piept

şi încerca să zâmbească, deşi tremura, în timp ce înainta rămânând tot timpul aproape de Maire. În jurul ei se adunaseră acum băieţii pociţi, cu ghemotoacele lor noduroase la vedere. Copilaşul începu să plângă în scutecele lui de alge. Astre aruncă de pe el algele şi îl ridică în sus ca să-l poată vedea toţi. De asta adusese pruncul, împreună cu Maire, iar acum, când era pe punctul de a se despărţi de el, se simţea singură şi părăsită. Nu ţinea minte să mai fi trăit acelaşi sentiment până atunci, deşi dăduse şi ea o dată naştere unui Monstru care fusese dus pe Stânca Morţii. Poate că unul dintre tinerii din faţa ei era chiar acel copil abandonat. Un tânăr se apropie şi îi luă copilul, iar ea îl lăsă să-l ia. Apoi începu să plângă.

[Istoricul îi dă voie lui Astre să plângă, deşi nici un document nu vorbeşte despre lacrimi.]

Din cauză că cel mic plângea, din sânii ei începu să curgă lapte şi Astre îşi acoperi sânii cu braţele, simţind pentru prima dată nevoia de a se ascunde.

Tânărul care luase copilul se apropie de marginea pădurii şi fluieră. Cel mic plângea tare acum. În scurt timp apăru o căprioară, dând uşor din codiţă, şi se opri în loc privindu-i pe toţi printre copaci. Tânărul înaintă şi puse băieţelul jos pe iarbă. Căprioara veni şi se întinse la pământ lângă copil. Apoi îl linse. Copilul nu ştia ce să facă. Privind scena, văzând blândeţea căprioarei, Astre începu să plângă şi mai tare. Tânărul se lăsă pe un genunchi lângă căprioară şi apropie faţa copilului de ţâţa căprioarei. Copilul continuă să plângă... apoi se opri. Sugea cu mare poftă în timp ce căprioara îl lingea neîncetat. Mânuţele micuţului ţineau strâns blana căprioarei şi, văzând aceasta, Astre se aşeză pe trunchiul cel mare şi îşi lăsă capul în mâini. Se aşeză şi Maire lângă ea şi o cuprinse în braţe. Copilul sugea fericit şi dădea din mânuţe, căprioara părea şi ea fericită. Apoi se ridică, lăsă copilul şi plecă să pască.

Tânărul care se ocupase de copil se așeză pe trunchi lângă Astre și o cuprinse cu stângăcie pe după umeri. Era ușor de observat că tânărul nu mai avea aceeași delicatețe pe care i-o arătase copilului și acum, când încerca să o liniștească pe Astre. Văzând că are cine să-i poarte de grijă lui Astre, Maire se ridică, îi făcu semn unui tânăr să se întoarcă spre ea și-i prinse furtunul în mână. Se împerecheară stând în picioare. În după-amiaza și în seara aceea Maire se împereche cu toți. Cred că ceea ce trebuie să ne imaginăm aici este contactul scurt și rapid al păsărilor, pe care avem ocazia să-l observăm cu toții mergând la moșie, la țară, când vine vremea caldă.

Cu brațele încrucișate peste piept, Astre privea. Când unul dintre Spârci păru să o invite să facă ce făcea Maire, ea refuză dând din cap. Era după naștere și încă sângera, așa că se îndreptă spre râu să vadă dacă nu găsește ierburi pe care le-ar putea folosi. Da, găsi câteva, nu chiar la fel ca algele pe care le foloseau Mitrele, dar reuși să-și facă un bandaj. Văzând ce face și văzând scurgerea de sânge, băieții înțeleseră.

Căprioara alăptă din nou copilul și plecă apoi în pădure, dar copilul începu iar să plângă. *Plânge după mama lui* – așa interpretă Astre și începu și ea să plângă, fără a înțelege dacă îi era milă de ea însăși sau de toți copilașii (care erau, foarte probabil, toți cei din jurul ei) care crescuseră fără mamă și fără laptele mamei.

Când se lăsă seara, vulturul cel mare, care privise cu ochii săi galbeni tot ceea ce se întâmplase, plecă în zbor spre cuibul din vârful muntelui.

Era o noapte caldă, blândă. Fetele mâncară pește din râu și băură apă din scoicile cele mari. Se întinseră lângă trunchiul de copac, se uitară cum tinerii (dar și cei mai în vârstă, groaznic mutilați, deși fetele nu-și puteau da seama de asta) se retrag pentru noapte în adăposturile din stuf, care străluceau în lumina lunii, ceea ce pe fete le înspăimânta, deși Maire mai văzuse aceste adăposturi. Dormiră strânse una lângă alta. În timpul nopții, tinerii ieșiră din adăposturi să vadă dacă fetele mai erau acolo și, văzând cum ei se uită cu

atenție în jur, printre copaci, cele două înțeleseră că adăposturile aveau un rost.

Și căprioara? Copilașul? Erau acolo, ascunși în tufișuri. Dacă din copaci ar fi coborât o sălbăticiune, cei doi n-ar fi avut prea multe șanse de supraviețuire.

Când s-au trezit fetele, bărbații ieșiseră din adăposturile care acum străluceau în bătaia soarelui, iar pruncul era întins la pământ lângă căprioara care se lăsase lângă el să-l alăpteze. Din nou li se aduse fetelor pește și apă și fructe din pădure – ceva ce ele nu mai mâncaseră până atunci.

Relatarea vizitei făcute de cele două fete, Maire și Astre, o găsim în documentele bărbaților – ale noastre – și în povestirile Mitrelor. Sursele nu se contrazic, amândouă insistă asupra faptului că băieții își doreau acum în primul rând să învețe să vorbească. Ascultându-le pe Mitre, deveniseră conștienți de propria lor stângăcie.

Atât băieții, cât și fetele învățau rapid unii de la ceilalți și, cu cât învățau mai mult, cu atât își dădeau seama că mai au multe de aflat.

Când se uitară în adăposturi, fetele găsiră o mizerie de nedescris – oase, coji de fructe, bandaje din plante. Rupseră ramuri din copaci și le folosiră în chip de mături. Un lucru cu adevărat remarcabil, întrucât în apropiere de țărmul unde viețuiau Mitrele nu creșteau copaci. Adunară tot gunoiul într-o grămadă mare, adăugând apoi și oasele și resturile rămase în locul în care li se aducea vulturilor pește. Și împinseră toată grămada până la malul râului și mai departe, în șuvoiul care curăța tot.

Bărbații prinseră pește, îl tăiară cu cuțite făcute din scoici, aduseră fructe din pădure, având grijă ca fetele să aibă ce mânca, la fel și copilașul când plângea. Aduseră și iarbă proaspătă pentru căprioară, o mângâiară și pe ea, și pe copil.

Fetele urmăreau cu atenție totul și, la rândul lor, erau privite cu mare atenție de către băieți. Se împreunau tot timpul, ca și cum fetele tocmai pentru asta veniseră. Făcu și Astre același lucru, căci scurgerea de după naștere încetase.

Astre şi Maire şedeau pe trunchiul de copac, având băieţii strânşi în jurul lor, şi rosteau rar, cu multă atenţie, propoziţii care se puteau auzi şi repeta uşor. Evoluţia celor două limbi era lesne de observat, una fiind cea învăţată de la fete, cealaltă, primitivă şi rostită pe tonuri înalte, căci aşa se obişnuia în comunitatea băieţilor. Vorbeau ca nişte copii, ba chiar ca nişte copii mici, şi tare nu le plăcea când se auzeau vorbind. Era mare nevoie ca Maire şi Astre să fie aici cu ei, să-i înveţe să vorbească, să-i înveţe să-şi ţină adăposturile curate şi să se împerecheze cu ei când furtunurile lor se înviorau şi ţinteau către fete.

Documentele nu insistă prea mult pe această nesfârşită împreunare, acordând mai multă atenţie felului în care băieţii încercau să fie cât mai aproape de fete, îmbrăţişându-le, mirosindu-le şi chiar lingându-le, aşa cum văzuseră că fac căprioarele cu puii lor – căci aceasta era singura formă de dragoste maternă pe care o cunoşteau. Pe toţi îi adulmecaseră şi îi linseseră căprioarele. Nici unul nu cunoscuse dragostea unei mame. Tânjeau după tandreţe şi mângâiere, iar fetele, care pe ţărmul unde vieţuiau nu prea aveau parte de asemenea dovezi de afecţiune, le acceptau cu uimire şi cu bucurie.

În afară de aceste manifestări de... da, putem să le numim dragoste, mai erau şi Monştrii mai în vârstă, care suferiseră mult din pricina Mitrelor. Femeile le inspirau teamă şi încercau să se ferească din calea lor. Şi fetelor le era teamă de ei, din cauza sentimentelor pe care le încercau. Ruşine? Ştiau doar un singur lucru, că privirile sumbre şi sfredelitoare ale acestor bărbaţi vătămaţi, care puteau foarte bine să fie chiar copiii lor, le dădeau o stare ca de boală.

Şi apoi, într-o dimineaţă, fetele pur şi simplu au plecat. Acelaşi îndemn lăuntric care le adusese aici le împingea acum înapoi, peste munte, spre ţărmul lor.

Perioada lor de fertilitate venise şi trecuse, numai că ele habar nu aveau de asta. Această menţiune se găseşte adesea în documentele noastre, ale bărbaţilor, nu în ale Mitrelor. Dar când rostim aceste cuvinte astăzi – „nu ştiau", „erau atât de înapoiate", „erau prea ignorante" şi toată gama de

expresii dispreţuitoare – eu, unul, am îndoieli. De unde ştim noi care erau cunoştinţele lor şi cum le dobândiseră? Totul s-a petrecut cu atât de mult timp în urmă, nici noi nu ştim când a fost asta. O să ne mulţumim cu termenul „veacuri". Cu multe veacuri în urmă, acest popor primitiv, strămoşii noştri, ale căror gânduri încă dăinuie în noi – gândurile lor păstrate mai întâi în forma rostită, acum şi în scris – cu multe, multe veacuri în urmă, făceau asta şi asta, dar nu ştiau de ce. Aşa mi se pare firesc să vedem lucrurile acum.

Avem tendinţa ca, pe cei care sunt diferiţi de noi, să-i considerăm proşti sau măcar limitaţi în gândire.

Plecarea fetelor nu a trecut neobservată. Tinerii au privit lung în urma lor şi, dacă fetele s-ar fi uitat înapoi, privirile pline de dor ale băieţilor le-ar fi spus tot.

După plecarea lor, băieţii au urcat până în vârful muntelui şi s-au uitat după ele cum coboară pe celălalt versant, trecând pe lângă Stânca Morţii, şi cum ajung la ţărmul lor.

Au plecat!

Când o să mai vină? *Când*, vai, când?

Tinerele se urcară pe o stâncă pentru a putea privi în jos către ţărmul lor... căminul lor... neamul lor. Erau Mitre... fără îndoială, dar, deşi petrecuseră o vreme în vale, printre cei pe care îi numiseră cândva Monştri, mintea lor era cu certitudine frământată de noţiunile „asemănător" şi „diferit", „la fel" şi „altfel", frământată de deosebirile constatate. Percepeau faptul că ele sunt femei şi că se deosebesc de bărbaţi? Femei tinere. Nu erau bătrâne, nu făceau parte dintre Bătrânele Ele. Făceau parte din poporul lor, la care acum se uitau, erau obligate să se uite, tocmai pentru că mintea lor era frământată de aceste deosebiri. În absenţa bărbaţilor, a Monştrilor, nu aveau de ce să-şi definească natura de Mitre; în absenţa contrariului, nu aveau de ce să-şi afirme identitatea. Când s-a născut cel dintâi mic Monstru, atunci au apărut şi noţiunile de Bărbat şi Femeie, căci înainte de asta erau, pur şi simplu, oameni.

Două fete stăteau pe stâncă şi priveau spre pietrele pe care trândăveau semenele lor – de fapt, ele însele. Dar în ochii lor (pe care mi-i imaginez albaştri din cauza cerului

albastru și a mării albastre care le înconjura) cândva calmi, netulburați, se zăreau acum umbre, mai exact, umbrele tinerilor de care tocmai se despărțiseră (care poate erau chiar fiii lor, dar cine știe?). Bărbați tineri, dar care erau și ei oameni, întocmai ca și oamenii la care se uitau acum. Și cum ar putea fi altfel, de vreme ce acei Monștri se născuseră din oamenii aflați aici, din aceste trupuri tolănite pe pietre.

Monștrii... și fetele astea gândiseră cândva astfel, pentru că nu exista alt mod de a gândi.

Privind, comparau ceea ce vedeau cu vigoarea și activitatea întâlnite în valea de dincolo de munte. Scena din fața lor era atât de calmă și de liniștită. Într-un singur punct era zarvă și agitație, care păreau a fi semne de protest. Copilașul pe care Maire îl născuse nu cu mult timp în urmă... iar aici apare o idee nouă. Cu cât timp în urmă dăduse ea viață făpturii care era – fără îndoială – pe jumătate Monstru, deși era o Mitră. La ce bun efortul de a defini timpul? A trecut atât de mult de atunci, apoi au făcut asta... când... dar toate cunoșteau fazele lunii, uneori mare și rotundă, alteori ca o așchie palidă dintr-o unghie, și multe alte înfățișări între acestea. Toate cunoșteau corelația dintre șuvoiul roșu care se întâmpla odată cu scurgerea roșie a Mitrelor și luna mare și strălucitoare și atât de aproape de ele. Dar *când* se născuse acel copilaș? Căci era limpede că mai exista și o altă corelație, cea dintre acest moment și întâlnirea cu Monștrii (sau oamenii) din valea de dincolo.

Pe fundalul unei scene amorțite, copilul lui Maire, un țânc agitat. Iar cele două observară că Mitra care-l ținea era enervată, își pierduse răbdarea. În general nu se întâmpla ca micuții să fie nemulțumiți, agitați, să se zbuciume, să fie o adevărată pacoste. Cine, dacă nu un Spârc, putea fi atât de vioi și de plin de energie?

Fata care-l ținea în brațe ședea pe o piatră chiar la marginea apei și ar fi putut ușor să-l facă scăpat în valurile care l-ar fi înghițit imediat. Cine să observe asta? Și chiar dacă ar observa cineva, încercarea de a-l salva ar veni prea lent, prea târziu. Greoi și lent... așa se contură și în sufletele celor două femei – căci asta era natura lor, fie că știau lucrul

acesta, fie că nu, sau poate că nici nu simţeau nevoia să o definească – o nouă simţire. O stare de dezgust. Nu era ceva cu adevărat nou, căci mai trecuseră prin această stare ori de câte ori asistaseră la naşterea unui mic Monstru, cu ghemotocul lui oribil. Nu, starea de dezgust nu era una nouă, dar faptul că o trăiau în clipa în care le priveau pe Bătrânele Ele, ăsta, da, era un lucru nou.

Chiar în faţa fetelor era o piatră mare, netedă, pe care se tolăneau bătrânele în virtutea dreptului câştigat prin folosinţă îndelungată. Lăbărţate, fleşcăite, cu pieile atârnând pe lângă ele în valuri de grăsime – zăceau acolo cu picioarele desfăcute, cu mitrele mari şi grase, cu părul decolorat crescut peste straturi de carne rozalie. Oribil, de-a dreptul oribil, îşi spuseră fetele care se înfioraseră cândva văzând ghemotoacele şi furtunurile micilor Monştri.

Şi tabloul de ansamblu înfăţişat de ele... în mintea celor două se ivi în aceeaşi clipă imaginea unor melci de mare fără cochilie – iată-i chiar acum în valuri. Arătau ca şi cum apa acceptase să se lase prinsă într-un înveliş de apă devenită gelatină, forme mari şi imprecise, nici măcar nu se puteau numi forme, căci se modificau la fiecare val, şi în interiorul acestor saci de piele transparentă se zăreau abia conturate organele – gâlme şi furtunuri de materie în mişcare. Fiecare dintre aceste Obiecte mari şi fără formă avea, întocmai ca şi bătrânele Mitre de acolo, doi ochi mici pierduţi în pielea fleşcăită a feţei, exact la fel ca acele bătrâne Mitre care moţăiau tolănite pe pietrele calde, iar gândul care se înfiripă în mintea ambelor fete – şi se întâmpla poate pentru prima dată să formuleze cineva un astfel de gând, în vremea aceea atât de îndepărtată – suna astfel:

— Nu vreau să fiu ca ele, *nu vreau*!

Maire şi Astre s-au înfiorat de groază văzând cum ar putea ajunge. Şi în tot acest timp marea şoptea şi se legăna leneş, într-un murmur, într-un foşnet neîntrerupt, marea care nu cunoştea odihna decât pentru a se învolbura înaintea unei furtuni. Vuietul mării leneşe şi drăgăstoase, care răsunase neîncetat în urechile lor toată viaţa, dar care nu se auzea de cealaltă parte a muntelui, unde ţărmul era la mare distanţă.

Acolo se auzea vântul trecând printre ramurile copacilor, da, și țipetele vulturilor și plescăitul peștilor mari când săreau în râul ce curgea iute, dar niciodată aceste șoapte, aceste murmure enervante îngânate la nesfârșit... În brațele fetei, copilașul încerca să se ridice în picioare. Dar încă nu ajunsese la vârsta la care să aibă dorința de a sta în picioare... ce gând ciudat e ăsta? Toți copiii sugeau și făceau pe ei, creșteau și umblau de-a bușilea și trebuiau supravegheați mereu, căci altminteri sfârșeau prin a ajunge în mare... unii chiar ajungeau, unii ajunseseră în trecut... iar mai apoi începeau să pășească și să alerge și erau niște Mitre, mai mici decât cele mari, dar arătând întocmai ca ele. Dar nu se zbuciumau și nu încercau să stea în picioare când erau atât de mici.

Maire întinse mâna și prinse copilul exact în clipa în care doica își pierduse răbdarea și era pe punctul de a-i da drumul în valurile mării.

— Haide, ia-l, ia-l odată ! zise doica. Ce fel de copil o mai fi și ăsta ? exclamă doica și plecă să-și aline supărarea alături de altele la fel ca ea, adică alături de alte Mitre tinere care nu erau copii.

În brațele lui Maire, copila se arătă a fi plină de forță. Mama abia reușea să o țină.

Maire avea lapte, căci era însărcinată : sânii Mitrelor erau întotdeauna plini de lapte. Și orice prunc înfometat putea suge de la ele, căci în gândirea acestui neam străvechi nu exista ideea de *al meu, al alteia*. Duritatea lui *al meu*... trebuie să fi venit de undeva, căci prezența lui este neîndoielnică și, după câte știm, ne-a însoțit mereu. Mereu ? Poporul acela din timpuri îndepărtate, primele ființe, Mitrele, nu gândeau, sau nu în aceeași măsură, în termeni de *al Meu*, *al Tău*. Sau cel puțin așa înțeleg eu.

Cele două fete rămaseră alături de cele din neamul lor, cele asemeni lor, ca întotdeauna, iar celelalte le priveau, chiar și Bătrânele Ele care leneveau ca niște melci de mare rătăciți pe stânci. În ochii lor, atunci când stăruiau asupra fetelor, se citea ostilitatea.

În noaptea aceea, cele două se mutară într-o grotă nelocuită, ca şi cum ar fi discutat între ele acest lucru. Nu puteau sta la un loc, în aceeaşi grotă, cu celelalte şi nu aveau nici un motiv să o facă. Erau multe grote goale, locuitorii lor potenţiali erau în valea de peste munte. Grota aceasta era chiar pe buza malului stâncos, având deschiderea orientată spre ţărm. De acolo se vedeau intrările în celelalte grote. Aici se puteau apăra bine. Cât de trist era gândul acesta, un gând care nu existase în mintea lor înainte.

Cele două tinere, amândouă gravide, şi copilul lui Maire, primul copil conceput cu un bărbat: cel dintâi vlăstar de neam nou născut vreodată, care fusese la un pas de a se pierde în spuma valurilor.

Când sarcina lor ajunse într-un stadiu avansat, se duseră la Bătrâne, la Bătrânele Ele, şi le spuseră că pruncii care se vor naşte vor fi pe jumătate Monştri, precum cel dintâi născut de Maire, căruia i se spunea Prunc Nou. În ochii bătrâni, care priveau lung şi insistent, şi pe feţele bătrâne se oglindi o expresie de repulsie, care însă nu se exprimă în cuvinte.

Următorul eveniment s-a petrecut pe neaşteptate şi în mod violent. Două Mitre tinere au născut deodată doi Monştri. Se aflau pe pietrele de la malul mării. Bătrânele Mitre au strigat la ele să arunce pruncii în mare, dar Astre şi Maire au ajuns acolo chiar când aceştia erau eliberaţi de legătura cu mamele lor, care urlau de silă şi de frică de propriii lor copii. Maire, ţinându-şi cu un braţ copila, îl prinse cu celălalt pe unul dintre Monştrii nou-născuţi; Astre îl înşfăcă pe al doilea şi împreună se îndreptară, cât puteau ele de repede – nu uitaţi că Mitrele nu erau obişnuite să alerge – către Stânca Morţii. Doi vulturi coborau în zbor de pe înălţimile lor. Câteva Mitre tinere se strânseră să vadă cum vulturii se îndepărtează cu cei doi prunci.

Astre şi Maire rămaseră lângă Stânca Morţii, calme şi neclintite, deşi viaţa lor era în pericol.

Şi acum cele două începură să le povestească celorlalte Mitre tinere despre Monştri, ajunşi acum oameni în toată firea, care trăiau dincolo de munte. Sunt oameni, întocmai ca şi noi, spuneau Maire şi Astre, vorbind rar, căci asemenea

idei erau neobișnuite și greu de asimilat. Și ei sunt oameni, atâta doar că au ghemotoace și furtunuri care fac copiii cei noi. Ăsta este rostul lor. Așa le spunea Maire, așa le spunea Astre, stând față în față cu celelalte, înfruntând privirile amenințătoare, expresia ostilă de pe chipurile lor.

Acum cele două își petreceau tot timpul la intrarea în grota cea mare, spațioasă și pardosită cu nisip curat, cu pereți în care străluceau pietrele acelui ținut. Când soarele apunea, grota se umplea de lumină, căci era orientată spre apus – un cuvânt, o noțiune pe care acest neam avea să o cunoască abia peste – ceea ce noi numim – o mie de ani... da, cred că aș putea spune astfel și nimeni nu mă va contrazice.

Stăteau acolo, și nu în interiorul grotei adânci și răcoroase, pentru că așa puteau vedea tot ce se petrece jos pe țărm, pe țărmul lor. Fusese țărmul lor, dar acum se temeau. Fetele, amândouă gravide, și copilul, Prunc Nou, puteau fi văzute de oricine s-ar fi uitat în sus, iar privirile îndreptate spre ele erau ostile. Fetele știau că cele de jos erau Mitre, de același sânge ca și ele, la fel ca și ele, rudele lor – dar că erau prea leneșe pentru a supraveghea tot timpul ceea ce le inspira teamă: pe Maire și pe Astre. Lenea surorilor lor însemna că Maire și Astre erau în siguranță. Surori: Mitrele de la țărm nu erau doar înrudite cu ele, erau chiar surorile lor. Poți să ai surori chiar și dacă nu ai frați, deși cuvântul „surori" conține ideea existenței termenului opus.

Ce scenă somnolentă și leneșă se înfățișa pe stâncile de pe țărm! Mitrele puteau moțăi întinse pe pietre de când se înălța marea până ce venea următorul flux să le scalde picioarele în apa răcoroasă. Apoi căscau, se cufundau în valuri, înotau puțin și ieșeau să trândăvească iarăși pe pietre.

Deasupra lor se deschidea grota unde ședeau Astre și Maire, surorile cele dificile, jucându-se cu copilul, cu Prunc Nou. Legănau și mângâiau acest copil mai mult decât făcuseră cu alți copii; dar copiii pe care-i avuseseră înainte nu plângeau și nu se agitau ca ăsta. Făceau tot posibilul pentru ca micuța să fie cât mai liniștită, ca să nu atragă atenția surorilor de la țărm. Dar copila tot plângea, iar țipetele ei zgâriau urechile femeilor amorțite și leneșe, neobișnuite cu

starea de iritare și agitație. De ce plângea atât de mult acest prim vlăstar al unui neam ce avea să vină, neamul nostru, al ființelor omenești – deși cele două femei nu ajunseseră atât de departe încât să formuleze *acest* gând, simțeau că, odată cu Prunc Nou, se aflau în fața a ceva nou.

Ce era această Mitră nouă care purta în ea ceva din ființa Monștrilor? Nou-născuții nu plângeau decât dacă le era foame sau dacă doreau să fie scăldați în valuri sau chiar să fie lăsați să înoate – în neamul acesta copiii uneori știau să înoate înainte de a merge pe picioare, într-atât erau de obișnuiți cu apa. De regulă copiii nu plângeau. Dar acesta plângea și suspina de parcă inima lui mititică era sfâșiată de durere. Să fi fost copila aceasta, Mitra aceasta de tip nou, Persoana aceasta, conștientă de natura ei nouă și ciudată? Plânsul ei parcă suna a suferință; dar suferința nu făcea parte din firea acestor făpturi. Nu se iubeau unele pe altele cu intensitate și în mod exclusiv, nu spuneau: „O vreau pe ea și numai pe ea" și nu-și doreau să li se spună: „Nu o vreau decât pe aceea".

Unele forme de suferință nu se nasc decât dacă există ideea de „numai pe acela", decât dacă există chemarea arzătoare către Acela și numai către Acela.

Dar aici era plânsul unui copil în suferință căruia îi lipsea ceva. Și, din cauza acestui plâns, din cauza acestui Prunc Nou, fetele au cunoscut o emoție nouă.

Idei, emoții, cuvinte, gânduri care sălășluiesc în mintea noastră, a ființelor omenești, în mod confortabil sau cel puțin firesc, se iveau acum în viața acestor Mitre tinere aducându-le tulburare și neliniște, în timp ședeau la gura grotei lor.

Femeile și copilul, acum doar trei ființe, dar care în scurt timp aveau să fie cinci, când se vor mai naște doi, erau ceva nou în lumea noastră, o prezență nouă care ar fi putut dispărea de pe fața pământului dacă ar fi căzut peste ele o stâncă, dacă s-ar fi apropiat de ele pe furiș un dușman... un *dușman*? Ce înseamnă asta? Un dușman este cineva care vrea să-ți facă rău. Mitrele care moțăiau acolo jos, pe stânci, și mai ales Bătrânele, erau dușmanii.

Noaptea, când se lăsa întunericul şi luna nu strălucea, se retrăgeau spre fundul grotei adânci şi se ascundeau după colţuri de stâncă, în fiecare noapte alegând alt ungher. Ar fi fost uşor să vină cineva pe furiş, fără ca silueta să-i fie conturată de lumina stelelor pe fundalul intrării în grotă şi atunci... atunci ce s-ar fi întâmplat? Ar fi pus mâna pe o piatră şi...

De neimaginat, aceste gânduri noi.

Cele două se gândeau adesea la Ceilalţi, la cei de peste munte, din vale. Ei erau taţii lui Prunc Nou şi ai pruncilor încă nenăscuţi şi ai Monstruleţului pe care Astre îl dusese în vale. „Taţi"... un cuvânt de care nu avusese nimeni nevoie, dar care acum reverbera la întâlnirea cu sunetul cuvântului „mame". Dacă Mitrele nu erau mame, atunci ce erau? Erau mamele Mitrelor şi Monştrilor, mamele noastre, ale tuturor, mamele noastre din vechime.

Dacă iei un Spârc care n-a ajuns la maturitate şi o Mitră de aceeaşi vârstă şi le acoperi partea din mijloc a corpului, nu vezi nici o diferenţă, şi totuşi unul va deveni tată, cealaltă va deveni mamă. Ele ştiau ce înseamnă o mamă. Mitrele aveau un dar care le lipsea Celorlalţi: erau capabile să zămislească oameni noi. Dar atunci, ce era un tată? Le puteau explica Mitrelor tinere, care erau dispuse să le asculte, ba chiar şi Bătrânelor, că oamenii cei noi duceau la naşterea de vlăstare noi, dar nu puteau explica ce anume aduc taţii în plus în acest aliaj. Acel ceva care se găsea acolo, în braţele lor, strâns la piept, în copilul lui Maire, în Prunc Nou.

Ne-am putea imagina că fetele plănuiau să o ducă pe cea mică în vale – nu era decât puţin de mers, în definitiv, dar ele nu se gândeau la asta. Îndemnul tainic nu le vorbea încă. Dincolo de munte erau fraţi, dacă Mitrele de pe ţărm erau surori; şi erau totodată taţi. Printre Spârci nu existau Bătrâni, nu existau nişte Bătrâni Ei. Păi, asta era uşor de înţeles, nu trecuse destul timp ca să apară Bătrâni în vale. Tânăr – bătrân; ăsta nu era un lucru greu. *Noi* – Mitrele; *ei* – oamenii numiţi cândva Monştri.

Apariţia acestor oameni noi năştea în mintea lor comparaţii, iar în spatele fiecărei idei se profila o umbră.

Cât despre Ceilalți, cei din vale, ei duceau dorul fetelor, așteptau în fiecare zi să le vadă coborând muntele. Își puseseră oameni de pază ca să le poată întâmpina cum se cuvine. Și mai erau și vulturii, care observau tot. Uneori băieții se furișau printre colinele stâncoase ca să poată vedea ținutul. Își doreau să le vadă pe Maire și pe Astre, dar dintre celelalte Mitre nu recunoșteau nici una.

Bărbații – cu furtunurile lor mereu în alertă, neostoite, când mari, când fără vlagă, dar mai tot timpul învârtoșate ca efect al nevoii pe care o resimțeau, fapt care făcea înaintarea prin iarba înaltă sau atingerea unui tufiș extrem de neplăcute – nu știau că această dorință, această nevoie asemănătoare cu foamea era tocmai glasul Spârcului pe care-l aveau acolo jos, ci trăiau cu senzația că toată ființa lor suferă și tânjește după ceva. Se încăierau fără motiv, inventau jocuri și întreceri, uneori chiar periculoase. Unul dintre ei, văzând odată că spârcul lui îl incomodează, și-a legat în jurul mijlocului frunze și pene de vultur și după aceea între băieți a început o adevărată întrecere pentru a face aceste șorțuri din ce în ce mai frumoase. Nu peste mult timp ajunseseră să poarte toți aceste accesorii decorative și născoceau mereu modele noi.

Apoi s-a întâmplat un lucru la care nu se aștepta nimeni: doi dintre cei mai bătrâni membrii ai comunității au murit. Și anume doi dintre Monștrii crunt mutilați de Mitre. Aceștia fuseseră martori la sosirea pruncilor, aduși mai întâi de vulturi, apoi de fete, prunci care arătau ca ei, numai că nu fuseseră torturați, schingiuiți. Făcuseră comparația. Înțeleseseră că sunt diformi, că le lipsește ceva, și același lucru îl înțeleseseră și ceilalți. Moartea celor doi îndepărtase din mijlocul comunității o sursă de amărăciune – de primejdie chiar – și fusese resimțită de către ceilalți ca o ușurare, dar numai după ce devenise un fapt împlinit. Odată cu plecarea lor dispăru și limba neevoluată, ca pentru copii, pe care o aduseseră cu ei și o transmiseseră primilor băieți ajunși în vale. Existau acum două moduri de a vorbi: cel potrivit copiilor și cel învățat de la fetele care îi vizitaseră. După dispariția celor doi, aproape că dispăru cu totul și limba cea

puerilă. Acum toţi vorbeau între ei limba învăţată de la Maire şi Astre. Se simţeau chiar mândri că pot lăsa în urmă acea bâlbâială infantilă. Dar pieriseră doi, se stinseseră, şi dăinuia impresia că dispăruseră chiar mai mulţi, că se împuţinaseră simţitor. Nu cumva erau singurii rămaşi în viaţă din seminţia lor? Un asemenea gând nu le frământa niciodată pe Mitre, ele năşteau Mitre, năşteau şi Monştri, dar băieţii, bărbaţii nu aveau darul de a zămisli alţi oameni.

Se simţeau ameninţaţi. E adevărat, vulturii le aduseseră încă doi Monstruleţi nou-născuţi cărora le mergea de minune sub oblăduirea căprioarelor, dar... ce-or să facă dacă o să mai moară şi alţii dintre ei? Erau atât de vulnerabili. Uneori fiarele pădurii se năpusteau asupra lor şi se întâmplase de câteva ori să ia pradă câte un copil. Se mai întâmplase ca râul să târască la vale un băiat. Erau prea puţini, asta era situaţia în care se aflau. Dacă doi au putut să moară fără motiv – căci ei nu asimilaseră noţiunea de bătrâneţe – de ce n-ar ajunge să moară chiar toţi? Documentele rămase din vremea aceea vorbesc despre această teamă.

Puseră oameni care să stea de veghe noaptea ca să observe dacă sunt ameninţaţi de animalele pădurii şi îşi strânseră armele grămadă în locuri la care puteau ajunge uşor. Armele lor erau pietrele – erau capabili să doboare păsări şi chiar animale mici cu pietre. Aruncau cu pricepere beţe şi bâte; în grupuri puteau să fugă chiar mai repede decât un animal mic. Dar îşi dădeau seama că, dacă o haită de sălbăticiuni ar da iama deodată prin vale, i-ar spulbera pe toţi – şi se simţeau neputincioşi în faţa situaţiei.

Când alte câteva fete au coborât din nou de pe munte, au fost primite cu braţele deschise, dar şi cu sfaturi: să fie tot timpul atente la animalele de pradă.

Vizita a decurs cum nu se poate mai bine, băieţii erau încântaţi, fetele la fel, dar, pe neaşteptate şi, după părerea băieţilor, în mod inexplicabil, fetele s-au hotărât să se întoarcă iar la ţărmul lor. S-au instalat în grote în apropiere de Maire şi de Astre şi în felul acesta s-a instaurat, prin împărţirea teritoriului, ideea că acum, în comunitatea Mitrelor, se formaseră două grupări.

După plecarea Mitrelor, în vale parcă erau și mai puțini băieți și nu după mult timp au mai dispărut doi: s-au dus în pădure după niște fructe care le plăceau mult și au fost atacați de un animal mare, necunoscut. Au rupt-o la fugă, dar n-au fost destul de iuți și n-au mai ajuns înapoi în vale.

Băieții s-au strâns lângă trunchiul cel mare, urmărind tot timpul cu teamă hotarele văii lor. Chiar s-au întrebat dacă n-ar putea să dea o fugă peste munte și să convingă câteva Mitre să vină cu ei.

Apoi vulturii au mai adus doi Spârci nou-născuți, înfometați tare. De ceva vreme numărul lor nu mai crescuse; și iată că soseau acum doi care-i înlocuiau pe cei doi dispăruți în pădure. Cum să-i hrănească pe nou-veniții flămânzi? Bătrâna căprioară nu se mai arătase în ultimul timp. Vulturii care aduseseră copilașii stăteau la locurile lor și se uitau la țâncii întinși pe iarbă care plângeau și-și băgau pumnișorii în gură. Toate Mitrele aveau lapte în sânii lor, dar ei nu. Bătrâna căprioară apăru la marginea pădurii și rămase în loc uitându-se la pruncii care țipau. Văzând-o, băieții scoaseră strigăte de bucurie, dar mai apoi, de disperare: constatară că țâțele ei erau secate și zbârcite, nu mai aveau lapte. Îmbătrânise, botul și urechile îi încărunțiseră. Își înălță capul și-i privi îndelung pe băieți, apoi pe vulturi. Făcu câțiva pași în interiorul pădurii și dădu un semnal. Urmă o lungă tăcere, se auzea doar plânsul copiilor flămânzi. Căprioara lansă încă o chemare și se întoarse să întâmpine două căprioare tinere. Apropiindu-și botul de boturile lor, parcă le spunea ce au de făcut. Apoi, de cele trei animale se apropiară doi pui care se temuseră să iasă din pădure, dar care acum veniră lângă cele trei căprioare mari. Căprioarele tinere se duseră lângă copii, se opriră în loc, se uitară la căprioara bătrână, probabil mama lor, apoi iar la copii, apoi la băieții care stăteau și le priveau. Puii de căprioară începură să sugă. Când căprioara bătrână îi salvase pe primii pui de om, ea însăși pierduse un pui. Probabil asta explică ceea ce făcuse atunci: se întinsese la pământ și-i alăptase. Dar puii de căprioară nu sug întinși la pământ, ei sug stând în picioare sub burta mamei.

Un băiat se apropie de o căprioară tânără, iar puiul, speriat, se feri de el. Băiatul luă unul dintre nou-născuți și-l puse sub țâța din care picura lapte. Copilul reuși să apuce sfârcul și să tragă de câteva ori, dar căprioara se arătă nemulțumită de ceea ce se întâmplă, la fel și puiul ei. Înainte ca a doua căprioară tânără să se depărteze, același băiat puse al doilea copilaș flămând la țâța ei. Astfel amândoi pruncii apucară câteva înghițituri de lapte, dar, deși căprioara bătrână veni lângă cele tinere și-i mirosi pe rând pe cei doi copii, animalele tinere pur și simplu renunțară. În timp ce se depărtau, băiatul apucă în grabă o tărtăcuță și reuși să prindă în ea niște lapte care curgea din țâțele unei căprioare, un alt băiat făcu și el același lucru. Așa că adunară o cantitate mică de lapte în cele două tărtăcuțe.

Căprioara bătrână dispăru încet printre copaci. Șchiopăta, ceea ce băieții văzură abia acum, nu își ținea capul drept în sus, ci plecat spre pământ, iar coada scurtă îi atârna moale, nu tremura vesel ca la cele tinere.

Cei doi băieți nu avuseseră parte deloc de grija maternă, fuseseră hrăniți, spălați și adulmecați de bătrâna căprioară care acum se depărta șchiopătând. Strigătul lor de durere răsună pentru o clipă mai puternic decât plânsetele copiilor.

Ce era de făcut? Vulturii înțeleseră și ei problema și rupseră cu ciocurile bucățele de pește și încercară să le bage în gura copiilor care se istoviseră de atâta plâns.

Dar dincolo de munte era un țărm unde vieţuiau Mitrele, cele cu pieptul plin de lapte. Băieții urcară în fugă muntele, coborâră pe versantul celălalt, trecând pe lângă Stânca Morții, și își făcură apariția pe stâncile de la țărm, fără a se feri de ochii Mitrelor care leneveau la soare. De la intrarea în grota situată chiar deasupra, cele două Mitre singuratice îi văzură și îi chemară. Exact în clipa în care Bătrânele Ele se pregăteau să se ridice și poate chiar să atace, cei doi băieți ajunseră la grota unde erau Maire și Astre. O recunoscură pe Astre, pe care o văzuseră când era gravidă, dar pe Maire nu o recunoscură imediat. Presați de misiunea pe care o aveau de îndeplinit, se dovediră a fi lipsiți de prudență și se întinseră să apuce cu lăcomie acești sâni, sânii care salvau vieți

și în care, da, era lapte. Maire și Astre înțeleseră de ce au venit băieții: și ele se întrebaseră cum se împăcau cei mici cu hrana oferită de căprioare.

— Ce faceți? întrebă mai întâi Maire, apoi și Astre.

— Lapte, avem nevoie de lapte, răspunseră băieții.

Printre Mitrele tinere se petrecuse o schimbare. Firește că cele care se întorseseră de curând din vale nu erau dispuse să răspundă la întrebări, dar, dintre celelalte, multe veniseră pe furiș până la grotă dornice să afle de la Maire și de la Astre cum era cu locuitorii din partea cealaltă. Vorbiseră și cu fetele care se întorseseră nu demult din vale. Fermentul necunoscut care prinsese viață în Maire și Astre începuse să lucreze și în aceste Mitre tinere. L-am putea numi curiozitate, dar poate că era ceva mai mult decât atât. Indiferent care ar fi adevărul, în timp ce mesagerii veniți din vale stăteau acolo cu ochii lăsați în pământ, temători, gata să o rupă la fugă, fetele începură, una câte una, să se ridice de pe pietrele calde și să urce spre grota unde Maire și Astre, care nu-și luau ochii nici o clipă de la Prunc Nou, le explicară care este situația. Două dintre Mitre aveau sânii plini de lapte. Poate chiar erau mamele celor doi Spârci mici care acum plângeau de mama focului în vale.

— Duceți-vă cu ei, le spuseră Maire și Astre, și într-o clipă în grota care păruse plină de oameni nu mai rămaseră decât Maire, Astre și Prunc Nou. Mesagerii și tinerele mame o porniră în grabă printre stânci. Femeile încercau să alerge, tocmai ele, urmașele unui neam care nu știuse niciodată ce înseamnă să alergi.

Se temeau, firește că se temeau; se pregăteau să treacă muntele care fusese dintotdeauna bariera unde se termina lumea lor. Și au pornit într-acolo și chiar au urcat muntele și au trecut printre cuiburile vulturilor, au privit în jos către valea largă străbătută de râul cel repede. Și apoi au coborât muntele, cu ajutorul băieților, și s-au trezit în mijlocul Monștrilor, ajunși acum oameni mari sau măcar de aceeași înălțime ca și ele, și li s-au pus în brațe cei doi prunci goi, amândoi Monștri, așa că ele s-au văzut nevoite să-și învingă sila și chiar teama.

Copiii au apucat sfârcurile femeilor, așa cum încercaseră să apuce țâțele căprioarelor, și au început să sugă, iar în jurul lor Spârcii tineri stăteau și priveau, căci nici unul nu mai văzuse până acum un copil sugând la sân. Când cei mici s-au săturat, băieții i-au luat și i-au dus într-o colibă, la adăpost, să doarmă. Și abia atunci li s-a adus fetelor apă din râu și niște fructe și ouă coapte în căușul unei pietre încinse de soare.

Iar apoi a început jocul despre care le povestiseră Maire și Astre, jocul cu Mitre și Spârci, la început în mare grabă, căci și nevoia era mare, iar apoi, când băieții, la fel ca și copiii, și-au făcut plinul, au continuat cu jocul curiozității.

— Ce-ai acolo?

— Ce-i aia?

— La ce folosește?

— Și tu... ce-i aia? Pot să pun mâna?

Și ținând-o tot așa, treptat Mitrele au depășit spaima de Monștri și au descoperit farmecul jocului.

Cât despre cei doi Monștri, sau Spârci, nou-născuți, lor le mergea foarte bine, creșteau și erau la fel de gălăgioși ca și Prunc Nou care locuia împreună cu Maire și Astre în peștera lor.

După un timp, cele două fete s-au întors la țărmul lor și, nu mult după aceea, Maire și Astre au născut, una o Mitră, cealaltă un băiat – cuvântul acesta nu se folosea încă.

Bătrânele Ele erau furioase, cuprinse de spaimă și de dorința de a se răzbuna. Au hotărât ca fiecare femeie tânără care urma să nască să fie însoțită de alta care să o păzească, să o supravegheze și să ucidă imediat fiecare Monstruleț nou-născut.

Și chiar au reușit să ucidă unul. Imediat și-au făcut apariția vulturii, plutind la mică înălțime, chiar deasupra Mitrelor îngrozite. Și atunci Bătrânele au dat poruncă să fie uciși vulturii. Absurd. Cum să ucizi vulturii? O Mitră a luat de pe plajă o piatră și a aruncat-o, dar piatra a lunecat pe penele lucioase, rotunjite ale vulturului. Vulturul a prins-o în gheare și a aruncat-o în valuri. Fata a început să înoate, căci toate știau să înoate. Dar uriașa pasăre s-a așezat chiar pe stânca

pe care fata se pregătea să iasă, a împins-o înapoi în mare și, când ea s-a îndreptat spre o altă stâncă, s-a mutat și pasărea. Când Mitra, istovită, era la un pas de moarte, vulturul s-a depărtat în zbor și a lăsat-o să iasă din mare. Lupta a fost urmărită de toate Mitrele, care i-au descifrat, pline de spaimă, înțelesul. Totul părea nou și îngrozitor. Lupta... conflictul... răzbunarea. Bătrânele chiar s-au ridicat în capul oaselor ca să vadă mai bine; scena le-a lăsat cu gura căscată de uimire, iar în ochii lor mici, pierduți în grăsime, se citea ura.

Li se demonstrase clar că orice încercare de a ucide vulturii ar trebui exclusă cu desăvârșire. Păsările erau ferm hotărâte să împiedice uciderea altui copil. Și apăruseră și alți susținători ai aceleași idei: fetele care se întorseseră de curând din vale deveniseră, prin modul de a gândi, aliatele Spârcilor, așa că, atunci când vedeau o fată în durerile facerii, gata să nască, se așezau lângă ea, pregătite să ia copilul chiar din prima clipă de viață și să-l predea vulturilor care așteptau.

Din neamul vechilor Mitre rămăseseră tot mai puține. Câte? Ele nu spuneau – cel puțin nu s-a consemnat asta: „Am fost șaizeci și acum suntem patruzeci" sau măcar „Am fost multe și am rămas atât de puține". Nu spuneau: „Odinioară toate grotele erau pline, iar acum sunt pe jumătate goale". *Jumătate* este un termen care nouă ne sună firesc. Dar ele, de ce să spună așa ceva?

Dincolo, în tabăra lor, bărbații îngrijeau copilașii și așteptau ca vulturii să le mai aducă în gheare și alții.

Pe durata sarcinii, Maire și Astre vorbeau despre bărbați și despre puterea lor de a da viață, dar într-un mod atât de diferit de cel al Mitrelor. Se gândeau la ceea ce se întâmpla jos în vale cu un sentiment de... da, cred că pot să-i spun afecțiune, deși ele nu foloseau nici acest cuvânt, nici vreunul înrudit cu el. Nici nu trecuseră bine de momentul nașterii, că se pregăteau să se ducă iarăși acolo. Mult timp nu se gândiseră la asta, dar apoi au simțit că este pasul pe care *trebuie* să-l facă. În noianul de taine, este și asta una la fel de importantă ca altele.

Dar acum nu mai era chiar așa de simplu de plecat. Astre trebuia să-și ia cu ea copilul, dacă nu voia să-l încredințeze unui vultur. Și n-o puteau lăsa nici pe fiica lui Maire, așa cum ar fi făcut altă dată. Cu siguranță copila, căreia îi spuneau Prunc Nou, nu putea rămâne cu cele de la țărm; foarte probabil n-ar mai fi găsit-o în viață la întoarcere. Așadar copilașii nou-născuți ai celor două femei, fetița și băiatul, precum și Prunc Nou, toți trebuiau să plece deodată. Maire și Astre vorbiră și cu alte Mitre tinere care se arătaseră interesate de ceea se întâmpla în vale și le îndemnară să vină cu ele. Patru femei tinere, dintre care una o purta în brațe pe Prunc Nou, trecură pe lângă Stânca Morții – pe care de mult timp nu mai fusese abandonat un nou-născut sortit morții – și-și continuară apoi drumul în sus pe munte. Când ajunseră în vârf, din vale răsunară strigăte și chiote și băieții veniră în goană să întâmpine fetele – care se văzură obligate să se apere, altminteri ar fi fost violate (un cuvânt și un concept care avea să apară abia peste o bună bucată de timp). Ferindu-se de băieții flămânzi, fetele ajunseră în vale, la trunchiul cel mare – centrul vieții sociale. Iar aici se petrecu un fapt care ilustrează atât de bine sentimentul că ne aflăm în prezența unui început de drum, încât el este relatat în cronicile ce provin din ambele surse. Și a ajuns până la noi prin intermediul documentelor surprinzătoare și pălite de vreme pe care le numim cronici.

Prima dată când Maire se împerechease cu un Spârc nu dăduse nici o atenție trăsăturilor lui și nu-l recunoscu nici acum, când el se apropie – căci el o cunoștea. Dar copilul, rodul acestei împreunări, era în brațele ei, ca de obicei, și, prin felul în care se purta, nu putea fi ignorat. Trăsăturile acestui copil, trăsăturile fetiței, erau aceleași ca ale tânărului bărbat. Asemănarea nu putea trece neobservată, și toți cei de față au remarcat-o. Brusc s-a făcut liniște, bărbații s-au apropiat să compare cele două chipuri, cel al fetiței, al micuței Mitre, și al tânărului. Acesta din urmă, primul partener al lui Maire, n-a priceput imediat despre ce e vorba. Încă nu se inventaseră oglinzile, nu se gândise nimeni la așa ceva. Oamenii știau cum arată ceilalți, dar nimănui nu-i păsa

dacă avea nasul prea mare sau ochii prea apropiați. Fără îndoială, însă, fiecare dintre ei își văzuse chipul într-un ochi de apă liniștită de la malul râului sau într-o scoică mare plină cu apă pregătită pentru cei însetați. Tânărul, care odinioară fusese un Monstru, iar acum era un bărbat chipeș, își pipăi încet fața, apoi atinse fața copilei, care se arătă bucuroasă că i se acordă atenție. Apoi tatăl, care începuse să înțeleagă semnificația trăsăturilor asemănătoare, smulse copilul din brațele lui Maire și se repezi spre râu. Întreaga adunare se luă după el și văzu cum tânărul îngenunchează lângă mal, unde era un ochi de apă liniștită, și cum se uită la imaginile reflectate în apă, când la cea a fetiței, când la propria sa imagine. Apoi îi dădu copilul din nou lui Maire și porni cu pași nesiguri, orbit parcă, spre trunchiul cel mare și Maire se așeză lângă el, cu Prunc Nou în brațe, iar bărbatul se uita întruna, când la mamă, când la copil, și își pipăia fața. Era cuprins de o uimire febrilă, ca toți ceilalți, de altfel.

Cei trei formau o familie, în accepțiunea noastră, dar cât înțelegeau ei din asta nu putem decât să bănuim. După masa de seară, când începu să se lase întunericul, Maire, tânărul și copilul se retraseră singuri într-o colibă. Era limpede că exista o anume legătură între ei, dar care era această legătură? Ce însemna ea?

Fetele care veniseră să le ajute pe Astre și pe Maire rămaseră împreună cu tinerii, comentând între ei acest mare mister, și anume că, prin împerechere, chipul unui om mare se poate transmite unui copil.

Vizita aceasta, povestită mai întâi și păstrată în scris mult mai târziu, nu avea să fie uitată prea ușor și s-a comentat mult pe seama ei, s-au făcut speculații, cum le-am spune noi: oamenii cei noi, cândva numiți Monștri, aveau puteri pe care Mitrele de altădată nu le aveau. Într-adevăr, o Mitră nou-născută putea semăna cu mama ei – căci în comunitatea primordială existau doar mame și fiice – dar acum femeile de la țărm se uitau cu atenție la fiecare chip.

În acea epocă timpurie nici una dintre Mitre nu s-a hotărât să rămână în vale. Au motivat că e prea cald aici, că adăposturile sunt mici, neîncăpătoare. Grotele erau mari,

spațioase, iar briza mării menținea mereu proaspăt aerul din interior.

Fetele au plecat din vale când au simțit că trebuie să se întoarcă, au plecat știind că le va veni și lor vremea să nască. Băieții le-au așteptat. Pe micii Monștri i-au dus vulturii la bărbați, acum nu-i mai hrăneau căprioarele, ci chemau Mitrele să facă asta. Cât ar fi durat toate acestea nu știm. Băieții nu se mai plângeau, îngrijorați că numărul lor scade: din nu se știe ce motive, acum se nășteau băieți.

Așadar, cât a durat? Cine mai poate spune acum?

Și acum, din nou, cronicarul are o nedumerire legată de timp, dar de un interval de timp mult mai lung decât cel de care se plângea ceva mai înainte.

Noi, romanii, am măsurat timpul, l-am divizat, am pus stăpânire pe el, așa că ne-ar fi imposibil să spunem: „Și după aceea a venit vremea să...", căci noi am menționa anul, luna, ziua, pe nerăsuflate, noi suntem obișnuiți să categorisim oamenii, pe când aici nu știm în legătură cu aceste evenimente decât ceea ce ni s-a relatat despre ele de către Memorii, a căror menire era să repete altora, iar și iar, ceea ce li se spusese, apoi Memoriile au transmis mai departe ceea ce se stabilise cu mult timp în urmă că nu trebuie uitat.

Istoricul care scrie acum toate acestea nu are cum să știe de cât timp a avut nevoie povestea Mitrelor pentru a se dezvolta. La momentul când au fost menționate în scrieri pentru prima oară, Astre și Maire erau niște Mitre tinere, ca și celelalte, și abia mai târziu au ajuns să aibă, despre ele însele, imaginea de femei – atunci când au apărut bărbații și când au fost puse în situația de a compara, de a stabili asemănări –, dar cea mai mare parte a documentelor le prezintă ca pe niște figuri din trecutul îndepărtat. Statutul lor aparte în povestiri, atât în cele ale bărbaților, cât și în cele ale femeilor, faptul că Maire a fost cea care a adus pe lume primul Prunc Nou, arată că glasurile lor se făceau auzite și vorbele lor erau consemnate. Dar după ceva timp n-au mai fost doar niște femei tinere, ci întemeietoare de familii, de

clanuri, de triburi... și undeva în timp, după multe veacuri, au evoluat devenind zeițe. Le cunoaștem sub diferite nume, dar una este întotdeauna asociata cu steaua care patronează dragostea și vrăjitoria practicate de femei, iar cealaltă cu fazele lunii. Statuile lor pot fi văzute în fiecare oraș, sat, poiană, răscruce. Zâmbitoare, protectoare, regine în toată puterea cuvântului, Artemis, Diana și Venus, și toate celelalte, sunt cei mai puternici mijlocitori între noi și ceruri; le iubim și știm că și ele ne iubesc. Dar călătorii pot mărturisi că ceva mai încolo, la o distanță de o fugă de cal sau de câteva zile de mers pe jos, dai de zeițe crude și răzbunătoare.

De cât timp a fost nevoie pentru ca Astre și Maire să devină mai mult decât erau în realitate? Nu avem nici cea mai vagă idee.

Dar un lucru este cert: că a existat cândva, fără îndoială, cu foarte mult timp în urmă, o femeie, al cărei nume poate să fi fost Maire, și apoi au fost și alte femei, cele dintâi mame ale neamului nostru, care au purtat în pântece prunci, și Mitre, și Spârci, toți născuți din ființele acelea primordiale care, se consideră astăzi, au ieșit din mare... și apoi oamenii cei noi care purtau în ei germenii curiozității și neliniștii.

Fetele care coborâseră în vale și se întorseseră gravide ședeau la gura grotelor și-și păzeau copiii – niște copii atât de diferiți de ceilalți. Mergeau și vorbeau mai devreme, trebuiau supravegheați clipă de clipă. Privind în jos către restul comunității aflate pe pietre, mamele știau că fiicele lor purtau o dublă moștenire și constatau că cele aparținând vechii seminții erau mai puțin active, erau cuminți, nu plângeau decât rareori, stăteau acolo unde le puneai; deveneau ceva mai vioaie când erau duse în apă, căci înotau bine și se dovedeau a fi neînfricate.

Când mamele copiilor din plămada nouă doreau să se scalde, mergeau în grup, își luau pruncii cu ele și căutau mici golfuri unde celelalte Mitre nu se duceau, ajungându-se

astfel la o scindare în două tabere care se pândeau tot timpul una pe alta.

S-a mai întâmplat un lucru care a trecut aproape neconsemnat în vechile cronici. Era ceva de la sine înțeles, fapt care arată că foarte probabil focul era cunoscut de mult timp.

În vale ardea tot timpul un foc, nu departe de trunchiul cel mare, și unii băieți aveau misiunea specială de a-l întreține. În scurt timp apărură focuri și la intrarea în grote. Apariția acestor focuri este unul dintre elementele care ne fac să punem sub semnul întrebării raporturile temporale pe care le-am sugerat.

Absența focurilor, atât pe țărm, cât și în vale, și apoi focuri arzând neîntrerupt. Apariția focului trebuie să fi produs un șoc la fel de mare ca și apariția copiilor cu înfățișare nouă care parcă sosiseră de nicăieri.

De ce, dintr-odată, focul? Cu siguranță, de-a lungul multor generații, văzuseră cum fulgerul aruncă într-o grămadă de frunze uscate o scânteie țâșnită dintr-un colț de stâncă sau cum fulgerul cade pe un petic de iarbă uscată și de acolo se aprinde un trunchi bătrân și arde apoi poate vreme de câteva zile. Umblând prin pădure, cineva poate o fi dat de o zonă înnegrită, cu pământ crăpat și cu resturi de animale mistuite de foc. Poate o fi găsit vreo lăcustă atinsă de flăcări, o fi mâncat-o și și-o fi zis: e bună. Poate o fi gustat un șoricel rumenit sau un ou de pasăre rămas în scobitura unui bolovan și dogorât de focul din apropiere. Dar nici acelui om, nici altuia, nu-i trecuse prin minte ideea: am să duc o fărâmă din trunchiul acela cuprins de flăcări acolo unde trăiesc, ca să ne încălzim noaptea sau ca să ne pregătim mâncarea.

Apoi, deodată, exact această idee a răsărit în mintea unei ființe de demult, sau a mai multora, și s-a instalat acolo – și după aceea pe fundul văii a apărut un foc mare și au început să ardă focuri și la intrarea în grote, la adăpostul câte unui colț de stâncă, și oamenii din vechime au început să se strângă în jurul lor. Vreme îndelungată, nici un foc, și apoi, pretutindeni focuri la care se coceau alune și ouă, poate se frigeau și păsările care făceau ouăle.

Nu aceşti oameni, nu cei dintâi bărbaţi, Spârcii – dar numele va trebui să dispară, cum a dispărut şi cel de Monştri. A rămas doar o amintire, ca şi aceea care arată că primii pui de Monştri au fost hrăniţi şi ocrotiţi de o căprioară. Erau poporul vulturului, poporul căprioarei, deci carnea friptă la foc nu era niciodată carne de vultur sau de căprioară.

Ne este foarte uşor să privim în urmă acum şi să-i vedem pe tinerii aceia de odinioară strânşi în jurul focului şi să cugetăm la misterul – pe care nici astăzi nu-l putem lămuri – care ne spune că timp îndelungat, pe durata multor veacuri, cât vrei de multe, oamenii aceia au văzut focul dansând prin tufişuri, urcând pe trunchiuri de copac, coborând fulgerător din cer, au văzut aceste imagini care le erau la fel de bine cunoscute ca şi cea a râului, şi totuşi nu s-au gândit că ar putea îmblânzi focul, şi apoi, deodată, chiar asta au şi făcut. Poate cuvântul „deodată" nu este cel mai potrivit, poate ar trebui folosit cuvântul „treptat". Ce anume generează aceste schimbări prin care ceva care părea imposibil devine nu doar accesibil, ci şi necesar? Poţi să mă crezi când îţi spun că a stărui îndelung asupra acestui fenomen naşte o asemenea stare de tulburare, încât îţi alungă somnul şi te face să te îndoieşti de tine însuţi. Pe parcursul vieţii mele lucruri care erau imposibile au ajuns să fie acceptate de toată lumea... de ce s-a întâmplat asta? Dar *de ce* s-a întâmplat asta? Oare şi-au spus oamenii aceia din vechime: „Am cunoscut focul ca făcând parte din viaţa pădurii, dar acum el se supune voinţei noastre... cum de s-a întâmplat asta?". Nu s-a consemnat aşa ceva.

Între timp, bărbaţii tineri din vale sunt încă preocupaţi de numărul lor. Focul, această mare cucerire, nu le-a adus un plus de siguranţă. Pericolele continuă să existe în pădurea cea mare: un porc mistreţ dezlănţuit; un urs mânios; un şarpe care nu se retrage destul de repede din faţa picioarelor goale; un bolovan care o ia din loc pe o coastă de deal; un om nepriceput în mânuirea focului care lasă un pumn de iarbă aprinsă într-un loc unde nu mai arsese focul şi nu se mişcă destul de iute pentru a se feri din calea flăcărilor

sprintene, săltărețe; otrava din plante și din înțepăturile insectelor. Și râul adânc care, în drumul său, poate mătura un copil imprudent.

Un document ne spune că focul a stârnit mânia femeilor Maire și Astre, care i-au dojenit pe bărbați: un copilaș care abia învățase să meargă s-a apropiat cu pași nesiguri de foc și nu a fost oprit la timp. Venind în vizită la ei, Maire le-a arătat cât sunt de inconsecvenți. Pe de-o parte se plâng că sunt prea puțini, că vulturii le aduc prea rar nou-născuți, dar pe de alta, nu-și supraveghează copiii cu destulă atenție.

Nu erau dojeniți atunci pentru prima dată.

Cu ceva timp în urmă o căprioară se apropiase de malul râului să bea apă și în spatele ei venea de-a bușilea unul dintre țâncii pe care-i alăpta. În timp ce căprioara se adăpa, cu botul vârât în apă, copilul, din spirit de imitație, a făcut ceea ce făcea și mama lui – căci asta era pentru el căprioara –, dar s-a aplecat prea mult peste mal și a căzut în râu.

— De ce nu puneți pe cineva să vegheze asupra copiilor, de ce nu-i păziți cum trebuie?

În cronicile femeilor este menționată nedumerirea lor: pur și simplu nu puteau înțelege imprudența băieților care se angajau în tot felul de treburi prostești și primejdioase.

Tot acolo se arată că femeile îi găseau pe bărbați stângaci, nepricepuți, lipsiți de orice grijă pentru locul în care trăiau și incapabili să-și dea seama că, dacă fac *asta*, rezultatul va fi *ăsta*.

Însă amenințarea permanentă – și cine poate spune cât a durat asta? –, mai serioasă chiar și decât cea pe care o reprezentau pădurea, râul sau focul, era adversitatea Bătrânelor Ele și a acelor Mitre care erau de partea lor. Un document relatează un eveniment care pare foarte puțin probabil și de aceea este greu de pus în acord cu celelalte.

O Bătrână Ea s-a hotărât să urce până în vârful muntelui „ca să vadă cu ochii ei". Exact acestea sunt cuvintele care ne-au rămas, dar ce arată ele, de fapt? Cât de plină de îndoieli trebuie să fi fost această minte, după ce auzise atâtea lucruri de la Mitrele tinere cu privire la locul și faptele care se petreceau în valea unde creștea și înflorea comunitatea

Monştrilor. E limpede ca nu credea o iotă din tot ce i se spusese. Ne e greu să reconstituim modul în care funcţiona acea minte bătrână şi suspicioasă. Bătrâna era una dintre femeile care trăiseră timp îndelungat pe malul mării calde, de care nu se depărtau niciodată, femei al căror orizont de gândire era limitat de munţele care le mărginea lumea. Aşa este, privise toată viaţa spre un peisaj alcătuit din ocean şi valuri, din legănarea şi rostogolirea lor, dar cum să ne imaginăm că gândirea unei minţi se poate limita la o fâşie de ţărm stâncos? Toată viaţa ei această fiinţă nu făcuse altceva decât să se târască de la grota în care dormea până la pietrele pe care lenevea la soare şi de acolo să alunece în mare, pentru ca după aceea să facă drumul înapoi; aproape că nici nu se mişcase din locul ei toată viaţa, şi totuşi acum luase hotărârea de a urca muntele „ca să vadă cu ochii ei". Să fi ajuns şi în sângele ei, pentru o clipă, o scânteie din acel fior nou care le tulburase pe tinere? Sau poate că nu bănuise cât este de greu să te deplasezi, ea, care nu se deplasase niciodată.

Imaginile pe care ea şi susţinătoarele ei le cunoscuseră dintotdeauna erau acum schimbate. În faţa grotelor în care locuiau Maire şi Astre şi alte femei cu obiceiuri noi, împreună cu vlăstarele lor, ardeau acum focuri înalte. Ea şi cele asemeni ei văzuseră focul licărind pe creasta valurilor, brăzdând cerul sau arzând pe culmea dealurilor mărunte de dincolo de ţărm, dar focul ca parte din viaţa de zi cu zi... niciodată. Uneori, noaptea, focurile erau atât de înalte încât peştii şi făpturile mării se ridicau la suprafaţa apei să se uite, căci strălucirea flăcărilor poleia valurile, făcându-i să se întrebe dacă nu cumva luna sau soarele îşi schimbaseră cursul şi răsăriseră peste rând. Strălucirea flăcărilor oglindită în căuşul valurilor le spunea Bătrânelor Ele că nimic din ceea ce ştiau nu mai era la fel, că lucrurile noi ascund în ele o ameninţare de care erau deja conştiente.

Şi totuşi, a vrut să vadă cu ochii ei. S-a opintit şi s-a ridicat pe picioarele ei butucănoase şi, sprijinită de tinerele care rămăseseră credincioase vechilor obiceiuri, s-a desprins de ţărmul stâncos şi, încet, pas cu pas, s-a îndreptat către munte. De-abia făcuse câţiva paşi, că a şi început să geamă

și să bombăne. Încă înainte de a ajunge la Stânca Morții s-a văzut nevoită să se așeze și să-și tragă sufletul. Dar s-a ridicat și a mers mai departe, pășind pe pământul tare și colțuros, lăsând un urmă marea – locul care-i oferea ei siguranță – și a continuat să meargă, sprijinindu-și aproape toată greutatea pe umerii susținătoarelor, înaintând tot mai încet, oprindu-se tot mai des. Tinerele se rugau de ea să se întoarcă, dar ea nu a renunțat, iar lucrul acesta este, prin el însuși, ceva care ne stârnește uimirea. Poate că ceea ce a făcut-o să meargă mai departe a fost simplul fapt că nu știa ce înseamnă să parcurgi pe jos o asemenea distanță.

La poalele muntelui s-a desprins de brațele celor care o susțineau și s-a așezat gemând, apoi a făcut un efort și s-a ridicat. Târându-se uneori pe coate și pe genunchi a urcat versantul muntelui. Vulturii se adunaseră deja în jurul ei, țipând, bătând din aripi și încercând să o alunge. Ea a țipat la ei și, la rândul lor, vulturii au răspuns cu țipete – astfel s-au înfruntat acești dușmani care încercaseră să se ucidă unii pe alții. Ce-o fi gândit această bătrână despre păsările uriașe, mai înalte decât ea, păsări ce puteau ridica în gheare o Mitră tânără și o puteau arunca în valuri? Ascensiunea se desfășura într-o larmă îngrozitoare în care se amestecau țipete, gemete și înjurături, strigăte de ură la adresa păsărilor, strigăte de încurajare din partea celor tinere și o ploaie de pietre desprinse de pe munte. În vârful muntelui s-a trezit înconjurată de cuiburile vulturilor și de păsările cele mari care erau peste tot, pe stânci, pe cer în zbor. Bătrâna s-a oprit, susținută de cele tinere, s-a uitat în jos, spre vale, dar ce puteau percepe ochii ei obișnuiți să se concentreze doar asupra mării învolburate și a valurilor care se rostogoleau? Însă ea chiar s-a străduit să vadă și să înțeleagă.

Acolo jos erau colibe, numai că ea nu văzuse așa ceva niciodată. Erau făcute din ramuri și plante de apă, și a mai văzut ceva negru, în mișcare, cu niște denivelări împodobite cu creste albe, însă ea nu știa că acela este un râu. I se spusese că în vale este un râu, dar pentru ea valurile erau doar cele care se legănau înainte și înapoi și care, uneori, când vântul bătea cu putere, izbeau țărmul cu furie; însă nu

îi era ușor să își imagineze apa ingrădită de maluri, coborând iute din munte până la stâvilarele de piatră care ascundeau valurile din spatele lor. Acolo jos erau oameni și mai era și un foc uriaș. Erau atât de puțini! Ea era obișnuită să vadă Mitre lenevind la soare pe toate pietrele din jurul ei. Multe, o mulțime, iar acum vedea atât de puține ființe. Știa că aceia sunt Monștri, căci i se spusese că asta va vedea. Câțiva băieți și câteva Mitre venite în vizită se scăldau în râu. Mai erau și câțiva Monstruleți nou-născuți împreună cu ceilalți, dar erau în colibe. Scena care i se înfățișa în valea pe care și-o închipuise populată cu adevărat o dezamăgi – sentimentul pe care îl trăim când hoardele sau măcar cetele de dușmani, pe care ni le-am imaginat, se spulberă în lumina dimineții.

Ajunsese până aici, după un urcuș istovitor, văzuse „cu ochii ei", dar constata că nu era mare lucru de văzut. Nu-i plăcea cum arată râul acela iute încununat de valuri, nici focul, alimentat întruna cu crengi uscate aduse din pădure și care era atât de mare încât trimitea în sus o coloană de fum ajungând aproape până la înălțimea la care se găsea ea. Nu avu tăria de a coborî până în vale, deși ajunsese până aici. Tot ceea ce vedea i se părea ostil. După atâta efort se simțea rău, o durea tot corpul. Rămase pe loc făcându-și vânt cu un mănunchi de frunze moarte pe care-l ținea în mâna dolofană a brațului ei gros și văicărindu-se întruna. Văicărelile ei i-au tulburat pe cei din vale. Bătrâna a observat că, din grupul celor strânși în jurul focului, se desprind câțiva Monștri și pornesc în sus spre ea. Începu să se văicărească din nou, căci îi era frică de ei și aproape că nu se putea mișca. Se prăbuși la pământ gemând; când tinerii ajunseră sus, văzură nu doar o Bătrână Ea, ci și câteva Mitre tinere pe care nu le cunoșteau. Și-au spus că și acestea au venit, ca și cele dinaintea lor, cu gânduri bune, așa că au început să le zâmbească acestor femei necunoscute și să întindă mâinile spre ele.

Dar Bătrâna a început să țipe pentru că se găsea atât de aproape de Monștri, cu toate că ei purtau pene și frunze legate în jurul mijlocului, ascunzându-și astfel părțile de care se temea ea. Țipând, Mitrele tinere au luat-o la fugă în

jos, pe versantul dinspre ţărmul lor, şi au abandonat-o pe Bătrână în mijlocul vulturilor mânioşi care pândeau de pe stânci şi al bărbaţilor, duşmanii ei. Iar aceştia, ştiind că ea le este duşman, au făcut un lucru neaşteptat. Strânşi în grup, tinerii s-au sfătuit, urmărindu-le din priviri pe tinerele care încă fugeau spre ţărmul lor şi ajunseseră prea departe. În apropiere se înălţa un copac bătrân din care căzuseră câteva ramuri. Băieţii aduseră până aproape de bătrână o creangă mare, aşezară femeia pe ea şi o traseră apoi la vale pe coasta muntelui, însoţiţi tot timpul de ţipetele ei nemulţumite. Totul sub supravegherea vulturilor care pluteau în zbor deasupra capetelor lor. Bătrâna Ea se ţinea cu toată puterea de creangă, zdruncinându-se ori de câte ori trecea peste denivelări şi bolovani. Gemea şi scâncea şi o dată chiar a căzut de pe creangă şi a trebuit pusă înapoi. A fost nevoie de toată puterea băieţilor pentru a reuşi să o coboare până la Stânca Morţii. Acolo au lăsat-o şi s-au întors în valea lor trecând muntele.

Fetele care veneau frecvent în vizită la băieţi i-au întrebat de ce au sărit să o salveze pe Bătrâna Ea. Băieţii s-au arătat surprinşi de o asemenea întrebare.

— Păi, plângea! au explicat ei în cele din urmă.

Nu trebuie uitat că băieţii nu lăsau niciodată pruncii să plângă. Când un Monstruleţ plângea sau era agitat, cei mari erau disperaţi. Toate Mitrele îşi aminteau cum urlau primii Monştri când ele îi necăjeau şi îi chinuiau sau chiar mai rău. Dar ei ce-şi aminteau când auzeau un copil plângând?

— Făcea atâta tărăboi! spuseră băieţii.

— Îi necăjea pe puii de vultur!

— Da, da, puii de vultur chiar s-au speriat.

Acestea au fost cele dintâi răspunsuri, dar adevărata explicaţie a venit abia mai târziu.

— Proastele alea de Mitre care erau cu ea au lăsat-o pe Bătrână să plângă. A fost foarte simplu: am pus-o pe o creangă şi am tras-o la vale şi asta a fost tot. Mitrelor nu le-a trecut prin cap să facă asta.

Pe băieţi nu-i interesa faptul că Bătrâna Ea a ajuns până la Stâncă plină de vânătăi şi chiar de sânge. Ceea ce conta era realizarea lor, o realizare care dovedea prostia Mitrelor.

Întâmplarea s-a rezumat la: „Niște Mitre proaste. N-au știut ce să facă pentru a o salva pe Bătrâna Ea".

Tot cam acum începe și relatarea felului în care Mitrele comentau faptele băieților, pornind totdeauna de la întrebarea:

— Dar de ce au făcut asta? Băieții ăștia fac o mulțime de lucruri prostești.

Vorbim aici doar despre unele dintre Mitre, prietenele lui Maire și Astre; altele se înfiorau chiar și când numele celor ce locuiau în vale era pomenit.

Așa s-a ajuns la concluzia că băieții sunt „proști" și neîndemânatici.

Dar încă n-am terminat cu Bătrâna Ea care își dorise să „vadă cu ochii ei". Vânătăile și umflăturile ei nu s-au vindecat ușor, iar ea nu le-a iertat pe fetele care au rupt-o la fugă și au lăsat-o la mila dușmanului. Aceste fete râdeau de cele care se duceau în vale și se împerecheau cu Spârcii și, deși cu timpul s-au schimbat, au devenit și ele ca toate celelalte, au devenit „fetele lui Maire", a rămas între ele o ostilitate, iar analele păstrează relatarea multor incidente izbucnite din ranchiună.

Celelalte Bătrâne nu apar în documente, doar aceea care a inițiat ascensiunea pe munte. Fiecare e liber să înțeleagă ce vrea din asta. Și tot de la ea a pornit și planul care i-ar fi putut ucide nu doar pe Spârci, sau pe cei mai mulți dintre ei, ci și un mare număr de Mitre. Asta nu s-a întâmplat imediat. Mai întâi mintea aceea bătrână și înceată a trebuit să înțeleagă că fetele au rupt-o la fugă de frică să nu fie violate. Deși Maire încercase să le arate care era rostul „Monștrilor", după părerea ei, și anume ca posibili factori de procreare, Bătrânele nu au asimilat explicația. Era greu și pentru ele. Mai întâi, apariția Monștrilor dusese la nașterea noilor prunci de care toate Mitrele se temeau și pe care îi detestau. Iar „violurile" ulterioare aduseseră pe lume nou-născuți atât din categoria Mitrelor, cât și din cea a Monștrilor. Micile Mitre erau totuși Mitre, chiar dacă unele erau ceva mai „dificile", iar Monștrii erau la fel precum cei pe care ea îi văzuse din vârful muntelui, erau oameni, dar nu Mitre, prin ceea ce țineau ascuns sub șorțurile din pene și frunze.

Este foarte interesant de observat ce reuşesc oamenii să priceapă şi ce nu. Problema Bătrânelor era tocmai aceea că nu pricepeau. În comunitatea femeilor care vieţuiau pe ţărmul mării apăruse, datorită componentei masculine, o gândire mai sprintenă. Mintea bătrână, înceată şi bănuitoare n-a înţeles decât un singur lucru elementar: tot ceea ce se întâmplase şi dusese la schimbarea vechilor tipare, tot ceea ce semănase discordie, duşmănie printre Mitre, se datora Monştrilor. Totul se reducea la un fapt simplu: Monştrii erau duşmanii. Şi acum duşmanii trebuie să piară.

Bătrâna trimise una dintre susţinătoarele ei să o cheme pe Maire la ea. Îi zâmbi lui Maire, care stătea la intrarea în grotă, şi o salută dând din cap. Maire răspunse prin acelaşi gest de salut. Nu se grăbi să se ducă. Nu dorea să pară supusă în faţa Bătrânelor, pe care le bănuia că urmăresc (şi plănuiesc) să facă un lucru rău.

Maire era împreună cu Prunc Nou şi cu alţi copii. Multe dintre Mitre urmăreau cu atenţie scena, ca să vadă dacă fata se va duce imediat le Bătrâna Ea. Maire se ocupa să liniştească copiii, care erau agitaţi, ca de obicei. Jos, pe pietrele de la ţărm, fetele care le susţineau pe Bătrânele Ele leneveau pe jumătate cufundate în apă. Priveau cu ură în sus spre Maire. Din cauza ei comunitatea era acum scindată, Bătrânele erau furioase şi nou-născuţii erau mai greu de strunit. Iar de pe stâncile aflate mai sus decât grotele, câţiva băieţi urmăreau şi ei ce se întâmplă. Maire nu putea înţelege ce caută ei acolo şi starea de îngrijorare i se accentuă. Se temea pentru ei, la fel cum se temea în ultimul timp pentru viaţa copiilor.

Nu se putea spune că acele femei de odinioară aveau un instinct matern puternic. Ideea că urmaşii erau ceva de preţ, că reprezentau o promisiune sau o ameninţare, era una nouă.

Maire se gândea îndelung la copii, dar şi la băieţii din vale. Sentimentele ei reale erau mila, dorinţa caldă de a proteja, deşi aceste idei – precum şi cuvintele care să le exprime – îi erau necunoscute. Bieţii Monştri, bieţii băieţi – îi era milă de ei. Sentimentele fetei faţă de ei s-ar fi putut traduce prin gestul de a-i îmbrăţişa, de a-i strânge la piept

și de a-i proteja – gestul pe care l făcea față de Prunc Nou. Ea și grupul ei de fete trăiau în aceste grote înalte, încăpătoare, cu nisip curat pe jos, la gura cărora ardeau focurile mari, pe care băieții le ajutaseră să le aprindă și să le întrețină, ei, cei ce știau atât de bine să facă focul și să-l întrețină. Acești bieți Monștri trăiau în colibele și adăposturile lor pline de mizerie și urât mirositoare pentru că le lipsea din fire priceperea de a face curat. Vieţuiau la marginea pădurii celei mari din care, în orice clipă, o sălbăticiune putea sări și înșfăca un nou-născut sau chiar un copil mai mare (iar acest lucru se întâmplase de multe ori). Se gândea la sărmanii Spârci și în tot acest timp nu-i pierdea din ochi pe băieții adunați pe colinele ce dominau țărmul. Își spunea în gând: ascundeți-vă proștilor, nu știți că sunteți în pericol?

Apoi Maire se ridică fără să se grăbească, le spuse copiilor că se întoarce imediat și o porni în jos, spre Bătrânele Ele.

Și acum, iubite cititorule roman, ce vezi cu ochii minții, când o privești pe Maire coborând? Îți spun eu: ai să vezi ceea ce este în mintea mea, în minţile noastre populate de imaginile zeiţelor noastre. Cel mai bun sclav al tatălui meu, pe care-l cumpărase la un preț foarte mare, se pricepea să modeleze copii ale statuilor îndrăgite. În poiana cu măslini de lângă casa noastră era o statuie a Dianei, zeița preferată a tatălui meu. Stătea acolo, în fustița ei vaporoasă, ținând în mână arcul din lemn aurit despre care tata spunea în glumă că n-ar putea ucide nici măcar o vrabie. Iar la întretăierea drumului dintre casa noastră și drumul principal se înălța Artemis, o statuie pe care nu o făcuse sclavul nostru, dar a cărei copie, mai mică, făcută de el, se găsea și ea în poiana cu măslini. O văd înaintea ochilor: o femeie înaltă, grațioasă, cu un cap mic, elegant, cu părul strălucitor prins într-o plasă argintie ale cărei capete se legănau în adierea brizei mării, eliberate, prin puterea imaginației noastre, de rigiditatea metalului. Veșmântul din țesătura fină de in flutură pe lângă ea. Picioarele încălțate în sandale păşesc ușor peste pietrele de la țărm. Zâmbește. Toți știu că zeițele

zâmbesc, promiţându-ne protecţie acum şi pururea. E greu să ne imaginăm că ar putea exista ceva care să o alunge pe Artemis, sau chiar şi pe drăgălaşa Diana, din inimile noastre. Zeiţele noastre zâmbitoare vor sta veşnic de veghe pentru a ne păzi de toate pericolele care ne ameninţă.

Dar cei care o priveau pe Maire coborând din grota ei nu vedeau nimic din toate acestea. Nu ştim cum arătau Mitrele. Nu ştim cum arăta această Mitră, această femeie, cea dintâi care adusese pe lume un prunc în vinele căruia curgea atât sânge de Mitră, cât şi de Spârc, primul prunc dintr-o seminţie nouă, a noastră, a oamenilor, nu ştim cât era de înaltă, de voinică, de semeaţă.

Putem să presupunem, fără riscul de a greşi prea mult, că Maire nu era prea zveltă, nu era o Diană. Probabil că acest neam trăitor la ţărmul mării fusese cândva un neam de făpturi marine. Dar toate Mitrele petreceau la fel de mult timp în apa mării ca şi pe uscat. Pentru ele nu era un lucru neobişnuit să doarmă plutind pe legănarea valurilor, cu braţele desfăcute, cu faţa în sus, spre cerul de deasupra. Ştiau să înoate, fiind prin aceasta asemeni peştilor şi făpturilor marine. Putem afirma cu destulă certitudine că, prin construcţia lor, erau voinice, aveau umeri şi braţe vânjoase, coapse şi fese pline şi musculoase. Vieţuitoarele mării sunt înzestrate cu un strat protector de grăsime. Maire avea probabil dinţi albi şi puternici: femeile se hrăneau cu peşte crud, desprinzând cu dinţii carnea de pe oase. Dacă ai fi dat din întâmplare peste un grup de Mitre adunate în jurul unei grămezi de peşte adus din mare, dacă le-ai fi văzut muşcând şi mestecând, le-ai fi putut lua cu uşurinţă drept foci sau delfini. Această femeie, Maire, cea dintâi mamă de demult a neamului nostru, purtând un nume ce desemna luna, avea sâni mari şi moi, plini cu lapte: ştim acest lucru de la Spârci, ale căror amintiri transmise pe cale orală arată că bărbaţilor le plăceau sânii bogaţi în lapte ai Mitrelor.

Această femeie sănătoasă, voinică, îndesată ajunse aproape de Bătrânele Ele tolănite pe pietre ca nişte peşti aruncaţi pe mal, zâmbi şi spuse:

— Trebuie să stăm de vorbă despre unele lucruri, preluând astfel inițiativa în discuție.

Maire știa că este în pericol: amenințarea și încordarea pluteau în aer ca un miros puternic. Știa că se țese un fel de complot. Dacă ea, Maire, ar vrea să scape, să zicem, de Astre și de fetele care erau de partea lor, ce ar face? Le-ar atrage spre un loc cu apă adâncă și le-ar pune pe susținătoarele Bătrânelor să le tragă la fund și să le înece. N-ar fi ușor, sigur că nu, pentru că toate știu să înoate foarte bine. Dar victimele ar trebui luate prin surprindere.

Maire era aproape sigură de ceea ce i se va propune. Bătrânele Ele voiau ca Maire și Astre, împreună cu fetele „lor" și cu susținătoarele Bătrânelor Ele să se ducă undeva împreună.

Iar acum Maire descoperi miezul complotului. Toate aveau să meargă de-a lungul coastei până la o plajă anume de unde să adune scoici și apoi mai departe, până la o altă plajă, pentru a-și reface proviziile de alge de un anume soi. Așadar, nu se înșelase: intuiția ei o avertizase. La un moment dat ea, Astre și fetele care le erau prietene urmau să fie atrase în mare și ucise.

În tot acest timp, pe colinele stâncoase, băieții încă stăteau și priveau. „De ce erau acolo?" „Cum ajunseseră acolo?" Câțiva vulturi mari pluteau în zbor deasupra băieților urmărind atent totul: simțeau primejdia, iar Maire, fără să-i pese de Bătrânele Ele, le făcu semn băieților vrând să le spună: „Plecați! Fugiți! De ce credeți voi că vă păzesc vulturii?". Băieții răspunseră tot prin semne – nu înțeleseseră mesajul.

Maire le asigură pe bătrâne că expediția le va furniza scoici uriașe și alge și se întoarse plină de neliniște la grota ei: pur și simplu nu înțelegea ce caută băieții acolo sus.

Astre și o altă fată făceau focul pentru noapte.

Băieții veniseră acolo, periculos de aproape, căci trecuse ceva vreme de când fetele nu mai fuseseră în vale. În ultimul timp nu se mai născuseră Monștri. Ce înseamnă „în ultimul timp"? Nu știm. Am o deosebită admirație pentru noi, romanii, care suntem atât de atenți la măsurarea timpului, mai ales când mă chinuiesc să înțeleg înscrisurile unor oameni

care nu gândeau în termenii: acum o lună... peste o săptămână... odată... atunci...

Poate că Bătrânele Ele şi-au închipuit că nu se vor mai naşte Monştri. Un gând potrivit cu mintea lor bătrână şi înceată: „Dacă nu s-au mai născut Monştri în ultimul timp, poate că nu se vor mai naşte niciodată".

Foarte bine: unele lucruri erau acum clare. Bătrânele cereau ca Maire şi Astre, împreună cu aliatele lor, precum şi copiii şi pruncii cei noi să plece de îndată, iar fetele din tabăra Bătrânelor vor veni şi ele. Îşi puseseră în gând să scape de oamenii din noua seminţie care aveau o gândire nouă şi năşteau copii de un fel nou. După aceea stăpânirea Bătrânelor Ele nu va mai fi contestată, nu vor mai exista fete precum Maire şi Astre şi nici „prunci noi".

De ce veniseră băieţii pe colinele stâncoase?

Nu le plăcea să se apropie prea mult de ţărmul Mitrelor, iar de Bătrâne le era frică.

Însuşi acest lucru i se păru lui Maire a fi un avertisment; dacă ar şti de ce sunt băieţii acolo şi-ar da seama care este primejdia. Firește, o putea pune pe una dintre adeptele ei să o întrebe pe una dintre adeptele Bătrânelor ce se punea la cale. Adică, ce se urmăreşte în privinţa băieţilor, căci ştia deja, sau era aproape sigură, care este planul urzit în privinţa lor, a fetelor.

Adevărul era că una dintre Bătrâne – cu un spirit ceva mai aventuros – le dăduse poruncă fetelor să îi ademenească pe băieţi să coboare de pe coline, dar planul ei de a-i distruge pe băieţi eşuase până atunci.

O deplasare până la plaja cu scoici uriaşe ar dura câteva zile, timp suficient pentru a găsi prilejul de a le îneca pe Maire şi Astre, pe copiii lor şi pe aliatele lor. Simplitatea planului era demnă de toată admiraţia. Dar celelalte intenţii ale Bătrânelor Ele rămâneau complet necunoscute. Susţinătoarele Bătrânelor nu aveau cum să le facă rău băieţilor, căci ei erau capabili să alerge mult mai repede şi ştiau să se apere cu beţe şi pietre. Chiar cu arcuri şi săgeţi, în ultimul timp. O înfruntare directă nu s-ar fi putut sfârşi decât cu victoria băieţilor, cu atât mai mult cu cât vulturii, aliaţii

băieților și cei care vegheau asupra lor, ar fi luptat de partea lor.

Maire, Astre și prietenele lor discutară îndelung, fără a ajunge la vreo concluzie. Dacă ar reuși să o convingă pe una dintre adeptele Bătrânelor să vină și să stea de vorbă cu ele, Bătrânele ar începe să bănuiască ceva. Ar fi ușor să ademenească o fată și să o aducă în grota lui Maire. Între fetele răzvrătite și cele docile nu exista o ruptură categorică. La urma urmei, chiar și aliatele celor două, Maire și Astre, fuseseră cândva adepte ale Bătrânelor Ele. Multe dintre fetele cele docile veniseră în grota lui Maire din dorința de a afla ce îi făcea pe Monștri atât de interesanți. Unele chiar coborâseră în vale ca să descopere singure. Grupul culegătoarelor de scoici a tergiversat lucrurile atât de mult, încât Bătrânele Ele au trimis pe cineva să se intereseze de ce nu pornesc.

Nu știm câte Mitre au plecat în această călătorie, știm doar că și-au luat și copiii cu ele. Tot timpul cât s-au deplasat de-a lungul țărmului au fost conștiente de faptul că sunt urmărite; una dintre adeptele Bătrânelor mergea în același ritm cu ele, ascunzându-se pe după stânci. Asta însemna că nu-și vor putea pune în aplicare planul inițial și anume să înainteze până la căderea nopții după care să se furișeze înapoi, spre țărmul lor, să își găsească o poziție undeva la înălțime și de acolo să urmărească tot ce se petrece. Adeptele bătrânelor le-ar fi informat pe acestea imediat.

A doua zi, fetele s-au mișcat mai încet, au mai amânat plecarea, ținându-și tot timpul copiii aproape, și curând au constatat că multe dintre adversarele lor dispăruseră în timpul nopții. De aici Maire și Astre au tras concluzia că țelul principal al planului nu era acela de a scăpa de ele și de copiii lor.

Maire, Astre și alte câteva fete au așteptat până la lăsarea serii și apoi s-au urcat pe o colină nu prea înaltă de unde puteau vedea atât țărmul lor, cât și, undeva mai aproape, Stânca Morții și peretele stâncos la poalele căruia se deschidea prăpastia în care odinioară erau aruncate fetele, în chip de sacrificiu.

Locul acesta, venerat cândva pentru faptul că de el se lega ideea de moarte și de o posibilă zeitate de un anume fel, o puse serios pe gânduri pe Maire care încercă să-și amintească ce știa despre el. Nu știa mare lucru. Colina înaltă sau culmea, probabil de origine vulcanică, avea, pe versantul dinspre mare, Mitra, locul unde înfloreau florile roșii, la momentul potrivit. Mitra era zeitatea, așa interpretăm noi acum, care hotăra și însoțea scurgerea roșie a Mitrelor, dirijată de fazele lunii. Dacă cercetăm originea zeilor noștri nu ne este totdeauna ușor să definim divinitatea lor. E greu de presupus că vom urca până în vârful muntelui Olimp! Sau că o vom vedea pe Venus ivindu-se din valuri!

Dar Mitra era o stâncă în jurul căreia plutea o atmosferă de spaimă, de groază, deși nu era deloc greu să urci până în vârful ei. Pe latura dinspre mare se înălța Mitra și se deschidea o grotă de unde, printre crăpături și frânturi de stâncă se puteau vedea scheletele, craniile și pulberea albă în care se transformaseră oasele. Dar pe partea cealaltă, o cărare ducea în pantă lină până sus. Chiar în vârf era o buză de piatră netedă, iar sub aceasta, pe interior, era o platformă pe care multe fete se opriseră tremurând înainte de a fi aruncate în prăpastie. Din adâncurile prăpastiei se înălța mirosul de putreziciune, dar nu numai atât. De acolo veneau vapori care mai întâi le amețeau pe fete, apoi le dădeau o stare de amorțeală, astfel încât își pierdeau cunoștința și nu-și mai dădeau seama când erau împinse în prăpastie. Ceea ce ne face pe noi, bărbații, să credem că acest gen de sacrificiu nu se mai practica la momentul acela este tocmai faptul că Maire, Astre și adeptele lor nu s-au gândit nici o clipă la locul acesta, în încercarea lor de a descifra planul pus la cale de Bătrânele Ele. Probabil că trecuse atât de mult timp de când dispăruse practica sacrificiului, încât toată lumea uitase de ea.

Când se lumină de ziuă, în fața ochilor li se deschise câmpia care pornea de la malul mării și mergea până la poalele muntelui ce ducea în valea băieților. Nu se vedea nici o mișcare. În depărtare – țărmul lor era presărat cu punctulețe care arătau că nu toate fetele luau parte la culesul

scoicilor. Pe deasupra muntelui zburau în cercuri câţiva vulturi. Mai târziu, după prânz, câteva fete din tabăra adversă s-au ridicat de pe pietre şi au pornit încet, agale, iar când au ajuns la Stânca Morţii s-au oprit, ca şi cum n-ar fi vrut să meargă mai departe. Câte să fi fost? Cuvântul consemnat este „câteva". Au trecut încet pe lângă Stâncă şi s-au dus încet până la poalele muntelui. Şi au început să urce. Nici una dintre ele nu mai fusese până atunci în vale, dar câteva o însoţiseră pe Bătrâna Ea care dorise să vadă cu ochii ei. Fiind prea ocupate să o susţină şi să o liniştească pe Bătrână, nu dăduseră mare atenţie drumului. Urcau încet, poate şi pentru că vulturii scoteau ţipete ameninţătoare. Când au ajuns în vârf s-au oprit şi s-au uitat către vale şi către râul înfricoşător. De ce întârziau în locul acela? Din vale au izbucnit strigăte şi chiote şi într-o clipă băieţii au fost sus. Fetele îşi jucau sânii şi şoldurile în mişcări îmbietoare, pe care probabil le făceau pentru prima dată. În sfârşit se dovedea că Bătrânele, sau măcar una dintre ele, pricepuseră ce le spusese Maire. Fetelor li se ceruse să-i atragă pe Spârci, să-i ademenească. Dar în ce scop?

Când băieţii ajunseră în vârful muntelui, fetele o luaseră deja înapoi la vale, depărtându-se de ei. Dar apoi, uitându-se mai bine, fetele s-au oprit nedumerite. Băieţii purtau şorţurile făcute din frunze şi pene. Dacă fetele ar fi fost în vale mai demult, i-ar fi văzut pe băieţi în pielea goală, poate în clipa în care ieşeau din apa râului, iar atributele lor de Monştri ar fi fost la vedere. Acum ceea ce le înspăimânta, sau poate ceea ce îşi doreau, era ascuns. Adevărul este că în aceşti bărbaţi zâmbitori şi împodobiţi, cu păr lung, lucios şi îngrijit, fetele aproape că nu-i recunoşteau pe Spârci. Maire le dăduse băieţilor piepteni, făcuţi din schelet de peşte, şi-i învăţase cum să-şi îngrijească părul. Fetele se uitau la băieţii chipeşi, dar nu-şi dădeau seama că o fac cu un sentiment de admiraţie. Aşa că, în loc să fugă şi astfel să-i determine pe băieţi să vină după ele, au stat în loc ţintuite de uimire. În cele din urmă, totuşi, au luat-o la fugă în jos, iar băieţii au pornit pe urmele lor, strigând şi ţipând, de parcă ar fi fost la vânătoare, pe urmele unui animal.

Băieţii fugeau mai repede, fetele se mişcau mai încet. Dacă nu le-au prins imediat a fost pentru că, în ceea ce-i privea pe ei, această urmărire devenise o joacă.

Mitrele care priveau scena de pe colină nu vedeau decât câteva fete, în cea mai mare parte adepte ale Bătrânelor Ele, care alergau cât la ţineau picioarele, şi băieţii care veneau pe urmele lor.

Maire, Astre şi prietenele lor au înţeles cu greu ce se petrece. Fetelor li se spusese să-i ademenească pe băieţi... dar de ce?

Când cele două grupuri, de urmăritori şi urmăriţi, au ajuns la Stânca Morţii, băieţii erau la un pas de fete, iar acestea s-au oprit în loc şi s-au întors să înfrunte băieţii. Din câte auziseră de la cele care fuseseră în vale, ştiau că acum urmează violul, dar, dacă n-ai trecut prin experienţa împerecherii, cu voie sau fără voie, cum să ştii la ce să te aştepţi? Împerecherea silită nu este o îndemânare însuşită, ca aceea de a mânca. Fetele erau complet derutate: primiseră însărcinarea de a-i ademeni pe băieţi, dar acum ce avea să urmeze?

Cele ce stăteau de veghe pe coline şi-au dat seama că e momentul să coboare şi să intervină, deşi nu ştiau prea bine de ce.

Băieţii şi fetele parcă se hârjoneau. Băieţii încercau să prindă fetele, să pună mâna mai ales pe sânii lor. Pentru prima oară Spârcii aveau în faţa lor un număr egal de fete.

Apoi fetele s-au desprins de ei şi au pornit-o, fără să alerge, fără să dea impresia că ar vrea să scape, spre cărarea ce urca panta în vârful căreia se găsea gura prăpastiei. Şi acum Maire, Astre şi celelalte au priceput. Nu toate deodată – şi asta ne face să credem că rolul Mitrei ca loc de sacrificiu rămăsese undeva departe, ca parte dintr-o istorie a timpurilor de mult apuse. Mirosul îngrozitor ce se degaja din acea prăpastie sau din grotele de la poalele muntelui era totdeauna menţionat în însemnările privitoare la acest loc, dar nu se făcea de fiecare dată referire şi la aburii ucigaşi care se înălţau de acolo. Dar, de îndată ce s-a conturat ideea că băieţii au fost atraşi la marginea prăpastiei pentru a fi îmbrânciţi

în ea, căci băieţii erau mult mai puternici decât fetele, a venit imediat şi răspunsul: sigur că da, aburii de acolo ucid.

Maire şi Astre, care până atunci urmăriseră totul, o rupseră la fugă cât le ţineau puterile. Vedeau acum limpede că băieţii erau ademeniţi să urce pe cărare până în vârf, iar fetele veneau în urma lor, zâmbindu-le binevoitor.

Cum drumul până acolo nu era prea lung, urcuşul nu va dura mult şi băieţii vor ajunge curând la capătul lui. Acolo unde se deschidea hăul cel mare – un vulcan străvechi – exista o buză de piatră, lată şi netedă, tocită de picioarele a cine ştie câte generaţii de oameni care se opriseră în acel punct pentru a supraveghea îngrozitorul ritual al sacrificiului. Platforma pe care stăteau victimele, de unde inhalau aburul paralizant şi, în cele din urmă, ucigător, era ceva mai jos, în interiorul prăpastiei. Pentru băieţi dificultatea urcuşului era o încântare, la fel şi perspectiva care se deschidea, cuprinzând oceanul, muntele şi vulturii şi, uitându-se în jur şi admirând priveliştea, au băgat de seamă că fetele au rămas mai jos, în urma lor, şi au întins zâmbind braţele spre ele. În clipa aceea fetele i-au văzut cu adevărat. Băieţii erau foarte tineri, erau frumoşi, erau Monştri, reprezentau ceea ce urau ele mai mult... dar ce urau, de fapt? Acum fetele ar fi trebuit să fugă în jos pe cărare, până în vale, şi să-i lase pe băieţi, căci îşi îndepliniseră misiunea de a-i aduce până acolo. Atunci una dintre fete a început să plângă şi, după ea, alta. Plângeau şi întindeau braţele ca şi cum i-ar fi implorat să... de fapt, să se salveze. „Salvaţi-vă!" strigau Maire şi Astre. Îi cunoşteau destul de bine şi ştiau că în foarte scurt timp băieţii o să sară de pe buza prăpastiei pe platforma situată ceva mai jos, o să sară pur şi simplu pentru că platforma era acolo şi era o provocare, fiind ceva greu de făcut.

Fetele strigau către băieţi:

— Coborâţi de acolo! Opriţi-vă! Opriţi-vă! Înapoi!

Toate fetele ţipau, plângeau cu braţele ridicate.

Vreo două dintre ele îi îndemnau, însă, să sară pe platformă: nu toate fetele vedeau că băieţii sunt cu adevărat frumoşi – un cuvânt pe care nu-l foloseau niciodată cu referire la ei. Şi acum, privindu-i pe băieţii care săreau, fetele

au fost cuprinse de emoție. Băieții treziseră în ele starea de excitare. Chiar dorința fizică, în câteva dintre fete.

Maire urca pe potecă, Astre la un pas în urma ei, iar după ele mai veneau și altele. Tot versantul muntelui era invadat de femei tinere. Băieții le cunoșteau pe Maire și pe Astre, cei mai vechi oaspeți din rândurile femeilor, cele cu pieptul plin de lapte, cele care-i învățaseră și-i îndrumaseră, prietenele lor, iar acum, când ele îi îndemnau să se întoarcă, băieții ar fi vrut să facă ce le spuneau ele. Dar, incapabil să reziste pericolului care-l ispitea, unul dintre băieți sări pe platformă. Când Maire și Astre ajunseră la buza circulară pe care erau adunați băieții, temerarul acela, poate primul om care a sărit în pâlnia unui vulcan numai ca să-și încerce forțele, s-a clătinat și a căzut. Dacă ar fi căzut în față, s-ar fi prăbușit în hăul a cărui poveste o spunea clar grămada de oase. Maire sări pe platformă și, împreună cu Astre, îl trase sus pe buza prăpastiei, unde aerul curat îl ajută să-și revină. Acum trebuia să li se explice tinerilor ce urmăriseră fetele care îi chemaseră aici: uciderea lor.

Unii dintre băieți o luaseră în jos pe cărare și la fel făcuseră și unele dintre fete, care acum se îndreptau spre țărm.

Maire și Astre îi împingeau pe băieți, încercând să-i îndepărteze de marginea prăpastiei. Toți erau copleșiți de o stare de confuzie generală. Băieții văzuseră fețele zâmbitoare, prietenoase ale Mitrelor și încă nu pricepuseră că acestea încercaseră să îi ucidă; erau acolo și vechile lor prietene, Maire și Astre, și alte Mitre pe care le cunoșteau foarte bine. Băieții o luară în jos pe potecă pentru că așa le spuseseră Maire și Astre, dar în jurul lor erau și Mitre pe care nu le cunoșteau prea bine. Dintre toate, care erau prietenii? Care erau dușmanii?

Când au ajuns la Stânca Morții, a început o învălmășeală de îmbrățișări călduroase care s-a transformat în ceea ce noi am numi o orgie. Dar însăși noțiunea de orgie presupune încălcarea, nesocotirea unei ordini prestabilite. Cum se poate să vorbim despre o orgie – cum se poate folosi acest cuvânt? – când nu existase nici măcar ideea de limitare, de parțialitate, de preferință, ca să nu mai vorbim despre obiceiuri și tradiții.

Câteva dintre fetele care mai înainte îi ademeniseră pe băieţi către moarte, văzând ce se întâmplă, se întoarseră să participe şi ele.

O Bătrână Ea, susţinută de câteva dintre fetele care alergaseră până la ţărm, veni, atrasă de zgomot, şi văzu scena, pe care ea o interpretă ca fiind o scenă de violenţă generală şi chiar de moarte. Începu să strige şi să îndemne fetele să-i lovească pe băieţi, dacă pot. După un timp, prezenţa ei atrase atenţia băieţilor, iar Bătrâna văzu chipurile lor întorcându-se spre ea, citi pe aceste chipuri înţelegerea faptului că de la ea plecase instigarea la crimă. Susţinătoarele Bătrânei ştiau că acesta este adevărul, le-au spus şi celorlalte fete şi apoi au înţeles şi tinerii.

Bătrâna rămase singură. Maire şi Astre erau ocupate cu cei pe care-i putem numi, pe bună dreptate, taţii copiilor lor şi nu şi-au putut da seama ce avea să se întâmple. Un Spârc – cel care-şi pierduse cunoştinţa pentru scurt timp pe platforma de la gura vulcanului – luă o piatră şi o lovi pe Bătrână în cap. În ziua aceea s-a petrecut prima crimă consemnată în înscrisurile bărbaţilor (cea care fusese cu adevărat prima era deja uitată). Poate că au mai fost şi altele, şi nu ne referim la uciderea celor dintâi născuţi dintre Monştri.

Trupul Bătrânei Ea a fost aruncat pe Stânca Morţii, să fie hrană pentru vulturi.

Băieţii s-au întors în valea lor: câteva fete au plecat cu ei. Maire şi Astre au revenit la grotele lor. Sau au încercat să revină.

Între timp se mai întâmplase ceva. În dimineaţa aceea, când Maire şi Astre şi-au părăsit punctul de observaţie, copiii, atât cei mai mărişori, cât şi cei nou-născuţi au fost daţi în grija câtorva Mitre din tabăra lor, care însă nu aveau cum să ştie ce se va întâmpla. Din când în când le vedeau pe adeptele Bătrânelor ispitindu-i pe băieţi să coboare de pe munte şi pe aceştia luând totul ca pe o joacă. La un moment dat, tot versantul Mitrei era împânzit de fete, dar era greu să-ţi dai seama dacă erau aliatele Bătrânelor sau adeptele lui Maire şi Astre. Au văzut doar ceva ce părea a fi o încăierare în apropiere de Stânca Morţii. Dar n-au văzut uciderea

Bătrânei Ea. Un şir de fete, care puteau fi din tabăra Bătrânelor, dar şi din grupul lui Maire şi Astre, a coborât până la ţărm. Apoi o mulţime de băieţi şi câteva fete au urcat muntele. După aceea vulturii au coborât în zbor până la Stânca Morţii.

Copiii rămaşi în grija lor îşi pierduseră răbdarea şi începuseră să plângă. Nu venise nimeni să le spună fetelor ce s-a întâmplat. În cele din urmă, fetele şi copiii au părăsit postul de observaţie şi au coborât până la Stânca Morţii unde se adunase un mare număr de vulturi care trăgeau cu ciocurile şi ghearele de bucăţi de carne, cu siguranţă nu carne din trupul unui nou-născut. Copiii s-au speriat de vulturi şi au început să plângă. Grupul cel gălăgios a pornit-o în jos spre ţărm, dar în calea lor au apărut fetele din tabăra duşmană care au început să arunce cu pietre, nu doar în femei, ci şi în copii. Bătrânele de la malul mării ţipau şi gesticulau: era limpede că îşi îndemnau adeptele să înşface copiii şi să se descotorosească de ei – căci marea era atât de aproape. Fetele care însoţeau copiii n-au putut fugi, tocmai din cauza copiilor, nici măcar atunci când au înţeles clar că intenţia adversarelor era tocmai aceea de a le răni. Au rămas la marginea teritoriului lor de pe ţărm şi au strigat către Bătrâne cerând ajutor. „Ajutaţi-ne" – nu aveau cum să ştie că, în spatele iniţiativei de a pleca la cules de scoici, existase intenţia celorlalte de a scăpa de ele şi nici că se plănuise uciderea băieţilor. De mult timp Bătrânele Ele nu le mai arătau prea multă prietenie lui Maire şi Astre, şi nici adeptelor lor, dar acestea nu aveau nici un motiv să îşi închipuie că ar putea fi vorba despre un plan ucigaş.

Când fetele au vrut să urce spre grotele lor, împreună cu copiii, alte Mitre din tabăra adversă le-au tăiat calea – din acest moment a devenit incontestabilă existenţa a două grupuri, duşmane unul altuia, hotărâte să se distrugă unul pe altul. Fetele care însoţeau copiii şi-au croit drum luptând printre adversarele lor, găsindu-şi forţa şi curajul tocmai în neputinţa lor. Au ajuns la grota lui Maire şi Astre şi s-au oprit la intrare, înarmate cu pietre şi beţe. Vreascurile adunate pentru foc s-au dovedit a fi foarte utile.

Sosind la grota lor, Maire și Astre au găsit fetele și copiii înăuntru, iar afară, în fața grotei, un grup de adversare le atâța și le amenința în timp ce de jos, de la țărm, Bătrânele Ele le susțineau prin strigăte de încurajare.

Forțele celor două grupuri erau comparabile, lucru pe care trebuie să-l deducem din faptul că înfruntarea a durat până s-a lăsat întunericul și adversarele de-abia se mai vedeau unele pe altele. După ce se convinse că cei mici sunt în siguranță, Maire ieși din grotă și, croindu-și drum printre fetele care o amenințau, coborî până la malul mării, la Bătrânele Ele, care își dăduseră seama că din grupul lor una dispăruse, dar nu știau nici cum, nici unde. Maire le spuse Bătrânelor să nu spere că vor ajunge să mai trăiască mult dacă va mai fi cineva ucis, dacă se va mai pune măcar problema să fie cineva ucis. În relatarea acestei scene se pune mult accentul pe apariția vulturilor care, după ce-și împrospătaseră forțele pe Stânca Morții, veniseră și se așezaseră în șir pe crestele stâncilor și acum priveau în jos, spre Bătrânele Ele. Amenințător, se menționează în documente. Și povestitorul continuă: vulturii le considerau deja pe Maire și pe Astre prietenele băieților, deci și prietenele lor. Episodul apare atât în înscrisurile noastre – ale bărbaților – cât și în cele ale Mitrelor sub denumirea „Sosirea vulturilor" și lasă impresia că faptul acesta le-a înspăimântat pe Bătrâne și le-a făcut să fie, măcar în aparență, mai înțelegătoare.

Dar Maire s-a gândit că n-ar fi rău să îndepărteze de acest țărm primejdios copiii cei noi și detestați, cel puțin pentru o vreme. Maire se întoarse la grota ei, fără a purta nici o altă armă în afară de autoritatea pe care o emana însăși ființa ei în mod natural și, fără a ține cont de adversarele care batjocoreau copiii pentru faptul că erau gălăgioși și „le făceau tuturor viața grea", le chemă pe cele aflate sub asediu să iasă afară. Apoi, după ce le spuse prietenelor unde se vor duce, plecă împreună cu tot grupul, trecu pe lângă Stânca Morții, încă ocupată de vulturi, urcă muntele și coborî pe partea cealaltă, unde toate erau așteptate.

Aici copiii vor fi în siguranță, dacă vor fi supravegheați cum trebuie, ca să nu cadă în râu și să nu se rătăcească prin pădure.

Acestor copii li se spuseseră poveşti despre blândele căprioare care hrăniseră pruncii pe vremea când nu se afla nici o Mitră cu ei şi de aceea era greu să-i ţii într-un loc pe cei care învăţaseră să meargă departe în pădure.

Acest eveniment, acest şir de evenimente, planul Bătrânelor Ele de a-i ademeni pe băieţi spre aburii otrăvitori ai Mitrei, intenţia lor de a ucide cât mai multe dintre adeptele lui Maire, dorinţa lor de a le face rău copiilor, toate sunt prezentate cu amănunte care şi astăzi sunt extrem de grăitoare, dar avem aici ultimul episod de sine stătător descris cu precizie, avem un *atunci* descompus în momentele care l-au alcătuit. Scenele din ziua aceea de demult au lăsat o impresie atât de puternică, nu doar asupra povestitorilor, ci şi în amintirea participanţilor, încât le putem vedea chiar şi în ziua de azi. Sau am putea să le vedem dacă am şti cum arătau cu adevărat oamenii aceia, strămoşii noştri de odinioară.

Acum, citind primele cuvinte rostite de oamenii care au trăit la puţin timp după evenimentul propriu-zis, găsim diverse expresii:

„Şi apoi..." „Dar *când*?"

„După aceea..." „După *ce*?"

„În scurt timp..." „Cât de *scurt*?"

Iar acum istoricul acesta, precum şi alţi istorici înaintea lui şi toţi cronicarii ce vor veni, se va vedea pus în situaţia de a se opri. Înscrisurile, aşa jerpelite, fărâmate şi pline de cusururi cum sunt ele, spun o anumită poveste, având o logică interioară, nu totdeauna sesizabilă la prima vedere, logică ce pare o garanţie a veridicităţii. Şi apoi – povestea s-a întrerupt. Unele teme au continuat, cum ar fi, de exemplu, duşmănia dintre Bătrâne şi oamenii cei noi. Sau apropierea, în fapte şi în gândire, dintre cele două tipuri de oameni: Mitrele şi vlăstarele lor – căci asta erau în realitate cei din vale, numiţi cândva Monştri. Erau două comunităţi umane prospere, ce duceau o viaţă uşoară şi confortabilă şi asupra cărora vulturii au vegheat mult timp. Dar apoi consemnările au încetat. Trebuie, însă, să nu uităm ce anume a

încetat. Dacă admitem că istoria se întemeia pe transmiterea pe cale orală, pe memorie, pe Memorii, atunci înseamnă că s-a încheiat un demers care nu a fost deloc ușor. Mai întâi, o comunitate, un popor, trebuie să hotărască ce gen de cronici vrea să păstreze. Știm cu toții că, în procesul de povestire și repovestire a unui eveniment, vom găsi atâtea variante câți povestitori sunt. Un eveniment trebuie consemnat. Apoi trebuie să se ia decizia, de către cel căruia îi revine această misiune, ca această versiune, mai degrabă decât cealaltă, să fie păstrată în amintire. Povestirea trebuie repetată – și ne putem imagina, amuzându-ne totodată, cam cum se desfășurau repetițiile: pline de ostilitate sau măcar contradictorii. Care relatare a evenimentului merită să fie păstrată în memoria Memoriilor? În felul acesta povestea ajungea, în cele din urmă, într-o stare finită, într-o formă care nu mai stârnea vii controverse. După aceea vine etapa în care se ascultă povestirea rostită cu glas tare. Undeva într-o grotă? Măcar într-un loc aflat destul de departe de vuietul mării sau de foșnetul pădurii bătute de vânt. Povestea este spusă și astfel este fixată în mintea Memoriilor, probabil a mai multor Memorii. Și din când în când o persoană – sau poate mai multe – cere ca povestirea să fie repetată, pentru a fi verificată de cei care au trăit evenimentele relatate. Povestirea este încă acolo? Nu s-a pierdut nimic? Nu s-a instalat incertitudinea? Iar această relatare controlată și verificată este apoi transmisă cu mare grijă urmașilor pentru a se păstra istoria tribului, a poporului. Acesta este un demers cât se poate de serios, sper că-mi dați dreptate, un proces în care fiecare individ își are rolul său.

Nu, o istorie orală trebuie – din prima clipă în care te gândești la așa ceva – să fie creația și apoi proprietatea unui popor. Închipuie-ți, de exemplu, cine – și mai ales în ce mod – a hotărât să fie consemnată înfruntarea dintre Bătrânele Ele și Maire, indiferent cine era femeia care purta acest nume la vremea aceea. Nu ne îndoim că Bătrânele Ele n-au fost de acord cu versiunea înfățișată de Maire asupra evenimentelor. Cine a hotărât ca această Mitră și aceea, nu alta sau altele, să păstreze în memorie evenimentul? Același

lucru este valabil şi pentru neamul nostru, al băieţilor. Consemnările noastre erau pline de glume, de momente relatate cu umor, în legătură cu Bătrânele Ele, care, fără îndoială, nu ar fi fost de acord nici măcar cu un singur cuvânt din cele alese de noi pentru posteritate.

Trebuie să explicăm faptul că atât Mitrele, cât şi noi, am alcătuit cronici, cu toată grija şi atenţia pe care le presupune această treabă, timp de – şi aici mă repet – veacuri. Pentru foarte mult timp. Şi după aceea ce s-a întâmplat?

Unii cred că lucrurile au mers mai departe – mereu mai departe – fără să se schimbe nimic, pentru un timp atât de îndelungat încât cronicarii s-au lăsat cuprinşi de acea stare de spirit, care semnalează adesea trecerea timpului, în care se folosesc expresiile: „Obişnuiau să...", „Aveau obiceiul să...", „Adeseori se duceau (veneau, făceau, spuneau, stabileau...)", expresii care indică instalarea unui mod de viaţă şi de gândire constant. Şi eu, la fel ca şi alţi istorici, am fost de acord cu ideea că a trecut atât de mult timp, încât generaţii de cronicari, sau Memorii, au pierit şi, dintr-un motiv sau altul, nu s-a mai făcut efortul de a reînvia procesul de activare a Memoriei Colective.

Dar ne-am înşelat, căci, de fapt, a intervenit o ruptură atât de gravă în viaţa celor două comunităţi, încât traiul lor comod şi monoton a fost curmat.

În ambele cronici, prima menţiune a catastrofei se face prin cuvântul „Vuiet". „Când a început Vuietul...", „Vuietul a durat...", „Nu ştiam de unde vine Vuietul şi unii dintre noi chiar şi-au pierdut minţile."

„Vuietul" a fost de fapt o furtună, stârnită probabil undeva la răsărit, o furtună atât de puternică, de nimicitoare, încât toţi au pus-o la început pe seama unei intervenţii divine.

Înainte de a ajunge la ţărmul Mitrelor sau în valea bărbaţilor, furtuna şi-a croit drum de la un capăt la celălalt al insulei, culcând la pământ păduri şi învolburând marea până la o intensitate distrugătoare. Vântul gemea şi şuiera, suspina şi urla, era Vuietul, era ceva ce nimeni nu-şi putuse

imagina vreodată. Toţi avuseseră parte de vânt, de valuri ce împroşcau stropi de apă, de ramuri care se legănau şi trosneau, dar aşa ceva? Un asemenea Vuiet? Şi noi, după atât de mult timp, încă stăm şi ne întrebăm ce să fi fost asta? Ce stârneşte un vânt atât de puternic încât să doboare pădurile şi să smulgă bolovanii de pe versanţii munţilor, să ridice nori de praf ucigător şi să dureze neîntrerupt, cu gemete şi urlete... nu ştim cât de mult. Toţi am trăit experienţa unor furtuni puternice, cred, şi poate am văzut copaci căzând la pământ. Ce s-a întâmplat în natură, ce a iscat un vânt de intensitatea Vuietului care a cuprins toată insula?

La marginea pădurii, băieţii s-au văzut complet neputincioşi în faţa vântului care le-a răsturnat colibele, le-a rostogolit dintr-o parte în alta sau chiar le-a aruncat în râu. În valea lor minunată nu găseau nici un loc în care să se simtă în siguranţă. Nici vulturii de pe vârful muntelui nu puteau zbura şi cei mai mulţi dintre ei au fost ucişi sau grav răniţi în zilele şi nopţile cât a durat Vuietul. Aproape târându-se pe pământ, băieţii au urcat muntele, au ajuns în vârf, au trecut printre cuiburile sfărâmate ale vulturilor şi printre păsările rănite şi şi-au croit drum până la grotele Mitrelor, situate mai sus de ţărm, unde au fost întâmpinaţi de fete, care s-au bucurat de venirea lor. Toate erau paralizate de groază şi perfect conştiente de neputinţa lor. Nu aveau – sau cel puţin aşa credem noi – o imagine personificată a acestui vânt, a Vuietului, nu se rugau, cred, zeităţii vânt. Toate, inclusiv cele care rareori se depărtau de malul mării, s-au ascuns cât mai adânc în grote, plângând şi tremurând laolaltă. Nu există nici o referire la Bătrânele Ele, la femeile bătrâne, şi de aici am tras concluzia că pieriseră şi că nici una dintre cele tinere nu ajunsese la statutul şi importanţa Bătrânelor Ele. Grotele de deasupra mării erau pline, ticsite de oameni flămânzi şi înspăimântaţi. Nu puteau ieşi în furtuna de afară să prindă peşte, nu puteau aprinde focurile. Vuietul a continuat, neîntrerupt, atât de mult timp, încât întreaga insulă părea că va fi luată pe sus.

Ce să fi stârnit o asemenea furtună? Din ce parte să fi venit? Consemnarea evenimentelor nu s-a reluat imediat,

dar, când s-a reluat, cronicile au menționat faptul că fiecare nou-născut era neprețuit, păzit cu străşnicie, încredințat unei persoane mai în vârstă care să-l supravegheze şi să-l ocrotească. Numărul membrilor celor două comunități scăzuse atât de dramatic, încât în spusele Memoriilor se regăsea ideea că orice fapt mărunt ar fi putut duce la dispariția totală atât a celor de pe țărm, cât şi a celor din vale. Furtuna cea mare – Vuietul – ar fi putut face asta. „Am rămas atât de puține din neamul nostru" – asta li s-a spus Memoriilor să înregistreze, poate ca o formulă de aducere aminte.

De pe vremea Vuietului – a vântului celui năprasnic – a apărut în cronici, atât în cele de pe țărm, cât şi în cele din vale, o nuanță nouă: furtuna indusese frica în sufletele oamenilor care, se pare, până atunci nu ştiau ce-i frica. Deveniseră temători. Venirea atât de bruscă şi de surprinzătoare a Vuietului i-a schimbat pe toți. Firește că se mai întâmplaseră şi înainte lucruri rele – unii muriseră, alții se înecaseră, bărbații suferiseră la începutul existenței lor – dar unde s-a mai pomenit să fie atacați cu atâta cruzime de către Natură, prietena lor de nădejde? „Ceea ce s-a întâmplat o dată se poate întâmpla din nou." Vuietul, furtuna le-a arătat cât de neputincioşi sunt.

Băieții s-au întors în valea lor de îndată ce acest lucru a fost posibil. A rămas consemnat faptul că le era greu să suporte controlul şi regimul de viață impus de femei. În plus, simțeau că nu se bucură de aprecierea cuvenită. Când Vuietul era în plină dezlănțuire şi nimeni nu mai mâncase de câteva zile bune, poate chiar de săptămâni, băieții au coborât târându-se până la țărm să adune peştii aruncați pe plajă de furia valurilor. Au aprins focuri mari în interiorul grotelor nelocuite şi au fript peştele. Au ucis cu arcurile şi săgețile animalele rătăcite pe plajă, alungate de furtună, înspăimântate şi derutate, şi astfel toată lumea a avut ce mânca. Femeile nu s-au arătat prea impresionate de iscusința lor. În plus, se plângeau veşnic de mirosul şi dezordinea din grote.

Dar când au ajuns înapoi în vale, băieții nu au mai găsit aceeaşi viață uşoară pe care şi-o aminteau.

În pădurea cea mare, care reprezentase totdeauna o garanție de belșug, mulți copaci fuseseră culcați la pământ. Era greu chiar să pășești în interiorul ei, căci trunchiurile și ramurile căzute făceau pe alocuri înaintarea absolut imposibilă. Animalele și păsările avuseseră mult de suferit. Când au coborât de pe munte, băieții aproape că n-au mai recunoscut locul. Colibele și șoproanele fuseseră fie răsturnate de vânt, fie luate în stăpânire de animalele în căutare de adăpost. Valea părea invadată de bălegar și pământ răscolit. Dinspre pădure cobora până la râu o cărare pe care animalele veniseră să se adape. Vântul aruncase din matcă apa râului, așa că pe maluri erau mlaștini din care crescuse iarbă și stuf.

Băieții nu s-au întors în grote, s-au străduit să pună ordine în valea lor. Când au dus un pește în locul unde cândva le dădeau de mâncare vulturilor, aceștia nu au apărut imediat. Dar au primit cu bucurie hrana – Vuietul îi afectase și pe ei, unii dintre vulturi aveau aripile sau picioarele rupte. Băieților nu le fusese niciodată frică de păsările cele mari și au încercat să le ajute, ba chiar au trimis femeilor un mesaj, rugându-le să trimită pe cineva priceput la vindecarea rănilor. De atunci încoace vulturii au început să le privească pe femei ca pe niște prieteni, întocmai ca pe băieți.

Și tot de atunci a început și preocuparea pentru copii, fie că erau Mitre ori Spârci – dar poate că aici este momentul să inserăm un fragment dintr-o cronică: „Zvonul că, atunci când s-au născut, celor dintâi băieți li s-a spus Monștri și au fost tratați cu multă cruzime, trebuie privit ca un zvon și nimic mai mult decât atât. O poveste care redă un soi de adevăr psihologic profund. Acum se consideră că strămoșii cei mai îndepărtați erau bărbați și, dacă se pune întrebarea cum se reproduceau, atunci răspunsul este acela că ieșeau din ouăle clocite de vulturi. La urma urmei, nu degeaba se regăsește în sute de mituri privitoare la originile noastre respectul profund față de păsările cele mari. Este mult mai ușor de acceptat ideea că vulturii, sau chiar căprioarele, ne-au creat decât aceea că la început toate ființele erau numai femei și că bărbații au apărut ca o creație ulterioară. La

urma urmei, de ce au bărbaţii sâni şi sfârcuri dacă explicaţia nu ar fi aceea că odinioară serveau unui scop practic? Poate că năşteau prin buric. Sunt multe posibilităţi, toate mult mai credibile decât aceea că mai întâi au fost femeile. Şi mai există un aspect, deloc plauzibil prin însăşi natura lui, referitor la ideea că bărbaţii sunt o apariţie subsidiară: este evident că bărbaţii sunt, prin însăşi substanţa lor, făuriţi de Natură pentru a deţine prioritatea".

Fragmentul acesta ţine, cu siguranţă, de o perioadă mult mai recentă decât toate celelalte. Şi provine din cronicile noastre, ale bărbaţilor.

O temă traversează cu consecvenţă toate documentele de după momentul Vuietului: acceptarea conştientă a prezenţei unei ameninţări, a unei primejdii inerente şi inevitabile, însoţite în permanenţă de o alta – teama pentru viaţa prunc ilor şi a copiilor mici.

Vremurile când băieţii aveau motive să se teamă de un atac din partea femeilor erau de mult apuse. Când se năştea un Monstruleţ nu mai trebuia adus în mare grabă în vale, pentru a fi crescut acolo. Încă de la început băieţii se dovediseră capabili să aibă grijă de nou-născuţi – ei învăţaseră căprioarele să alăpteze copiii, băieţii mai mari erau răspunzători pentru soarta celor mici. Uneori băieţii le păzeau chiar şi pe micuţele Mitre: se întâmpla adesea ca o fetiţă mai mică, dar chiar şi una mai mărişoară, adusă în vale de mama ei căreia îi venise vremea să se împerecheze, să-şi roage mama să o lase acolo. Copiilor, atât fetelor, cât şi băieţilor, le plăcea în vale, după cum unii preferau traiul la malul mării. Tuturor li se făcea pe plac, li se acorda atenţie, erau cu adevărat importanţi, indiferent dacă erau băieţi sau fete.

Femeile îşi pierduseră cu mult timp în urmă capacitatea de a concepe prin intervenţia unei adieri fertilizatoare sau a unui val care purta în sine germenii fertilităţii; acum nu mai rămâneau însărcinate decât prin contribuţia bărbaţilor. A fost nevoie de ceva timp pentru ca atât femeile, cât şi bărbaţii, să înţeleagă asta. Trebuie să fi existat un moment când această idee a fost asimilată, şi probabil în mod dureros: pentru a concepe copii, femeile depindeau de intervenţia

bărbaților. A însemnat aceasta oare că și unii, și alții au înțeles în ce mod ajung copiii să se instaleze în pântecele femeilor? A continuat să existe în conștiința colectivă concepția despre puterea fertilizatoare a adierii și a valului și apoi, brusc, au înțeles adevărul. Ziua în care femeile și-au pierdut darul de a concepe prunci a adus cu sine, cu siguranță, și pierderea încrederii în ele însele, și cum să nu fie asta o experiență dureroasă? Înclin să cred că adevărul li s-a revelat ambelor comunități în același timp sau măcar într-un interval de timp rezonabil. În definitiv, de la începutul acestei relatări (care susține că acoperă ambele surse) au apărut în mod frecvent, pe neașteptate, adevăruri noi, interpretări noi, după cum și-a gestionat Natura resursele. Dintr-odată unul, doi sau mai mulți indivizi s-au dovedit a fi diferiți, au început să gândească diferit, să urmeze impulsuri care, pentru ei, erau noi. Ideea că prin însăși construcția (considerată cândva) monstruoasă a bărbatului se ajungea la instalarea unui prunc nenăscut în trupul femeii li s-a revelat tuturor, aș zice, dintr-odată. Dintr-odată adevărul a devenit evident.

Alături de îngrijorarea, de frământarea constantă legată de numărul mic al copiilor, de vulnerabilitatea lor, este prezentă – în povestirile bărbaților, dar și în ale noastre – nemulțumirea provocată de cicăleala neîntreruptă a femeilor. Femeile le găseau bărbaților multe cusururi și noi poate ar trebui să ne punem acum întrebarea dacă atitudinea lor nu izvora cumva dintr-o nemulțumire mai profundă – aceea de a fi în mod fundamental dependente de bărbați.

Și, pe când se petreceau toate acestea, dăinuia și un alt mod de viață (l-am putea numi anterior Vuietului).

Toți pruncii se nășteau în grotele de deasupra mării, se jucau în valuri și erau în siguranță. Cele mai multe femei trăiau în grote, pentru că nu le plăcea în vale, iar cei mai mulți bărbați trăiau în vale. Vizitele dintr-o parte în cealaltă erau un lucru obișnuit. Fetele coborau în vale când simțeau că a venit timpul, bărbații rămâneau uneori pentru o vreme în grote. Băiețașii nu erau crescuți de bărbați, ci creșteau împreună cu fetele. Grotele, pline de copii, băieți și fete, nu

se deosebeau prea mult de o adunare de copii din vremurile noastre. Copiii, băieții și fetele, se duceau deseori în vale. Valea era pentru ei, în egală măsură pentru toți cei mici, băieți și fete, un loc uimitor, încântător.

Femeile nu se împăcau deloc cu gândul că acești copii stau în vale – iar aici se dă glas unei nemulțumiri care le măcina în permanență. Râul cel mare, recuperat după Vuiet, curgea mai iute și mai puternic ca oricând, punând în pericol viața copiilor. Colibele și adăposturile refăcute după Vuiet erau mai murdare, mai neîngrijite ca oricând și, dacă acest lucru le plăcea copiilor, femeilor nu le plăcea și încercau să-și țină copiii pe lângă ele, la țărm. Numai că și aici a intervenit o schimbare, întrucât băieții au luat obiceiul de a pleca de lângă mamele lor, din grote, și de a se alătura bărbaților, în jurul vârstei de șapte ani. În termeni pe care-i auzim frecvent astăzi, băieții descriau țărmul, grotele și pe femei ca fiind prea blânde și prea mămoase. Râul cel mare și capcanele lui erau văzute ca având un potențial inițiatic și deci prielnic pentru dezvoltarea băieților. În scurt timp toți băieții ajungeau să părăsească grotele și să învețe să înfrunte riscurile râului rece, adânc, ucigaș. Când s-a întâmplat să moară unul, apoi încă unul, bărbații au considerat că acesta este un risc rezonabil.

O serie de evenimente petrecute în această vară mă determină să-mi reiau comentariul.

Prefațez ceea ce intenționez să spun amintind că spartanii îi despărțeau pe băieți de mamele lor la vârsta de șapte ani.

Împreună cu Titus m-am retras la conacul de la țară la începutul verii, convins că nu le voi mai vedea pe Iulia și pe Lidia până la toamnă. Dar Iulia mi-a trimis un mesaj în care-mi spunea că intenționează să meargă la o nuntă la moșia învecinată cu a noastră și că se va opri în drum și pe la noi. Viitorul mire se numea Decimus și fusese ani buni amantul Iuliei. Acum Decimus se căsătorea cu Lavonia, o fată din înalta societate – o căsătorie care trăda țelurile lui

ambiţioase. Pentru a o aduce pe Iulia la nuntă, Decimus trimisese o trăsurică şi, într-o după-amiază, Iulia şi Lidia sosiră în atelajul frumos împodobit cu ghirlande şi panglici. Cele două femei au coborât, iar eu am ieşit să le întâmpin. Când le-a văzut, Titus s-a îndreptat spre ele în fugă, dar apoi, după ce s-a uitat mai bine la mama şi la sora lui, s-a oprit şi s-a încruntat: îi intra soarele în ochi. Dar nu asta era problema: Iulia şi Lidia formau o pereche strălucitoare. Iulia purta o rochie de culoare roz, iar copila una liliachie, imaginată de mama ei pentru ea. Ce femeie frumoasă era acum Iulia, iar fata, aparent o făptură delicată şi fragilă, o punea şi mai mult în valoare. Iulia văzu în faţa ei un băiat chipeş, privind-o insistent. Nu-şi dădu seama imediat că este fiul ei pe care nu-l mai văzuse cam de un an. Prima ei reacţie a fost una de cochetărie, de a-i adresa băiatului un zâmbet prin care-i recunoştea frumuseţea, dar, văzându-i reacţia, mama se opri. Băiatul se întorsese pe jumătate, lăsase mâinile în jos, într-o poziţie care arăta că e gata să o ia din loc.

Lângă mama lui stătea zâmbind sora lui.

— Uită-te la mine! Uită-te doar o clipă. Nu-i aşa că aproape că nici nu m-ai recunoscut?

Cei doi se împăcaseră totdeauna foarte bine, până în vara trecută, când Lidia parcă primise dintr-odată o zestre străveche – o percepţie sexuală proaspăt dobândită, o înţelegere instinctuală a propriei fiinţe şi a sexului opus. Prin zâmbetul adresat fratelui ei, ea nu confirma vechea lor prietenie, mesajul pe care-l lansa era că ea intrase în rândurile adulţilor şi că el trebuie să recunoască acest lucru. Poate exista o ruptură mai categorică decât aceea dintre un băiat de treisprezece ani şi sora lui de cincisprezece ani, ajunsă deja femeie? Fiul meu era complet năucit, ca şi cum zâmbetele celor două femei fuseseră nişte săgeţi cu vârful otrăvit. Nu era capabil să facă nici o mişcare.

Iulia încremenise şi ea. Băiatul acesta frumos era fiul ei. Nu ştia cum să se poarte cu el. Făcu apoi un pas spre el şi-şi trecu mâna prin părul lui – o mână albă şi frumoasă pe care străluceau inelele primei mele soţii şi ale mamei mele. Băiatul făcu un pas înapoi, încruntat. Avea aceeaşi statură ca şi

ea. Ochii lui, aflați la același nivel cu cei ai mamei, o priveau insistent, grav, sever... acuzator? Fără îndoială, o respingeau, la fel cum respingea și mângâierile ei. Cred că ea a simțit atunci, așa cum simțisem și eu cu mulți ani în urmă, că acesta era fiul ei și că ea pierduse toți acei ani în care l-ar fi putut cunoaște. Nu știu: nu a exprimat acest lucru, dar felul în care stătea acolo trăda vinovăție. I s-au umplut ochii de lacrimi. Între timp, în spatele ei, calul de la trăsurică bătea din picior și dădea din cap: frâiele erau prea strânse. I-am făcut semn omului care ținea calul să-l lase mai liber și am văzut că Iulia observase odată cu mine nemulțumirea calului și că ar fi intervenit chiar ea. Era copleșită de rușine, de regrete, această femeie frumoasă care stătea în bătaia soarelui fierbinte. Sclavul care o proteja de soare ținea umbrela neclintită, totuși soarele atingea obrazul Iuliei.

Totdeauna am considerat că are suflet bun, că e o femeie blândă. Cred că cei din anturajul ei ar râde dacă m-ar auzi spunând asta. Ei nu o cunosc decât pe femeia care aplaudă și strigă când vede sânge în arenă, când vede chinurile animalelor, ba chiar și ale gladiatorilor. Totuși, în după-amiaza aceea, i s-a făcut milă de calul care suferea.

Era o imagine atât de grăitoare a vulnerabilității – a neputinței? – încât am făcut instinctiv un lucru pe care îmi propusesem să-l fac doar când voi fi singur numai cu ea.

Eram convins că greșise când acceptase să meargă la nunta aceea, mai ales că viitorul mire avusese grijă să trimită o șaretă atât de elegantă. Iulia va fi strălucitoare la această nuntă, indiferent de cât de multe alte femei vor fi acolo. Am făcut un pas înainte, am îmbrățișat-o și i-am șoptit la urechea care de-abia se zărea de sub pieptănătura îngrozitor de complicată care este acum la modă:

— Ai grijă, mica mea potârniche, ai grijă, Iulia!

Lidia a auzit cuvintele mele. Cred că nici unul dintre copiii noștri nu văzuse prea multe scene duioase între părinții lor. Având grijă să nu-și deranjeze buclele complicate, Iulia s-a lipit de mine (ca o fiică, mai degrabă, decât ca o soție, trebuie să recunosc asta) și mi-a șoptit:

— Îți mulțumesc, dragul meu, îți mulțumesc... totdeauna!

În ochii fiicei noastre a apărut o scânteie – gelozia, acea trăire primordială, gelozia dintre mamă și fiică. Lidia chiar a întins mâna, vrând parcă să o tragă pe mama ei, să o îndepărteze de mine, dar a renunțat. Băiatul ne-a privit tot timpul stăruitor. Dacă aș fi fost numai cu ea, i-aș fi spus Iuliei:

— S-a mai întâmplat, Iulia, ca o tânără soție să-și pedepsească predecesoarea sau chiar să încerce să o ucidă.

Dar mi-am dat seama că Iulia căzuse deja adânc pe gânduri, când s-a desprins iute din brațele mele ca să-și aranjeze buclele negre și lungi.

(De fapt, Lavonia, mireasa, a murit la naștere în primăvara următoare.)

Cu lacrimile curgându-i pe obraji, Iulia s-a suit în trăsurică, iar Lidia, simțind că nu și-a marcat prezența suficient, s-a apropiat și m-a îmbrățișat. Gestul ei nu a fost unul nesincer, noi ne-am înțeles totdeauna foarte bine, eu și micuța Lidia, dar în această după-amiază, cea care se afla aici nu era micuța Lidia, ci o femeie tânără și frumoasă care, pentru o clipă, redevenise copil. Apoi, mânată de sentimentele pe care le avusese cu nu mai mult de câteva luni în urmă, se apropie de fratele ei, fără nici o intenție de cochetărie feminină, ci cu expresia unui prieten, a unei surori îndrăgite. Dar Titus îi întorsese deja spatele. Simțindu-se respinsă, Lidia își înălță capul, puțin bosumflată, apoi se sui și ea în trăsurică și cele două femei plecară spre moșia învecinată. Drumul până acolo era foarte scurt, ar fi putut foarte bine să meargă pe jos.

Și am rămas acolo înconjurat de splendoarea după-amiezii, de vulturii ce se tot roteau în zbor pe cer și de ciripitul vrăbiilor în tufișurile din apropiere.

Băiatul s-a îndepărtat de cele două femei, alungat de o puternică nevoie de evadare, și a sărit o dată, de două ori, de mai multe ori, a rupt-o la fugă peste câmpia încinsă de soare. Așa mi-a rămas în amintire acea după-amiază: fiul meu cuprins de elanul zborului, al mișcării, de unul singur sau împreună cu fiii păstorilor sau ai sclavilor. Totdeauna se jucase cu ei, dar ceea ce vedeam acum nu era un joc.

Slujnicele casei îl iubeau pe Titus, îl cunoşteau de când se născuse şi se putea spune că-i erau ca nişte mame. Unele văzuseră scena care avusese loc lângă şaretă. Îi înţelegeau şi semnificaţia – sclavii şi servitorii ne cunosc mult mai bine decât credem noi. Ar fi vrut să-i ofere ceva care să-i aline suferinţa produsă de indiferenţa mamei sale, dar acum nu de mângâiere avea el nevoie. Uitându-mă la el, văzându-i efortul fizic – drumurile pe colinele înalte, periculoase, unde îşi aveau vulturii cuiburile, întrecerile cu alţi băieţi, căţăratul în copacii înalţi la care mi-era frică şi să mă uit, salturile şi acrobaţiile, întrecerile pe care le inventau... simţeam că se străduieşte să depăşească pe cineva, sau ceva, şi astfel să se elibereze. Toate astea mi-au amintit de o împrejurare când câţiva sclavi fuseseră trimişi să aducă peşte dintr-o mlaştină tocmai când musculiţele ieşiseră în căutare de hrană. Sclavii dansau şi ţopăiau, plesnindu-şi braţele, picioarele, capetele, pentru a scăpa de insectele care-i învăluiseră într-un nor dens.

Fiul meu era parcă prins într-o masă invizibilă, lipicioasă, dulceagă, din care se lupta să scape.

În vara aceea a încetat să mai fie copil, a devenit un tânăr zvelt şi bine legat, aş putea spune că a devenit bărbat.

A refuzat să-şi vadă sora şi a plecat de acasă când Iulia a venit şi s-a arătat dornică să-l vadă.

Vara aceea m-a făcut să-mi amintesc de copilăria mea. Eu am fost unul dintre cei trei băieţi, toţi mai mari decât sora noastră, pe care mama a născut-o în ultimii ei ani de fertilitate. Noi, băieţii, o alintam pe sora noastră, pentru noi ea era ca o jucărie, dar o ignoram cu desăvârşire când ne încurca jocurile. În vara aceea am văzut cât de grea este situaţia unui băiat mai mic ca vârstă decât sora pe care o iubeşte.

Am încercat să fiu întotdeauna în preajma lui, să-mi arăt sentimentele faţă de el, fără a le exprima în cuvinte. La fel făceau slujnicele şi sclavele. Era un băiat manierat, avea suflet bun, nu le repezea, nu le alunga – dar le evita, ferindu-şi totdeauna privirea în prezenţa lor.

Într-o după-amiază, după ce culesesem câteva flori, mă îndreptam spre statuia lui Artemis din crângul unde se întreţăiau potecile, când am observat că Titus venea în urma

mea, dornic să vadă ce am să fac. I-am făcut semn cu mâna să se apropie, el mi-a răspuns printr-o înclinare a capului, dar a rămas tot în spatele meu, iar paşii lui răsunau pe pământul tare de sfârşit de vară. Când eram copil o iubeam pe Diana (la fel ca şi tatăl meu) – pe acea zeiţă băieţoasă la care mă gândeam mai degrabă ca la un tovarăş de joacă ce mă înţelegea. Îi ofeream mici daruri şi speram că într-o zi se va întâmpla să-mi iasă în cale, împreună cu prietenele ei, şi că mă va recunoaşte. Mai târziu am ajuns la concluzia că Diana e prea tânără pentru mine şi am îndrăgit-o pe Artemis. Când m-am apropiat de statuie, m-am înclinat şi am pus bucheţelul de flori la picioarele ei. Speram că Titus mă vede şi îmi înţelege sentimentele. Nu-i puteam spune: mama ta, sora ta nu sunt singurele reprezentante ale celuilalt sex.

Stătea lângă mine, privind-o împreună cu mine pe frumoasa Artemis. Îi spuneam, fără vorbe, că, oricât de grea ar fi situaţia, putem conta pe ceva ce nu se va schimba niciodată. Artemis cea zâmbitoare şi binefăcătoare va fi veşnic aici. N-am avut niciodată sentimente prea puternice faţă de Junona, Minerva sau Hera, ele sunt prea departe de mine. Şi vor fi veşnic în cer. Dar Artemis – de ea mă simt aproape, cum mă simt faţă de mama mea sau faţă de sărmana mea soţie dintâi. Aşadar, ţine minte, Titus: ea este aici şi aici va fi mereu, statuia ei se va înălţa aici, zâmbind, de-a pururi.

Cu timpul, viaţa pe malurile râului s-a schimbat. Soseau bărci, unele sub forma unor simple trunchiuri de copac sau legături de stuf. Se dădeau petreceri, la care luau parte toate femeile, unde lumea dansa şi se distra. Sărbători care parcă transmiteau mesajul „Aşa facem mereu" şi care erau de neconceput în etapele timpurii ale acestui popor. La petreceri, focul încă juca un rol important: carnea animalelor ucise în pădure era acum friptă; vorbim despre trecerea unui veac sau a mai multor veacuri.

Acum tinerii acestui neam, femei şi bărbaţi deopotrivă, se întâlneau cu regularitate la Stânca Morţii, al cărei trecut

înspăimântător era de mult uitat, şi se organizau alergări şi lupte şi tot felul de întreceri. E greu să ni le imaginăm pe femeile grase, greoaie şi leneşe de la începuturi luptându-se sau alergând. Cred că trebuie să acceptăm ideea că se schimbase şi structura lor, că trupurile puternice, musculoase, protejate de grăsime ale fetelor care înotau mai repede decât mergeau, erau acum zvelte şi mlădioase.

După un timp – şi ce *timp* îndelungat a însemnat asta – toţi băieţaşii au ajuns să ceară insistent să fie incluşi în viaţa de la malul râului. Nu semănau cu băieţii noştri alintaţi, veşnic supravegheaţi de sclavi şi încurajaţi de aceştia prin zâmbete îngăduitoare când se jucau de-a soldaţii şi îşi încercau forţele ca mici legionari. Copiii aceia descoperiseră încă din copilărie drumul peste munte. „Nu vă dau voie" erau cuvinte pe care Maire sau succesoarele ei le rosteau în zadar. Pe ce căi le puteau impune restricţii? Băieţaşii neînfricaţi, unii chiar de la o vârstă fragedă, găsiseră drumul până în vale, iar femeile n-aveau decât să bombăne şi să-i dojenească.

În vale totul era mai uşor. Acum numărul Mitrelor şi al Spârcilor era egal – trebuie să tragem această concluzie – căci băieţii îşi ostoiau neastâmpărul şi nevoia născute din cauze pe care nu le înţelegeau. Nu suntem noi în măsură să apreciem acum ce puteau şi ce nu puteau ei să înţeleagă. Cum interpretăm acum cuvintele „să înţeleagă"? O interpretare ar fi: „Ştim că Mitrele vin la noi, ne distrăm cu jocurile noastre şi mai târziu ele aduc pe lume copii". Da, dar suntem foarte departe de felul în care gândeau fetele, după părerea noastră. Ele ajunseseră cu siguranţă la concluzia că, fără „jocurile" împreună cu băieţii, nu se nasc prunci. În timpul furtunii celei mari, a Vuietului, aproape că nu s-a mai produs împerecherea între ei şi Mitrele au constatat, chiar dacă băieţii n-au băgat de seamă asta, că nu au apărut copii atunci când ar fi fost firesc să apară. Oare foloseau cuvintele „nouă luni" sau ceva asemănător? Nu ştim. Dar ele ştiau că după împerechere mai trece un timp şi apoi vine un copil, un băiat sau o fată.

Mitrele se plângeau întruna de primejdiile care îi pândeau pe băieţi şi, în egală măsură, se plângeau de riscurile pe care le presupunea râul cel mare. Băieţilor ar trebui să li se interzică să se apropie de râu, susţineau femeile.

Ah, cum mai urau femeile albia acelui râu. Acest lucru apare în mod clar şi repetat în cronicile şi cântecele vremii. Cel mai mult urau râul însuşi, care era o ameninţare chiar şi pentru ele, nu doar pentru copiii mici şi mari. Tema: „Cât de puţini suntem, cât de uşor murim" – un vers dintr-un cântec – se repeta constant. Mulţi muriseră în acel râu.

Era iute, era adânc, era rece şi, pentru a se scălda în el, toţi – cu excepţia celor mai puternici dintre tineri – căutau un golfuleţ, o scobitură în mal, unde apa de mică adâncime stagna. Făpturile acestea născute pe malul mării, care trăiseră tot timpul în apă şi pe uscat şi pentru care apa era ca aerul, era mediul lor firesc, bun şi sigur, vedeau acum apa ca pe un duşman. La insistenţele Mitrelor s-au postat pe malurile râului paznici cu misiunea de a nu-i lăsa pe copii să intre. Băieţii mai mari făceau treaba asta cu plăcere. Manevrau copiii mici cu aceeaşi îndemânare cu care o făceau femeile. Nu ei îi hrăniseră pe mulţi dintre semenii lor cu ajutorul vulturilor? Nu ei le învăţaseră pe căprioare să alăpteze pruncii? Problema nu era că nu ştiau să se poarte cu copiii, nu de asta se plângeau femeile, ci de faptul că erau prea superficiali; de faptul că erau neatenţi. Băieţii mai mari se angajau într-un joc cu un prichindel care încerca să ajungă la apa ademenitoare, dar apoi jocul căpăta un caracter general, intrau în joc şi alţi băieţaşi, iar cel dintâi era uitat sau poate chiar lovit şi împins în apă. Femeile îi implorau pe băieţi, încercând să-i înveţe să fie consecvenţi în grija pentru cei mici. În cele din urmă paza malurilor râului le-a revenit femeilor: nu puteau avea încredere că băieţii vor ţine minte ce au de făcut.

O vreme, Mitrele chiar au crezut că băieţii nu sunt zdraveni la cap, că memoria lor nu funcţionează normal. De aici s-a dezvoltat ideea că „la naştere totul este în regulă, dar, pe măsură ce trece timpul, parcă nu se mai gândesc la altceva decât la furtunurile lor".

Unul dintre jocurile născocite de băieţi a dat naştere la o altercaţie destul de violentă.

Băieţii cu un spirit de aventură mai dezvoltat, şi asta nu înseamnă neapărat băieţi mai mari, se depărtau de golful adăpostit şi se aruncau în şuvoiul năvalnic al râului. Se lăsau purtaţi de apă până la o insuliţă, undeva mai la vale. Ieşeau din apă, se odihneau şi apoi, pentru a ajunge pe mal, traversau înot o porţiune primejdioasă, după care se întorceau în fugă la golfuleţul cu apă mică şi se aruncau din nou în valurile reci şi repezi. Uneori, dacă prindeau un trunchi sau o ramură venind la vale, se agăţau de ea pentru a pluti pe apă. Femeile, mai exact cele mai în vârstă, nu făceau aşa ceva, dar Mitrele tinere intrau şi ele în joc. Mamele se opuneau în special participării băieţaşilor foarte mici la această distracţie. Era, fără îndoială, un joc periculos şi un copilaş, care nu reuşise să se ţină bine de lemnul pe care-l prinsese, s-a înecat.

A fost multă jale la moartea acestui copilaş, iar în documente i se dă mult mai multă atenţie decât altor pierderi, tratate cu destulă indiferenţă. Acest copil era special. Trupul mort nu a fost încredinţat valurilor, ci adus înapoi pe mal, după ce a fost scos dintre rădăcinile în care se încurcase sub apă. Copilul a fost îngropat la marginea pădurii, locul a fost acoperit cu pietre pentru ca trupul să nu fie dezgropat de sălbăticiuni.

Acum se face frecvent referire la apariţia fiarelor mari care veneau din pădure.

Pe lângă râul plin de capcane, mai erau şi aceste animale şi, din cauza lor, focurile mari ardeau neîntrerupt, zi şi noapte, căci animalele se temeau de foc, dar focurile trebuiau şi ele păzite.

Un lucru nou acum, menţionarea în mod repetat a primejdiei, a ameninţării: „Cât de puţini suntem, cât de uşor murim".

De aceea considerăm acum că această perioadă a durat mult timp: destul de mult încât să ducă la formarea de noi obiceiuri, idei, sentimente.

Ce sentimente au încercat când au îngropat copilaşul ăla? Ce sentimente, când au murit Bătrânele Ele? Au lăsat câţiva

peşti lângă mormântul copilului pentru călătoria către viaţa de apoi? Credeau în viaţa de apoi?

Când a murit acel copil, din cauza neglijenţei tinerilor – după părerea Mitrelor –, fetele de la ţărm au cerut să aibă o discuţie cu băieţii, insistând să se ia unele hotărâri care să-i ţină în afara primejdiilor.

Bărbaţii au propus să se întâlnească într-un loc anume de pe plajă. Dar mai întâi va fi o petrecere. Cu multă emoţie şi bucurie, „jocurile" au ţinut toată noaptea, vegheate de luna plină. În noaptea aceea ar fi fost uşor să-ţi închipui că luna plină era cea care făcea cândva să rodească pântecele Mitrelor, înainte de venirea bărbaţilor. Nu prea a dormit nimeni şi, când a răsărit soarele, fetele încă mai încercau să-i atragă pe băieţi spre noi „jocuri". Când băieţii au spus că a venit vremea să se retragă spre locul ales pentru deliberări, au stârnit destulă nemulţumire. Până la urmă discuţiile nici n-au mai avut loc, pentru că pe băieţi nu-i preocupa decât distracţia, de care au avut parte din plin în ziua aceea, căci fluxul adusese o mulţime de pietre din cele de care ei aveau nevoie pentru un anume sport. Ziua a fost relatată de fete pe un ton iritat, exasperat, dar, în documentele lor, băieţii au notat că „fetele au fost nemulţumite, ca de obicei".

Şi iată ce s-a întâmplat.

Spre deosebire de coasta stâncoasă pe care femeile o cunoşteau atât de bine, plaja aleasă era o fâşie lungă de nisip alb, presărată cu pietre fine, netezite de bătaia valurilor; femeile le luau în mână, se jucau cu ele şi căutau o modalitate de a le lega între ele pentru a-şi face coliere şi alte podoabe.

Între timp, bărbaţii stăteau la mal şi lansau pietricelele în zbor, cât mai aproape de suprafaţa apei, astfel încât să atingă valurile o dată, de două ori, de trei ori, până ce pietrele se pierdeau în apă.

— Ce faceţi? au întrebat femeile.

— Niciodată n-am avut condiţii atât de prielnice, nu putem să ratăm momentul, dacă nu vă e cu supărare, au răspuns bărbaţii.

— Bine, dar ne-am adunat aici ca să vedem cum facem să ocrotim copiii.

— Mai staţi, mai aşteptaţi încă un pic!

Dar au continuat să arunce pietricele, admirându-se unul pe altul pentru priceperea dovedită, ceea ce pe femei mai întâi le-a nedumerit, apoi le-a uimit şi în cele din urmă s-au simţit jignite.

— Ce rost are? se întrebau ele.

— Ce fac, de fapt?

— Poate că vor să ne stârnească admiraţia.

Bărbaţii erau goi, purtau doar veşminte din pene. Reprezentau cu siguranţă o provocare, o invitaţie, aşa vedeau lucrurile unele dintre fete, care chiar au încercat să-i facă să lase pietricelele şi să vină să se joace cu ele. Dar se pare că băieţii nu căutau admiraţia fetelor, într-atât erau de prinşi în jocul lor de-a aruncatul pietricelelor.

— Trei... patru... cinci..., numără un băiat.

— Dar a mea a sărit de şase ori, zise altul.

— Ba nu, a sărit de cinci ori.

Şi aşa se tachinau şi se luau la întrecere comparându-şi priceperea şi îndemânarea în aruncatul pietrelor. Fără îndoială, o să se plictisească în scurt timp, îşi spuneau femeile.

— Ce rost are să facă aşa ceva? *Cam ce-o fi în capul lor?*

Dar bărbaţii îşi vedeau în continuare de joc. Era cald şi cu timpul s-a făcut şi mai cald. Soarele îşi trimitea razele arzătoare drept din înaltul cerului. Femeile s-au retras la umbră, s-au aşezat şi au privit, cu braţele încolăcite în jurul genunchilor. Câtă concentrare, câtă îndemânare cerea jocul bărbaţilor! Şi la ce bun? spuneau privirile pe care femeile nefericite le schimbau între ele. Se făcuse miezul zilei, venise timpul, cu siguranţă, să-şi găsească un loc umbrit, poate o grotă, şi să doarmă sau să se joace împreună, cum ar fi vrut femeile. Apoi, ca la un semn, bărbaţii au încetat joaca şi s-au apucat de altceva. Începuse refluxul şi, de sub apă, ieşiseră la iveală bolovani negri acoperiţi de alge lunecoase. Toţi bărbaţii, chiar şi băieţii mai mari, începuseră să sară din piatră în piatră, făcând salturi îndrăzneţe care, deşi păreau imposibile, erau în cea mai mare parte izbutite. Dacă se

întâmpla să cadă în mare sau chiar să se rănească, trebuiau să continue jocul sângerând. Şi săreau întruna, vrând să vadă cine reuşeşte să sară mai repede, mai departe, cel mai departe, cu mai multă îndemânare.

Un băieţel şi-a julit genunchiul, a venit la femei să-i lege rana cu plante de mare şi s-a întors de îndată la ceilalţi.

Femeile le-au atras atenţia bărbaţilor asupra copilului rănit, dar aceştia nu au găsit în asta o dovadă a neglijenţei lor şi, prin felul cum s-au comportat, au arătat că femeile, ca de obicei, erau absurde.

Câţiva tineri s-au desprins de ceilalţi şi s-au depărtat, fără a le saluta pe femei şi fără a da semne măcar că le-au văzut. Lumina soarelui se împuţina treptat şi femeile se tot uitau, aşteptându-i pe cei plecaţi să se întoarcă, dar alţi băieţi le-au spus că tinerii alcătuiseră o echipă de vânători şi că probabil vor lipsi toată noaptea. Se întâmpla adesea ca vânătorii să rămână într-o poziţie favorabilă pentru a profita de momentul prielnic din zorii zilei, când animalele ieşeau din pădure şi se îndreptau spre pâraie sau ochiuri de apă.

Părea puţin probabil ca discuţia plănuită să mai aibă loc: întâmplarea cu băiatul care se rănise la picior trebuia să ţină locul reproşurilor pe care femeile intenţionau să le adreseze bărbaţilor.

În noaptea aceea nu au mai petrecut. S-au mai cuplat unii, dar nu aşa ca în noaptea anterioară, deşi luna stătea deasupra lor.

Când s-au trezit dimineaţa devreme, femeile au constatat că nu mai rămăsese nici picior de bărbat. Era imposibil să nu te gândeşti că bărbaţii, văzând că femeile dorm, deci nu vorbesc, o luaseră din loc pe tăcute, ca să ce? Ca să scape? Da, aproape în mod sigur, asta făcuseră.

Femeile se văzură nevoite să renunţe. Se duseră înapoi la locul lor de pe coastă, triste, dezamăgite, cu sentimentul că fuseseră trădate, deşi, ceva mai târziu, câţiva băieţi din echipa de vânători se întoarseră cu trupul unui animal ucis şi aşezară bucăţi de carne în jurul focului să se frigă. Gestul lor păru o modalitate de a-şi cere scuze.

Întâmplări asemănătoare au mai avut loc, iar relatarea lor, păstrată de către Memorii, cuprindea şi comentarii cu privire la capacităţile intelectuale ale bărbaţilor. Şi chiar presupuneri. Oare nu erau sănătoşi la cap? E greu să îţi închipui că a-ţi petrece toată ziua lansând pietricele pe suprafaţa apei e o treabă de oameni cu mintea întreagă. Nu, bărbaţii erau – câteodată, cel puţin – nebuni. Poate că-i afecta luna plină? În definitiv, dacă luna plină putea regla fertilitatea femeilor şi ciclurile lor, atunci luna plină putea zăpăci şi minţile sănătoase, le putea împinge spre nebunie. În cele din urmă s-a tras concluzia că bărbaţii erau, dacă nu complet nebuni, cel puţin deficitari în privinţa capacităţilor intelectuale.

Totuşi, unele dintre fete au refuzat să plece din valea bărbaţilor, spunând că lor le place viaţa de acolo. După un timp, una câte una, s-au întors, furioase şi speriate, căci erau gravide şi li se spusese că, aşa, cu burta la gură, nu mai sunt dorite în locul acela, deşi încă mai puteau fi de folos la unele treburi – să tranşeze carnea animalelor vânate, să aprindă focul şi să facă curat după câte o petrecere.

— Înapoi la voi acasă, li se spusese, deşi unele nu se arătau deloc dispuse să plece. Ţărmul locuit de femei – unde atât de multe erau acum gravide, unde erau copii, şi mai mici, şi mai mari – nu era un loc liniştit, deşi copiii găseau o mulţime de moduri de a se juca, când în apă, când pe uscat, copii ai mării, asemeni puilor de păsări sau de vietăţi marine. Valurile reci, care lunecau şi clipoceau mereu, rămâneau în continuare o atracţie pentru adulţi.

Dar contrastul dintre ţărmul femeilor şi valea bărbaţilor era, pentru unele dintre ele, un lucru greu de suportat.

Asta nu înseamnă că bărbaţii nu veneau să le viziteze în grotele lor spaţioase sau că femeile nu se duceau la ei.

Apoi a intervenit o confruntare care i-a alungat pe bărbaţi din vale şi i-a împins în interiorul pădurii.

Tinerii inventau la nesfârşit tot felul de încercări periculoase, care cereau curaj, şi aşa au venit cu o idee care a făcut-o pe Maronna să treacă muntele şi să se ducă la Horsa, „clocotind de furie". Numele Maronna apare acum pentru

prima dată, la fel și numele Horsa. Nu știm dacă numele care cuprindeau silabele Mar... Maro... Mer..., sau ceva asemănător, desemnau o persoană anume sau, după părerea noastră, pe conducătoarea femeilor din momentul acela.

Tinerii plecau în grup, luând cu ei o funie – făcută din stratul interior al scoarței de copac – și se duceau la Mitra, iar acolo unul își lega funia în jurul mijlocului și sărea pe platforma aflată mai jos, unde aburii care se înălțau din prăpastia plină cu oase îl amețeau în scurt timp. Regula era ca băieții care stăteau sus, pe buza craterului și se uitau la cel de jos, să-l tragă afară înainte ca el să leșine. Toți făceau asta, unul după altul; cine nu trecuse prin proba de la Mitra nu era considerat bărbat.

Maronna se duse singură și, când ajunse, Horsa tocmai se pregătea să plece în pădure la vânat.

Cronica noastră spune că Maronna a vrut să-l bată pe Horsa și a trebuit să fie oprită de ceilalți. Cronica lor arată că Horsa nici măcar nu și-a dat seama că ar fi vinovat de ceva, până în momentul în care ea a început să țipe la el și să-i spună că nu se gândește niciodată la faptele sale, la consecințele pe care ele le-ar putea avea... că, după cum bine se știe, băieții mai mici îi imită pe cei mari în tot ceea ce fac și că, atunci când încearcă să sară pe platformă, în primul rând folosesc funii făcute din alge care aproape sigur nu sunt destul de solide încât să reziste și, în plus, fiind vorba despre copii, s-ar putea ca ei să nu fie destul de puternici încât să facă față aburilor sau se mai putea întâmpla ca băieții de sus, care țineau funiile, să fie trași în jos și să cadă în prăpastie.

— Ai de gând să omori toți copiii? țipa Maronna, iar Horsa, căruia nu-i trecuse prin minte până în acel moment că băieții mai mici vor încerca, așa cum era normal, să urmeze exemplul celor mari, răspunse tot țipând că nu e cazul ca ea să urle și să facă scandal, căci el va avea grijă ca asemenea isprăvi să nu se mai repete.

Oare Horsa și-a cerut iertare, a recunoscut că fusese nechibzuit? – căci ea, fără îndoială, avea dreptate. Nu se vede nicăieri că Horsa și-a recunoscut greșeala, dar cronica

noastră arată că Maronna a fost „îmbunată" și că el a acceptat să pună strajă, zi și noapte, la Mitra, pentru a împiedica băieții mai mici să se ducă acolo.

— Chiar nu-ți pasă de noi? întrebă Maronna plângând.

O sută de comentatori au considerat necesar să examineze serios aceste vorbe. Cu ce înțeles a folosit ea cuvântul „noi"? Termenul „oameni" pare să fi fost abandonat cu mult timp în urmă. Poate a vrut să spună că bărbaților nu le pasă de suferințele femeilor? Sau de soarta băieților? („Foarte puține fete au fost tentate să treacă prin proba aburilor – vedeau în asta un sacrilegiu, Mitra era considerată sfântă." Asemenea păreri n-au fost consemnate frecvent cu privire la Mitre – și atunci e cazul să ne gândim că ele inventau argumente religioase pentru a-i critica pe bărbați.)

Aveau oamenii aceștia, femeile și bărbații, despre ei înșiși, noțiunea că sunt singurele ființe omenești în viață, după cum sugera și cântecul „Cât de puțini suntem, cât de ușor murim"? Nimic nu arată, nici în însemnările lor, nici în ale noastre, că bănuiau că ar mai exista și alți oameni asemeni lor sau diferiți de ei, în altă parte, pe „o altă insulă". Se pare că aveau știință de faptul că pământul lor este o insulă, deși mă întreb ce înțeles avea pentru ei noțiunea de insulă. Termenul „o insulă" sau „un pământ" presupune existența altor insule, altor pământuri și vom vedea că în scurt timp Horsa va porni în căutare de noi țărmuri, dacă nu și în căutare de alți oameni.

Ne întoarcem la întrebarea: cu ce înțeles a folosit ea cuvântul „noi"? Se poate intui aici sentimentul că stăteau sub semnul unei amenințări, poate chiar al mai multor amenințări.

Horsa a perceput întrebarea și consemnările arată că a cugetat asupra ei. Și chiar avea la ce să se gândească: cel puțin doi dintre oamenii săi căzuseră pradă efluviilor Mitrei și se prăbușiseră în adâncuri. Mai mulți băiețași se înecaseră în râul cel mare. Refugiul în pădure era o măsură de siguranță și, totodată, expresia nevoii de a se feri de observațiile neîntrerupte ale Maronnei.

Horsa era un tânăr înzestrat cu niște calități remarcabile și numele lui domină această parte a povestirii noastre. Exista o constelație pe care ei o numeau Horsa și, dacă stăm să ne gândim la felul în care au apărut numele, s-ar putea să auzim uneori urletul unui lup sau mormăitul unui urs. Pentru Horsa, animalul înzestrat cu puteri magice era cerbul, așa că ne-am putea amuza gândindu-ne că chemarea unei căprioare s-a transformat în numele celebrului vânător Horsa.

Când femeile au coborât în vale, ca de obicei, bărbații dispăruseră. Acolo unde se aprindea focul cel mare cenușa era rece. Vulturii nu mai stăteau la locurile lor ca niște zei protectori, iar bucățile de pește și oasele fuseseră împrăștiate de sălbăticiuni.

În timp ce femeile, derutate, chiar disperate se învârteau pe-acolo, apăru totuși un vultur care coborî în zbor și se opri în locul obișnuit.

— Unde sunt? Hai, spune! Nu vezi că trebuie să-i găsim? Vulturul nu dădu semne că ar vrea să le facă vreun rău, dar nici nu încercă să le indice încotro au plecat bărbații și în scurt timp se înălță bătând din aripi spre cuiburile din vârful muntelui.

Femeile mai tinere se gândiră să pornească în căutarea bărbaților, care cu siguranță nu puteau fi decât undeva pe țărm, nu prea departe. Era greu de presupus că bărbații ar părăsi locul acela pentru unul situat undeva mai spre interiorul insulei, dar aici își spunea cuvântul preferința lor, a femeilor. Mai exista un motiv care le făcea să creadă că bărbații nu pot fi prea departe: băieții mai mici care locuiau aici, în vale, plecaseră și ei odată cu bărbații, ceea ce arăta neîndoielnic că nu puteau fi prea departe. Femeile mai în vârstă au luat hotărârea de a mai zăbovi aici, pe malul râului, pentru câteva zile, și au rămas pe loc urmărind cu privirea grupul celor tinere care o porniseră de-a lungul coastei, căutând urme de foc care să indice faptul că bărbații trecuseră pe acolo.

Și într-adevăr, privind în jos de la înălțimea falezei, au descoperit plaja pe care se opriseră bărbații, împreună cu băieții, iar când aceștia le-au zărit, le-au întâmpinat cu

strigăte de bun venit şi de bucurie printre care se amestecau totuşi şi exclamaţii... batjocoritoare? Da. Fetele care au relatat acest episod au arătat că bărbaţilor nu le plăcea ideea că vor fi mustraţi şi că nu era prima dată când sosirea femeilor era întâmpinată cu expresii de nemulţumire. Pentru mine – pentru acest bărbat care trăieşte după atâta timp – este foarte clar ce s-a întâmplat. În mintea bărbaţilor, prezenţa femeilor se asocia cu ideea de dojană şi reproşuri; trebuie să menţionez, poate ca pe un adaos mărunt, şi nu chiar prostesc, sper, că este totdeauna amuzant să vezi cum cicăleala se transformă, în chip surprinzător, într-o rugăminte insistentă... şi aşa se face că, de îndată ce femeile au coborât de pe stânci pe plajă, au început îmbrăţişările şi împerecherile pe nisipul alb şi în apă. Băieţii mai mici priveau ceea ce se întâmpla şi poate încercau să facă acelaşi lucru între ei, aşa cum vedeau uneori că fac animalele.

Asta s-a întâmplat în timpul zilei, iar spre seară s-au întors din pădure grupurile de vânători, aducând cu ei animalele ucise; carnea a fost tranşată, după care a venit vremea să facă sex.

Femeile, care porniseră la drum pregătite să-i certe pe bărbaţi pentru că îi luaseră cu ei în această expediţie pe băieţii mai mici, se înşelaseră totuşi într-o privinţă. Aceşti băieţi, dintre care unii nu aveau mai mult de şase sau şapte ani, nu mai erau nişte ţânci, nişte prunci, iar a le face concesii în privinţa căţăratului şi alergatului, din pricina vârstei lor, era un lucru total inutil.

Bărbaţii îi tratau şi îi priveau pe aceşti băieţi ca pe nişte egali şi femeile au fost nevoite să admită că băieţii erau la fel de iuţi şi de rezistenţi ca bărbaţii. Recunoaşterea acestui fapt a însemnat că, mai târziu, când băieţaşii îşi exprimau dorinţa de a se duce să trăiască la un loc cu bărbaţii, femeile erau mai puţin îngrijorate.

Femeile mai în vârstă au venit după vreo două zile şi a urmat o întâlnire lungă, cu petreceri şi multe jocuri.

Apoi femeile s-au întors la ţărmul lor, iar bărbaţii au plecat în pădure.

Aici trebuie să notăm că a existat o bună perioadă de timp, un veac – cât să fi durat? – în care unele grupuri de bărbați s-au stabilit în diferite zone ale pădurii, unde erau râuri prielnice și poieni primitoare. Femeile se duceau să-i viziteze acolo când natura lor le spunea că e momentul potrivit. E clar că acum vorbim despre o populație destul de numeroasă – un număr considerabil de femei pe țărm și destui bărbați în vale. Despre câți vorbim, așadar? Nu există nici o cale de a face un calcul, mai ales știind că împreună cu bărbații vieţuiau acum și femei, nu femeile care doar veneau în vizită, ci acelea care aleseseră traiul alături de bărbați. Acestea erau, dintr-un motiv sau altul, sterpe sau se convinseseră că nu produceau copii, prin urmare nu-i incomodau pe bărbați cu pruncii lor. Știm că unele se descotoroseau de copii de îndată ce îi nășteau. Și cine ne dă dreptul nouă, romanilor, să le criticăm, de vreme ce noi, după atâta timp, facem la fel – lăsăm copiii nedoriți în voia soartei, pe coastele dealurilor? Faptul acesta ne arată un singur lucru: pe acești oameni nu-i mai speria gândul că sunt prea puțini. „Cât de puțini suntem, cât de ușor murim." Nu mai era valabil. Vuietul rămăsese foarte departe în timp.

O trăsătură, fericită sau nefericită, a noastră, a locuitorilor acestei lumi, este aceea că suntem fertili, înzestrați cu darul etern al fecundității, al permanentei reproduceri. Se nasc mai mulți prunci decât ne trebuie. Doar astea sunt căile Naturii, nu? Ea ne oferă din belșug, ne dăruiește din belșug din toate și tot timpul.

Cred că aici trebuie să ne confruntăm cu o întrebare, chiar dacă nu-i știm răspunsul. Unde era situată această insulă pe care strămoșii noștri din vechime au ieșit din mare (gândim noi) pentru a deveni noi? Firește, mulți au încercat să stabilească unde era și care era insula aceasta. Cât era de mare? Cât Sicilia? Nu, cu siguranță ar fi prea mică. Poate a fost Creta? Dar știm că Creta a fost zguduită de cutremure și cotropită de ape. Cineva a adus aici, la Roma, tot vraful de documente străvechi... de pe o insulă grecească? Împotriva unei asemenea sugestii stă faptul că nicăieri în aceste cronici nu sunt menționate soarele arzător, arșița și praful

fierbinte al verilor secetoase prelungite. Asta nu poate însemna decât că acești oameni nu cunoscuseră momente diferite de ceea ce vedem în mod obișnuit și considerau că manifestările extreme nu merită notate... și totuși au consemnat Vuietul, furtuna cea mare. Nu era o insulă cu climă rece: nu purtau altceva decât cununi din alge sau șorțurile făcute din frunze și pene ale bărbaților. Deci umblau goi sau aproape goi. Putem presupune că erau bruneți, întrucât toate popoarele pe care le cunoaștem au părul în nuanțe mai închise sau mai deschise de castaniu. Dacă mai existau și oameni cu ochi și păr de altă culoare, ei nu aveau cum să știe de asta. Probabil aveau ochi căprui.

Aceste șoapte din trecut, dintr-un trecut uriaș, vocile care repetă spusele altor voci trebuie interpretate prin ceea ce cunoaștem, prin ceea ce am trăit noi înșine – și astfel întrebările noastre dispar ca niște pietricele aruncate într-un puț foarte adânc. Dacă ne gândim bine, nici noi, romanii, n-am știut dintotdeauna că mai la nord de noi trăiesc oameni cu părul de culoarea spicului de grâu și cu ochi albaștri sau cenușii.

Putem presupune că clima acelor vremuri de mult apuse s-a schimbat și nu avem de unde să știm cum era atunci. Țărmuri primitoare, cu clima caldă și plăcută, unde oamenii au trăit veacuri la rând, evoluând încet de la... dar n-avem cum să știm... până la... Știm sigur că își spuneau „poporul" ca și cum n-ar mai fi putut exista altul pe fața pământului. Dar aceasta este istoria comună a începuturilor oricărui popor.

În vremurile mai apropiate de prezent (prin comparație) s-a întâmplat ca Grecia, cândva acoperită de păduri din abundență, să se transforme într-un pământ stâncos și arid. Cum am putea ști dacă pământul binecuvântat al acelui popor din vechime nu s-a transformat și el într-un teren la fel de stâncos și de arid și că nu se află prin zone până la care pot călători astăzi marinarii noștri.

La momentul la care a ajuns povestirea noastră existau mai multe comunități separate una de cealaltă, stabilite nu de-a lungul coastei, ci în interiorul pădurii, dar totdeauna pe

lângă cursul unui râu sau al unui pârâu. Uneori izbucneau conflicte între ele. Din ce cauză? Cu siguranţă nu legate de hrană – hrana se găsea din belşug în pădure. Nu, ci din motive teritoriale. În mare parte suprafaţa pădurii era ocupată de mlaştini şi bălţi, căci Vuietul, acea furtună puternică, doborâse copacii cu uşurinţa cu care noi putem desprinde dintr-o suflare seminţele de pe o plantă. Trunchiuri putrezite zăceau în bălţi cu apă otrăvită – şi aşa se face că pădurea nu putea oferi tuturor destul teren prielnic. Şi din nou există indicii că nu mai vorbim despre grupuri mici, vorbim despre un număr considerabil de oameni.

Şefii diferitelor comunităţi se luptau între ei uneori, existau şi victime, femeile protestau şi îi mustrau – dar întotdeauna Horsa era cel care punea capăt conflictelor. Ştim despre el că era un conducător bun şi viteaz, dar poate că au existat mai mulţi asemenea bărbaţi cu numele Horsa, care s-au succedat, iar Horsa nu era decât numele principalului conducător.

Între timp, pe ţărmul femeilor, Maronna era cea care conducea, nu în maniera somnolentă a Bătrânelor Ele, ci într-un mod hotărât şi – ni se dă de înţeles – uneori chiar impetuos. Neîndoielnic, această Maronna şi-a croit drum peste bălţi şi mlaştini şi a ajuns în acea zonă de pădure stăpânită de Horsa şi, prin mustrările ei, a pus capăt conflictelor. Se poate deduce că bărbaţilor le plăcea lupta, le plăcea să-şi măsoare forţele şi iscusinţa. Dacă apăreau şi răniţi în urma confruntărilor, atunci erau duşi la femeile de pe ţărm pentru a fi vindecaţi.

Înainte ca Horsa să pornească în călătoria sa, a avut loc o ceartă zdravănă între el şi Maronna. Cronicile mai noi se referă la acest incident numindu-l fie Mânia Bărbaţilor, fie Mânia Femeilor, în funcţie de apartenenţa naratorului. Nu încape îndoială că a fost vorba despre Mânie, dar greşit înţeleasă, prost relatată ca fiind o singură înfruntare. Îmi amintesc satisfacţia, sentimentul – şi nimic nu se compară, pentru un istoric, cu momentul descoperirii adevărului – pe care l-am trăit când am înţeles că probabil acesta a fost punctul culminant al unui şir lung de neînţelegeri pe care

nici una dintre părți nu a putut să le uite și să le ierte. Existaseră momente succesive de nemulțumire de ambele părți, și toate relatările descriau același lucru în forme diferite, oferind imagini inutil multiplicate ale „Mâniei". Sigur că da, cum de nu mi-am seama până acum? – și rareori se întâmplă ca iluminarea să vină atât de limpede și de clar și să întărească o convingere. Faptul că versiunea bărbaților este atât de scurtă reprezintă o problemă. Ca de obicei, Maronna ne transmitea nemulțumirile ei prin intermediul fetelor care veneau să ne viziteze, apoi își exprima și ea, de câte ori venea, aceleași nemulțumiri. Mesajele aduse de fete erau în permanență aceleași: că bărbații sunt iresponsabili, necugetați, că nu le pasă de viața femeilor și mai ales de siguranța băieților. Pentru noi era de la sine înțeles că ceea ce stricam noi îndreptau femeile. Mai mult decât atât nu se găsește în versiunea bărbaților. „Așa se face că Horsa a hotărât să pornească în căutarea unui loc destul de departe de Maronna, încât ea să nu mai poată veni peste noi cu atâta ușurință."

Aici se potrivește ceea ce urmează:

Acum câteva zile mergeam împreună cu Felix, sclavul care făcea minunatele statui ale Dianei și ale lui Artemis, și, fiind pe o coastă de deal, am menționat că mă mai gândisem și altă dată că locul acesta ar fi foarte potrivit pentru o casă. Am, desigur, o casă frumoasă pe moșie, dar mă gândesc cu plăcere la una și mai frumoasă. Ne-am plimbat puțin prin preajmă, ne-am contrazis, fiecare susținând că locul ăsta este e mai bun decât ăla – și apoi am abandonat subiectul. Astăzi Iulia a sosit pe neașteptate la casa din oraș și mi-a spus că are să-mi dea vești importante. Judecând după expresia feței ei, mi-am dat seama că ar fi bine să vorbim fără să ne audă nimeni. Lolla făcea curat în camera alăturată. Am luat-o pe Iulia de braț și am tras-o afară, în curte, unde ea mi-a spus:

— Este vorba despre ceva foarte serios. Unde putem vorbi?

Știam că Lolla ar încerca să tragă cu urechea, dacă ar putea, și mai era și un sclav bătrân care ședea lângă un zid. Am mers împreună până la bătrânul smochin, acolo nu se zărea nimeni prin preajmă care să ne poată auzi.

— Să nu faci asta, dragul meu, toată lumea vorbește despre casa ta cea nouă, până și un asemenea gând ar fi o nebunie.

O admiram pe tânăra și frumoasa mea soție și în același timp remarcam faptul că glasul ei nu avusese niciodată accente atât de aspre și de autoritare. Iulia este tot timpul fermecătoare, nu stă în firea ei să dojenească pe cineva.

— Cum se poate, Iulia, să vorbească „toată lumea"? Abia dacă știu eu lucrul ăsta... i-am spus doar în treacăt lui Felix, nimic mai mult.

Ea rămase locului, mă privi atent, vrând parcă să se convingă, nu pentru că s-ar fi îndoit de mine, ci foarte surprinsă. Eram pe punctul de a expedia subiectul ca pe un zvon nesemnificativ, dar deodată mi-am dat seama:

— Ah, stai, acum înțeleg!

Tata eliberase doi dintre sclavii săi preferați. Unul vinde burtă de vită în zona docurilor, altul vinde plăcintă cu carne în apropiere de cartierul gladiatorilor. Amândoi sunt buni prieteni cu sclavii noștri. Felix venise acum câteva zile la reședința din oraș, vorbise despre faptul că Stăpânul se gândește să-și facă o casă nouă și astfel zvonul se răspândise rapid, sub forma:

— Știm toți lucrul ăsta și, crede-mă, nu e deloc o hotărâre înțeleaptă.

Numele cu care mă alintă Iulia, încă din ziua când a venit la mine, este „Bătrânul înțelept".

I-am explicat Iuliei care este sursa zvonului, cât de neîntemeiat este și că nu-mi pusesem în gând să construiesc această celebră casă, fusese pur și simplu o toană.

— O toană! repetă ea aruncând o privire în jur, să vadă dacă nu mai intrase cineva în curte, apoi se apropie de mine și mă cuprinse în brațe – gestul unei soții adevărate, dar a cărui raritate ar fi stârnit cu siguranță bănuieli în mintea

oricărui sclav care ne-ar fi observat. Apropiindu-şi buzele de urechea mea, Iulia îmi şopti:

— Ascultă-mă! Chiar ai uitat? Ai ajuns aşa un bătrân visător, încât chiar n-ai priceput nimic?

Şi începu să-mi şoptească la ureche numele oamenilor de seamă cărora ultimul nostru tiran le confiscase casele, moşiile, turmele, vasele din aur şi argint.

— Chiar vrei să-ţi ia Nero casa asta? zise ea coborând şi mai mult glasul, până la o adiere abia perceptibilă. Nero e din ce în ce mai rău, de la o zi la alta tot mai rău. Nu pot să cred că n-a trecut prin capul tău ăla bătrân şi prost gândul că, dacă te-ai apuca să construieşti o casă nouă şi frumoasă, n-ai face decât să-l inviţi să vină să ţi-o ia!

Se desprinse de mine şi se apucă să-mi îndrepte toga, apoi scoase de undeva, dintre faldurile rochiei, un pieptene din argint şi-mi aranjă puţin părul. Trecuse mult timp de când nu-mi mai privisem soţia de atât de aproape. Căutam să văd dacă viaţa de plăceri şi desfrâu lăsase urme pe chipul ei drăgălaş. Avea câteva riduri cauzate de oboseală în jurul ochilor, nu mare lucru.

— Când am auzit ce spuneau toţi aseară, mi-am dat seama că trebuie să vin şi să te pun în gardă, spuse ea cu glas scăzut.

Cine erau „toţi"?... Dar în linii mari ştiam la cine se referă.

— Eşti destul de grijulie, Iulia? am întrebat-o în şoaptă.

A răspuns cu o înclinare a capului şi a zâmbit.

— Îţi mulţumesc. Uneori eşti un bătrânel atât de prost, mi-a şoptit şi chiar m-a împins uşurel.

— Să ştii, Iulia, am continuat tot în şoaptă, casa asta nu există decât în mintea mea.

— N-ar fi rău să-i spui Lollei că te-ai gândit să faci o casă, dar că Felix a zis că izvorul nu are destulă apă vara. Ba nu, şi mai bine, că nu ai destui bani să construieşti acum, dar că poate o să te gândeşti la lucrul ăsta peste un an sau doi.

Din nou glasul ei ajunse doar o şoaptă.

— N-o să poată trăi nici el la nesfârşit, nu crezi?

Apoi făcu câțiva pași, se depărtă de mine și zise cu glas tare:

— Vezi, noroc că am eu grijă de tine. Uită-te și tu cum arată toga asta! Data viitoare când vin o să-ți aduc una nouă.

— Sper să se întâmple asta cât mai curând, am spus, iar ea a râs și râsul ei ascundea ironie și regret.

Înclin să cred că Iulia regretă uneori că sunt prea bătrân pentru ea. Cel puțin eu reprezint ceva plăcut și diferit de gașca de dezmățați în compania căreia umblă.

Ne-am întors spre casă braț la braț și am văzut-o pe Lolla la o fereastră. Iulia a spus tare:

— Ce rău îmi pare că n-ai bani tocmai când aveam de gând să-ți cer mai mulți. Leptus are niște case pe care vrea să le vândă. Ah, aici erai, Lolla?

Și a continuat vorbind și mai tare:

— Necuzul tău, dragul meu, este că nu cântărești destul de bine consecințele faptelor tale. Nu te-aș fi sfătuit să cheltui bani cu vaporul ăla care a pornit spre Tesalia. Ai aflat că s-a scufundat, da? S-a scufundat și toată marfa e pierdută.

Am condus-o până la intrare unde o așteptau sclavii și lectica. Ne-am zâmbit, ca niște blânzi conspiratori, și lectica s-a depărtat. În felul ăsta, până la lăsarea serii, sărăcia mea va ajunge subiect de bârfă. M-am îndreptat spre camera mea de lucru, gândindu-mă că nu mai auzisem niciodată la Iulia tonul de exasperare pe care îmi vorbise în șoaptă lângă smochin. Oare chiar așa mă vedea ea, ca pe Bătrânul ei înțelept? Mă tem că așa ar trebui să văd lucrurile.

Maronna îi vorbea lui Horsa de parcă acesta ar fi fost un copil – în definitiv, ar fi putut foarte bine să fie copilul ei. Femeile le vorbeau totdeauna de sus bărbaților, mustrându-i, dojenindu-i. Într-o zi, Maronna a venit în tabăra bărbaților clocotind de furie, căci câțiva băieți fuseseră uciși într-o luptă, luptă care încă nu se încheiase și, vorbind în numele tuturor femeilor, le reproșă spunând că lor, bărbaților, le e ușor, căci ei nu-și asumă responsabilitatea băieților

când sunt mici, ci numai după ce au trecut de vârsta la care au veşnic nevoie de ceva, după ce femeile au făcut tot ce era mai greu: i-au alăptat şi i-au hrănit până ce s-au făcut mai mărişori. Într-o clipită, spuse Maronna, poţi să ucizi pe cineva, să distrugi ani întregi de muncă grea, istovitoare.

În vremurile noastre, mamele au datoria de a lăuda în mod public victoriile fiilor lor în lupte. N-am auzit niciodată ca o femeie romană să facă în public asemenea reproşuri precum cele ale Maronnei, şi anume că e nevoie de ani de eforturi pentru a creşte un băiat până ajunge să fie pregătit pentru a intra într-o legiune, dar uneori mamele le spun soţilor asemenea lucruri – fapt pe care îl pot confirma.

— Ia spune, cine a dus tot greul treburilor? se răsti Maronna. Sigur că nu tu! Grija ta este să pleci cât mai departe când copiii sunt mici şi trebuie să-i îngrijeşti şi să-i înveţi.

Şi aici e nevoie să completez puţin tabloul. Când băieţii ajungeau pe la vreo şapte ani, uneori şi mai devreme, plecau să-l caute pe Horsa în pădure. Practica asta dura de atât de mult timp, încât putem considera că devenise o tradiţie. De la ţărm până la sălaşurile din pădure ale bărbaţilor exista o potecă ce trecea printre mlaştini, bălţi şi smârcuri, care nu prezenta nici un pericol pentru un copil, dacă era însoţit de cineva. Fetele făceau drumul totdeauna în grupuri, iar băieţilor li se spunea că trebuie să facă acelaşi lucru. Dar erau şi multe animale pe-acolo şi nu o dată s-a întâmplat să le cadă pradă câte un băieţel. Maronna i-a cerut lui Horsa să le impună băieţilor să nu mai plece pe ascuns, ci pe faţă, ca să meargă cineva cu ei. Horsa şi ceilalţi bărbaţi au râs de ea. O asemenea solicitare arăta că ea nu înţelegea deloc firea băieţilor, sentimentele lor şi, prin urmare, nici ale bărbaţilor. Era normal ca băieţii să-şi dorească să dispară pe furiş din grotele de pe ţărm, pline de copii mari şi mici, exact ăsta era scopul lor – dacă evadarea era supravegheată de femei, atunci nu mai avea nici un farmec.

— Chiar nu pricepi atâta lucru? întrebă Horsa, după care îi spuse că e proastă.

Pentru băieţaşi – care nu se mai considerau a fi copii din clipa în care o ştergeau de pe ţărm – această plecare se numea „a lua drumul copacilor". În apropiere de ţărm erau puţini copaci. Era o adevărată încântare să asişti la sosirea unei cete de băieţaşi care reuşiseră să scape de femeile ce încercau să-i mai ţină o vreme pe lângă ele. Ajunşi în poiana largă din mijlocul pădurii, îi uimea abundenţa a tot ceea ce vedeau şi, într-o clipă, erau sus în copaci. Toată insula – dacă era într-adevăr o insulă – era acoperită de păduri, cu excepţia zonelor de bălţi şi mlaştini. Căţăratul în copaci avea şi un avantaj: fiarele sălbatice nu puteau urca, sau nu atât de uşor, prin ţesătura de ramuri şi frunze. Băieţii erau mai feriţi astfel decât bărbaţii tineri care rămâneau mai tot timpul jos, pe pământ, sau plecau la vânătoare.

Au existat şi referiri la unele grupuri de bărbaţi care trăiau numai în copaci, dar aceste lucruri nu s-au spus despre oamenii lui Horsa.

Băieţii, cei din jurul vârstei de şapte ani, îşi petreceau, într-adevăr, cam tot timpul în copaci. Care băiat rezistă în faţa unui copac dintr-o pădure adevărată? Duceau o viaţă frumoasă. Coborau din pomi pentru a mânca, pentru a lua parte la petreceri şi expediţii. Îşi construiau în copaci platforme, tot felul de scripeţi, leagăne şi pasarele. Viaţa le dezvolta abilităţile fizice şi încrederea în sine. Sigur că se mai întâmplau şi accidente şi tocmai de aceea erau atât de enervante nemulţumirile femeilor. Acestea spuneau că, atunci când băieţii cădeau şi-şi rupeau mâinile sau picioarele, bărbaţii îi trimiteau să-i vindece femeile. Bărbaţii nu erau în stare nici măcar să aibă grijă să nu mai fie atâtea căzături... şi chiar accidente mortale? Observaţia li se părea bărbaţilor complet irelevantă. Sigur că băieţii caută totdeauna aventura şi primejdia şi că nu se poate să nu se întâmple şi accidente. De unde atâta grijă pe capul femeilor pentru problema siguranţei?

Altă confruntare, însoţită de furie, amărăciune şi acuzaţii, dintre Maronna şi Horsa. Femeile erau complet neputincioase în faţa situaţiei. După ce ajungeau la vârsta de şapte

ani, uneori chiar mai devreme, băieții fugeau și se alăturau comunității bărbaților.

Toți bărbații făcuseră acest drum, se refugiaseră în pădure la o vârstă timpurie, fiecare dintre ei păstra în amintire imaginea ținutului neîncăpător și prea aglomerat al femeilor.

Horsa le arătase că mai existau multe alte ținuturi, situate nu prea departe de cel natal, așa că femeile nu aveau nici un motiv să rămână în acel loc. Într-adevăr, grotele aveau multe părți bune și bărbații chiar recunoșteau că păstrează în sufletul lor o anume afecțiune pentru acestea, primele lor amintiri fiind legate de grotele de deasupra mării. Aici stâncile erau făcute din gresie în care se putea săpa ușor. Horsa le-a spus că bărbații le-ar putea face femeilor alte locuințe, la fel de bune precum cele pe care le aveau deja, însă mai spațioase. Numai că Horsa se lovi de atașamentul încăpățânat al femeilor față de locul cu care erau obișnuite, pe care îl cunoșteau. Ținutul „lor", spuneau femeile, era locul din care se trăgea fiecare dintre ei, fie bărbat, fie Mitră. Și nu aveau de gând să plece de acolo.

Maronna nu a aflat de expediția pe care o plănuia Horsa direct din gura lui. I-au atras atenția abia discuțiile purtate între fete pe tema asta. Aveau de gând să meargă și ele împreună cu Horsa. Poate că o să-l însoțească doar o bucată de drum? Maronna nu și-a dat seama că plecarea se va petrece în foarte scurt timp decât după ce una dintre fete a întrebat-o dacă vine și ea împreună cu ceilalți. În cele din urmă, și, de fapt, prea târziu, a înțeles că unele dintre fete se pregăteau de drum și, de asemenea, că toți băieții care locuiau acum permanent laolaltă cu bărbații îl vor însoți pe Horsa. O cuprinse groaza numai gândindu-se la consecințele pe care le presupunea această deplasare. Întrebarea dacă Horsa se gândise la aceste consecințe nu-i trecu imediat prin minte. Cu siguranță, talentul de-a face planuri pe termen lung nu era unul dintre punctele forte ale lui Horsa, dar mai ales trebuia avută în vedere o problemă: dacă fetele mergeau împreună cu bărbații, vor rămâne gravide și vor reprezenta o povară pentru toți. Din această cauză, Maronna se gândi la început că Horsa plănuiește doar o deplasare scurtă.

Apoi câteva fete au urcat până în vârful muntelui ca să vadă dacă erau băieți în vale și au constatat că unii tineri prindeau pește și pregăteau un ospăț pentru vulturi, pentru a le cere protecție pe durata călătoriei.

Fetele au coborât și s-au alăturat grupului. Unele dintre ele nu văzuseră niciodată păsările cele mari de atât de aproape. Câțiva copii s-au speriat. Dar băieții nu se temeau deloc, aduceau mormanele de pește și le cântau păsărilor care mâncau:

„Suntem copiii vulturilor,
Sunteți părinții noștri".

Existau multe cântece închinate vulturilor, unele chiar spuneau că cei dintâi din seminția noastră ieșiseră din ouă de vultur.

De fapt, în gândirea noastră, a romanilor, vulturii ocupă încă un loc de seamă. La mine la moșie, pe un vârf stâncos, există un cuib de vulturi și unii dintre sclavii mei duc acolo mâncare, ca ofrandă vulturilor. Într-o oarecare măsură chiar eu găsesc această faptă lăudabilă, ca și cum darurile li se cuvin.

Sentimentele noastre față de vulturi trebuie să-și aibă originea undeva. Și, când spun asta, îmi revendic oare dreptul la înrudire cu acești strămoși de demult? S-ar putea să fim, într-o măsură mai mare decât știm, „copii ai vulturilor"? Știu doar un singur lucru: când trec legiunile purtând vulturul nostru roman, eu mă lupt să-mi ascund lacrimile.

Când fetele și copiii s-au întors la țărm, iar Maronna a auzit ce povesteau ele despre ospățul vulturilor, și-a dat seama că aventura pe care Horsa o punea la cale era o treabă mult mai serioasă decât crezuse ea. A chemat imediat câteva fete să vină cu ea, căci băieții mai mici aflaseră că Horsa va pleca din luminișul din pădure și că nu vor mai avea unde să se

refugieze când vor dori să părăsească ţărmul femeilor. În plus, nu era corect ca Horsa să ia cu el doar câţiva băieţi, nu cu mult mai mari decât cei mici care urmau să rămână pe loc. Aşa că aceştia se gândeau să se instaleze în sălaşul din pădure şi să aştepte acolo întoarcerea lui Horsa.

Băieţii cei mici o luară iute la picior, cu Maronna şi alte câteva fete pe urmele lor. Erau rezistenţi aceşti băieţi, înotul îi făcuse puternici, fetele erau şi ele la fel de puternice. Câţi băieţi au plecat în ziua aceea? „Un număr destul de mare de băieţi" este tot ce găsim consemnat. Trăgeau nădejde că vor ajunge la timp pentru a se alătura bărbaţilor, aflaseră toţi de copacii care îi aşteptau în locul acela.

Când au ajuns acolo, însă, nu au găsit luminişul plin de bărbaţi, tineri şi băieţi. În jurul lor se înălţau, parcă privindu-i, mulţi copaci falnici şi impunători. Şi mai era ceva. Colibele şi adăposturile fuseseră invadate, unele chiar dărâmate. Nişte sălbăticiuni mari, negre răscoleau locul, grohăind, fiare înzestrate cu colţi ascuţiţi ca lama de cuţit. Ştim că erau porci, asemănători cu cei pe care-i creştem în zilele noastre, dar mult mai mari, uriaşi, şi nu blânzi şi bine hrăniţi ca ai noştri, ci supli, iuţi şi periculoşi. Băieţaşii veniţi acum nu învăţaseră încă să se caţere în copaci şi nici nu-şi dădeau prea bine seama de primejdia în care se aflau. Înspăimântate, paralizate de groază, fetele încercară să-i tragă pe copii cât mai aproape de ele, dar, într-o clipită, turma de porci atacă, doi băieţi căzură pradă fiarelor şi dispărură din luminişul groazei. Porcii nu i-au hăituit pe ceilalţi – aveau deja suficientă hrană. Prin asta parcă spuneau: „Locul ăsta e al nostru, nu vă apropiaţi!".

Cât îi mai pândiseră pe bărbaţii şi pe băieţii din luminiş! Pentru oamenii care petreceau, imaginea ochilor cu licăriri gălbui sau verzui fusese probabil la fel de frecventă ca strălucirea focurilor.

În afară de acest porc feroce, mai exista şi o rasă de feline mari, capabile să înfrângă un porc, sau chiar mai mulţi, şi ştim că aceste feline erau în număr mare în pădure. Mai trăiau acolo şi nişte lupi, o rasă de lupi care umblau în haite.

Toate aceste sălbăticiuni urmăriseră viața din luminiș, stând în afara teritoriului ocrotit de flăcări. Urși? Știm că erau și urși.

Din nou simt nevoia să intervin, pentru că, pe parcursul acestei relatări despre pădure, dihănii și traiul în sălbăticie, am fost tot timpul conștient de faptul că nu suntem capabili să ne imaginăm cam cum era viața lor la hotarul pădurii întinse din care, în orice clipă, putea sări, putea ataca o fiară. Imaginația noastră, a oamenilor din vremuri mai recente, nu poate ajunge atât de departe în trecut. Cât timp s-a scurs de la ultima împrejurare în care un roman, ieșit la plimbare prin pădure, s-a trezit față în față cu un urs, un lup sau orice alt animal mai primejdios decât o pisică rătăcită? Fiii mei, luptând în legiuni în pădurile germane amenințătoare, au avut toate motivele să se teamă de fiarele sălbatice care, pentru noi, sunt doar legende. La noi, animalele periculoase sunt ținute după gratii. Și chiar avem multe. Și participăm la diverse jocuri tocmai pentru emoția pe care o încercăm când le vedem. Da, asist și eu la asemenea jocuri, de obicei împreună cu sora mea, Marcella, căreia nu-i scapă nici un eveniment de acest fel. Îi place să mă ia cu ea pentru că astfel dovedește că nu este ahtiată după senzații tari, cum spun eu despre ea. Prezența mea alături de ea îi arată ei înseși că este o persoană civilizată și cu mintea întreagă. Este imposibil să-ți păstrezi calmul când fiarele sunt aduse în arenă sau când își atacă victimele la fel de ucigașe, să nu-ți bată inima, să nu-ți pulseze sângele în vine. Am încercat să stau lângă ea și să rămân complet indiferent. Vine un moment când te trezești sărind în picioare, strigând, urlând, când mirosul sângelui stârnește cruzimea din tine. Și atunci, de ce mă duc? La început m-am dus pentru a mă pune la încercare, dar acum știu că nu sunt cu nimic mai bun decât gloata aceea dezlănțuită, însetată de sânge. Singura soluție este să nu mă mai duc și acum, când emoțiile care mă încearcă sunt cele ale omului de știință, nu mă duc decât dacă Marcella

reușește să mă convingă. Este dezgustător, cum am putea să nu recunoaștem asta? Și mulți o recunosc, spunând că spectacolele sunt pline de cruzime și că îl transformă pe fiecare spectator într-un participant la un act de o barbarie revoltătoare. Și totuși, deși o spun, deși recunosc, se duc.

M-am întrebat, și încă mă întreb, chiar mai frecvent, citind despre acești oameni din vechime care trăiau în pădurile lor, dacă ceea ce spunem în legătură cu jocurile noastre este tot ce se poate spune. În fiecare dintre noi există o fărâmă de ființă barbară care gustă jocurile din arenă. Când urlăm, văzând cum țâșnește sângele din gura unui leu, a unui leopard sau a oricărui animal sălbatic din șirul nesfârșit care se perindă prin arene, nu cumva aici se manifestă și altceva? Nu cumva este dorința de răzbunare, mă întreb? Cât timp au viețuit cei din seminția noastră în păduri, alături de leoparzi, porci mistreți, lupi, haite de câini, cărora oamenii le cădeau victime în orice clipă? Acei oameni nu puteau să facă un singur pas în pădure fără să dea peste un animal de pradă, un dușman de moarte. Câți dintre strămoșii noștri au murit numai pentru a deveni hrană dușmanilor lor – fiarele sălbatice? Toate acestea le-am uitat. Poate că le-am uitat tocmai pentru că au fost atât de îngrozitoare, așa cum uităm lucrurile foarte rele care ni se întâmplă? Pe lupoaica aceea care i-a hrănit pe cei dintâi romani – făptura aceea iubitoare și generoasă – nu cumva am inventat-o pentru a compensa timpul extrem de lung când lupii ne-au hărțuit și ne-au făcut să suferim? În aceeași manieră consider că vulturii poartă, în însăși imaginea noastră despre ei, ceva în plus, ceva care trece dincolo de frumusețea și semeția lor – vulturii răpeau mieii din mijlocul turmelor oamenilor pentru care oile erau sursa de hrană, uneori se poate întâmpla să înșface chiar și un copil, cel puțin așa am auzit că se întâmplă în unele zone mai puțin populate ale imperiului. A-i îmbuna pe vulturi, care îi aparțin lui Zeus, este o măsură de precauție și urletele noastre, la vederea unui leu mort, n-ar fi un mod de a obține o compensație pentru vremurile când leii și alte feline ne puteau oferi, și chiar o făceau adesea, drept hrană pentru puii lor?

Acum stăm în arene pe locurile noastre, la adăpost, bem și mâncăm și privim cum fiarele cele mari sunt aduse pentru a-și găsi moartea, dar odinioară ele însemnau pentru noi moartea. Noi, romanii, suntem oameni mândri și nu este ușor să ne recunoaștem slăbiciunile și eșecurile, dar poate că țipetele și aplauzele noastre le recunosc în locul nostru. Ne aflăm în siguranță pe locurile noastre, iar sălbăticiunile, care poate au fost aduse din Africa, din deșerturile răsăritene, sunt la cheremul nostru. Nici una dintre cele închise în cuștile de sub arenă și din jurul ei nu va scăpa, vor muri toate, una câte una, sub ochii noștri – dar puțini sunt spectatorii care se gândesc că a fost o vreme când noi eram la cheremul lor. Pur și simplu îmi îngheață sângele în vine când mă gândesc la Horsa, în mijlocul sălașului său din pădure, supraveghind băieții care învățau să devină bărbați curajoși, sub ocrotirea lui și a altor tineri, și la felul cum licăreau noaptea ochii animalelor sălbatice – dușmanii fioroși ai oamenilor – în lumina focurilor care ardeau neîntrerupt tocmai pentru a le înspăimânta și a le alunga. Chiar am uitat cu desăvârșire veacurile lungi când în orice clipă o sălbăticiune putea sări dintre ierburi sau se putea arunca asupra oamenilor de pe o ramură mai înaltă? Când urlăm în arenă, ceea ce auzim este dorința de răzbunare. Sau cel puțin așa gândesc eu, când mă pun în locul acelor oameni de demult, pe care-i numim sălbatici, neamul nostru, strămoșii noștri – noi înșine. Numai oștenii din legiunile noastre care au luptat în cele mai sălbatice colțuri ale imperiului se pot apropia cu imaginația de simțămintele strămoșilor noștri, care-și riscau viața aventurându-se în codrii seculari.

Maronna, cele câteva fete și băieții care erau cu ele alergară până ce îi văzură pe o plajă lată pe bărbații care aprindeau deja focurile pentru noapte.

Ajunseră lângă ei strigându-le în gura mare vorbe de ocară, iar bărbații răspunseră țipând și ei la ele. Bărbații le spuneau că numai niște femei tâmpe se pot gândi să lase băieții să se ducă în luminișul din pădure, când acolo nu era

nimeni să-i protejeze. Asta n-a fost corect din partea lui Horsa, căci atât el, cât și oamenii lui știau că există un fel de „tradiție" ca băieții să evadeze pentru a scăpa de femei. Horsa și-ar fi putut da seama ușor că băieții se vor repezi spre luminiș de îndată ce vor afla că se pune la cale o expediție. De ce n-a lăsat Horsa câțiva tineri în tabără să aibă grijă de băieții mai mici? Adevărul este că Horsa a fost cu adevărat șocat: el știa că animalele pândesc și răscolesc sălașul lor din pădure, știa și cât de multe erau, oricare dintre bărbați știa asta, cum să nu, de vreme ce vânau acolo, dar faptul că porcii le invadaseră teritoriul atât de curând după plecarea lor a fost o lovitură pentru ei.

Doi băiețași fuseseră deja prinși, mâncați, și acum ceilalți stăteau speriați, strânși în jurul femeilor.

Înfruntarea a continuat, în vreme ce focurile străluceau pe plajă și lumina zilei se împuțina.

Scena este prezentată, în variante diferite, atât în cronicile bărbaților, cât și în ale femeilor. Maronna este înfățișată ca o femeie înaltă și solidă, cu părul lung împletit într-o coadă și strâns în creștet. Ceea ce arată că voia să pară mai înaltă.

Nu știu care era noțiunea lor de „înalt". Poate că Horsa, marele vânător, era un om mărunt și slab, nu unul înalt și voinic, așa cum ni-l imaginăm noi, cred, în mod firesc, prin asemănare, probabil, cu bărbații din Garda Pretoriană.

În documentele noastre, acesta este singurul loc unde se face referire la păr. Poate aveau părul roșu, n-avem de unde să știm, precum triburile de gali. Poate toți aveau părul roșu, dacă nu blond. Puțin probabil, după părerea mea. Mai degrabă părul negru sau castaniu și ochii negri sau căprui.

S-a păstrat ideea că Horsa era furios din cauză că se simțea vinovat de ceea ce îi reproșa Maronna țipând. Nici nu-și dăduse seama cât de necugetat fusese. În timp ce schimbul de replici continua, el pregătea un ospăț pentru ea și pentru fete.

Maronna plângea de mânie, tristețe și umilință și se simțea istovită – de la țărmul ei până în locul acesta făcuse cale lungă. Maronna zise că se întoarce acasă și că își ia cu ea fetele – care însă nu erau prea dornice să plece, ar fi preferat să rămână aici, să le fie oaspeți bărbaților cu care Maronna

se certase crunt. În primul rând pentru că Maronna ajunsese în sfârșit să înțeleagă că ceea ce plănuia Horsa era o expediție de lungă durată. Horsa spuse că nici una dintre femei nu va pleca înainte de ivirea zorilor: era mult prea periculos, până și Maronna știa asta, nu?

Ea tot încerca să-l facă să înțeleagă unele lucruri.

Te-ai gândit că fetele care merg cu voi vor rămâne gravide în scurt timp și că, dacă nu vă întoarceți curând, o să aveți cu voi și niște țânci cărora va trebui să le purtați de grijă?

Nu, era limpede că el nu se gândise la asta și că era pus în situația de a se gândi acum, pentru prima dată.

„Și chiar nu-ți pasă de noi, Horsa? Chiar nu te gândești la noi?"

Apărea astfel din nou învinuirea care-l chinuia pe Horsa. Ce-o fi fost în capul lui? Maronna îi spunea:

— Știi bine că fără noi nu se nasc copilași, știi asta foarte bine. Dar tu îți iei lumea în cap... și nouă cine o să ne pună pruncii în pântece? Nimeni. Așa că nu vor mai veni alți copilași, Horsa.

Ascultând-o pe Maronna, femeile se văzură nevoite să-i dea dreptate, chiar dacă abia acum înțelegeau cum stau lucrurile. Rămaseră toate pe loc uitându-se insistent la bărbații care erau, fiecare luat în parte, fii născuți din trupurile lor. Mă gândesc adesea, când trec cu privirea peste vreo adunare de-a noastră, de romani, că fiecare dintre cei prezenți s-a născut dintr-o femeie și că dacă putem vorbi despre o trăsătură comună în destinul oamenilor, atunci aceasta trebuie să fie.

Femeile care stăteau acolo, alături de Maronna, toate erau mame și fiecare bărbat fusese legănat, hrănit, spălat, pedepsit, alintat, îndrumat de către o femeie, pentru fiecare dintre ei o femeie se îngrijorase... iar aceasta este o zestre istorică atât de bogată și de hotărâtoare, încât mă uimește faptul că nu ne-o amintim mai des.

— Spune, Horsa, ce-ai să faci? Te-ai gândit la toate astea?

Nu se gândise. Așadar, nici nu-i păsa, întocmai cum spusese ea. Dar el nu considera că nu-i pasă. Doar că nu se gândise la asta, nimic altceva. Deci așa era, dacă el pleca și lua cu sine toți bărbații, atunci nu se vor mai naște alți

prunci, nu vor mai veni pe lume alți oameni, da, ea avea dreptate.

Faptul în sine, prin forța cu care se impunea, îl zăpăci pe Horsa. O forță care-l determină să gândească, să accepte ideea că este iresponsabil, întocmai cum îl descrisese ea. Și totuși acuzațiile pe care i le aducea ea îl făceau, și îl făcuseră mereu, să se înverșuneze, să se încăpățâneze, dar astăzi nu-i putea răspunde Maronnei că nu dă doi bani pe ce spune ea, că se văicărește și îl cicălește, pentru că în taină era convins că ea are dreptate.

Ne-a rămas scena descrisă foarte grăitor. Femeile stăteau în semiîntuneric îmbrăcate în piei de pește, tremurând probabil în veșmintele care licăreau și luceau, dar care nu prea le țineau de cald. Nu departe de ele, strânși laolaltă, erau bărbații, foarte probabil bărboși, îmbrăcați în pieile de animal pe care le purtau de obicei. Când o boare de vânt zbârlea părul de pe umărul sau de pe capul unui bărbat, era greu să-ți dai seama dacă era părul dintr-o barbă de om sau dintr-o coadă ori o blană de jivină.

S-a consemnat faptul că Maronna și Horsa „au căzut la pace" în noaptea aceea. Mă întreb care o fi fost cuvântul original? Cum să fi „căzut la pace" când motivele care-i făcuseră să se răstească unul la altul rămâneau în continuare neschimbate?

Știm că au petrecut împreună, au băut un sirop alcoolizat produs de bărbați, au mâncat fructe de pădure. Fără îndoială, este greu să stai supărat în timpul unui ospăț. Din această împăcare a făcut parte și o partidă de sex? Știm că Horsa o admira pe Maronna, dar nu ni se spune nimic despre sentimentele Maronnei față de Horsa, dacă acestea existau.

Noi, romanii, presupunem că au făcut sex, dar oare o să vină o vreme când Roma va fi acuzată de prea multă preocupare pentru sex? Așa aș zice. Dar asta este părerea unui om bătrân.

Indiferent de forma în care s-a petrecut împăcarea, un lucru e sigur: cei doi erau conștienți de prezența copiilor și de problemele pe care ei le ridică, deoarece în ambele cronici se consemnează faptul că a fost o noapte foarte zgomotoasă în care băieții, fie că dormeau, fie că nu, solicitau atenție. Băieții cărora li se spusese că vor pleca împreună cu Horsa erau peste măsură de agitați și de mândri, poate din cauză că băieții care veniseră cu Maronna nu-i lăsau să doarmă; aveau coșmaruri, vedeau porci fioroși pretutindeni. Băieții care trăiseră în copacii din luminiș râdeau de ei, le spuneau că imaginația lor scornește porci, dar adevărul este că doi băieți fuseseră omorâți și pe acești băieți îi cunoșteau toți copiii. De aici coșmaruri, țipete în somn, lacrimi, certuri, tărăboi... fetele, care își doreau să stea cu bărbații, mai ales acum, când înțeleseseră că ei vor fi plecați pentru mult timp, au fost nevoite să-și petreacă noaptea ajutând copiii să se liniștească.

Când s-a făcut dimineață, întreaga comunitate era istovită, iar copiii... făceau ce fac copiii de obicei. Probabil Horsa încercase să o facă pe Maronna să aibă încredere în ideile lui, dar ea l-a convins să-i dea voie să vadă „flota" cu care va pleca în expediție.

A fost atât de șocată de ceea ce a văzut, încât s-a repezit la Horsa și a început să-l lovească cu pumnii și să plângă, spunându-i că nu e în toate mințile. „Flota", construită de-a lungul mai multor luni, era alcătuită din plute legate între ele cu funii făcute din plante, bușteni, unii scobiți în interior, bărci rotunde făcute din piei de animal întinse peste niște cercuri de lemn împletite între ele, mănunchiuri de stuf, bărci prelungi făcute din scoarță de copac. Toate aceste ambarcațiuni improvizate fuseseră folosite pentru a pescui în apropiere de maluri și unele se dovediseră a fi rezistente – cel puțin pentru acest scop mărunt. Nu putem decât să ne imaginăm ce a văzut Maronna, dar știm că a exclamat:

— Vrei să-i omori, vrei să ne omori copiii!

Ai cui copii? Ei, aici avem o problemă, care se leagă dureros de acuzația ei anterioară: „Chiar nu-ți pasă de noi?". De

cine? De femei? De băieţaşii fără de care neamul nu ar mai avea viitor?

— Nu poţi să iei cu tine copiii mici, spuse Maronna pe un ton „isteric", consemnează cronica bărbaţilor, pe un ton „indignat" consemnează cronica femeilor. Partea interesantă este că Horsa se pare că acceptat cu umilinţă această părere.

Adevărul este că nu avea habar de faptul că cei mici au nevoie de atât de multă atenţie – şi asta din pricina condiţiilor de viaţă speciale din pădure.

Băieţii ajungeau în pădure, ameţiţi de fericirea de a fi „evadat" de pe ţărmul femeilor, de multe ori însoţiţi de câteva fete, şi se căţărau în copaci fără întârziere. Mai era în luminiş şi un pârâiaş, foarte potrivit pentru copii, căci nu era adânc. Nici pârâul, nici copacii nu prezentau riscuri, cu toate acestea se puseseră oameni de strajă, căci felinele mari dădeau târcoale, se strecurau şi se furişau printre tufişuri în speranţa că vor surprinde un băieţel neatent. Dacă au fost victime? Nu s-a consemnat asta. Din această scurtă explicaţie se poate deduce că supravegherea copiilor în pădure nu era o treabă prea grea. Sarcina asta le revenea câtorva tineri. O singură regulă trebuia respectată. Când lumina soarelui se împuţina şi copacii deveneau doar nişte contururi negre înghiţite de întuneric, toţi copiii trebuiau să fie jos, în zona luminată de foc, pentru ca mai târziu să fie închişi în colibe pe durata nopţii. Horsa aproape că nici nu dădea ochii cu băieţii, iar dacă se întâmpla ca vreunul dintre ei să se îmbolnăvească sau să-şi rupă un picior sau o mână, era trimis înapoi la femei.

Noaptea aceea, sub lumina lunii mari care privea de sus, când copiii făceau atâta zarvă, strigau şi cereau câte ceva, a fost o noapte plină de revelaţii nu tocmai plăcute pentru Horsa.

După ce Maronna a văzut „ambarcaţiunile" şi şi-a exprimat nemulţumirea profundă, Horsa a hotărât că nu-i va mai lua cu el pe cei mai mici dintre băieţi, ci numai pe cei mari.

De ce nu a hotărât să plece fără nici un copil? Cred că singura explicaţie este mândria lui. Să capituleze cu desăvârşire... exclus! Chiar şi aşa, bărbaţii s-au văzut nevoiţi să

suporte râsul sarcastic al femeilor. Cred că nu greşim când presupunem că s-a întâmplat astfel. Care dintre noi, bărbaţii, nu a avut parte de aşa ceva?

Când li s-a spus că nu mai pleacă împreună cu bărbaţii, băieţii mai mici s-au revoltat şi au spus că se vor întoarce în luminişul din pădure, în copaci, şi vor aştepta acolo întoarcerea bărbaţilor.

Bărbaţii nu doreau să se simtă îngrădiţi de promisiuni cu privire la întoarcerea din expediţie. Dar, înainte de a pleca, trebuia făcut ceva pentru a-i avertiza pe copii să se ţină departe de pădure. Toţi băieţii, atât cei ce urmau să se întoarcă la ţărm cu Maronna, cât şi cei care plecau cu Horsa, au pornit la drum, însoţiţi de vânători înarmaţi. Era un drum destul de lung de parcurs până la sălaşul din pădure şi toţi erau obosiţi şi aveau cu ei mulţi copii mici. (*Mulţi* – ăsta a fost cuvântul folosit de ei.) Pentru a ajunge la ţărm şi la sălaşul bărbaţilor, înainte de lăsatul serii, a fost nevoie să se meargă în ritm alert şi, când au văzut copacii pe care îi cunoşteau deja, băieţii au scos strigăte de bucurie, dar strigătele de bucurie s-au stins imediat. În mijlocul luminişului din pădure au găsit membrii unei familii de feline mari, tolăniţi ca şi cum locul ar fi fost al lor. Tocmai pentru a vedea aceste feline fuseseră aduşi aici copiii şi o simplă privire aruncată spre ele le-a dat fiori de groază. Unde erau porcii care răpiseră, cu numai câteva zile în urmă, doi băieţi? O scroafă mare şi neagră, cu colţi şi dinţi strălucitori, se întinsese în mijlocul pârâului, stăvilind astfel curgerea apei; în jurul ei apa se adunase în bălţi. Era atât de mare încât felinele nu reprezentau o ameninţare nici pentru ea, nici pentru ceilalţi porci. Ce animal putea ataca o turmă de porci supli şi agili? Poate o haită de lupi.

Copiii au rămas locului privind amărâţi paradisul lor, iar unii chiar au izbucnit în plâns. Locul era primejdios, deşi vânătorii tineri erau cu ei. Maronna porni spre ţărmul femeilor, împreună cu cei mai mici dintre băieţi – aleşi la întâmplare, după înălţime şi înfăţişare. Băieţii ceva mai înalţi şi mai voinici – s-ar părea că aveau cam zece ani – o luară înapoi, însoţiţi de vânători, în căutarea bărbaţilor. Era deja

miezul zilei. Nu aveau timp să ajungă în locul unde erau bărbaţii înainte de lăsarea întunericului. Băieţii ajunseră însă până într-un punct de pe ţărm. (Câţi? „Câţiva.") Se opriră pe o plajă latră şi petrecură noaptea nemâncaţi, veşnic la pândă, lângă foşnetul nou al valurilor care se spărgeau mai întâi lângă ei, apoi, la venirea refluxului, din ce în ce mai departe.

Aşa s-a sfârşit ziua în care Maronna şi Horsa „au căzut la pace". Ea şi celelalte femei şi-au reluat cursul vieţii. A rămas scris faptul că încă de la început s-au frământat din pricina lui Horsa, a planurilor lui incerte şi a copiilor pe care-i luase cu el.

Pentru copiii care urmau să plece cu Horsa s-au stabilit reguli clare, pe care li s-a cerut să le înveţe şi să le respecte. Aceste prime reguli erau severe şi presupuneau şi pedepse. Copiii au fost învăţaţi să se supună sau cel puţin s-a încercat acest lucru. Dacă Horsa a regretat vreodată faptul că a hotărât să ia copiii cu el, chiar şi pe cei mai mari, nu a recunoscut asta niciodată.

Prima zi a demonstrat că Horsa nu avea nici cea mai vagă idee despre acţiunea în care se angaja.

Închipuie-ţi ce bucurie a fost pe capul băieţilor, fiecare având pluta lui, legătura lui de stuf sau trunchiul lui de copac, când au pornit la drum alături de bărbaţi în această primă etapă a călătoriei. Erau nebuni de fericire, vâsleau cu o creangă sau cu un mănunchi de crengi legate la un loc sau chiar cu mâinile şi-i încurcau mereu pe bărbaţii din ambarcaţiunile mari. Căzeau mereu în apă şi trebuiau recuperaţi. Firește, toţi ştiau să înoate, nici nu se punea problema că s-ar putea îneca, doar erau copii ai apei, dar „flota" încropită de Horsa şi de prietenii lui se mişca încet, căci băieţaşii le solicitau mereu atenţia. La sfârşitul primei zile se conturase cu claritate un nou gând: pentru ca expediţia să înainteze cu spor, băieţaşii trebuiau înlăturaţi din cale. Horsa a emis un „decret". Acei băieţi care nu-şi dobândiseră încă „trupul de bărbat" nu puteau merge împreună cu bărbaţii, nu puteau face parte din „flotă". Poate asta însemna să fi ajuns la vârsta pubertăţii? Să fie chiar mai mari? Cert este că mulţi dintre

băieţi s-au supărat, s-au bosumflat, au început să plângă şi să spună că nu este o hotărâre dreaptă.

Dar Horsa era de neclintit. Băieţii mai mici îşi vor continua drumul pe uscat, supravegheaţi de tineri vânători şi hăitaşi, mergând paralel cu bărbaţii care înaintau pe mare. Seara se vor aduna toţi în jurul focurilor şi vor petrece... Se vede aici, într-adevăr, o gândire mult prea teoretică, chiar şi pentru Horsa, pe care acest „decret" îl arată ca fiind unul dintre acei conducători care se aşteaptă ca dificultăţile pur şi simplu să se risipească de la sine.

Orice ţărm are golfuleţe, guri de râu, unele dintre ele chiar de mari dimensiuni; mlaştini şi pereţi stâncoşi şi, în ciuda faptului că erau supravegheaţi de băieţii mai mari, cei mici aveau toate şansele să întâmpine mari greutăţi în înaintarea lor. Şi mai erau şi fiarele sălbatice. Toţi băieţii purtau arme. Ce fel de arme? Sunt menţionate cuţite, din fragmente de scoici sau din oase ascuţite, arcuri şi săgeţi, şi un fel de praştie care putea doborî şi un animal mare. Aceşti băieţandrii ştiau să se apere. Dar în scurt timp îi ajunse oboseala şi începură să se văicărească, de fapt, să se poarte ca nişte copii, să plângă, să facă mofturi, să facă tărăboi. Băieţii mai mari s-au arătat nemulţumiţi. Aşa că regulile s-au mai îmblânzit. A merge paralel cu flota însemna a alerga pe plajă, fără a intra mai adânc pe teritoriul insulei; aşa se face că întreaga expediţie trebuia să stea pe loc uneori chiar şi câteva zile, timp în care băieţii cei mici îşi croiau cu greu drum printr-o mlaştină cu mangrove sau pe după un colţ de stâncă mai înalt. Adesea cei de pe „vase" erau nevoiţi să vină şi să ajute băieţii să treacă peste un obstacol şi, când se întâmpla asta, copiii cereau să fie acceptaţi în grupul celor mari cu bărcuţele lor improvizate. Lacrimi, nemulţumiri, necazuri şi cântece rămase din vremea aceea – cântece satirice – povestind despre vitejii războinici care adesea se vedeau puşi în situaţia de a lăsa la o parte aventura şi de a se ocupa de copii.

Cât o mai fi blestemat Horsa ceasul când a decis să accepte copiii – totuşi nu a dat glas simţămintelor sale.

Mai înainte ca expediția să ajungă prea departe, unele dintre fete s-au întors la țărmul femeilor și, de fiecare dată când plecau câteva, mai luau cu ele și niște băiețași. O făceau pentru siguranța lor, din cauza fiarelor sălbatice, dar putem presupune că Horsa era bucuros să scape de vreo doi-trei copii, sau chiar mai mulți, când i se ivea prilejul. Între timp, țărmul femeilor devenea încă mai aglomerat, mai gălăgios și mai greu de suportat.

Fetele care se întorceau acasă povesteau că nu e deloc ușor să călătorești împreună cu Horsa, unul dintre motive fiind și acela că erau prea puține fete față de numărul de bărbați. Apare menționată – pentru prima dată în cronicile noastre – ideea că existau cupluri, perechi stabile. Lui Horsa nu-i convenea situația asta – de aici se năștea disensiuni care ajungeau până la certuri și încăierări din pricina fetelor.

Horsa e un adevărat tiran! spuneau fetele care reveneau acasă.

Horsa... cine era el, de fapt? Mai întâi – el sau un alt Horsa – pusese capăt luptelor dintre diferite grupuri formate în pădure, preluase conducerea și unificase comunitățile. „Pădurea devenise acum un loc sigur", se menționează în cronicile femeilor, „și ne puteam mișca oriunde fără să pățim nimic, dacă mergeam în grupuri".

Aceasta era, neîndoielnic, latura cea mai bună a personalității lui Horsa – de strălucit conducător căruia toți i se supuneau cu bucurie. Apoi a organizat viața în pădure, punând băiețașii la adăpost în copaci, alegând vânătorii și hăitașii, stabilind cine se îngrijește de luminiș, de colibe și adăposturi, de focuri. Animalele de pradă care dădeau târcoale sau stăteau la pândă erau ținute la distanță. Pe de altă parte, tot el a fost acela care a dus expediția la un eșec total. Să fi fost vorba despre două persoane diferite? În acele vremuri numele era asociat cu poziția: se pare că Maronna era întotdeauna numele femeii care conducea comunitatea. Horsa avea tact, era un bun diplomat – trăsături necesare celui care comanda peste mulți oameni (câți?) – dar n-a știut să-și organizeze expediția despre care femeile spuneau că este

riscantă, periculoasă, prost concepută... o nebunie. Iar aventura lui Horsa a sfârşit prin a se dovedi a fi exact aşa.

Pentru o bună perioadă de timp, cel puţin cam cât poartă o femeie un copil în pântece, „flota" a călătorit pe o mare calmă, caldă şi senină. Bărcuţele, mănunchiurile de stuf, trunchiurile de copac, întregi sau scobite în interior, au înaintat fără oprelişti ţinându-se de-a lungul plajelor, aşa încât puteau fi văzute de băieţii mai mici şi puteau fi trase uşor la mal pentru ca oamenii să mănânce sau să se odihnească noaptea. Nimic nu a fost greu, atunci, la început.

Apoi a intervenit ceva ce nu putea fi evitat, ceva ce Horsa probabil anticipase: o furtună mare care a zdrobit toate ambarcaţiunile ce transportaseră atât de comod şi de plăcut tinerii, transformându-le pe toate în resturi risipite pe plajă, la un loc cu alte lucruri distruse de furtună. A reconstrui micile bărcuţe nu era o sarcină grea, şi câteva chiar au fost refăcute, dar Horsa nu a dat imediat semnalul de plecare. S-au instalat pe plajă, şi-au aprins focuri, au adus vânat din pădure, l-au preparat, câţiva au adus fructe proaspete din pădure... şi au rămas pe loc, parcă aşteptând ceva. Ce aşteptau? Adevărul este că expediţia se sfârşise printr-un eşec, iar bărcile fărâmate confirmau cât se poate de clar lucrul acesta.

Neajunsurile plecau de la copii, care să nu uităm acest lucru, nu se comportau precum copiii noştri de aceeaşi vârstă. Aveau zece, unsprezece, doisprezece ani, nu-şi dobândiseră încă „trupul de bărbat", dar erau capabili să mânuiască toate armele, să vâneze ca vânătorii, să hăituiască animalele precum hăitaşii, însă erau nesupuşi, veşnic nemulţumiţi de tot şi de toate şi, în consecinţă, se plângeau tot timpul de ceva. Înaintarea de-a lungul plajelor, zi după zi, uneori uşoară, dar adesea dificilă, urmărirea celor ce călătoreau pe mare şi aşteptarea momentului când ei vor trage la mal, toate erau elemente pe care nu le anticipaseră în dorinţa lor de „aventură". Şi mai erau şi foarte obosiţi. Unii copii nu aveau decât şapte sau opt ani, dar erau bine dezvoltaţi pentru vârsta lor la momentul când Maronna o pornise înapoi spre casă şi-i luase pe cei mici cu ea. Uneori îşi doreau să fie lângă mamele

lor sau măcar lângă femeile care iubeau copiii și cărora Maronna le încredința sarcina de a avea grijă de ei. Horsa își dăduse seama în foarte scurt timp că făcuse o greșeală când luase băieții cu el, dar acum erau departe de casă – dacă pădurea poate fi numită casă – și încă și mai departe de ținutul femeilor.

Horsa se gândi să-i trimită pe băieți înapoi, însoțiți de câțiva tineri, dar, când acestora li se aduse la cunoștință planul, refuzară categoric misiunea de a purta de grijă acestor copii mofturoși și neascultători pe durata unei călătorii lungi... nu. Și nu există dovada nici unei alte împrejurări în care ei să-l fi refuzat pe Horsa. Prin urmare, asta însemna că întreaga expediție trebuia să-și recunoască eșecul și să se întoarcă acasă?

Asta n-ar fi fost deloc o treabă ușoară! A ajunge în situația de a-i spune Maronnei, cea veșnic cârtitoare, că a avut dreptate – urâtă perspectivă! Dar existau lucruri și mai rele. Horsa spusese la plecare că vrea să vadă dacă, urmând linia țărmului, va ajunge într-o zi înapoi în locul din care plecase, va da cu ochii dintr-odată de țărmul femeilor și astfel va ști că a făcut înconjurul pământului lor. Mai mult chiar, Horsa își dorise să descopere și alte țărmuri, un alt pământ, poate alți... oameni? Așa ceva nu este nici măcar sugerat în texte. Dar, fără îndoială, acești oameni trebuie să-și fi pus întrebarea dacă mai există pe undeva alții la fel ca ei, care să trăiască la fel ca ei, și dacă sunt sau nu singuri pe aceste mări, în aceste păduri?

Să se întoarcă înapoi acasă, la Maronna și la femei și să le spună... Mi-e greu să-mi imaginez ce cuvinte ar putea folosi Horsa.

Dar, dacă nevoia tinerilor, resimțită încă din copilărie, fusese aceea de a se depărta de femei, acum ajunseră să ducă dorul vremurilor tihnite când își făceau vizite – femeile bărbaților, bărbații femeilor. Duceau oare și dorul mustrărilor și sfaturilor?

— Ce prostie, ce mare prostie... chiar ți-ai închipuit că poți face adulți din niște copii, numai prin faptul că-i tratezi ca pe niște adulți? Chiar ți-ai închipuit că ei o să te asculte

cum te ascultă vânătorii tăi tineri, numai pentru că lucrul ăsta ți-ar conveni de minune?

Horsa își lua uneori câțiva oameni și o pornea pe jos de-a lungul plajelor ca să vadă ce găsește; sau îi ducea în adâncul pădurii, în locurile mai înalte, pe dealuri, în copacii cei mai mari, în orice punct din care ar putea zări ceva care să corespundă speranțelor lui.

Și timpul trecea. Iar acum se ivește în sfârșit o întâmplare care ajută la ordonarea în timp a evenimentelor, atât pentru ei, cât și pentru noi.

Câteva fete erau gravide, iar starea lor îi crea lui Horsa mari probleme.

Le-a venit vremea să nască și plajele lungi, înmiresmate, pe care stăteau și petreceau, plaje stăpânite de bărbați, invadate în cea mai mare parte de bărbați, s-au umplut de scâncetele copiilor. Horsa era absolut năucit, la fel și ceilalți tineri. Cum adică? Nu era ăsta exact lucrul de care se hotărâseră să fugă?

— Păi, la ce te-ai așteptat? Femeile nasc, copiii plâng, copiii trebuie hrăniți, spălați, feriți de frig... la asta nu te-ai gândit? Proștilor! Tâmpiților! Ah, ne faceți să ne pierdem răbdarea! Ascultă, Horsa, chiar vrei să spui că nu ți-a dat prin cap că o să se întâmple așa ceva? Nu mai ții minte că noi ți-am spus că, dacă iei fetele cu tine, o să rămână gravide?

Mustrări imaginate, urmate de cuvintele: „Ei, și-acum ce-ai de gând să faci?".

Un prunc a murit. Plaja era invadată de niște muște gălbui care zburau în roiuri și se așezau oriunde găseau ceva de mâncare, cum erau resturile aduse de valuri, vietățile și păsările marine, peștii morți, algele și, de îndată ce se întuneca, trupurile aproape goale ale băieților și bărbaților, care își aminteau acum că șorțurile lor din pene și frunze aveau totuși un rost.

Au aprins focuri înalte și s-au strâns în jurul lor cât de aproape le permitea fierbințeala flăcărilor. Pruncul mort era plin de înțepături, umflat, iar fetele încercau să-și apere

copiii scăldându-i într-una în valuri, până se încreţea şi se înroşea pielea pe ei.

Horsa a dat poruncă să se deplaseze toată lumea, dar numai pentru a ajunge la o altă plajă unde nu mai erau muşte. Numai că o plajă seamănă foarte mult cu alta în privinţa condiţiilor de viaţă.

Iar pruncii plângeau, erau agitaţi şi mamele erau nemulţumite. Veniseră în această expediţie pentru că le plăcea compania bărbaţilor, le plăcea să se împerecheze cu ei, dar acum se săturaseră de atâta sex şi refuzau să le dea bărbaţilor şi băieţilor alinarea de care aveau ei nevoie.

Şi atunci, care era rostul lor? întrebau băieţii bombănind. „Care e rostul nostru? Nu noi suntem cele care aducem pe lume o nouă generaţie de oameni?", îşi argumentau ele poziţia.

Dar câtă bătaie de cap înseamnă asta! comentau băieţii.

Parcurseseră un drum atât de lung, judecând după timpul care trecuse, cel puţin nouă luni, căci mai fuseseră şi opriri sau perioade când merseseră mai încet. Iar ca distanţă... dar o asemenea măsurătoare nu ştiau să facă.

Cât timp le-ar lua să se întoarcă? Să se întoarcă unde? La luminişul din pădure? La copacii lor, pe care îi visau... ce vremuri minunate trăiseră acolo, în siguranţa copacilor falnici. Printre bărbaţi şi băieţi erau mulţi care spuneau acum că plecarea fusese o nebunie. Nu aveau nevoie decât de câţiva străjeri bine înarmaţi postaţi la marginile luminişului pentru a ţine la distanţă porcii care dădeau târcoale şi felinele care se apropiau pe furiş.

Totuşi, pentru un motiv sau altul, nimeni nu se arăta dispus să se întoarcă: scopul unei deplasări este să ajungi undeva, să găseşti ceva, să descoperi, să cucereşti... bombăneala nu le era de nici un folos. Aşadar, ce era de făcut?

Apoi a mai murit un copil şi bocetele femeilor s-au adăugat la scâncetele copiilor. Băieţii nu ţineau minte să fi murit copii din pricina bolilor. Poate că totuşi bolile *erau* cu adevărat cauza care ducea la moartea copiilor?

Fetele care-şi pierduseră pruncii deveniră apatice, nu făceau altceva decât să zacă şi să plângă, să sufere în tăcere

cu feţele ascunse în mâini în timp ce din sâni le picura laptele. Vai, ce urât, aşa ceva nu se face, şi băieţii îşi arătau făţiş nemulţumirea, dar fetele acestea erau părtaşe la întreaga aventură, erau camarazii lor, la fel ca băieţii... numai că, la un moment dat, rămâneau gravide şi cu asta stricau totul, iar apoi urma un şir lung de sunete neplăcute. Cât despre băieţii mai mici, aceştia erau absolut revoltaţi.

Ce frumoasă fusese viaţa în pădure, nu departe de ţărmul femeilor. Fetele veneau în vizită, căpătau ceea ce îşi doriseră – revigorarea pântecelor lor – după care se întorceau acasă la ele, şi apoi veneau alte fete, care le erau de mare folos, care dădeau o mână de ajutor la treburile din luminiş şi care, mai ales, se pricepeau atât de bine să vindece oasele rupte şi micile suferinţe. Şi acum, uită-te la ele: preocupate doar de ţâncii lor sau prăbuşite în tăcere şi suferinţă. Şi nici măcar nu se purtau frumos cu băieţii.

Iar aici a intervenit o mare pauză în cronici. Expediţia lui Horsa şi distrugerea Mitrei au marcat sfârşitul unui drum. Şi un început, totodată – începutul sălaşurilor din pădure. Dar ei nu ştiau că vor exista sălaşuri. Cronicarii nu ştiau acest lucru. Cuvintele „Horsa nu ştia unde se află" încheie un capitol lung din cronici.

„E nevoie de un cunoscător pentru a recunoaşte un cunoscător!" Eu pot identifica situaţia în care un istoric scormoneşte în vremuri îndepărtate de timpul său şi ajunge să nu se simtă în largul său pentru că timpurile s-au schimbat.

Ce însemnătate au avut pentru cronicarii cei noi cuvintele: „Horsa nu ştia unde se află"? De unde veneau aceste voci noi? Din sălaşurile din pădure. Nu ştim câte asemenea sălaşuri erau, şi nici câţi oameni locuiau în ele. Aspectul pe care aceşti cronicari au simţit nevoia să-l scoată în evidenţă a fost acela că fiecare sălaş era înconjurat de un gard dublu, pentru a ţine la distanţă animalele. Ei ştiau unde se află. În primul rând, nu erau departe de aşezările femeilor, înşirate de-a lungul ţărmului. A fost nevoie de timp – poate de veacuri – pentru ca femeile să fie de acord să se

mute împreună cu bărbaţii şi asta numai atunci când sălaşul se găsea destul de aproape de malul mării pentru a se putea ajunge acolo pe jos. Aşa că, atunci când cronicarii sălaşurilor notează „Horsa nu ştia unde se află", trebuie să tragem concluzia că ei ştiau unde se află. Faptele lui Horsa şi călătoria sa nebunească peste ape devenise deja substanţa cântecelor şi poveştilor de spus în jurul focului.

Cred că noi, romanii, nu prea reuşim să înţelegem sensul cuvintelor „Horsa nu ştia unde se află". Noi suntem învăţaţi să ştim „unde ne aflăm" pe multe căi. Când legiunile noastre se întorc din Galia, din ţinuturile germanilor, din Dacia, oamenii ne povestesc unde au fost. Când Roma este ameninţată de invadatori, noi ştim de unde vin aceştia. Corăbiile noastre străbat mările, ajung în nord chiar până în Britania, ajung în Egipt, iar sclavii noştri cunosc ţinuturi despre care aproape că nici n-am auzit. Noi, romanii, ştim unde ne aflăm şi copilul este învăţat să spună: „Roma aceasta a noastră nu cuprinde tot ceea ce cunoaştem". Dacă ar sta pe o plajă şi ar vedea la o oarecare distanţă arcuirea altui ţărm, acest copil ar şti că s-ar putea să aibă în faţa lui latura cealaltă a unui golf şi că n-ar avea nevoie decât de câteva zile pentru a ajunge din punctul în care stă până la acel ţărm.

Dar gândeşte-te la Horsa şi la ce ştia el. Cunoştea ţărmul femeilor şi valurile aspre şi învolburate. Cunoştea râul cel mare şi pădurile din valea vulturilor. Cunoştea luminişul din pădure şi copacii falnici şi drumul de aici până la aşezarea femeilor. Astfel că, stând acolo pe plajă – neştiind, însă, unde se găseşte plaja asta – şi privind către valurile din faţa lui, Horsa nu avea nici cea mai vagă idee despre faptul că poate se află într-un golf şi priveşte spre latura opusă a acestuia. Sigur, în drumul parcurs cu „flota" sa de-a lungul ţărmului, din punctul în care îşi luase rămas-bun de la Maronna, Horsa întâlnise golfuri. Golfuri mici sau mici promontorii. Aveau cuvinte cu care să le denumească pe acestea? Istoricii care au apărut mai târziu în sălaşuri ştiau ce este un golf, ce este un promontoriu pentru că aventura

pripită şi smintită a lui Horsa peste ape îi învăţase un lucru: locul acesta, în care Horsa şi oamenii lui zăboveau acum pe plajă, neştiind ce să facă, nu era un golf, fie el mare sau mic. Repet: „Horsa nu ştia unde se află" sunt cuvinte ce redau o sărăcie de cunoştinţe pe care nici un roman nu şi-o poate închipui.

Horsa nu zăbovea singur pe-acolo. Erau cu el, atunci când nu erau plecaţi la vânătoare, tinerii mai în putere din grup. Şi ştim sigur că nu erau deloc mulţumiţi.

„Horsa avea mari necazuri cu femeile, cu pruncii lor şi cu băieţaşii asupra cărora nu avea autoritate."

Băieţaşii se considerau băieţi mari şi urmau modelul celor ce vânau sau culegeau hrana din pădure. Câţi să fi fost? Ţinând cont de faptul că mai plecaseră câţiva împreună cu femeile care hotărâseră să se întoarcă, estimarea noastră (şi nu poate fi decât o estimare) este că s-ar putea să fi fost vreo douăzeci sau puţin peste. „Câţiva" este un cuvânt util folosit de cronicari. Băieţaşii erau încântaţi de isprăvile lor, apăreau pe plajă aducând cu mândrie animalele pe care le uciseseră, întocmai ca tinerii care îşi dobândiseră deja „trupul de bărbat". Erau duri şi neînfricaţi, nu ascultau de Horsa, nu ascultau de nimeni. Uneori formau un grup numai al lor şi dispăreau câte o zi sau două. Nu o dată s-a întâmplat ca unul dintre ei să fie ucis de un porc mistreţ sau de o haită de lupi. Horsa nu ştia ce să mai facă cu ei. S-a încercat alipirea lor la cetele de vânători tineri, includerea lor în grupul bărbaţilor, dar aceşti băieţaşi – care nu semănau cu cei pe care îi cunoaştem azi – erau mândri de independenţa lor. Şi-au ales chiar şi un conducător, un băiat care nu era mai mare decât ei, dar era mai puternic şi extrem de curajos. Câteodată era nevoie să ceară ajutorul fetelor, al acelor fete care păreau dispuse să se arate mai prietenoase, când se răneau sau îşi rupeau o mână, un picior. A rămas consemnat faptul că fetelor le era frică de băieţandrii ăştia zăpăciţi, care cu greu puteau fi consideraţi „copii". Categoric nu erau nişte copii mici. Iar când tinerii în putere, aflaţi la vânătoare, se întâlneau cu o astfel de gaşcă de băieţandrii, se purtau cu multă precauţie, de parcă s-ar fi aflat în faţa unor duşmani.

Au izbucnit chiar şi conflicte între tineri şi aceşti „băieţaşi" care, chiar dacă în privinţa staturii erau doar pe jumătate cât ceilalţi, în deprinderile lor pentru viaţa în pădure erau la fel de puternici, de îndemânatici şi de vicleni.

Ce putea face Horsa în privinţa acestor băieţi care, întrebaţi fiind dacă vor să se întoarcă înapoi la femei, răspundeau râzând în hohote: „Nu, nu, niciodată".

Prietenul lui Horsa, care venise cu el în această aventură, stătea alături de el pe plaja primitoare şi amândoi dezbăteau la nesfârşit întrebarea ce e de făcut. E clar că nu se grăbeau deloc să facă ceva.

Porniseră cu intenţia de a afla dacă acest pământ al lor este o insulă, dar noţiunea de „insulă" nu este cea pe care am accepta-o noi, romanii. Ei gândiseră astfel: s-ar putea întâmpla ca într-o dimineaţă să constate că au călătorit atât de departe, încât s-ar trezi că au în faţa ochilor ţărmul femeilor, cu stâncile şi grotele Mitrei. Aşadar, în mintea lor existase ideea de circumferinţă, de sfârşit în punctul în care fusese începutul. Termenul „insulă" a fost folosit mai târziu de către cronicarii sălaşurilor. Călătoria începută de „flota" lui Horsa, străbătând apele mării care scăldau plajele, păruse fără sfârşit. Ştiau exact de unde plecaseră, în schimb nu aveau nici cea mai vagă idee unde va fi „sfârşitul" călătoriei. Cum de-au ştiut că drumul lor nu va fi unul fără sfârşit? Cum de-au ştiut că pământul lor nu este chiar atât de mare încât să nu-l poată înconjura? În beţia entuziasmului lor de a pleca, asemenea idei nici măcar nu le trecuseră prin minte.

Horsa şi tovarăşii lui, bărbaţii tineri, vânătorii şi hăitaşii, când nu erau plecaţi cu treburi prin pădure, leneveau noaptea lângă focuri, încercau să ajungă la o înţelegere cu „băieţandrii", ascultau foşnetul valurilor în legănarea lor înainte şi înapoi transmiţând mesajul etern al mişcării, al transformării, şi priveau lung spre orizont... şi poate că într-un asemenea moment le-a venit pentru prima oară ideea existenţei unui golf, a unui golf foarte mare şi gândul aceasta a devenit ceva la care se puteau raporta. Au găsit şi au folosit un cuvânt care să definească „golful"? N-ar fi rău să facă măcar o deplasare scurtă, doar ca să vadă ce găsesc. Să construiască

bărci din mănunchiuri de stuf, din ramuri și lemne era o treabă ușoară. Câțiva bărbați voinici, foarte puțini la număr, poate doar doi sau trei, în frunte cu Horsa, s-au strecurat pe furiș până la o mică „flotilă" formată din astfel de „ambarcațiuni" și au pornit, într-un moment în care „băiețașii" nu erau prin preajmă, de-a lungul coastei. Îmi imaginez – e și greu să nu presupui așa ceva – că pe Horsa l-a bătut gândul de a dispărea definitiv și de a-i abandona pe băiețași. Dar asta însemna să le părăsească și pe fete, cu tot cu pruncii lor, și pe femeile gravide. În mintea lui Horsa răsunau cuvintele Maronnei: „Chiar nu-ți pasă de noi, Horsa?". Și cuvintele aveau acum mai mare greutate decât avuseseră atunci. Horsa știa, ceea ce poate nu știau toți cei care-l însoțeau, că, pentru a se naște prunci, este nevoie de bărbați. „Chiar nu-ți pasă de noi, Horsa?" Horsa își spunea, desigur, că până la țărmul femeilor sunt luni întregi de călătorie (situația era probabil evaluată în termeni de timp necesar călătoriei, nu în termeni de distanță de parcurs) și că ele trăiesc într-o stare de adâncă spaimă în așteptarea bărbaților. Este cert că toți știau, bărbații și femeile deopotrivă, că între împerechere și naștere există un interval, dar, cum acești oameni se pare că nu aveau deloc știința numerelor sau a calculelor, acest „interval" era pentru ei ceva foarte neclar. Oricum, trecuse ceva vreme și Horsa auzea mult prea des cuvintele: „Chiar nu-ți pasă de noi, Horsa?".

Oare îl preocupa ceea ce numim perpetuarea speciei în același mod în care ne preocupă pe noi? Noi, de exemplu, plătim mai mult pentru o sclavă gravidă decât pentru o sclavă mai în vârstă sau pentru una care nu este însărcinată.

În luminișul din pădure fusese preocupat de ocrotirea și îngrijirea băiețașilor? Și ajungem iar la întrebarea la care nu putem răspunde: se gândea el la oameni? Când Maronna spunea: „Chiar nu-ți pasă de noi?", ea se gândea la toți, la bărbați și la femei, la Mitre și la cei ce fuseseră cândva Monștri? La cine se referea acest „noi"?

Horsa și-a continuat călătoria timp de o zi, două, trei, oprindu-se noaptea când marea era agitată și țărmul se întindea în fața lor fără sfârșit. Și, uitându-se în urmă peste

umăr, vedeau o fâşie, o dungă colorată către care priveau deja de mult timp, întrebându-se dacă este doar prelungirea curbată a ţărmului pe care stăteau.

Apoi s-au întors: pur şi simplu nu puteau merge mai departe, nu-i puteau abandona pe ceilalţi.

Ajunşi înapoi la locul de unde plecaseră – şi unde fetele şi pruncii i-au întâmpinat în aşa fel încât să le arate bărbaţilor că cei rămaşi acolo îşi imaginaseră că au fost părăsiţi –, tinerii au privit lung în zare şi au văzut, fără să vadă cu adevărat, departe, acolo unde marea întâlnea cerul, o dungă colorată care rămânea mereu în acelaşi loc. Ca un ţărm. Unii spuneau chiar că este un ţărm – nu putea fi altceva –, nimănui nu-i era uşor să-şi imagineze un golf atât de mare încât laturile sale opuse să fie la limita mării. Nu le era uşor să accepte ideea că ar putea călători până la punctul către care priveau. Sau că ar fi putut călători, dacă ar fi avut bărci destul de mari. Şi ce-ar găsi acolo? Poate o ţară în care un băiat, fie că îşi dobândise sau nu trupul de bărbat, n-ar mai fi tratat ca un ţânc? Poate femei tinere ale căror pântece nu se rotunjeau, pentru ca apoi să aducă pe lume prunci gălăgioşi? Sau fete binevoitoare care nu se întristau, nu se bosumflau, care nu refuzau să se joace cu ei?

Horsa, pe care ţărmul acela în culori de vis îl urmărea ca o boală, le spunea că, până să nu se dezlănţuie furtuna se descurcaseră foarte bine în bărcuţele lor: vâsliseră neîntrerupt în fel şi chip timp de câteva săptămâni sau luni... sau veacuri; şi valurile fuseseră blânde cu ei şi călătoria le părea acum un lucru minunat. Da, repeta Horsa: îşi puteau construi cu uşurinţă o ambarcaţiune destul de rezistentă încât să-i poarte pe mare până la acel ţărm, care parcă-l chema, şi puteau călători uşor peste valuri domoale şi acolo puteau găsi...

Au construit o plută din mănunchiuri de stuf, una mai mare şi mai rezistentă decât toate cele pe care le construiseră până atunci. Băieţii, şi cei mai mici, şi cei mai măricei, au cerut cu insistenţă să fie acceptaţi, dar li s-a promis că vor merge în următoarea aventură, dacă aceasta se va sfârşi cu bine. Împreună cu prietenul său, al cărui nume nu s-a

păstrat, Horsa a pornit într-o dimineaţă către acea fâşie ce părea trandafiriu-sidefie în lumina zorilor, mărginită de dunga norilor vineţii.

Se aşteptaseră să ajungă acolo curând – acesta a fost cuvântul folosit de cronicari. Nu „spre seară", nu „în scurt timp", ci „curând". Dar trecuse deja mai mult decât se aşteptaseră. Au trudit îndelung la vâsle, au mers mai departe, tot mai departe, însă ţărmul ademenitor nu se apropia de ei. Trecuse de mult de amiază şi ei continuau să înainteze şi, când a început să se întunece, se aflau încă la o oarecare distanţă de ţărmul cel nou, dacă asta o fi fost, dar ei n-aveau habar ce era, de fapt. Iarăşi plaje şi copaci, de un soi cum nu mai văzuseră. De fapt copacii le-au creat iluzia că locul acesta este în toate privinţele mai bun, mai bogat, mai frumos decât al lor. Copacii – judecând după descrierea făcută de oameni care nu mai văzuseră aşa ceva – păreau a fi palmieri, iar în ei erau păsări mari şi albe, cu pene lungi ca frunzele înguste ale palmierilor. Tot ceea ce vedeau li se părea nou şi extraordinar, tot ce-şi doreau era să reuşească să-şi ducă la ţărm ambarcaţiunea fragilă care stătea să se destrame după ce înfruntase atâta timp valuri mai mari decât cele cu care erau ei obişnuiţi, şi după aceea să înceapă o viaţă nouă şi...

După-amiaza se apropia de sfârşit, lumina se împuţinase şi se iveau stelele pe cer, iar Horsa, privind în sus către constelaţia sa, avu impresia că şi ea priveşte către el. Devenise deja vitală nevoia de a acosta în scurt timp, în foarte scurt timp, dar dintr-odată ambarcaţiunea lor fragilă începu să se clatine şi să se zbuciume pe valuri şi un vânt veni peste ei dinspre ţărmul ce licărea ca o promisiune, un vânt ce le aduse aminte de furtuna care le distrusese bărcile. Norul întunecat care se întinsese deasupra pământului se repezi asupra lor în şuviţe subţiri şi negre şi bărbaţii constatară că sunt împinşi înapoi spre locul din care plecaseră. Rafale iuţi, tot mai iuţi îi purtau pe suprafaţa valurilor care acum erau înalte şi învolburate, iar ei se agăţau de o mână de vreascuri, tot ce mai rămăsese din pluta lor care se destrămase şi se risipise în mare. Horsa şi prietenul lui au fost purtaţi de valuri dintr-o parte în alta ca nişte baloane de spumă, răsuciţi şi rostogoliţi şi, în cele din urmă, azvârliţi cu cruzime, cu

violență pe plaja de unde porniseră în zori. Se lăsase de mult noaptea, de-a lungul plajei ardeau focurile mari. Tânărul care era prietenul lui Horsa zăcea nemișcat, zdrobit, răpus, nu mai răspundea la chemări și nu și-a mai revenit în simțiri. Horsa, cu un picior frânt și răsucit, rămase întins pe nisipul cald, plângând de durere, dar mai ales de dezamăgirea eșecului.

Și acum nu mă pot opri să intervin din nou. Și asta pentru că mă mișcă soarta acelui tânăr, Horsa, care zace rănit și visează la locul la care nu a reușit să ajungă. S-a străduit cu adevărat, totuși... Am parcă sentimentul că sunt eu, cel din tinerețe, sau fiul meu. Spre ce a năzuit el, când a văzut acel liman îndepărtat și a vrut să-l atingă? Știu că există unii care cred că grecii au spus tot ce se putea spune în materie de aspirații. Dar eu nu sunt dintre cei ce se închină în fața grecilor, nu în această privință. Fac parte dintre cei care cred că noi, romanii, i-am depășit pe greci. Horsa nu pornise în căutarea unei vieți mai frumoase, eu îl percep ca pe un înaintaș al nostru, al romanilor. Tot ce vedem trebuie să cucerim ; ceea ce știm că există trebuie să cunoaștem. În esență Horsa era un colonizator, cu mult înainte ca ideea și cuvântul să se fi născut. Îl văd pe bietul Horsa zăcând acolo, schilodit, și mă gândesc la Roma și la felul în care și-a făcut singură rău din nevoia de a se extinde, de a poseda. Mă gândesc la sărmanii mei fii care zac amândoi pierduți pe undeva prin pădurile din nord. Roma este făcută pentru a se autodepăși, a crește, a năzui. Departe, tot mai departe, peste întinderi mari, tot mai mari, se trasează hotarele imperiului roman. De ce să vină sfârșitul nostru, al Romei, al hotarelor ei? Popoarele pe care le-am supus ne pot înfrunta, dar nu ne pot opri. Îmi imaginez câteodată întreaga lume cunoscută devenită o lume romană, sub stăpânirea noastră benefică, bucurându-se de pacea romană, de justiție și legi romane, de eficiența romană. Cu adevărat noi facem deșerturile să rodească și teritoriile cucerite să înflorească. O putere mai presus de cea omenească ne călăuzește, ne

îndrumă, ne arată încotro trebuie să se îndrepte legiunile noastre. Chiar dacă există şi unii care ne critică, eu am pentru aceştia un singur răspuns. Dacă nu avem calităţile necesare pentru a face întreg pământul să înflorească, de ce îşi doreşte fiecare om să devină cetăţean roman? Fiecare individ şi toţi la un loc, din orice colţ al imperiului, şi chiar de dincolo de hotarele lui, îşi doreşte să devină cetăţean liber beneficiind de dreptul roman, de pacea romană. Veniţi cu un răspuns la toate acestea, voi, cei ce cârtiţi şi vă îndoiţi. În ceea ce mă priveşte, când mă gândesc la sărmanul Horsa, zăcând pe peticul lui de nisip, schilodit din pricina nevoii lui de a cunoaşte un pământ încântător, atunci eu îl văd, în inima mea, ca pe un roman. Ca pe unul dintre noi. De-ai noştri...

Horsa rămase întins la pământ, ca un copil, cu faţa ascunsă sub braţ, şi când se simţi capabil să vorbească, iar ceilalţi se arătară dispuşi să-l asculte, le povesti despre minunile văzute pe celălalt ţărm. Căci, dacă pământul acesta, al lor, avea copaci falnici şi păsări şi sălbăticiuni, ale căror ochi licăreau printre tufişuri, ţărmul pe care reuşise să-l atingă şi de unde fusese alungat cu brutalitate de vântul nemilos, pământul acela, cel nou, era ispititor şi ademenitor într-un mod în care pământul lor n-ar putea fi niciodată.

Dar ceilalţi nu păreau înclinaţi să-l asculte cu toată răbdarea. Aveau greutăţi şi treburi de rezolvat, mai întâi trebuiau să se ocupe de trupul tânărului mort, căci, după ce îl aruncaseră în mare, valurile l-au adus înapoi şi l-au depus lângă Horsa. Una dintre fete, care îşi pierduse copilul, îşi exprimă apăsat convingerea că marea nu îl primeşte pe cel mort; era mai bine ca trupul să fie înmormântat. Aşadar, camaradul lui Horsa a fost îngropat în nisip, iar Horsa a rămas întins lângă el gândindu-se că ar fi putut să fie chiar el cel care dispăruse acum sub nisipul cotropitor. Altă fată i-a adus apă şi ceva de mâncare în timpul petrecerii din seara aceea, dar lucrul care-i preocupa pe băieţii mai mari şi pe bărbaţii tineri era grupul de băieţandri, care veniseră

de la vânătoare cu trupul unui animal pe care însă îl frigeau separat, la un alt foc aflat nu prea departe, în loc să-l pună, ca de obicei, la un loc cu proviziile de hrană pentru toată lumea. Copiii aceştia cântau şi dansau, îmbătaţi de independenţa lor, luându-i în derâdere pe adulţii strânşi în jurul focului lor. Horsa strigă la ei şi-i chemă să vină la ospăţul celor mari, dar băieţaşii nu-l luară în seamă. În general Horsa era ignorat de ceilalţi şi el nu înţelegea de ce şi nici nu-şi dădea seama că atmosfera predominantă de anarhie şi batjocură se instalase pentru că el însuşi nu era acolo, el, conducătorul tuturor, cel ce comanda, cel ce fusese mereu şi în mod vizibil perceput ca o autoritate. Nu, acum zăcea pe nisip sau se târa, încercând să se ridice în capul oaselor, chinuit de durere.

Horsa luă o bucată de lemn aruncată de valuri pe plajă şi încercă să se ridice cu ajutorul ei. Ceilalţi s-au întors, s-au uitat la el, apoi au zâmbit, schimbând între ei priviri cu subînţeles; toiagul strâmb lângă piciorul strâmb părea o umbră batjocoritoare a acestuia, iar băieţandrii de la celălalt foc, văzându-l pe Horsa cu trei picioare, dintre care unul atârna neputincios, au început să râdă şi să-l arate cu degetul. Şi bărbaţii tineri au făcut la fel. Horsa rămase în picioare sprijinindu-se cu toată puterea pe toiag, apoi se clătină şi căzu, ceea ce stârni un hohot general de râs. Încercă să se ridice din nou, dar nu reuşi. Fata căreia îi murise copilul veni să-l ajute, însă nu reuşi nici ea. Apoi plecă. Neputincios, ca o fiară răpusă, Horsa zăcea la pământ. Simţea că a fost alungat din mijlocul lor şi, când băieţaşii s-au apropiat şi l-au înconjurat, râzând şi arătându-l cu degetul, Horsa s-a ghemuit în nisip, încercând să se facă nevăzut. Iar băieţaşii l-au lăsat acolo şi s-au dus în pădurea de pe ţărm. Băieţii mai mari îşi puseseră în gând să se ducă la vânătoare a doua zi. Pe el parcă nu-l vedea nimeni. A trebuit să se târască pentru a se feri din calea lor şi pentru a răspunde unor nevoi ale trupului şi, când a revenit, s-a întins lângă un bolovan mare care-l ascundea aproape în întregime. Nimeni nu-i adresa nici un cuvânt. Iar el nu-şi înţelegea propriile simţăminte. Toată viaţa fusese chipeş, puternic şi întreg, iar acum şi-ar fi dorit să poată dispărea cu totul.

S-a trezit dimineaţă, chinuit de durere şi de sete şi s-a târât până la locul unde era apa. Dar nu a avut putere să ridice cochilia mare. Dintre ceilalţi nu se treziseră decât câţiva. Tinerii plecaseră la vânătoare, băieţaşii nu erau prin preajmă. În afară de grupul de bărbaţi, îl văzură şi fetele care aveau copii, dar nici una nu s-a grăbit să-i vină în ajutor. În cele din urmă, văzând că el ar putea scăpa cochilia şi risipi apa, una dintre fete s-a apropiat şi i-a dat să bea. Nu l-a tratat cu asprime, dar el era obişnuit să primească mai mult... ce-i lipsea lui acum, ce nu-i oferea fata? Respect, despre asta era vorba, un lucru pe care-l avusese dintotdeauna şi de care avea nevoie.

Apoi, după ce şi-a potolit setea, şi-a întors privirile spre mare şi acolo, departe, unde marea întâlnea cerul, licărea acea geană de lumină care era, ştia el prea bine, locul văzut cu ochii minţii, tărâmul lui, unde se găsea tot ceea ce îşi dorea – cu toate că, înainte de a vedea plajele trandafiriu-sidefii unde păsările împodobeau copacii ca nişte himere, nu ştia nici el după ce tânjeşte. Zăcea acolo ferindu-se la umbra stâncilor de soarele arzător, cu ochii aţintiţi către zare, pe când ţărmul ademenitor îşi schimba culoarea după cum se schimba lumina soarelui. Nu veni nimeni să-i ofere ajutor, apă, hrană sau să stea de vorbă cu el. El îşi dorea atât de mult să le povestească tuturor despre locul acela fermecat pe care-l văzuse, la care aproape că ajunsese, şi unde...

Dacă toată viaţa te-ai bucurat de autoritate, fără a fi conştient de ceva ce ai prin însăşi natura ta, iar apoi pierzi acel statut, ţi-e greu chiar şi să formulezi întrebările corecte. Ce anume a pierdut? Care era lucrul acela pe care nu-l mai avea acum, de care toţi avuseseră nevoie mai înainte? Nu el hotărâse să devină conducătorul, omul care adusese laolaltă mai multe grupuri aflate în conflict – presupunând că Horsa fusese cu adevărat cel ce realizase această unire şi nu un alt bărbat de la care el moştenise autoritatea –, nu el luptase pentru a dobândi autoritate asupra celorlalţi, ci o făcuse în mod inconştient. Şi de ce acum tovarăşii săi păreau complet surzi la vorbele lui? Aceeaşi fată, pe care o chemase să-i aducă apă şi care răspunsese la rugămintea lui, şedea lângă

el și el îi vorbea despre ținutul de basm pe care-l văzuse, chiar îl văzuse cu ochii lui, înainte ca vântul să-l poarte vijelios peste valuri înapoi până la această plajă. Fata îi spuse atunci că n-ar trebui să zacă aici bătând câmpii despre vedeniile lui, căci ceilalți ziceau că și-a pierdut mințile și asta îi tulbura pe toți. Aventura în care porniseră împreună risca să se transforme într-un eșec, în ceva periculos. Era nevoie să se ia niște hotărâri. Cine să le ia? Cuvintele fetei lăsau să se înțeleagă că omul acesta nu putea fi Horsa, cel schilodit, capabil doar să se târască. El, Horsa, trebuie să aleagă dintre bărbații tineri pe unul care să lucreze cu el și să alcătuiască împreună o comandă unitară. În timp ce Horsa delira cuprins de febra visurilor despre celălalt tărâm, se întâmplau tot felul de lucruri rele.

Tinerii parcă nici nu-l vedeau pe Horsa care încerca să se miște prin preajmă, nesigur pe picioare, sprijinindu-se în toiagul strâmb. Nici fetele nu-i dădeau mai multă atenție. Erau mai puțini prunci acum, căci unii muriseră, și nici femei gravide nu erau. Femeile se țineau departe de bărbați, când puteau, formând un grup separat, deși aveau și ele parte de hrană. Băieții andrii se alăturau uneori petrecerii comune de seară, dar de cele mai multe ori erau plecați aiurea: li se auzeau uneori vocile răsunând în pădure. Acum nu se mai găsea nimeni să-i stăpânească. Or fi fost ei copii, însă, cu toate că nu-și dobândiseră trupul de bărbat, erau la fel de curajoși și de pricepuți ca și bărbații care, ca să fim cinstiți, chiar se temeau să se lege de ei.

Se pare că asta cereau fetele, o comandă unitară, o autoritate, dar, când au încercat să preia ele controlul asupra băieților, li s-a replicat că ele nu sunt decât niște Mitre și că ar face bine să-și țină gura.

Apoi s-a mai născut un copil și tinerii le-au spus fetelor să-și țină departe pruncii gălăgioși, așa că fetele stăteau totdeauna la o oarecare distanță de restul comunității.

Horsa nu reușea să-i facă pe tineri să-l accepte, nici măcar ca pe un camarad. Nimeni nu era dispus să-l asculte trăncănind despre pământul celălalt care, la asfințitul soarelui, licărea în nuanțe de sidefiu și auriu sub norii de un albastru intens.

Horsa nu mai era dorit de nimeni.

Și totuși, odată cu schilodirea lui Horsa, membrii comunității pierduseră acel spirit care-i unea. El se întreba, pe când zăcea rănit la umbra bolovanului, cum se face că nu cu mult timp în urmă stătea în mijlocul acelor oameni, mai bun și mai puternic decât ei și tot ce spunea el avea greutate?

Ceea ce nu era valabil însă și pentru băiețași: trecuse ceva vreme de când ei încetaseră să mai asculte de cineva.

Maeve, fata care se arătase puțin mai miloasă și care îl avertizase pe Horsa, veni la el și-i spuse că băiețandrii descoperiseră o grotă sau un labirint de grote, în care își petreceau timpul. El chiar nu băgase de seamă că în ultimul timp aceștia nu prea mai apăreau împreună cu ceilalți? Vestea îl surprinse cu adevărat pe Horsa. Nu băgase de seamă. Parcă nu mai vedea nimic, în afară de durerea lui și de piciorul pe care-l trăgea anevoie. Făcu un efort și se ridică, sprijinindu-se în toiag și se chinui să învețe să meargă sau, mai corect, să se târască pe nisip.

Odată ce reuși să se ridice în picioare, deși nu se putea lipsi de toiagul de sprijin, ceilalți începură parcă să-l vadă din nou. Nu mai aveau chef să-i asculte istoriile despre pământul cel nou, dar, când le vorbi, chiar îl ascultară cu atenție.

Când Maeve puse o întrebare cu privire la băieți, tinerii dădură semne de nerăbdare, arătând că nu se simt tocmai în largul lor. Ce puteau face? Horsa constată că absența băieților îi îngrijora pe cei mari și că aceștia avuseseră între ei discuții, luaseră hotărâri pe care el nici nu le observase.

Ținându-se pe picioare, Horsa le spuse că el trebuie să ajungă cu ajutorul lor la grota sau la grotele acelea și atunci ceva din autoritatea lui de odinioară reînvie parcă: ajutându-se de toiag și sprijinit de doi tineri urcă anevoie panta unei faleze din spatele plajei și văzu intrarea într-o grotă către care ducea o potecă bine bătătorită – lucru care le dădu tuturor de înțeles că băiețașii treceau adesea pe aici.

Avem acum un indiciu cu privire la cam câți băiețași erau acolo. Pentru a face o cărare „bine-bătătorită" e nevoie de mai mult de patru, șase sau zece copii; sau poate că indiciul dă mai degrabă o măsură a timpului. Acești oameni petrecuseră pe țărmul cel nou mai mult timp decât își închipuiseră

ei. În fața grotei era o platformă de pe care se tăiaseră tufișurile și iarba. De acolo băieții puteau privi în jos, spre plaja pe care adulții aprindeau focuri, spre ospețele la care ar fi trebuit să participe și ei cu ceea ce vânaseră. Era ușor să-ți imaginezi râsetele și chicotelile batjocoritoare ale copiilor care se simțeau în afara primejdiei.

Grota era înaltă și încăpătoare; laturile ei se pierdeau în cotloane întunecate în care nici copiilor, nici adulților nu le-ar fi plăcut să intre. Podeaua grotei principale era netedă și fusese folosită – poate era încă folosită – de animale. Pe niște pietre mai mici se vedeau lucruri care aparțineau copiilor: piei de animale, bucăți de piele de pește cu care își acopereau mijlocul, o cochilie mare plină cu apă, resturi de carne de la masa de aseară. Mirosea urât. Dar unde erau copiii? Nici urmă de ei. Adulții i-au chemat, au strigat, au poruncit, chiar i-au amenințat, dar n-au primit nici un răspuns. Copiii ori plecaseră la vânătoare, ori stăteau ascunși în fundul grotei și așteptau să fie lăsați în pace. Horsa le propuse băieților mai mari să înainteze puțin în adâncul grotei și constată că ei sunt dispuși să o facă, dar fără prea multă tragere de inimă: grota se termina într-o bifurcație de tuneluri. Se pare că unii dintre tineri intraseră deja în adâncul grotei și dăduseră peste un labirint. Horsa își dădu seama că tinerii nu se simțeau deloc în largul lor, le era chiar rușine. Da, ar fi trebuit să-i supravegheze mai atent pe băiețași, dacă aceștia se mai puteau numi băiețași, în perioada în care Horsa fusese atât de slăbit și de neputincios.

Horsa propuse ca, mai târziu, spre seară, câțiva tineri să urce până aici, ca să vadă dacă băiețașii s-au întors; sigur că da, însă unul dintre tineri protestă zicând că el nu voia să pătrundă în adâncul grotei și că nici unul dintre ei n-ar intra: erau animale acolo, după cum se putea auzi. Apoi altul adăugă că nu i-ar plăcea să se confrunte cu băieții pe întuneric, dacă ar fi singur. Sprijinit în toiag, tremurând din pricina slăbiciunii, Horsa rămase pe loc și le ascultă părerile. Era acolo o rețea de grote, legate prin tuneluri, pe sub care se întindeau lacuri și chiar râuri. Dacă ar fi să se pornească o acțiune de căutare a copiilor, atunci ar trebui făcută ziua

şi cu cel puţin două echipe, înarmate cu funii, cele mai rezistente care s-ar putea face din tot ce oferea pădurea, şi cu făclii. Dacă o echipă s-ar rătăci, cealaltă ar putea porni în căutarea ei.

— Nu putem abandona copiii, dacă s-au rătăcit pe undeva, zise Horsa.

Apoi, simţind că vorbele sale nu sunt prea convingătoare, adăugă:

— La urma urmei, să nu uităm că sunt doar nişte copii.

Ochii celorlalţi, întorşi spre el, trădau uimire, îndoială, neîncredere. Copii? Aşa îi numea el pe băieţandrii ăia fără minte?

Horsa aşteptă până ce toţi tinerii ieşiră din grotă, apoi îşi luă toiagul şi porni şontâc-şontâc după ei. Maeve veni acum să-l ajute. Afară, pe platforma din faţă, unde erau împrăştiate resturile focurilor de seară, Horsa se prinse de trunchiul unui copac tânăr pentru a-şi recăpăta forţele şi închise ochii. Când îi deschise – Maeve îl susţinea încă, ajutându-l să rămână în picioare – în faţă i se întindea marea, iar dunga de lumină strălucitoare, peste care se suprapunea linia întunecată a norilor, îi spunea lui Horsa că priveşte spre celălalt pământ al său. Văzut de aici, de la înălţimea falezei, părea a se întinde pe o distanţă lungă de-a lungul orizontului. Şi poate şi în adâncime? Oricât îşi încorda privirea, Horsa nu reuşea să vadă. Cât era de departe? Şi-o fi pus el această întrebare, o fi încercat să măsoare distanţa în timp ce înainta cu încetineală, împreună cu prietenul său, către acel ţel, şi apoi la întoarcere, în timp ce valurile îi purtau vijelios de colo colo? Simţea că ar fi putut sări în aerul încins al zilei de vară, că din doi paşi ar fi ajuns la cuibul *lui*, în locul care-l aştepta. Văzându-i privirea pierdută, Maeve se uită şi ea, dar spuse:

— Horsa, celorlalţi nu le place să te vadă mereu cu ochii aţintiţi într-acolo. Ce vezi? Acolo nu sunt decât nori care se adună neîncetat, asta vedem toţi.

Lui Horsa i se păru atunci că din „nori" ţâşneşte o lumină. Un fulger? De unde venea lumina aceea care, aşa cum percepea el, parcă voia să-i transmită un mesaj:

— Sunt aici, să nu uiți asta.

Sprijinit cu blândețe de brațul puternic al lui Maeve, Horsa coborî panta până la plajă. Se împiedică pe drum, dar se ridică, sperând că ceilalți n-au văzut când a căzut. Maeve îl susținu cu răbdare până când ajunse jos, se așeză pe o piatră și așteptă să-i treacă momentul de slăbiciune

Și acum, când aprindeau focul pentru cină pe plajă, se uitau mereu în sus la poteca ce ducea spre faleză, sperând să zărească băieții, dacă erau acolo. Se uitau în sus să vadă dacă arde vreun foc în fața grotei. Au așteptat nopți la rând și i-a cuprins un sentiment apăsător. Se vorbea pe șoptite că băieții nu mai sunt în viață. Apoi, așa cum se propusese, au pornit în grupuri, înarmați cu funii și făclii, la miezul zilei, când lumina era puternică, și apoi s-au întors zicând că au dat peste labirinturi primejdioase și că era ușor de presupus că băieții au fost măturați de șuvoaie sau că au căzut într-o prăpastie. Au chemat, au strigat, trecând dintr-o peșteră în alta și, cu toate că era greu, căci în țesătura aceea de grote și peșteri ecoul multiplica glasul, li s-a părut chiar că aud strigăte de copii rătăciți care cer ajutor, deși zgomotele veneau probabil de la păsările marine cocoțate pe stânci sau chiar de la animalele care viețuiau în caverne. Au mai făcut o încercare de a intra mai în adâncul peșterii, problema era însă că nu aveau de-a face doar cu o grotă sau un lanț de grote, ci cu mai multe, așa că în final s-au văzut nevoiți să admită că băieții dispăruseră cu adevărat. Horsa a hotărât să mai aștepte, poate totuși vor apărea, dar deja se discuta despre o plecare de pe această plajă care, simțeau cu toții, nu le purta noroc.

„Chiar nu-ți pasă de noi, Horsa?" Horsa auzea cuvintele Maronnei în visurile sale, în murmurul valurilor și în vuietul vântului. „Chiar nu-ți pasă, Horsa?"

Și apoi câțiva băieți au fost găsiți în labirint, „câțiva". Arătau ca niște schelete. Aici există un indiciu. Niște băieți sănătoși nu ajung piele și os în două-trei zile. Erau îngroziți, aveau privirea fixă. Ceva cu adevărat cumplit îi îngrozise. Stăteau într-o groapă adâncă, în fundul unui puț. Băieții mai mari din grup fuseseră pe punctul de a se opri, dar

ironiile celorlalţi – „V-aţi speriat? Laşilor!" – îi făcuseră să meargă mai departe decât ar fi trebuit. Dacă apele din adâncuri şi-ar fi schimbat cursul, aşa cum se întâmplă de altfel, n-ar mai fi rămas din ei decât schelete în adevăratul sens al cuvântului. La început băieţii nici n-au putut mânca, apoi mâncau prea mult şi toată lumea a rămas pe loc până când ei s-au mai întremat, ca să poată călători. Au refuzat să mai intre în grote. Aşa cum fac copiii în general, au jurat că nu vor mai păşi în vreo peşteră, nici în ruptul capului. Ce se întâmplase cu ceilalţi copii fie nu ştiau, fie nu voiau să spună, de teamă. Interlocutorii lor i-au auzit rostind nume: „Brian" a căzut în râu, „Marele Urs" a căzut într-un puţ, „Hoinarul" a fost înhăţat de un şarpe. Aveau măcar aceste nume cu care să se întoarcă la femeile care-i aşteptau – şi ale căror imagini le apăreau tot mai des în minte.

Timp îndelungat nimeni nu se gândise la femei, nu adusese vorba despre ele, dar acum, din pricina copiilor pe care îi pierduseră, vorbeau despre Maronna, despre ce ar zice ea, dacă ar şti. Bărbaţii spuneau tot mai des că a trecut de mult ziua când ar fi trebuit să se întoarcă. Asta înseamnă că ştiau cât se poate de bine nu doar că ei erau cei care puneau pruncii în pântecele femeilor, ci şi că timpul este important – perioadele de timp. Aceşti strămoşi ai noştri, părinţii noştri din vremuri îndepărtate, nu menţionează niciodată, din câte putem vedea în documentele lor, felul în care măsurau timpul, dar măcar asociau naşterea copiilor cu timpul. Bărbaţii strânşi în jurul focului înalt care trimitea străluciri aurii şi roşiatice peste valuri, când acestea se spărgeau aproape de ei, nu la distanţă, în vremea refluxului, vorbeau despre femei, despre aşteptarea lor şi, pe lângă glumele pe care putem bănui că le făceau (îmi imaginez un grup de legionari în jurul focului gândindu-se la femeile care îi aşteaptă), mai spuneau şi că Maronna este probabil neliniştită, că o să se arate foarte supărată pe ei când se vor întoarce. Şi când se gândeau ei că se va întâmpla asta?

Au plănuit să meargă în jurul insulei, cât pot de departe sau până ce vor ajunge la ţărmul femeilor. Ajunseseră între timp la concluzia că este o insulă? *Noi* ştim asta şi astfel

putem să dăm o formă şi un contur la ceea ce ne imaginăm despre călătoria lor. Pe râul cel mare din vale existau insule, de asemenea, în deplasarea lor lentă de-a lungul coastelor, în ambarcaţiunile lor, oamenii probabil întâlniseră insule, adică petice izolate de pământ scăldate de jur împrejur de valuri. Vedea oare Horsa tărâmul lui ademenitor ca pe hotarul unei insule? Nu folosea niciodată acest cuvânt. Poate că gândul că tărâmul său strălucitor era ceva limitat de o circumferinţă ar fi umbrit imaginea din mintea lui.

În timp ce băieţaşii se refăceau – şi se înţelege limpede din cronici că nu a fost doar o recuperare fizică, ci şi una psihică – s-a mai întâmplat ceva. Băieţii mai mari, dispuşi să aibă înţelegere pentru cei mici, profund şocaţi, petreceau mai mult timp împreună cu ei, stând de vorbă şi ascultându-le poveştile, la fel făceau şi fetele, dar într-o zi o fată a născut şi imediat pruncul a murit. A fost un şoc pentru toată lumea. De ce să moară copilaşul ăsta, fără nici un motiv, fără nici un semnal de avertizare? Pe plaja asta nu erau muşte care să-i înţepe şi să-i otrăvească. Şi citim acum, pentru prima dată, că acest copil a însemnat mult pentru ei, după ce pierduseră atâţia copii. Mama pruncului era distrusă de durere, dar, în ciuda faptului că plânsul şi văicărelile ei erau enervante, ceilalţi i-au arătat mai multă îngăduinţă decât altor mame care jeliseră la fel, înaintea ei. Se vorbea din nou despre Maronna: de ce mureau copilaşii aici, lângă ei, când, după câte îşi aminteau, asta nu se întâmpla în compania femeilor?

Grupul care a pornit la drum pentru „a se întoarce acasă" – iar expresia este folosită textual şi arată în ce măsură se schimbaseră sentimentele oamenilor – nu mai era la fel de voios cum fusese la plecare. Când s-a considerat că băieţaşii şi femeia care-şi pierduse pruncul sunt în stare să călătorească, au avut o discuţie despre direcţia către care să pornească.

Vânătorii tineri descoperiseră, în timp ce fugeau după un iepure prin ierburi, o grotă înaltă şi largă, care lor li s-a părut a fi grota principală şi care nu se ramifica în sute de

mici tuneluri, ci înainta drept şi fără povârnişuri în stâncă. Părea să fie o cale folosită des de animale. Trăiau acolo animale mari şi mici, sau cel puţin trăiseră până ce zarva şi agitaţia vânătorilor le alungaseră. În nisipul grotei se vedeau peste tot urme lăsate de animale. Şi ajungem la aceeaşi întrebare: ce fel de animale? Urşi mari? Mistreţi? Feline mari? Ce neobişnuite ni se par minţile acestea care nu simţeau nevoia să se întrebe... ce să se întrebe? Cum? Câţi?

Animalele dispăruseră, dar se pare că tinerii nu făceau legătura dintre dispariţia lor şi hărmălaia pe care o făceau ei: zgomotul paşilor, ţipetele şi strigătele, pietrele aruncate în pereţii grotei pentru a stârni ecoul. Înainte să se ia hotărârea de a începe de aici drumul de întoarcere, câteva fete s-au întors la prima grotă, au înaintat cât au avut curaj şi i-au strigat pe nume pe băieţaşii dispăruţi. Avem indicii că îşi pierduseră fraţii sau poate chiar fiii. Au strigat şi au ascultat, dar n-au auzit altceva decât propriile lor glasuri repetate de ecou.

În jurul focului se spunea că bine făcuse Maronna că luase cu ea câţiva dintre băieţii mai mici.

— Altminteri n-am mai avea băieţi care să crească şi să ajungă ca noi. Şi, odată rostit lucrul acesta, a fost repetat cu înţelepciune de toţi tinerii.

— Închipuie-ţi ce-ar fi dacă nu s-ar mai naşte copii! Ce ne-am face atunci?

Horsa le-a atras atenţia că, chiar şi în situaţia actuală, va veni o vreme când numărul celor capabili să vâneze şi să lupte va fi foarte mic.

— Acelea vor fi vremuri de primejdie, când va trebui să aşteptăm ca băieţii pe care-i avem să crească.

Această idee i-a făcut să-i supravegheze cu şi mai multă grijă şi atenţie pe băieţaşii care rămăseseră în viaţă şi care erau agitaţi şi greu de stăpânit, după suferinţa prin care trecuseră. Încă spuneau că nu pot coborî în grota cea nouă, care nu prezenta atât de multe riscuri precum cele în care fuseseră. Nu era complet cufundată în întuneric şi avea multe guri de ieşire în sus, spre pădurea prin care mergea Horsa. În grota aceasta pătrundeau fascicule de lumină, parfumul

copacilor și al apei proaspete era mai puternic decât mirosul animalelor. Sub grota cea mare se întindea o rețea de tuneluri și puțuri, dar nimeni nu s-a aventurat într-acolo. Ba chiar devenise pentru ei amuzant să vadă cât de mult pot înainta în grotă până să întâlnească primul obstacol. Uneori dădeau peste mormane de pietre căzute din tavan sau peste un puț mare care trebuia ocolit cu multă grijă. Înaintau ușor, fără prea multe riscuri; iar misiunea lor era cu atât mai plăcută cu cât puteau oricând să-l strige pe Horsa, care mergea pe deasupra lor cu grupul de băiețași. Din cauza piciorului rănit, Horsa nu putea ține pasul cu băieții, care își reveniseră complet, dar grupul care mergea prin pădure și cel care mergea prin grotă se opreau adesea în același timp, ca să mănânce împreună și ca să se asigure că nu s-a pierdut nimeni.

Acum era clar pentru ei că pământul acesta era străpuns ca o bucată de lemn vechi în care-și făcuseră loc insectele. Peșteri, tuneluri și puțuri și o rețea uriașă de râuri și lacuri întinse pe sub pământ. Cine și-ar fi putut închipui așa ceva, dacă băieții nu și-ar fi găsit adăpost sus, pe faleza ce domina plaja?

Îmi vine destul de greu să mă gândesc la grotele și tunelurile din inima insulei – o țesătură, un labirint, ca un adevăr ascuns lumii noastre. Când eram tânăr nici nu mă gândeam la catacombe. De ce aș fi făcut-o? Mă despărțeau mulți ani de moarte și de tot ce era legat de ea. Dar acum eu, precum și toți ceilalți romani, trebuie să ne amintim de catacombe. Acolo se ascund criminali și prizonieri, sclavi evadați și, acum, creștini – acei fanatici răi, fără respect pentru zei, despre care se spune că au dat foc Romei. Numai faptul că s-a schimbat direcția vântului a făcut să nu fie mistuită de flăcări și casa mea. Nu pot uita nici o clipă focul, crimele și batjocura la adresa legilor și zeilor noștri.

În scurt timp s-au format mai multe grupuri, nu doar unul singur. Deşi grota cea mare se desfăşura în continuare la nesfârşit, în aparenţă, oferind zilnic o mulţime de lucruri interesante şi palpitante, cei ce călătoreau prin ea s-au plictisit curând de toate astea şi unii dintre tineri au ieşit la suprafaţă şi au venit alături de grupul lui Horsa şi al băieţilor mai mici, dar, cum ritmul lor li se părea prea lent, se risipeau în toate direcţiile şi astfel au dat peste plaje noi pe care le-au presupus a fi altfel decât plaja de pe care plecaseră. Soarele se lăsa în mare într-un fel care le amintea de felul cum apunea pe ţărmul femeilor. Să fi însemnat asta ceva pentru ei? Să-şi fi dat seama că se duceau drept spre locul unde erau femeile? Dacă *drept* poate fi un cuvânt potrivit, căci erau atât de multe grupuri care cercetau, se abăteau din drum şi iarăşi se întorceau. Singurul loc pe care nu voia nimeni să-l exploreze era plaja care se întindea nu prea departe, înspre dreapta – dacă ei, strămoşii noştri, or fi ajuns să formuleze noţiunea de dreapta şi stânga şi faptul că acestea erau nişte repere pe care le puteau folosi. Plajele nu-i mai atrăgeau. Petrecuseră mult timp pe plaje şi în prejma lor. Nu mai aveau nimic nou de aflat despre plaje şi despre marea care îşi schimba înfăţişarea chiar sub ochii lor.

Când una dintre fete îi spuse lui Horsa că de pe un dâmb se vedea, peste vârfurile copacilor, o fâşie de mare la capătul căreia strălucea ţărmul *lui*, el se duse acolo să vadă. Părea atât de aproape acea dungă trandafiriu-sidefie, ca interiorul unei scoici, peste care se aşternea totdeauna umbra vineţie a norilor. Horsa rămase acolo pierdut în visare, dar ceilalţi îşi pierdură răbdarea şi el se văzu nevoit să coboare şi să vină alături de băieţaşii care se întremaseră rapid, aşa că unii chiar se arătau dornici să se aventureze din nou prin grote.

Apoi câţiva vânători se întoarseră cu vestea că dăduseră peste o groapă sau un puţ adânc plin cu oase... firește, se gândiseră la oasele care umpleau Mitra. După ceva timp au recunoscut că au aruncat cu pietre în fundul puţului declanşând o explozie: pietrele atinseseră o pungă, o acumulare de aer rău mirositor care era pe punctul să explodeze. Se

simţeau un pic vinovaţi, nu prea mult, dar Horsa se înfurie şi le spuse că asemenea gesturi sfidătoare trebuie să înceteze. Zgomotul exploziei speriase cu siguranţă păsările şi animalele. El le atrăgea atenţia întruna că fac prea multă gălăgie şi tulbură viaţa pădurii.

Uneori vânătorii plecaţi în căutare de hrană lipseau câte o zi întreagă. Asta era o altă dificultate. Tot grupul se baza pe hrana pe care o aduceau vânătorii, pe animalele ucise, pe care le frigeau pe foc. Dar tinerii nu erau îndeajuns de preocupaţi de vânătoare: preferau să se ocupe de explorarea grotelor şi a colinelor unde găseau mereu noi reţele de galerii. Fetele adunau fructe din pădure – misiune care băieţilor li se părea neinteresantă – şi de aceea nu duceau lipsă de fructe. Dar numărul fetelor era prea mic pentru a-i hrăni pe toţi, deşi nici una nu era gravidă şi nu erau nici prunci care să le împiedice.

Horsa hotărî organizarea unei vânători de amploare şi, astfel, din trupurile animalelor ucise grăsimea picură din nou peste focuri, iar flăcările se înălţară până la ramurile copacilor, făcând ca a doua zi de dimineaţă frunzele să arate pălite şi uscate.

Cronicarii au reţinut ideea că, dacă femeile voiau să-i ajungă din urmă pe bărbaţi, o puteau face cu uşurinţă mergând pe urma focurilor, oaselor şi copacilor cu ramurile atinse de flăcări.

Toţi vorbeau despre faptul că vor ajunge în scurt timp la ţărmul femeilor, dar asta se întâmpla doar pentru că toţi îşi doreau acest lucru. Nevoia lor imperioasă, nu doar de a face sex, ci şi de a fi în preajma femeilor, îi făcea agitaţi, nerăbdători şi plini de optimism. Poate le era dor de dojana şi cicăleala femeilor? „Maronna spunea una, Maronna spunea alta", îşi amintea Horsa. Cu siguranţă, ea n-ar fi văzut cu ochi buni explozia declanşată într-un puţ atât de asemănător cu adevărata Mitră.

S-au hotărât apoi să se despartă din nou în două grupuri, unul să meargă prin pădure, altul prin grotele de dedesubt, dacă vor mai fi grote. Şi au pornit la drum, conduşi din nou

de Horsa, care însă se mişca anevoie, cu stângăcie, sprijinit în toiag.

Această secvenţă a călătoriei este redată mai prost. Zilele probabil semănau mult una cu alta. Îi părăsise încrederea care-i mânase la drum când plecaseră de pe plaja de pe care se vedea ţărmul lui Horsa. Iar Horsa probabil simţea că fiecare zi din această ultimă etapă a călătoriei lor îl ducea tot mai departe de licărirea sidefie de la orizont, după care tânjea sufletul lui. Nu i-a mai ieşit în cale un alt dâmb de pe care să poată vedea locul acela, deşi, de pe o movilă, a zărit o licărire, o sclipire, ţâşnind dintr-o cascadă, care poate să fi fost un fulger, iar el a rămas cu întrebarea dacă ceea ce văzuse nu fusese altceva decât strălucirea soarelui reflectată de apă.

Şi în tot acest timp, ce se întâmplase pe ţărm, ce se întâmplase cu femeile, despre care bărbaţii vorbeau tot mai des? Femeile aşteptau şi... aşteptau. Aşteptau să se întoarcă... în primul rând, copiii lor. La urma urmei, fiecare dintre cei plecaţi le era fiu, frate... şi n-aş îndrăzni să folosesc cuvântul „iubit". Trebuie să acceptăm ideea că e puţin probabil ca vorbele „te iubesc" să fi fost rostite sau auzite la vremea aceea. „Îmi place de tine mai mult decât de ceilalţi"... da, asta cred că e acceptabil. Aşa cum îi putem auzi pe copiii noştri, la o vârstă la care sunt încă departe de a fi bărbat sau femeie, spunându-şi timid unul altuia şi însoţindu-şi vorbele cu un sărut, copilăresc şi stângaci, pe obraz. Nu vreau să spun că oamenii aceia aflaţi la mare distanţă în timp şi spaţiu se purtau copilăreşte. Pur şi simplu, săpând în materia trecutului, nu-i „aud" rostind „te iubesc".

„Mi-e dor de tine"... „Ne e dor de ei"... asta da, asta aud, fără nici o problemă.

De când Maronna se despărţise de Horsa la începutul escapadei lui... pot să *aud* aceste cuvinte, fără nici o problemă... şi chiar „aud": „Bărbaţii nu sunt decât nişte copii mari", vorbe pe care i le-a aruncat oricărui bărbat, într-o confruntare, soţia... sau iubita lui? Ce uşor îmi vine să scriu aici cuvântul „iubită", vorbind despre noi... De când Maronna îl văzuse pe Horsa ultima dată, nu mai veniseră nici un fel

de veşti de la cei plecaţi, în afară de ceea ce povesteau cele câteva fete care se întorseseră acasă pentru că găsiseră comportamentul bărbaţilor prea dur. Era foarte probabil ca ei să fi căzut dincolo de marginile lumii... dar, stai aşa, lumea lor nu avea margini, nu avea limite şi ne este foarte greu să ne imaginăm asta, nouă, celor atât de obişnuiţi să ne gândim la hotarele uriaşului nostru imperiu care, ştim foarte bine, cuprinde aproape toată lumea. Nici un fel de veşti. Membrii expediţiei s-ar fi putut lipsi, cu siguranţă, de unul dintre ei pentru a-l trimite înapoi ca să le liniştească pe femei. Femeile nu aveau cum să ştie nici cât de departe ajunseseră, nici cum zăboviseră pe plaja aceea îndepărtată unde Horsa se lăsase vrăjit de ţărmul trandafiriu-sidefiu... şi nici că el rămăsese schilod. Un mesager ar fi fost pus în situaţia de a le povesti femeilor şi despre felul cum şi-a rupt Horsa piciorul şi despre băieţii care pieriseră prin mlaştini şi râuri; de a le spune, apoi, că pieriseră destul de mulţi băieţaşi. Poate era chiar mai bine că femeile nu ştiau.

Între timp, băieţii care nu fuseseră acceptaţi în expediţie pentru că erau prea mici crescuseră şi, deşi erau departe de a fi adulţi în adevăratul sens al cuvântului, nu mai erau acum nişte copii mici. Erau puternici, călîţi în valuri – locul lor de joacă. Erau veşnic nemulţumiţi, căci nu se puteau bucura de locul de joacă din pădure şi de dreptul de a fugi de femei şi de a-i găsi pe bărbaţi în mijlocul copacilor, de a creşte împreună cu ei. Ştiau că nu pot face aceste lucruri: ştiau că „locul lor" nu mai era al lor şi că nici nu va fi până ce nu se vor întoarce bărbaţii care să se lupte cu mistreţii şi felinele ameninţătoare, până ce nu vor recupera teritoriul care le aparţinea de drept, teritoriul bărbaţilor. În absenţa vânătorilor şi a băieţilor mai mari nu se putea schimba nimic, aşa încât băieţaşii, care nu mai erau chiar mici, îi aşteptau pe bărbaţi, întocmai cum făceau şi femeile, pentru ca viaţa lor să redevină un întreg.

Viaţa pe ţărmul femeilor era lipsită de confort acum, ceea ce nu se întâmpla pe vremea când băieţii evadau pentru a-şi găsi locul printre bărbaţi, în copaci. Erau prea mulţi pentru spaţiul din grote, şi asta nu de azi, de ieri. Un lucru îi ducea

pe toți în pragul disperării : nu existau prunci, nu exista nici perspectiva de a veni prunci pe lume, căci nu erau femei gravide. Cel mai mic dintre ținci mergea deja în picioare. Nu se auzeau plânsete de nou-născuți, deși băiețașii mai mari făceau destul tărăboi. Oare femeile își aduceau aminte de vechile legende : chiar era mai bine pe vremea când nu era nevoie de bărbați pentru aduce pe lume copii ? Luna, sau oceanul, sau Marele Pește, sau poate chiar spiritul Mitrei făceau să rodească pântecele femeilor. Acum femeile, având toată disponibilitatea de a se împerechea, stăteau fără nici un rost pe pietre și vorbeau despre bărbați. Așteptau, nu făceau nimic altceva.

Când vorbeau despre bărbați și despre băieții plecați le cuprindeau presimțiri rele. Știau cât de neglijenți sunt bărbații. „Dacă ar trebui să poarte ei pruncii în pântece și să nască în dureri, n-ar mai fi atât de nepăsători, nu le-ar mai pune viața în primejdie..." *„Chiar nu-ți pasă de noi, Horsa, chiar nu-ți pasă ?"*

Uneori vorbeau despre anumiți băieți, despre slăbiciunile lor diferite. Unul tușea rău, altul era mai firav decât ceilalți, altul dormea prost și visa urât. Femeile purtau în minte portrete, contururi imaginare ale acestor băieți, ale băieților lor, și treceau cu mâini fantomatice peste mâini și picioare fantomatice, măsurându-le și examinându-le ; deși trupurile acelor băieți crescuseră și n-ar mai fi permis nimănui să pună mâna pe mădularele apărate cu strășnicie de orice atingere – crescuseră depășindu-și mamele și depășind perioada copilăriei. Poate unii chiar muriseră ? Femeile erau apăsate de presimțiri negre, izbucneau în plâns fără motiv sau se trezeau brusc din somn, tulburate de vise urâte. Vise în care le apăreau Brian, Marele Urs, Corbul Alb sau Hoinarul.

Băieții cei mai mici, care nu mai erau chiar așa de mici, plictisiți și nesupuși, începuseră să înoate în locuri periculoase, să se cațere pe stânci, ca să-și încerce puterile, iar apoi unii chiar au plecat pe furiș, cum făceau odinioară, în căutarea aventurii prin copaci. Așa că a fost nevoie să stea cineva de veghe, fete mai mărișoare care alergau la fel de repede ca băieții și se puteau ține pe urmele lor. Treaba lor

era să-i descopere și să-i prindă pe băieți, iar cu timpul asta a devenit o joacă în adevăratul sens al cuvântului. Lucru considerat bun de toată lumea, căci cerea destul de mult consum de energie care, altminteri, ar fi fost folosită în alte jocuri periculoase. Apoi fetele acestea, care de multe ori stăteau cocoțate în locuri înalte, pentru a vedea tot, și nu doar pe băiețașii care încercau să se strecoare pe lângă ele în căutare de aventuri, veniră cu vești despre întâmplări neobișnuite. Într-un munte, situat la o distanță nu prea mare, pare să fi avut loc o explozie de pe urma căreia se formase o creastă colțuroasă. Una dintre fete povesti chiar că a văzut într-un copac o siluetă care nu era de animal – deși de la distanța la care se afla nu se putea distinge cu precizie – și care ar putea fi a unuia dintre bărbați.

Vestea a declanșat un adevărat clocot de nerăbdare.

Nerăbdarea s-a transformat în iritare. Una dintre fete a acuzat-o pe alta că s-a dus pe furiș să se întâlnească cu un vânător, apoi asemenea acuzații s-au înmulțit. Totuși, nimeni nu putea spune cu certitudine că ar fi văzut vreun bărbat. Siluetele văzute în copaci puteau foarte bine să fi fost ale unor urși, feline sau ale altor animale care se cățărau în copaci. Maronna, care de obicei se ținea departe de certurile dintre femei, de data aceasta luă atitudine. Ceea ce se petrecea era de-a dreptul ridicol, spuse ea. Și periculos. Cearta, care uneori ajungea până la bătaie, era un lucru pe care-l făceau bărbații, cărora le plăcea să se hârjonească și să se încaiere. Ba chiar se luau uneori la bătaie doar ca să se distreze. Nu încape îndoială, explică ea apăsat, dar pe un ton prea ridicat și certăreț, toate își dădeau seama că ceea ce le făcea atât de țâfnoase, de puse pe harță, era faptul că pântecele lor nu mai purtau prunci.

Urcată pe un bolovan și astfel dominând femeile și copiii, Maronna spuse:

— Uitați-vă cum arătăm. Nici măcar una dintre noi nu este gravidă. Uitați-vă la burțile noastre slabe și la țâțele noastre goale. Chiar nu ne dăm seama al cui glas se face auzit când ne certăm și ne acuzăm? Așa ceva nu s-a mai întâmplat până acum sau cel puțin nu s-a consemnat. Avem

nevoie să se întoarcă bărbaţii şi să facă să rodească pântecele noastre. Atât şi nimic mai mult. Chiar nu putem aştepta cu răbdare, fără să ne purtăm ca nişte copii?

Şi izbucni în plâns. Băieţii nu pricepeau nimic, firește. Femeilor le creştea burta şi apoi apărea un prunc plângăcios şi burta dispărea... ştiau şi ei toate astea, le luau ca pe ceva de la sine înţeles, dar nu se gândiseră la asta niciodată.

— Fetele nu pot face copii fără noi, aceasta a fost concluzia lor, iar apoi au fost surprinşi examinându-şi acea parte din anatomia lor care le adusese cândva, cu foarte mult timp în urmă, numele de Monştri.

Maronna, la fel de ţâfnoasă şi cu acelaşi sentiment al inutilităţii ca şi celelalte, înota până departe printre valuri şi se gândea că odinioară un val depunea un copilaş într-un pântece de femeie – sau cel puţin aşa spuneau legendele din vechime; şi ea înota printre stânci şi se gândea: s-ar mai putea întâmpla asta şi acum?

Şi toate femeile se strângeau sub lumina lunii pline şi povesteau între ele istorii din alte vremuri care spuneau că pruncii veneau pe lume prin puterea lunii. Şi poate că, dacă o să stea destul de mult şi o să privească insistent luna, poate că...

Pentru a pune capăt învinuirilor, cum că unele s-ar fi întâlnit în secret cu bărbaţii, Maronna le arătă că e aproape imposibil ca siluetele pe care le-au văzut să fi fost ale bărbaţilor. Dacă ei ar fi ajuns atât de aproape, ar fi venit într-un suflet către ele. Neîndoielnic, bărbaţii le duceau dorul la fel de mult cum tânjeau şi ele după ei. Femeile ştiau că nevoia de a fi cu ele era ceea ce dirija viaţa bărbaţilor şi, chiar dacă uitau de femei imediat după ce aveau parte de ele, asta nu ţinea decât până data viitoare. Se făceau şi glume pe tema asta. Cele mai vechi glume de felul ăsta, cu siguranţă. Cred că noi, cei care trăim după atâta amar de ani, putem găsi originea glumelor noastre în acel trecut îndepărtat. Căci şi atunci, ca şi acum, bărbatul nu se poate ascunde când o anume parte a trupului său suferă de foame. Nouă togile şi robele ne sunt de mare folos, dar bărbaţii din vremea aceea nu se puteau ascunde prea bine sub pieile de animal sau de

peşte, sub şorţurile din frunze şi pene. Glumele deocheate făcute prin cârciumi şi taverne se învârt adesea în jurul acelei părţi a corpului nostru. De ce să fi fost lucrurile altfel atunci? Cred că sursa hohotelor ce au străbătut veacurile este aceasta: femeile pot fi cicălitoare, pisăloage şi cârtitoare, dar ele sunt nevoite să conteze pe un anume neastâmpăr care, cu mult timp în urmă, le-a adus bărbaţilor numele de Monştri. Dar... văd că m-am depărtat de subiect. Asta numai din cauză că nu sunt convins că un anume soi de glume, făcute de bărbaţi sau de femei, n-a existat niciodată sau că ar putea înceta să existe.

În aşteptarea bărbaţilor, băieţii, care înţeleseseră cât de importanţi sunt, se studiau, trăgeau concluzii şi începeau să se fălească – şi să facă glume – iar asta sporea iritarea femeilor.

Nu departe de ele, de fapt, la o distanţă atât de mică încât ar fi putut să fie parcursă pe jos într-o jumătate de zi, tinerii plecau în grupuri când într-o parte, când în alta, şi se întorceau doar la insistenţele lui Horsa. Câţiva vânători recunoscură forma unor copaci şi porniră să cerceteze locul. Poate că nu vor fi recunoscut Mitra, care era atât de aproape, şi nici ţărmul, care mergea în continuarea ţărmului femeilor şi semăna întru totul cu el, dar, când au ajuns în poiana pe care toţi şi-o aminteau, le dispăruse orice dorinţă de aventură. Nu uitaseră că aici trăiau animale periculoase, aşa că aveau armele pregătite. Rămaseră pe loc sub copacii care le ocrotiseră copilăria şi nimic nu le umbrea amintirile în afară de prezenţa celor trei femei care erau cu ei şi care se împotriviseră când bărbaţii le ceruseră insistent să vină. Bărbaţii erau nerăbdători să facă sex, dar femeile, deşi ştiau că ar fi momentul să se întâmple asta, căci le-o spunea însăşi natura lor, nu se arătau dispuse să accepte şi, ca să folosim un termen din vremurile noastre (şi poate şi o idee specifică nouă), făceau mofturi. De fapt, nimeni nu ştia că sfârşitul aventurii este atât de aproape; poate credeau că expediţia va continua încă mult timp, ca şi până acum. Asta ar fi însemnat că se vor naşte prunci pe parcursul călătoriei şi că pruncii ar putea muri. Chiar aşa gândeau? Cronicile ne

spun doar că femeile „au refuzat să-i ajute pe bărbaţi să se descarce".

Înscrisurile pe care le avem nu consemnează nicăieri nemulţumirea femeilor legată de pretenţiile sexuale ale bărbaţilor, nici chiar atunci când numărul bărbaţilor era mult mai mare decât cel al femeilor şi nici când s-a petrecut ceea ce noi am numi un viol în grup. Noi putem să interpretăm cum vrem lucrul ăsta şi se pare că şi femeile de atunci au făcut o asemenea încercare. Explicaţiile pe care le găsim sunt părtinitoare. De exemplu, între matroanele noastre există unele cu vederi mai stricte, care susţin că a te feri de relaţii sexuale în timpul sarcinii este corect şi înţelept. Unele secte religioase vin cu argumente fanteziste pe care nu este cazul să le analizăm aici.

Vânătorii care au mers în pădure în ziua aceea au regretat că au insistat să ia fetele cu ei, căci ele se văitau întruna că locul este plin de primejdii şi că băieţii, ca de obicei, nu sunt destul de precauţi. De fapt, tinerii căutau în special porcii. Colibele şi şoproanele care fuseseră aici erau acum în paragină; o platformă construită într-un copac de vreunul dintre băieţi se prăbuşise, probabil sub greutatea unei feline mari. În locul în care se bălăcise o scroafă apa era din nou curată acum, dar pe fundul ei se vedea un strat de mâl răscolit, deasupra căruia apa era mocirloasă şi doar la suprafaţă rămăsese limpede. Faptul că aici stătuseră până nu de mult fiarele sălbatice se vedea nu atât din răscolirea mâlului, cât din excrementele proaspete rămase în urmă, care le făceau pe fete să păşească cu mare grijă prin iarbă.

— De ce n-or fi animale pe-aici? se întrebau tinerii nemulţumiţi, ţinându-şi armele pregătite.

— Of, tare mai sunteţi proşti, răspunseră fetele cu dispreţ. Altădată erau aici pentru că eram noi aici şi o să vină din nou când o să prindă de veste că ne-am întors.

Băieţii au comentat bombănind că la început, când au luat în stăpânire poiana, nu erau animale sau erau puţine.

— Sigur că n-au venit imediat, le-au răspuns fetele. Nu mai văzuseră nişte creaturi cum eram noi. Atunci nu ştiau

că suntem buni de mâncat. Și în nici un caz nu vrem să fim aici când se vor întoarce.

Și au început să plângă.

— Ce-ar fi să vă duceți voi înapoi la Horsa? Veșnic ne stricați cheful, au zis băieții.

— Ce-ar fi să ne duceți voi înapoi la țărmul nostru?

Așa ceva nu le trecuse prin cap băieților. Uitaseră cât de ușor era să ajungi de aici până la țărmul femeilor și înapoi. Li se părea că trecuse foarte mult timp de pe vremea când trăiau atât de fericiți aici, iar amintirea drumurilor făcute dintr-o parte în alta se estompase. Dar nu erau dispuși să recunoască asta în fața fetelor.

— Păi, de ce? Știți drumul... n-aveți decât să vă duceți singuri!

— Dar ne e frică să mergem singure! Știți că sunt animale în pădure!

Băieții n-ar fi vrut să le dea de înțeles fetelor că nu prea știau cam pe unde vine așezarea femeilor. Dar fetele își dăduseră seama cum stau lucrurile. Pe ce cale? Ciudat lucru mai e și felul în care femeile reușesc să-ți citească gândurile!

Și nu și-au pierdut darul ăsta, nu încape nici o îndoială! Așa spune istoricul acesta!

— Ce-i cu voi? au întrebat fetele. Cum se face că niciodată nu știți pe ce lume vă aflați?

Ele își aminteau că niște băieți, dintre care doi erau și în grupul acesta, merseseră de mai multe ori printr-un tunel care se arcuia într-o buclă, fără să identifice nici un reper, până când una dintre fete le atrăsese atenția: „Voi nu vedeți că am mai trecut de câteva ori pe-aici?".

Iar acum băieții nu dădeau nici un semn că ar ști pe unde se află.

— Nu vedeți Mitra? le arătă o fată.

Și, într-adevăr, stânca înaltă a Mitrei se vedea peste vârfurile copacilor, la mică distanță.

Bărbaţii rămaseră cu ochii aţintiţi într-acolo. Într-adevăr, era Mitra. Asta înseamnă că... oare Horsa o văzuse?

Bărbaţilor li se făcuse foame, au spus că vor să vâneze.

— Şi pe urmă o să vreţi să faceţi un foc, nu? Grozavă idee! Asta o să atragă spre noi toate animalele, comentară fetele.

Tocmai asta era intenţia băieţilor, tocmai asta n-ar fi vrut fetele să se întâmple. Apoi ele culeseră nişte fructe de prin poiană, destule cât să-şi potolească toţi foamea. Când s-a întunecat, fetele s-au suit într-un copac, băieţii au rămas jos, ghemuiţi la baza copacului, cu armele pregătite.

Una dintre fete le atrase atenţia celorlalte că trebuie să fie cu ochii pe băieţi, căci ei ar fi în stare să o ia din loc fără ele. În lumina primelor raze de soare constatară că băieţii dispăruseră.

— Chiar nu le pasă de noi? se întrebară fetele cu amărăciune. După care comentară în continuare pe tema atât de dragă lor: că băieţii nu ştiu ce înseamnă relaţiile dintre oameni, că sunt atât de nepricepuţi, de parcă n-ar avea pic de minte sau de logică.

Apoi fetele, destul de speriate, căci erau neînarmate, se îndreptară spre ţărm. Potecile, drumurile erau năpădite de ierburi, blocate din loc în loc de copaci căzuţi. N-a fost o călătorie prea plăcută.

I-au spus Maronnei că bărbaţii, împreună cu Horsa, care încă era conducătorul lor, nu erau prea departe, dar că femeile nu trebuie să-şi facă prea mari speranţe, căci bărbaţii se pare că nu-şi dăduseră seama că sunt atât de aproape de casă.

Între timp, cei trei vânători se întorseseră la Horsa, dar fără grabă, oprindu-se pe drum să exploreze intrarea într-o grotă, să se caţere într-un copac mai înalt sau să hăituiască un mistreţ ce părea mai ameninţător.

Din întrebările şi mustrările lui Horsa şi-au dat seama că au zăbovit prea mult. Horsa trimisese un alt grup de tineri să-i caute prin tuneluri, căci într-acolo spuseseră că se vor duce, nu? Da, aşa spuseseră, dar când au văzut iarăşi copacii – copacii *lor* – n-au putut rezista.

— Și fetele s-au supărat pe noi, au mai spus, necăjiți ca niște copii.

Păi, nici nu erau mult mai mari decât niște copii. Cât să fi avut? Cincisprezece? Șaisprezece ani? Poate ceva mai mult? Ajunseseră la vârsta la care tinerii noștri se pregătesc să intre în armată sau să-și găsească un protector. Horsa era cu câțiva ani mai în vârstă decât ceilalți, dar avea sub treizeci de ani.

— Fetele s-au supărat rău pe noi, din nimic le sare țandăra, comentau ei nemulțumiți.

Horsa îi asculta zâmbind, știind că băieții ăștia trecuseră de ceva vreme de vârsta la care ar fi trebuit să aibă de-a face cu femeile.

— Sunt niște supărăcioase veșnic nemulțumite.

— Și cine era cel care spunea că, dacă n-o să se ducă cu o fată în cel mai scurt timp, o să-și piardă mințile?

Zâmbete pe fețele tuturor. Aici se consemnează primele zâmbete timide. Nu putem să nu ne întrebăm: cu cât timp în urmă apăruseră? Ele sunt substratul oricărei comedii; știm, de pildă, ce considerau grecii a fi amuzant. Dar cum era în timpurile acelea atât de îndepărtate?

— Nu vreau să mai plecați, spuse Horsa. Dacă voi plecați acum, când vor veni ceilalți, or să plece iar după voi. Vreau să fim împreună și împreună să mergem acolo unde sunt fetele. Dacă ați dat peste vechiul nostru sălaș din pădure, însemnă că femeile sunt și ele pe-aproape.

— Da, și uite-acolo e Mitra.

Din locul în care se afla, Horsa nu reuși să identifice imediat acest reper bine cunoscut. Când îl văzu, în cele din urmă, îl cuprinse îndoiala.

Nu era prea încântat la gândul că va trebui să-i spună Maronnei despre băieții care pieriseră. Și ceilalți avuseseră parte în ultimul timp de vorbele tăioase ale fetelor și își amintiseră astfel că uneori e greu să ai de-a face cu ele.

— Putem să mergem la vânătoare? întrebară băieții și promiseră să se întoarcă înainte de căderea nopții.

Mi-ar plăcea să cred că glasul acestor tineri exprima grijă pentru Horsa. Să nu uităm că îl lăsaseră singur câteva zile,

deşi promiseseră să-i fie mereu alături. Chiar se simţise părăsit? Poate îşi puneau şi ei această întrebare.

— Da, duceţi-vă, dar să vă întoarceţi înainte să se întunece.

Chiar se simţea părăsit, fiind lăsat singur atât de des şi fiind destul de neputincios din cauza piciorului schilodit? Ne este îngăduit să folosim acest cuvânt şi alte cuvinte pe care le cuprinde vocabularul nostru pentru exprimarea sentimentelor? Întrucât aceşti oameni arătau la fel ca noi, semănau atât de mult cu noi, putem formula presupunerea că simţeau la fel ca noi. Poate că nu-i învăţase nimeni ce înseamnă singurătatea? Asta ar fi o întrebare cu adevărat prostească? Sau mâhnirea? Documentele nu consemnează prea multe referiri la iubire, de pildă, în sensul în care folosim noi cuvântul, sau la gelozie – nu găsim nimic cu privire la gelozie şi totuşi este un sentiment atât de des întâlnit încât ni se întâmplă să vedem chiar şi păsările disputându-şi un partener. Mi se pare dificil de abordat această zonă de speculaţii. O găsesc incitantă, provocatoare, mă pune pe gânduri. Ştim cum *simţeau* grecii – modelele noastre – căci ne-o arată piesele lor.

Dacă acei oameni de odinioară ar fi scris piese de teatru, am şti cum simţeau. Dar n-au lăsat nici măcar urme gravate în piatră sau pe scoarţe de copac. Relatau evenimentele pentru urechile Memoriilor şi probabil nu se gândeau că cei ce vor veni cu multe veacuri mai târziu vor şti, văzând cuvintele: „Horsa tânjea după *celălalt* pământ al său", ce înţeles aveau pentru ei „a tânji", „a vrea", „a visa".

— Ai fost trist, Horsa?

— Trist?

— Să încercăm altfel. Când te întorci cu gândul la ţărmul tău fermecat, ce sentimente te încearcă? Îţi spui: Acolo am să găsesc în sfârşit oameni asemeni mie şi ei o să spună: „Bine că ai venit, Horsa! De ce ai întârziat atât de mult? Noi te aşteptam". Te simţi exclus din sentimentul general de fericire?

— Fericire?

Când lansăm spre trecut asemenea strigăte, ele nu pot fi decât sub formă de întrebări. Dar asta nu înseamnă neapărat că primim răspunsuri.

Dacă stau lângă o persoană cam de vârsta mea și îi spun: „Îți aduci aminte...?", cuvintele mele se contopesc cu amintirile acelei persoane și aerul care ne desparte parcă prinde viață, parcă ne ascultă. Dacă spun aceleași cuvinte unei persoane mai tinere, este ca și cum aș arunca pietricele în mare.

Când îl întreb pe Horsa, nu primesc nici un răspuns.

Poate că, dacă m-ar auzi, mi-ar răspunde:

— Nu, nu înțelegi. Lucrurile stau așa: eu știu tot ce trebuie despre pământul nostru, cunosc fiecare copac, plantă, pasăre sau animal. Mai puțin țărmul acela care licărea ca zorii zilei. Despre locul acela nu știu nimic. *Trebuie să-l cunosc...* Nu înțelegi asta?

Poate că asta mi-ar spune, iar eu chiar înțeleg, nu numai asta, ci și multe alte lucruri pe care el nu le-ar înțelege. Dar întrebările mele vin din partea unui bătrân roman care se apropie de sfârșitul vieții... și nu avem nici cea mai vagă idee, nu știm absolut nimic despre felul în care gândeau și simțeau ei.

Ne ajută numele. Știm că Maire și Astre – care erau la fel de departe în timp de Horsa pe cât sunt el și ai lui de noi – aduceau cerul în viața lor folosind nume de stele. Horsa a fost un nume de stea înainte ca steaua să primească un nume egiptean, grecesc sau roman.

Dacă am ști ce însemna steaua aceea, poate am reuși să-l auzim, în sfârșit, pe Horsa vorbind. Sau măcar ne-am imagina că-l auzim.

Horsa aștepta întoarcerea oamenilor lui, împovărat de gânduri greu de suportat. Așa scrie în cronici. Totul din cauza a ceea ce va trebui să-i mărturisească Maronnei. Se afla în fața unei situații din care nu putea scăpa pornind în căutarea altei văi sau a altei poieni din mijlocul pădurii. Asta nu însemna că nu regretă pieirea băieților în adâncul grotelor. Dar știa foarte bine că în scurt timp pântecele femeilor vor rodi, pruncii se vor naște... și iată o nouă recoltă

de ţânci. Aşadar, cu cât va ajunge la femei mai curând, cu atât mai bine.

Între timp, urcat pe un dâmb, privind peste vârfurile copacilor către Mitra, care arăta atât de diferit privită de aici, văzu nori albi ridicându-se dinspre Mitra şi auzi bubuitul mai multor explozii succesive. Înţelese imediat ce s-a întâmplat. Bărbaţii aceia fără minte, vânătorii lui neînfricaţi, nu putuseră rezista tentaţiei de a arunca vreo doi-trei bolovani în prăpastie.

Imediat se apropiară în fugă grupurile de vânători, de bărbaţi care nu puteau lăsa o grotă necercetată, şi chiar şi băieţii salvaţi din fundul puţului. Se strânseseră în jurul lui Horsa, cu ochii aţintiţi spre el, aşteptând să fie mustraţi cu mânie. Dar el nu spuse decât atât:

— Şi acum a venit timpul să mergem unde sunt femeile.

Au pornit la drum, mai întâi încet, dar Horsa tot nu putea ţine pasul cu ei şi în scurt timp rămase în urmă, împreună cu băieţii salvaţi din grote.

— Maronna o să fie supărată pe noi? întrebară ei.

— Păi, voi ce credeţi? răspunse el.

Cu cât înaintau, cu atât vedeau mai bine distrugerile pe care le provocase explozia. Stratul de praf alb se aşternea tot mai gros pe copaci şi peste ţărmul locuit de femei, lucru pe care îl văzură când ajunseră acolo. Pulberea ce provenea din oasele multor generaţii forma un strat gros care pornea din locul exploziei până unde îl purtase vântul. Apoi apărură femeile şi, văzându-le, băieţii lansară o chemare ca un urlet, căci li se făcuse frică de fâpturile albe, ca nişte stafii, care plângeau şi se jeleau.

Horsa îi împinsese în faţă pe bărbaţii mai tineri, dar acum, cuprinşi de frică, ei încercau să rămână în urmă. Se strânseseră aproape unii de alţii, ca să se protejeze. Briza mării ce stârnea praful care învăluise femeile le făcea să arate ca şi cum ar fi ieşit fum din ele. Mitra, care dominase întreg peisajul, era acum redusă la jumătate şi încă lansa mici valuri de pulbere albă. Pe suprafaţa mării plutea o crustă albă, încreţită, pe care valurile o împingeau spre plajă. Crusta părea destul de rezistentă ca să se poată păşi pe ea. Câteva

femei care încercau să se spele la malul mării constatară că pulberea se lipește într-un strat și mai gros de corpul lor și începură să plângă, cuprinse de groază și de furie. Totuși, ceva mai departe, în larg, marea era curată.

Când îl văzu pe Horsa, Maronna nu-l recunoscu din prima clipă pe acest bărbat care mergea șchiopătând, dar imediat după aceea se repezi la el urlând:

— De ce ai făcut asta? Mitra! Ai ucis Mitra! De ce?

Știa prea bine că bărbații sunt răspunzători de ceea ce s-a întâmplat, iar asta însemna că Horsa era răspunzător. Maronna țipa și-l acuza cuprinsă parcă de isterie și țipetele îi schimonoseau fața brăzdată cu alb.

— Asta era casa noastră, ne-ați distrus casa!

— Dar mai există și alte locuri, Maronna, chiar mai bune. Îți tot spun asta. Există un loc mult mai bun ceva mai departe de aici. Tocmai am trecut pe lângă el.

— Noi aici am fost dintotdeauna, fără întrerupere. Aici ne-am născut. Aici te-ai născut și tu. Te-ai născut în grota de acolo, de sus.

Și începu să plângă amarnic în timp ce furia i se domolea treptat, iar el o cuprinse în brațe, spunându-și că nu le va înțelege niciodată pe femei. De ce nu plecase din acest loc mai demult această Maronna – sau o altă Maronna înaintea ei? Aici, pe țărm, fusese totdeauna prea mare aglomerație și înghesuială. Dacă s-ar deplasa doar puțin... poate că era chiar bine că Mitra explodase, dacă asta le va face pe femei să se mute pe o plajă mai bună.

Ținând-o pe Maronna pe după umeri, Horsa conduse întreaga comunitate destul de numeroasă, după câte ne putem da seama, care cuprindea femei mature, ce vor deveni în scurt timp mame, și imediat în urma lor băieții andrii salvați din grotă; aceștia se țineau cât puteau de aproape de Maronna: petrecând atâtea luni în compania bărbaților, uitaseră că femeile aduceau căldură, alinare, blândețe. În spatele băieților veneau cele trei fete care fugiseră din pădure: nu apucaseră încă să-i povestească Maronnei necazurile prin care trecuseră în timpul expediției. Toate femeile plângeau și se uitau înapoi la țărmul lor pângărit. Apoi nu s-au mai uitat

înapoi: marea nu mai era albă, ci albastră, acoperită doar de o pudră albă fină, iar mai încolo își recăpătă pe deplin culoarea și înfățișarea. Lăsaseră în urmă lumea stăpânită de pulberea de oase. Imediat toate femeile se aruncară în mare – mediul lor, mama lor, după cum credeau unele dintre ele, și ieșiră cu pielea lucind ca a focilor. Și aici avem încă un indiciu care sugerează cum arătau. „S-au oprit în loc să-și stoarcă apa din părul lung." Bărbații le priveau și așteptau, apoi a venit momentul mult așteptat al împerecherii. Maronna și Horsa au mers înainte pe plajă. Cât timp? Cât de departe? „Au mers o bună bucată de drum" – asta este tot ce s-a păstrat. Și: „O plimbare ușoară pentru niște femei în putere".

Horsa o aduse pe Maronna pe stâncile care semănau atât de mult cu cele de care tocmai se despărțiseră pentru totdeauna. Stânci, ochiuri de apă și valuri sprințare și, dincolo de toate astea, nisip alb și curat: vechiul țărm al femeilor nu mai exista.

Arătând în sus, spre stâncile care dominau plaja, Horsa îi spuse:

— Uite, și aici sunt grote la fel de bune, asemenea celor în care ați locuit până acum.

Maronna, care avea totuși acele însușiri care o îndreptățeau să fie conducătoarea femeilor, rămase tăcută, cu privirea ațintită asupra plajei: vedea limpede avantajele locului.

După ce se scăldară în mare, băieții salvați veniră în fugă spre Maronna și Horsa.

Dar, așa cum știm, erau puțini.

Maronna se desprinse de brațul ocrotitor al lui Horsa și spuse:

— Unde sunt ceilalți băieți? Când ajung?

Venise momentul de care Horsa se temuse. Stătea în fața judecătorului lui, cu capul plecat, cu mâinile atârnate pe lângă corp, cu palmele întoarse spre ea – însăși poziția lui îi spuse Maronnei ce voia să afle. Horsa tremura stând în fața ei și tremura și toiagul pe care se sprijinea.

Maronna își smulgea deja părul ud cu amândouă mâinile. Să nu uităm că de obicei își purta părul „strâns în vârful capului". Acum părul îi cobora pe spate, deși pe alocuri încă

era năclăit de pulberea albă. Se trăgea de păr, își rupea părul din cap încercând astfel să-și provoace o durere care să-i stingă spaima care o cuprinsese.

— Unde sunt, Horsa? Unde sunt?

El dădu din cap, iar ea urlă:

— Adică sunt morți? Ne-ai omorât copiii? Sigur, trebuia să-mi închipui! La ce puteam să mă aștept, de fapt? Ești atât de indiferent, nici nu-ți pasă...

Și au rămas privindu-se, pe plaja aceea splendidă care avea să găzduiască de acum încolo toate femeile și toți copiii și pe bărbații care vor veni să le viziteze. Maronna clocotea de furie, Horsa stătea în fața ei șchiop, vinovat, împovărat de greșeli. Ea a țipat la el întruna și a tot țipat până a răgușit și atunci a tăcut și l-a privit, l-a privit cu adevărat. El tremura, era copleșit de durerea pe care o simțea sincer, căci durerea ei disperată îi arăta dimensiunea reală a greșelilor lui enorme. Iar ea a văzut și a înțeles. A văzut cu adevărat piciorul chircit, jalnic, demn de milă.

În general nu asociem tinerețea cu ideea de duioșie. E nevoie ca viața să ne-o imprime prin lovituri și prin lovituri să ne facă mai blânzi și mai maleabili decât îngăduie mândria noastră. Horsa o vedea pe Maronna cum nu o mai văzuse niciodată. Poate că până atunci mai mult o simțise decât o văzuse, percepând-o doar ca pe o prezență veșnic critică. Acum o vedea pe fata aceasta care tremura, acoperită încă de dâre de pulbere albă, deși fața îi era scăldată în lacrimi. Era încă atâta suferință, atâta neputință, încât în momentul acela el se maturiză, se apropie vrând să o ia în brațe și ea își deschise brațele spre el.

— Bietul copil! șopti Maronna. Bietul băiat! îngână ea și atunci el se frânse, începu să plângă și marele Horsa deveni din nou copil. Ce dulce trăire, da, cred că nu greșesc spunând asta. Să fii din nou copil, în brațele mamei tale, să te simți iertat și mângâiat... și din câte știm, sau din câte știau ei, Maronna era mama lui Horsa.

Învăluit în îmbrățișarea Maronnei, iubit și iertat, Horsa și-a spus în gând: am să-i povestesc despre locul minunat pe care l-am descoperit, fără îndoială, așa am să fac. O să vrea

să-l vadă și ea, sunt sigur. O să mă înțeleagă, da, o să meargă cu mine, o să mergem împreună, o să construiesc o barcă mai rezistentă decât toate cele de până acum și o să ajungem împreună pe țărmul acela...

Nu mă așteptam să mai adaug ceva la acest subiect, mai întâi pentru că sunt bătrân și viața dedicată studiului nu este tocmai ușoară. Dar erupția Vezuviului m-a făcut să mă gândesc la Mitra, la explozia de acolo care, prin comparație, este doar una modestă. Vezuviul a ucis oameni aflați la mare depărtare, tocmai la Pompei, și se pare că de vină a fost pulberea otrăvitoare. Odată atins de ea, nu există scăpare. Dar și Mitra producea gaze otrăvite și pulberea albă azvârlită din interiorul ei nu a ucis pe nimeni. Deși Mitra era foarte aproape de țărmul unde trăiau femeile și copiii. Și asta ar trebui să ne pună pe gânduri? Înclin să cred că există o mulțime de lucruri pe care nu le cunoaștem, deși nouă, romanilor, ne place să credem că știm totul. Vechiul meu prieten, Plinius, s-a dedicat cunoașterii... și a plătit cu viața acest efort. La țărmul femeilor valurile au purtat timp de mai multe zile o crustă din pudră de oase către stâncile peste care s-a așternut un strat dur, care nu s-a mai dus, așa spun cronicile. Și doar puțin mai departe marea se legăna albastră și curată. Distrugerea Mitrei a fost o întâmplare măruntă, și totuși ridică întrebări care, în felul lor, sunt la fel de dificile precum cele pe care ni le punem în legătură cu marele vulcan despre care putem presupune că va erupe din nou cândva.

Stâncile albe din vecinătatea Mitrei arătau de parcă ar fi fost acoperite cu guano și mă întreb acum dacă nu cumva o căutare minuțioasă pe coastele tuturor insulelor din mările noastre nu ar putea identifica stâncile albite odinioară pe care le-am putea considera toți, de comun acord, ca fiind locul în care s-a desfășurat acea istorie din vechime, a Mitrelor și a Monștrilor. Dar erupția Vezuviului mai arată și faptul că nu putem conta pe existența eternă a unui țărm sau chiar a unei insule. Și, presupunând că am reușit să stabilim că aceste stânci albicioase sunt cele pe care le căutam... faptul

nu ar prezenta decât un interes sentimental. Istoricii acelor vremuri – ei chiar își spuneau așa, căci se considerau cronicarii vremurilor de mult apuse – au consemnat, din sălașurile lor pierdute în pădure, evenimente care s-au încheiat odată cu explozia Mitrei. (Câte sălașuri? Unde? Și câți oameni?) Istoricii din sălașuri au scris cu bucăți de cărbune pe interiorul scoarței de copac. Nu mai repetau cu glas tare istoria celor ce erau dornici să o asculte. Nimic nu s-a păstrat din însemnările făcute pe scoarța de copac, dar s-au păstrat câteva papirusuri, pe care s-a scris într-o etapă ulterioară. Explozia Mitrei marchează în același timp sfârșitul unei istorii și începutul alteia. Așa au stabilit acei istorici care au scris cu multe veacuri înaintea mea – și așa trebuie să rămână.

SERIA DE AUTOR
DORIS LESSING

„***Mitra*** este o explorare a unei lumi primitive, a felului în care ar fi putut să arate dacă ar fi fost populată în întregime de femei – nişte creaturi leneşe, dependente de comunitate, lipsite de scopuri sau intenţii – şi mai ales a haosului care s-ar fi creat atunci când, din senin, fără nici o explicaţie, s-ar fi născut primul băiat."

The Observer

„Întregul volum este o fabulă, iar subiectul satirei îl reprezintă modelele comportamentale, neschimbate în timp, ale femeilor şi bărbaţilor. În lumea fiinţelor primitive, care învaţă să se adapteze unele cu altele, femeile nu pot înţelege neglijenţa bărbaţilor, care nu sunt în stare să asculte, iar bărbaţii sunt scoşi din sărite de criticile şi reproşurile femeilor..."

New Statesman

„*Originea speciilor*, revizuită... ironic, provocator, epic, eretic, postmodern, într-o descriere cât se poate de vie."

The Miami Herald

„E posibil ca Doris Lessing să fi identificat veşnica discordie dintre bărbaţi şi femei. Din nou, cu aceeaşi inteligenţă care taie în carne vie."

Los Angeles Times

EDITURA POLIROM
ISBN 978-973-46-2024-1
www.polirom.ro